

ບາລີໄວຍາກຮັນ

ຄູ່ມືອ

ฉบับ ວັດຫລວງພ່ອສົດວຽກງານ
ເລື້ອງຕະຫຼາດແວ້ນສູນຍິ່ງໃຈ

คู่มือบาลีไวยากรณ์
ฉบับ วัดหลวงพ่อสุดธรรมกายาราม

จัดพิมพ์

เป็นธรรมทานถวายพระภิกษุ สามเณร ทั่วประเทศ
เนื่องในโอกาสคล้ายวันเกิดครบร ๘๒ ปี

พระราชนูญวิสิฐ

เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสุดธรรมกายาราม
อำเภอคำเนินสะลาก จังหวัดราชบุรี

ISBN : 978-974-496-708-4

คู่มือบาลีไวยากรณ์ ฉบับวัดหลวงพ่อสุดธรรมกายาราม
พิมพ์ครั้งที่ ๑ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา

พระราชาภูณวิลุฬ

พระมหาปรมายา ปโมทิต ป.ธ. ๙

พระมหาประเสริฐ ปลญาเสโฐ ป.ธ. ๗

พระมหาพิลีภูร্ণเอก เสกธรรมโม ป.ธ. ๙

คณะกรรมการ

พระมหาวิชชา ภานเมธี ป.ธ. ๘

พระมหาฉัตรชัย ชยภานเมธี ป.ธ. ๙

พระนันจักรคันธ์ คุณจกโร

คุณภาสกร ภานทองพรรณ

คุณภัคกร เมืองนิล

วัดหลวงพ่อสุดธรรมกายาราม

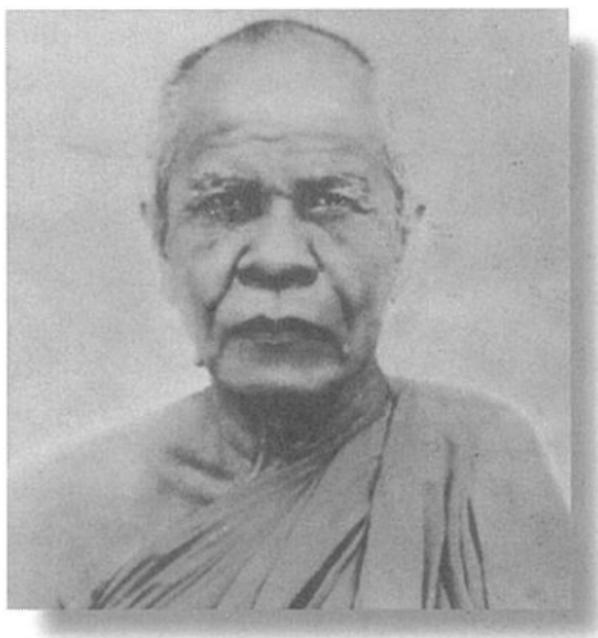
อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

โทร. 032-745-180 ต่อ 220/191 โทรสาร 032-745-170

มือถือ 086-306-0920-2

www.dhammadakava.org info@dhammadakava.org

สำนักเรียน หรือคณะบุคคลใด
 ต้องการหนังสือคู่มือบาลีไวยากรณ์นี้
 โปรดเขียนจดหมายระบุจำนวนหนังสือที่ต้องการ
 และวัตถุประสงค์ แล้วจ่าหน้าซองมายัง
 เจ้าอาวาสวัดหลวงพ่อสุดธรรมกิจาราม
 วัดหลวงพ่อสุดธรรมกิจาราม
 อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี 70130
 หรือติดต่อ พระมหาชัยนิพจน์ อตุตทโนโต
 เลขานุการเจ้าอาวาษา โทร. 081-941-6369

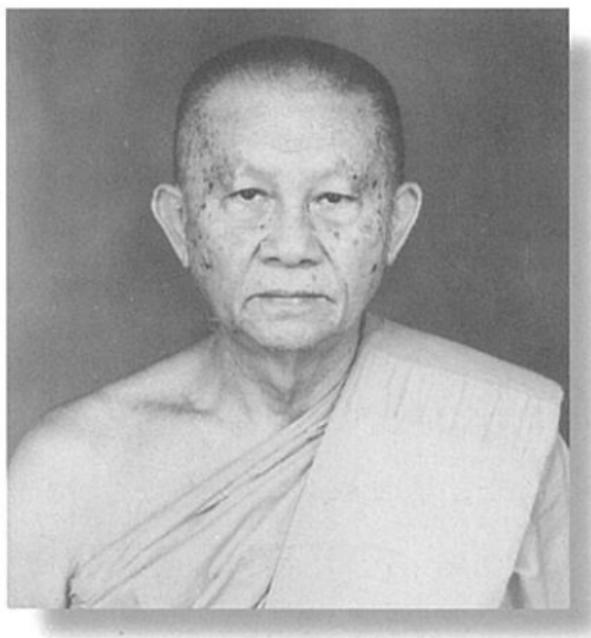
พระเดชพระคุณ พระมงคลเทพมนูนี
 (สด จันทஸโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำ
 ผู้ปฏิบัติและสอนสมถวิปัสสนากัมมภูฐาน

ตามแนวสติปัฏฐาน ๕ ถึงธรรมกายของพระพุทธเจ้า

คติธรรมหลวงพ่อวัดปากน้ำ

การศึกษานั้น สามารถเปลี่ยนชีวิตผู้ศึกษา
ให้สูงกว่าพื้นเดิม คนที่มีการศึกษา^๑
จะได้อะไรก็ดีกว่า กรณีตกว่าผู้อื่น^๒
คนมีวิชาเท่ากับได้สมบัติจักรพรรดิ
กินใช้ไม่หมด

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลโว)
หลวงพ่อวัดปากน้ำ

พระเดชพระคุณ พระราขญาณวิสิฐ

(เสริมชัย ชยมุงคล ป.อ. ๖)

เจ้าอาวาสและผู้จัดการ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัดราชบุรี

แห่งที่ ๒ (โดยมติมหาเถรสมาคม)

วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

อ.ดำเนินสะดวก จ.ราชบุรี

คติธรรมหลวงป่า (อีกอย่างหนึ่ง) คือ

ถ้าประสงค์จะมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต
และในหน้าที่กิจการงาน ก็จงอย่าทำให้มิตรต้อง^ห
กล้ายเป็นศัตรู แต่จะทำศัตรูให้เป็นมิตร และจะ^ห
รักษานำให้มิตร ด้วยคุณธรรม มีสังคಹัตถุ และ^ห
พรหมวิหารธรรม เป็นต้น

ถ้าประสงค์จะมีเกียรติ จรริยจักษณามานะ^ห
และทีภูมิ แล้วให้เกียรติแก่ผู้อื่น และ^ห

ถ้าปราณจะได้รับความรัก นับถือ และ^ห
การให้อภัยจากผู้อื่น ก็จะรู้จักเคารพนับถือผู้อื่นตาม^ห
ฐานะ รู้จักเอาใจเขม่าใส่ใจเรา และรู้จักให้อภัยผู้อื่น^ห
ผู้ประมาทดลาดพลั้ง หรือล่วงเกิน ด้วยเมตตากรุณา^ห
ธรรม ชีวิตจะราบรื่นและมีแต่ความเจริญสันติสุข^ห
และ^ห

อยู่ วนิช ส. พ.
๖๘๙

อนุโมทนากรา

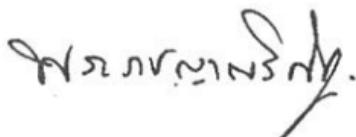
ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ทรงไว้ชี้พระพุทธเจน
คือ เป็นภาษาที่สมเด็จพระสัมมาลัมพุทธเจ้า ได้ตรัส
สอนธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่เวไนยสัตว์ ได้แก่
สัตว์โลกผู้ควรแก่การแนะนำสั่งสอน และ/หรือที่พึง
แนะนำสั่งสอนได้ เพื่อให้ศึกษาสัมมาปฏิบัติตาม
พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ให้ได้รับผล
เป็นความเจริญและลั่นติสุขในชีวิตตน และให้ได้ถึง
ความพันทุกข์ ตามรอยบาทพระพุทธองค์

การที่ พระมหาฉัตรชัย ชยวนานเมธี ป.ธ. ๙
รองอาจารย์ใหญ่และเลขานุการ โรงเรียนพระปริยัติ
ธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัดราชบุรีแห่งที่ ๒ (โดย
มติมหาเถรสมาคม) และคณะ ได้มืออุตสาหะในการ
รวบรวมและเรียบเรียงคู่มือบาลีไวยากรณ์ โดยมี
อาจารย์พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโต ป.ธ. ๙ รอง
เจ้าอาวาส และอาจารย์พระมหาพิลิภูมิเอก เสภาจารมุโม

ป.ร. ๕ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และอาจารย์ใหญ่โรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดราชบุรี
แห่งที่ ๒ นี้ เป็นที่ปรึกษา ช่วยแนะนำและตรวจสอบ
เพื่อประโยชน์ แก่การศึกษาของพระภิกษุ สามเณร
นักศึกษาภาษาบาลี จึงเป็นการช่วยลีบบวรพระพุทธ
ศาสนา ให้เจริญรุ่งเรือง มั่นคง นับเป็นมหาคุณที่
ควรแก่การอนุโมทนาล้ำธุการ เป็นอย่างยิ่ง

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาล้ำธุการในกุศลเจตนา
ของพระมหาฉัตรชัย ชยวนานเมธี และคณะฯ ผู้ช่วย
กันรวมเรียนบาลีไวยากรณ์ อิกทั้งคณะที่ปรึกษา
โดยมีอาจารย์พระมหาปราโมทย์ ปโมทิโถ พระมหา
พิลิภูร্ণเอก เลภูร์ธมโม พระมหาวิชชา วนานเมธี ป.ร. ๘
และคุณภาสกร วนานทองพรรณ เป็นต้นกับทั้ง พระมหา
ประเสริฐ ปัญญาเลภูร์ ป.ร. ๗ พระนัฐภัคันนท์
คุณงกโธ และคุณภัคกร เมืองนิล ผู้ช่วยจัดพิมพ์รูปเล่ม
ด้วยเป็นอย่างยิ่ง

ขออ่านจากคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศลที่
เกิดแต่การจัดพิมพ์หนังสือคู่มือบาลีไวยากรณ์นี้ โปรด
ได้ดลบันดาลประทานพรให้ทุกท่าน รวมทั้งเจ้าภาพ
ที่ช่วยจัดพิมพ์หนังสือนี้ งดเจริญรุ่งเรือง และสันติสุข
ในชีวิต ได้ถึงความพันทุกข์และถึงบรรลุอย่างถาวร
ตามรอยบาทพระพุทธองค์ ตลอดกาลนานเทอญ

(พระราชนูญวิลิจ្យ)

เจ้าอาวาสและผู้จัดการ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัด
ราชบุรี แห่งที่ ๒ (โดยมติมหาเถรสมาคม)

วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม

สารบัญ

บาลีไวยากรณ์.....	๓
เหตุผลที่ควรเรียนบาลีไวยากรณ์.....	๒
อักษรวิธี ภาคที่ ๑.....	๕
◎ สมัญญาภิธาน.....	๕
อักษรະ.....	๕
ลະ.....	๖
พยัญชนะ.....	๗
จຸານຂອງอักษรະ.....	๑๑
กรณ์ຂອງอักษรະ.....	๑๔
ເລີຍງຂອງອักษรະ.....	๑๕
ເລີຍງຂອງພຍัญชนะ.....	๑๙
ພຍัญชนะສັງໄໂຄ.....	๒๐
◎ ສන්දि.....	๒๓
ສະສන්දि.....	๒๕

พยัญชนะสนธิ.....	๓๔
นิคคหิตสนธิ.....	๔๑
วจีวิภาค ภาคที่ ๒.....	๔๗
◎ นามศัพท์	๔๗
นามนาม	๔๗
คุณนาม	๔๙
ลักษณะ	๕๐
ลิงค์.....	๕๑
วจนะ.....	๕๕
วิภาคติ.....	๖๐
อายตันบात.....	๖๒
วิธีแจกนามนาม.....	๖๖
กติปยศัพท์.....	๗๒๐
มโนคณศัพท์.....	๗๒๒
ลังขยา.....	๗๓๕
ลักษณะ.....	๗๓๙

◎ อัพพยัค्षพท.	๒๑๕
อุปลักษณ์	๒๑๖
นิบำต.	๒๑๗
ปัจจัยในอัพพยัค्षพท.	๒๒๖
◎ อาชญาต.	๒๓๓
วิภัตติ.	๒๓๓
กາລ.	๒๓๘
ບທ.	๒๔๖
ວຈນະ.	๒๔๙
ບຽບ.	๒๕๗
ມັຕ.	๒๕๐
ວາຈກ.	๒๖๒
ປັຈ້ຍ.	๒๖๙
◎ ກິຕກ.	๒๗๓
ນາມກິຕກ.	๒๗๓
ກົງໄຍກກິຕກ.	๓๑๔

◎ សមាល.....	๓๓៥
កំណុងរាយសមាល.....	๓๓៣
ទិគុសមាល.....	៣៤៥
តែប្រិសមាល.....	៣៤៨
ទវនពលសមាល.....	៣៥៣
អំពួយីភាពសមាល.....	៣៥៣
ធមុរិធមុសមាល.....	៣៦១
សមាលទៅខោ.....	៣៧៤
◎ ត័បិត.....	៣៣៣
សាមូរូចត័បិត.....	៣៣៣
ភាពត័បិត.....	៤១៣
អំពួយត័បិត.....	៤២៥
គំពូទ័បិតដែលបាន ៣ លើក់.....	៤២៦
◎ លេកសំពន្លឺ.....	៤២៣
ប្រុមាណិវិត្តិ.....	៤២៣
ធមុរិធមុជិវិត្តិ.....	៤២៨
ពិធីិវិត្តិ.....	៤៣៩

จตุตธิวิภาคติ.....	๔๓๐
ปัญจมีวิภาคติ.....	๔๓๑
ภูมิวิภาคติ.....	๔๓๑
ลัตตมีวิภาคติ.....	๔๓๓
บทนามนาม.....	๔๓๔
บทอาลปนะ.....	๔๓๔
บทคุณนาม.....	๔๓๖
บทลัพพนาม.....	๔๓๗
บทกิริยาอาขยาต.....	๔๓๗
บทกิริยากิตก์ในพากย์.....	๔๓๘
ตุนาทิปปัจจัย.....	๔๓๙
นิبات	๔๔๑
อิติ ศัพท์ เรียกชื่อได้ ๔ อ่าย่าง.....	๔๔๓
ปัจจัย	๔๔๔
ชื่อสัมพันธ์ภาครพิเศษ	๔๔๖
วิธีแปลไゆ อถ ศัพท์	๔๖๐
คำເໜືອມ.....	๔๖๐

บาลีไวยากรณ์

บาลี หมายถึง ภาษาหนึ่งๆ มีกำเนิดมาจากการพูดพิมพ์เมืองของอินเดีย คือภาษาามารธี (ภาษาที่ใช้กันในแคว้นมคธ) พระพุทธเจ้าได้ทรงปรับปรุงระเบียบไวยากรณ์ให้ดีขึ้น แล้วนำมาใช้เป็นภาษาลั่งสอนเผยแพร่ศาสนาของพระองค์ ครั้นภายหลังพระพุทธกาล ในสมัยพระพุทธโมฆาจารย์ได้เรียกภาษานี้ว่า “ภาษาบาลี” (หมายถึงภาษาที่รักษาคำลั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาจากปัล ธาตุ ในความรักษา)

ไวยากรณ์ หมายถึง ระบบเบียบแบบแผนหลักเกณฑ์การใช้ภาษาทั้งการพูดและการเขียนให้ถูกต้อง

บาลีไวยากรณ์ หมายถึง ระเบียบ หลักเกณฑ์การใช้ภาษาบาลี

เหตุผลที่ควรเรียนบาลีไวยากรณ์

๑. เพราะพระพุทธเจ้าทรงลั่งสอนธรรมด้วยภาษาบาลี และพระธรรมคำลั่งสอนของพระองค์ก็บันทึกด้วยภาษาบาลี ในฐานะพุทธบริษัทจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเป็นอย่างดีในหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถืออยู่ จะนั่นเราจึงควรศึกษาภาษาบาลี

๒. คนไทยรับภาษาบาลีและลั่งสกฤตเข้ามาใช้ในไทยมากมาย ทั้งคัพท์วิชาการคัพท์ศาสนา คัพท์ที่บัญญัติขึ้นใหม่ รวมทั้งชื่อของบุคคล สถานที่ต่างๆ

๓. เพื่อจะได้มีความรู้เรื่องภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะภาษาบาลี และภาษาอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้แปลภาษาบาลีได้อย่างถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อนหรือบิดเบือน

บาลีไวยากรณ์ แบ่งเป็น ๔ ภาค คือ

- อักษรวิธี ๑
- วจีวิภาค ๑
- วางแผนลัมพันธ์ ๑
- ฉันทลักษณ์ ๑

๑. อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน และดงซี/o/o/a/x/r/ ที่เป็นสระและพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรรณ์ ๑ สนธิ ต่ออักษรที่อยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอัน เดียวกัน ๑

๔ • គុណធម៌វិយារណ៍

២. វីរាង បែងចាំកម្ពុជាហូកបើន ៦
ស៊ុន គី នាម ១ អំពើយុគ ១ សមាល ១
តាតិធមិត ១ ខាងមុខ ១ កិតក់ ១

៣. វាកម្មសំណង់ វាតុវិធាន និង
ប្រព័ន្ធផ្សេងកម្ពុជាដែលបានបង្កើតឡើង ដើម្បី
ធ្វើបានប្រព័ន្ធទីផ្សេងៗ ដើម្បី
បានប្រព័ន្ធទីផ្សេងៗ ដើម្បី

៤. ធម៌លក្ខាមណ៍ និងវិធី និង ធម៌
គីគាតាតុ ដើម្បី បានប្រព័ន្ធទីផ្សេងៗ ដើម្បី
បានប្រព័ន្ធទីផ្សេងៗ ដើម្បី

ສມັງຄູການ

ອັກຂະ

ອັກຂະ ແປລວ່າ ໄມ່ຮູ້ຈັກລື້ນ ၁ ໄມ່ເປັນ
ຂອງແກ້ງ ၉.

ອັກຂະໃນພາຫຍາບາລີມີ ၄၈ ຕັ້ງ ແປ່ງເປັນ
ສຣະ ၄ ຕັ້ງ ຄື່ອ ອ ອາ ອີ ອີ ອຸ ອຸ ໂອ ໂອ ແປ່ງ
ເປັນພຍັງລູ້ຊັນະ ຕຕ ຕັ້ງ ຄື່ອ

ກ	ຂ	ຄ	ໝ	ໜ
ຈ	ຈ	ຈ	ຜ	ຜ
ິ	ິ	ທ	ຜ	ຜ
ດ	ດ	ທ	ຮ	ນ
ປ	ຜ	ພ	ກ	ມ
ຍ	ຮ	ລ	ວ	ສ
ຫ	ພ	°		

สระ

ในอักษรະ ๔๑ ตัวนั้น อักษรະเป็นต้น
๙ ตัว ตั้งแต่ อ ถึง ໂ ซึ่ง สระ

สระออกเสียงได้ตามลำพังตัวเอง และ^๔
ทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้ด้วย

สระ ๙ ตัวนี้ ซึ่ง นิสัย เพราเป็นที่
อาศัยของพยัญชนะ

สระ จัดเป็น รัลสะ ทีฆะ ครุ ลหุ
วรรณะ

สระมีมาตราเบา ๓ ตัว คือ อ อุ อุ
ซึ่ง รัลสะ เพรา มีเสียงลั้น เช่น อติ ครุ

สระ อ อุ เอ ໂ ซึ่ง ทีฆะ เพรา
มีเสียงยาว เช่น ภาติ วธุ เลโข

ឡាង ខោ តាំងមិពួលុជនេះសំសែរ
ចំណុះ ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច
ត្រូវបាន ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច

សរាប់បាន ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច
មិពួលុជនេះសំសែរ ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច
ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច
ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច

សរាប់បាន ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច
មិពួលុជនេះសំសែរ ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច
ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច
ឬយុប់បៀងអល៉ែងតុកដែលវាសម្រេច

អ	អា	រើរកវា	អ វររណៈ
ី	ី	រើរកវា	ី វររណៈ
ុ	ុ	រើរកវា	ុ វររណៈ

ເອ ໂ ເຮີຍກວ່າ ສັງຍຸຕຕສະ ເພຣະ
ຜລມເລືຍງສະໄວ້ ແລ້ວ ຄືອ ອ ກັບ ອີ ຜລມ
ກັນ ເປັນ ເອ, ອ ກັບ ອຸ ຜລມກັນເປັນ ໂອ

ພຍ້ນະ

อักขระที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี
ก เป็นต้น มีนิคคหิตเป็นที่สุด ชื่อ พยัญชนะ
พยัญชนะ แปลว่า ทำเนื้อความให้
ปรากฏ

พยัญชนะเหล่านี้เป็นนิสิต เพราะ
อาศัยสรวงออกเสียงได้ และทำเนื้อความ
ของสระให้ปรากฏชัดขึ้น เช่น ไอ ไอ อา
ออกเสียงว่า “ไปไหนมา”

พยัญชนะที่จัดเป็นพากเดียวกันตาม
จานกรณ์ ที่เกิดเลียง ซึ่งว่า วรรค มี ๒๕ ตัว
คือ

● ก ข ค ຂ ງ

๕ ตัวนี้ เรียกว่า ก วรรค

● ຂ ແ ທ ໄ ໂ

๕ ตัวนี้ เรียกว่า ຂ วรรค

● ຖ ຈ ທ ດ ປ

๕ ตัวนี้ เรียกว่า ພ วรรค

● ຕ ດ ທ ຜ ນ

๕ ตัวนี้ เรียกว่า ຕ วรรค

● ປ ພ ພ ວ ມ

๕ ตัวนี้ เรียกว่า ປ วรรค

ឃើញលូចនេះទីមិនបានធ្វើឡើងតាម
គុណរន្ត ទីកើតឡើង ឱ្យថា អវរគម មិន
ត្រូវ គិត យុ រ ល វ ស ហ ដ ំ

ឃើញលូចនេះគិត ។ តាមគាសន្ទូវារ
ឈើញថា និគគិត ស៊ុនគិមភីរ៉ែនត្រូវ
ឈើញថា ឧនុសារ

និគគិត ແប្តល់ កតសរ ឬវិកាបករន្ត
គិតឈើញថា ទីកើតឡើង វេលាឡើមិនជាមិន
ត្រូវ កោកកោក កោកកោក មិនជាមិន

ឧនុសារ ແប្តល់ ឬព្រមសរ ពេរាម
ត្រូវ ឬព្រមអល់រ៉ែនត្រូវ គិត ឬ ឬ ឬ ខេះ
ឬ ត្រូវ ត្រូវ ការការ

ច្បានខែងអក្ររោះ

ច្បានទីពេញទីកេដខែងអក្ររោះ នឹង ៦ គីឡូ

- កណ្តុល់ គោ
- តាលុ ពេដាន
- មុទុនា គីរមេបីទីនឹងបុរី
- ពន្លុ ផែន
- តុលាទុ រិមធម្មបាក
- នាសិកា ឈុក

អក្ររោះបានលេក្ខោះកេដនៅច្បានដើយវាកំបង
បានលេក្ខោះកេដ ២ ច្បាន ឬយ៉ាងន័ំ

អ អ ក ខ គ ន ខ ន

ឬ តានី កេដទីគោ ឬឱយការា កណ្តុជា

๑๒ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

ଓ ଓ ଇ ଙ ଞ ଘ ଘ

๔ ตัวนี้ เกิดที่เพдан เรียกว่า ตาลุชา

వ్రి జీ ట్యూ ను రె

๓ ตัวนี้ เกิดที่ศรีษะหรือปุ่มเหงือก

เรียกว่า มุทธชา

ତ ଟ ଥ ନ ଲ ଶ

๗ ตัวนี้ เกิดที่ฟัน เรียกว่า ทนตชา

ឧបអភកម្ម

๗ ตัวนี้ เกิดที่ริมฝีปาก เรียกว่า

ໂອງສ່າ

◦ (ນິຄຄທ) ເກີດໃນຈມກ

เรียกว่า นาสิกภูจานชา

អក្ររលេនីកើតនូវត្រាគើង យកវេន
ឃុំជននៃពួកគេ ៥ ព៉ា គីវ ធម ន ម
កើតនៃសង្គម គីវ ត្រាគើងដើមខែននននន
ឈុក ឈើកវា សក្សាននាសិក្សានា
ខៀវ កើតនៃ ព្រះ ត្រាគើង គីវ គុណនៅ
ឈើកវា កណុតាលុខិ

ខៀវ កើតនៃ ព្រះ ត្រាគើង គីវ គុណនៅ
ឈើកវា កណុត្រុខិ
ខៀវ កើតនៃ ព្រះ ត្រាគើង គីវ គុណនៅ
ឈើកវា ពុទ្ធទុខិ

ខៀវ កើតនៃ ពួកគេ ៥ ព៉ា គីវ ធម ន ម
គីវ ធម ន ម យ ល វ ធម កើតពីអក្ររ
ឈើកវា អូចា តាំងមិនបានកើតនៃគុណ
ត្រាគើងដើមខែននននន ឈើកវា កណុតា

กรณ์ของอักขระ

กรณ์เครื่องทำอักขระมี ๔ อย่าง คือ

- ชิวหมายชั่น ท่ามกลางลิ้น
- ชิวໂຫປគគໍ ถัดปลายลิ้นเข้ามา
- ชิวຫគគໍ ปลายลิ้น
- ສກງູຈານໍ ຈຸານຂອງຕන

ท่ามกลางลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระ

ที่เป็น ตาลุฉະ

ถัดปลายลิ้นเข้ามา เป็นกรณ์ของ

อักขระ ที่เป็น มุทธະ

ปลายลิ้น เป็นกรณ์ของอักขระที่เป็น

ทันตະ

ฐานของตน เป็นกรณีของอักขระ^๒
ที่เหลือนอกจากนี้ทั้งหมด คือ กณัจชา ໂອງຸຈชา
นาສຶກງຸຈານชา กับ ວ และ ໂອ ໂອ

ເລື່ອງຂອງອັກຂະຣ

ມາຕຣາ ດັ່ງນີ້

- ຮັສສສຣະ ມາຕຣາເດືອນ
- ທີ່ມສສຣະ ແລະ ມາຕຣາ
- ສຣະທີ່ມີພຍັງລູ້ນະສົ່ງໂຍຄອງຢູ່
ເບື້ອງຫລັ້ງ ๓ ມາຕຣາ
- ພຍັງລູ້ນະທຸກຕົວ ກິ່ງມາຕຣາ

ໂມສະ-ອໂມສະ

พยัญชนะที่มีเสียงก้อง เรียกว่า โอมะ
ที่มีเสียงไม่ก้อง เรียกว่า อโอมะ

พยัญชนะที่ ๑ ที่ ๒ ในวรคทั้ง ๕ คือ ก ข, ຂ ແ, ສ ແ, ຕ ແ, ປ ແ และ ສ
๑๙ ตัวนี้เป็น อโມສະ

พยัญชนะที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ในวรค์ทั้ง
๕ คือ ค ຂ ງ, ພ ຂ ປ, ທ ຜ ປ, ຖ ນ,
ພ ກ ມ และ ຍ ລ ວ ທ ພ ๑ ตัวนี้เป็น
ໄສສະ

นิคคหิต นักประชัญญ์ผู้รู้คัพท์ทางศัพท-
ศาสตร์ ประสงค์เป็น โไมสະ ล้วน นักประชัญญ์
ฝ่ายศาสนา ประสงค์เป็น โไมสาโไมสวิมุตติ

គីវ ព័ន្ធសាស្ត្រនូវសាស្ត្រនូវសាស្ត្រ

តាមកិច្ចការណី អាជីវការបាតិ
មីតាមកិច្ចការណី សាស្ត្រ អាជីវការបាតិ
មីតាមកិច្ចការណី សាស្ត្រ សាស្ត្រ

សិតិល-រិនិត

យុទ្ធសាស្ត្រនៃភ្នំពេញ ឬ ឯុទ្ធសាស្ត្រនៃភ្នំពេញ

សិតិល

យុទ្ធសាស្ត្រនៃភ្នំពេញ ឬ ឯុទ្ធសាស្ត្រនៃភ្នំពេញ

រិនិត

យុទ្ធសាស្ត្រនៃភ្នំពេញ ឬ ឯុទ្ធសាស្ត្រនៃភ្នំពេញ

សិតិល

យុទ្ធសាស្ត្រនៃភ្នំពេញ ឬ ឯុទ្ធសាស្ត្រនៃភ្នំពេញ

រិនិត

ในคัมภีร์กัจจายนເກຫ ແສດງໄວ້ວ່າ
ພຍັນຸชนະທີສຸດວຽກຮູບ ៥ ຕ້ວ ກົບເປັນ ສີຄືລ ແຕ່
ໃນคัมภີຣອື່ນໄມ່ໄດ້ກ່ລ່ວງໄວ້

ພຍັນຸชนະວຽກຮູບ ໄມ່ຈັດເປັນ ສີຄືລ ຮັນຕ

ເລື່ອງຂອງພຍັນຸชนະ

ພຍັນຸชนະທີເປັນ ສີຄືລໂໂມສະ ຄືອ ກ ວ
ກ ປ ປ ມີເລື່ອງເບົກວ່າທຸກພຍັນຸชนະ
ພຍັນຸชนະທີເປັນ ຮັນຕອໂໂມສະ ຄືອ
ຂ ອ ຈ ຜ ມີເລື່ອງໜັກກວ່າ ສີຄືລໂໂມສະ
ພຍັນຸชนະທີເປັນ ສີຄືລໂໂມສະ ຄືອ ຂ ທ
ຄ ທ ທ ພ ມີເລື່ອງດັ່ງກວ່າ ຮັນຕອໂໂມສະ
ພຍັນຸชนະທີເປັນ ຮັນຕອໂໂມສະ ຄືອ ຂ ມ
ມ ນ ຜ ມີເລື່ອງກົ້ອງກວ່າ ສີຄືລໂໂມສະ

ພយ្យុជនេ ៥ ព័ត៌មិន យ រ ល វ តាមួយ
អល៉ងພយ្យុជនេដីន កូកតើយុងផលមកបែង ពយ្យុជនេ
ព័ត៌មិន មេន ទុវារានិ

ឥ មិត្តានិយោងបើន អុស្សុមេ មិត្តានិយោង
នៅភាពាមិនគោរះ

ហ តាមួយុងពាណិជ្ជនេដីន កិច្ចាប់ខ្លួន
ពីួយុងខ្លួន កូកតើយុងមិត្តានិយោងមាកីនី
ហើយឯណាគារៈ ពុរិធម៌ តាមិពយ្យុជនេ ៥ ព័ត៌មិន
គិត ឬ ឬ ន ម យ ល វ ធម៌ នាំអុង ហ កិមិ
ត្តានិយោងខ្លួន ផលមកបែង ពយ្យុជនេដីន មុជុទ្ទិ
បើនតំនៃ

ពយ្យុជនេដីន អ៉ុធស្រែ គិត ឬ ឬ
ល វ ស ហ ធម៌ ព័ត៌មិតើយុងកីងស្រែ គិត
កីងមាត្រា ពេរាបពយ្យុជនេឡើង បានព័ត៌មិន

កំរុចលុងនិស្សារះដើរវាកំណុំកាបូលុយជននេះដី
អាកាសឡើយព្រំអំពីការបង្ហាញបានមែនដោយតាមការ
កំសងកំរុចឡើយដើម្បីអាចបង្ហាញបានមែនដោយតាមការ
សំភាត

ធម្មជននៃសំខាន់

ឱ្យធម្មជននៃវរគមន៍ទាំងឡាយ
ធម្មជនទី ១ ម៉ោងអង្វែងធម្មជនទី ១
និងទី ២ នៃពួកគេ ដើម្បី ការបង្ហាញបានមែនដោយតាមការ
សំភាត

ធម្មជនទី ៣ ម៉ោងអង្វែងធម្មជនទី ៣
និងទី ៤ នៃពួកគេ ដើម្បី ការបង្ហាញបានមែនដោយតាមការ
សំភាត

พยัญชนะที่ ๕ ช้อนหน้าพยัญชนะ
ของตนได้ทั้ง ๕ ตัว (ยกเว้นแต่ตัว ง ซึ่งเป็น
ตัวสะกดอย่างเดียว มิได้มีสำเนียงในภาษา
บาลี ช้อนหน้าตัวเองไม่ได้ พยัญชนะ อวรรค
๓ ตัว คือ ย ล ส ช้อนหน้าตัวเองได้ เช่น
อยุย, อลุล, อສุล)

พยัญชนะอวรรค ๓ ตัว คือ ย ล ส
ช้อนหน้าตัวเองได้ เช่น อยุย, อลุล, อສุล

สนธิ

สนธิ คือ วิธีต่อศัพท์และอักษระให้เนื่องกันด้วยอักษระ เพื่อจะย่ออักษระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์ และทำคำพูดให้ஸະஸລຍ เรียกว่า สนธิ

การต่อมี ๒ อย่าง คือ

๑. ต่อศัพท์ที่มีวิภาคติ ให้เนื่องด้วยศัพท์ ที่มีวิภาคติ เช่น จตุตรา-อิเม ต่อเป็นจตุตราเม

๒. ต่อบทสมाशย่ออักษระให้น้อยลง เช่น กต-อุปกรา ต่อเป็น กໂຕປກຣາ

การต่ออักษรเดียวอักษรนั้น จัดเป็น ๓ ตามความที่เป็นประนาน คือ สระสนธิ ต่อสระ, พยัญชชนะสนธิ ต่อพยัญชชนะ, และ

นิคคหิตสนธิ ต่อนิคคหิต

สนธิกิริโยปกรณ์ คือ วิธีเป็นอุปการะ
แก่การทำสนธิ มี ๘ อย่าง ได้แก่

- โลไป ลบ
- อาเทโล แปลง
- อาทโน ลงตัวอักษรใหม่
- วิการो ทำให้ผิดจากเดิม
- ปกติ ปกติ
- ทีโไม ทำให้ยาว
- รслส ทำให้สั้น
- สมูโโนโค ซ้อนตัว

สารสนธิ

สารสนธิได้กิริโยปกรณ์ ๗ อย่าง เว้น
สัญโภโค เพราะไม่มีวิธีเกี่ยวแก่พยัญชนะ

โลปะสารสนธิ

โลปะสารสนธิ มี ๒ อย่าง คือ

- ลบสารหน้า
- ลบสารหลัง

สารที่สุดของศัพท์หน้า เรียก สารหน้า
สารหน้าของศัพท์หลังเรียก สารเบื้องปลาย
หรือสารหลัง มีกฎว่า เมื่อสารทั้งสองนี้
ไม่มีพยัญชนะอื่นคั่นในระหว่าง ลบได้ตัวหนึ่ง

วิธีลับสระหน้า

๑. สระหน้าเป็นรัลลະ สระเบื้องปลาย
อยู่หน้าพยัญชนะสั้นโดยบ้าง เป็นทีฆะบ้าง
ลบสระหน้าอย่างเดียว เช่น

- ยะสุส-อินทุริยานิ สนธิเป็น^๔
ยะสุสินทุริยานิ
- โนหิ-เอต் สนธิเป็น โนเหต
- สเมตุ-อาຍสุมา สนธิเป็น^๕
สเมเตายสุมา

๒. สระทึ้งสองเป็นรัลลະ มีรูปเล่มอกัน
คือ เป็น อ หรือ อิ หรือ อุ ทึ้งสองตัว
เมื่อลับแล้วต้องทีฆะสระที่ไม่ได้ลับ เช่น
ตตุร-อย สนธิเป็น ตตุราย

៣. សរាប់សង្គមបានរសលេខ មីរូបមិនមែនអក់
មិនត้องទិន្នន័យដើម្បី ចែង ចត្តិ-ឧបាយិ សនិ
បាន ចត្តុបាយិ

៤. សរាប់អារម្មណ៍ សរាប់បៀវង្វាល់
បានរសលេខ ភាគិត្យាល់និងតួនាទី សរាប់បៀវង្វាល់
សកម្មភាព សនិបាន សកម្មភាព

វិធីបានរសលេខ

១. ភាគិត្យាល់សរាប់បៀវង្វាល់ មីរូបមិនមែនអក់
បានបៀវង្វាល់ដើម្បី ចែង ចត្តិ-ឧបាយិ

• ចត្តិ-ឧបាយិ សនិបាន
ចត្តិ-ឧបាយិ

• កិនុន្តុ-ធមា សនិបាន កិនុន្តុ

๒. นิคมหิตอยู่หน้า ลับสระหลังได้ เช่น อภินนท์-อติ สนธิเป็น อภินนทุนติ

อาเทสสระสนธิ

อาเทลส์ระสนธิมี ๒ อายุ่ง คือ

- แปลงสระหน้า
 - แปลงสระหลัง

วิธีแปลงสระหน้า

ถ้า อิ เอ, อุ โอ ออยู่หน้า มีสระอยู่หลัง
ให้แปลง อิ เอ เป็น ย แปลง อุ โอ เป็น ว
เอ อิ เป็น ย เช่น ปฏิสนธารวุตติ-
อสุส เป็น ปฏิสนธารวุตยสุส, อคุคิ-อาคาร
เป็น อคุยาการ์ (เฉพาะ อิ ถ้ามี พยัญชนะ

ចំណែក ៣ ពោ មីរូបសេមែ កំ ឲ្យលោ
ឃុំជនដោត្រាំង)

ខោ ខោ បើន យ ខោន ពោ-អស់ បើន
ទុយស់, មេ-ឯក បើន មុយកាំ, ពោ-ឯក បើន
ទុយកាំ

ខោ វូ បើន វ ខោន ឧត្វិ-អស់ បើន
ឧត្វុស់

ខោ ឬ បើន វ ខោន ធមេ-អាបាទែ បើន
ធមេអាបាទែ, ឈរុំ-អាបាកំ បើន ឈរុំអាបាកំ

វិធីផែលសរោអ៉ា

តាមីសរោអួយ្យោ ឲ្យផែល ខោ ពោអ៉ា
អោះ ខោ គោរពួនិក ឲ្យបែងប្រាយបើន វ

ได้บ้าง แล้วรัลสะเบื้องหน้าให้ลัน เช่น ยถา
-เอว เป็น ยตริว, ตถา-เอว เป็น ตตริว

อaccumสระสนธิ

accumสระสนธิ มี ๒ อย่าง คือ

๑. ถ้า โว อยู่หน้า พยัญชนะอยู่หลัง
ให้ลบ โว เลี้ยแล้วลง อ accumได้บ้าง เช่น

- โส-สีลวา เป็น สีลวา
- โส-ปญญา เป็น สปญญา
- เอโส-ธมโน เป็น เอสธมโน

๒. ถ้า อ อยู่หน้า พยัญชนะอยู่หลัง
ให้ลง โว accumได้บ้าง เช่น

- ប្រ-សហស្សន៍ បើន ប្រែសហស្សន៍
- សរទ-សតាំ បើន សរពួសតាំ

វិការសរសេនិ

មី ២ ឯថា គីឡូ

វិការនៃបៀវង់ត័ន

មើលបសរបៀវង់ប្រាប់បាន និង វិការ ឬ
បើន ខុស វិការ ឬ បើន ឪ ជំន

- មុនិ-អាលូយ បើន មុនិលូយ
- សុ-អច្ចិតិ បើន សុច្ចិតិ

វិការនៃបៀវង់អល៉ែង

មិវិវិឌ្ឍន៍នឹងវិការនៃបៀវង់អន្តោ បើន និង
លបសរបៀវង់អន្តោ វិការសរសេនិ ធំ ជំន

๓๒ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- มาลุต-อิริต் เป็น มาลุเตริต்
- พนธุสุส-อิว เป็น พนธุสุสเว
- น-อุเปติ เป็น โนเปติ
- อุทก์-อุมิกชาต เป็น อุทโภมิกชาต

ปกติสระสนธิ

ปกติสระสนธินั้น ไม่มีพิเศษอันใด คือ เมื่อสระเรียงกันอยู่ ๒ ตัว ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด เช่น โภ-อิม คงเป็น โภอิม

ทีฆะสระสนธิ

ทีฆะสระสนธิ มี ๒ อย่าง คือ ทีฆะ สระหน้า และทีฆะสระหลัง

ទីមន្ទីសរាងណា

លបសរាងលំងឡៅទីមន្ទីសរាងណា ចេន

- សាមុ-អិតិ បើន សាមុទិ
- កិសុ-អិន បើន កិសុនិ

វិវេជ្ជិយធម្មជននៃឈ្មោះលំង ទីមន្ទីដើប៉ាង ចេន

- មុនិ-ຈារ់ បើន មុនិជារ់

ទីមន្ទីសរាងលំង

លបសរាងណាឡៅទីមន្ទីសរាងលំង ចេន

- សុខុមាភ-អិន បើន សុខុមាភិនិ
- ឈ-អុរាយំ បើន ឈុរាយំ

รัลลัส สระสนธิ

ພຍັນະກົດ ເອ ແທ່ງ ເວ ຄັພທົກົດ
ອູ່ເປື້ອງຫລັງ ໃຫວ້ສສະເປື້ອງໜ້າໄດ້ ເຊັ່ນ

- ໄກວາທີ-ນາມ ເປັນ ໄກວາທິນາມ
 - ຍຄາ-ເຂວ ເປັນ ຍຄຣິວ

ພຍັນະສນີ

พยัญชนะสนธิใช้กิริโยปกรณ์ ๕ อาย่า
คือ โลป อาเทโล อาทโน ปกติ สลุโวโน

ໂລປະພຍ້ນຸ້ມະສນີ

ເນື່ອມືນິຄຄທີຕອບຢູ່ໜ້າ ມີສະວອຢູ່ໜ້າ
ລບສະໜ້າ ຄໍາມີພຍັງປະຊົນແຮງກັນ ແ ຕີ
ຕົ້ນລາ ແສີ່ນຕົວກົງເຈົ້າ

- ខ្លោះ-អស់ត តើបាន ខ្លោះត
- បុប្បជា-អស់ត តើបាន បុប្បជាត

ខាងក្រោមនេះ គឺជាអាណាពាសាអង់គ្លេស

តាមរយៈលោក ប៊ូ ឌី ដី និង តាមរយៈលោក ប៊ូ ឌី ដី

និង តាមរយៈលោក ប៊ូ ឌី ដី

និង តាមរយៈលោក ប៊ូ ឌី ដី

ប៊ូ ឌី ដី

និង តាមរយៈលោក ប៊ូ ឌី ដី

๓๖ • គូមិខាបាតិវិយាយករណ៍

- ត เป็น ត្រ ជំន ទុកុកាំតំ បើន ទុកុក្សាំ
- ច เป็น ចិ ជំន គុនុពុទេ បើន
គុនុមុទេ
- ព เป็น ពុ ជំន អុតុទី បើន
អុតុទី
- ក เป็น កុ ជំន កុលុបុកោ បើន
កុលុបុកោ
- រ เป็น លុ ជំន មោសារី បើន
មោសាលី
- យ เป็น ឃុ ជំន គុវិយី បើន គុវិយី
- វ เป็น វុ ជំន កុវិតុ បើន កុដុពុតុ
- ឃ เป็น ឃុ ជំន សុយំ បើន សកំ
- ធម៌ ឈុ ជំន និធម៌ បើន និឲយំ
- ធទ័ ឈុ ជំន និធទ័ បើន និឲកោ

- ត เป็น ឯ ខ្លោន កត់ តើ តិច តិច
- ប តើ ឬ ឯ ខ្លោន និបុបតុតិ តើ តិច
និបុបតុតិ

ແປលងអូបតុតិ ដើម្បី តើ តិច តិច ឯ ខ្លោន

- អភិ តើ តិច ឯ ខ្លោន អភិ-អុគ្គករែចតិ
តើ តិច ឯ ខ្លោន អភិ-អុគ្គករែចតិ
- អិ តើ តិច ឯ ខ្លោន អិ-ការាលី
តើ តិច ឯ ខ្លោន អិ-ការាលី, អិ-ធមាតា
តើ តិច ឯ ខ្លោន អិ-ធមាតា
- វា តើ តិច ឯ ខ្លោន វា-នុទ្ធតា តើ តិច
ឯ ខ្លោន វា-នុទ្ធតា

อุตสาหกรรมพืชและสัตว์

ພຍ້ນະອາຄມ ແ ຕັ້ງ ຄືອ ຍ ວ ມ ທ ນ ຕ ລ ພ ຄ ຊ້າສະອຍ່ງເບື້ອງຫລັງ ລົງໄດ້ບ້າງ

- ຍ ອາຄມ ເຊັ່ນ ຍາຕາ-ອີທິ ເປັນ ຍາຕາຍີທິ
 - ວ ອາຄມ ເຊັ່ນ ອຸ-ທຶກູຂຕິ ເປັນ ວຸທຶກູຂຕິ
 - ມ ອາຄມ ເຊັ່ນ ຄຽບ-ເວລສຸສຕິ ເປັນ ຄຽມເສຸສຕິ
 - ທ ອາຄມ ເຊັ່ນ ອຕຸຕ-ອຕຸໂໂກ ເປັນ ອຕຸຕທຕຸໂໂກ
 - ນ ອາຄມ ເຊັ່ນ ອີໂຕ-ອາຍຕິ ເປັນ ອີໂຕນາຍຕິ

- ຕ ອາຄມ ເຊັ່ນ ຕສຸມາ-ອີທ ເປັນ
ຕສຸມາຕິທ
 - ຮ ອາຄມ ເຊັ່ນ ສພຸກີ-ເຂວ ເປັນ
ສພຸກີເຮວ
 - ພ ອາຄມ ເຊັ່ນ ຂ-ອາຍຕນໍ ເປັນ
ຂພ້າຍຕນໍ
- ໃນລັດທີ່ນີ້ປົກຮົງ ວ່າ ລົງ ທ ອາຄມ ກີ່ໄດ້
ເຊັ່ນ
- ສູ-ອຸ່ຊຸ ເປັນ ສຸຫຸ່ຊຸ
 - ສູ-ອຸ່ກູຈີຕົ້ມ ເປັນ ສຸຫຸ່ກູຈີຕົ້ມ

ปกติพยัญชนะสนธิ

ปกติพยัญชนะสนธิก์ไม่มีพิเศษอันใด
คือคงรูปตามเดิม เช่น สาڑ คงเป็น สาڑ
ไม่เปลี่ยนเป็น สาห หรืออย่างอื่น

ลักษณะของพยัญชนะสนธิ

ลักษณะของพยัญชนะสนธิ มี ๒ คือ ช้อน
พยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน และช้อนพยัญชนะ
ที่มีรูปไม่เหมือนกัน

๑. ช้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน เช่น

- อิธ-ปโมทติ เป็น อิธบุปโมทติ,

- จาตุ-ทลี เป็น จาตุทุทลี

๒. ช้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่มีเหมือนกัน

มีกฎเกณฑ์ดังนี้

ເອົາພຍ້ນະທີ ១ ຂໍອັນຫນໍາພຍ້ນະທີ ២ ໄດ້ ແລະເອົາພຍ້ນະທີ ៣ ຂໍອັນຫນໍາພຍ້ນະທີ ៤ ໄດ້ ເຊັ່ນ ຈຕຸຕາຣີ-ຈານານີ ເປັນ
ຈຕຸຕາຣີງຈານານີ, ເອສා-ຈ-ມານຝໂລ ເປັນ
ເອສාຈຊູມານຝໂລ

និគគិតសនិ

นิคคหิตสนธิใช้สนธิกิริโยปกรณ์ ๔
อย่าง คือ โลปี อาเทโล อาคมो ปกติ

ໂລປະນິຄຄທີຕສນວິ

เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง
ลงนิคคหิตซึ่งอยู่หน้าบ้างก็ได้ เช่น

- ຕາສົ່ມ-ອທິມ ເປັນ ຕາສາທິ
 - ວິທນຳ-ອຄຄຳ ເປັນ ວິທນຄຳ

๔๒ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- อริยสุจานน์-ทสุสน์ เป็น อริยสุจานทสุสน์
 - พุทธานน์-สาสน์ เป็น พุทธานสาสน์

อาแทนิคคหิตสนธิ

เมื่อมีพยัญชนะอยู่หลัง นิคคหิตอยู่หน้า
อาแทนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรคได้ทั้ง
๕ ตัว ตามสมควรแก่พยัญชนะวรรคที่อยู่
เบื้องหลัง เช่น

- แปลงนิคคหิตเป็น ง เช่น
เอว-ໂွေ เป็น เอော်ໂွေ
 - แปลงนิคคหิตเป็น မ เช่น
ຮມမံ-ဇရေ เป็น ຮမုမလုဇရေ

- ແປລງນິຄຄທິຕເປັນ ລ ເຊ່ວນ
ສຳ-ຈີຕີ ເປັນ ສະນຸຈີຕີ
- ແປລງນິຄຄທິຕເປັນ ນ ເຊ່ວນ
ຕຳ-ນິພຸພຸຕຳ ເປັນ ຕນນິພຸພຸຕຳ
- ແປລງນິຄຄທິຕເປັນ ມ ເຊ່ວນ
ຈີຮຳ-ປວາສີ ເປັນ ຈີຮມປວາສີ
ສໍາ ເອ ແລະ ທ ອູ້ເບື້ອງຫລັງ ແປລງ
ນິຄຄທິຕ ເປັນ ລ ເຊ່ວນ
- ປຈຸຈຕຸຕຳ-ເອວ ເປັນ
ປຈຸຈຕຸຕຸລຸເລວ
- ຕຳ-ເອວ ເປັນ ຕລຸເລວ,
- ເອວໍ-ທີ ເປັນ ເວລຸທີ,
- ຕຳ-ທີ ເປັນ ຕລຸທີ

๔๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

ถ้า ย อญ্যเบื้องหลัง แปลงนิคคหิตกับ
ย เป็น ณุณ เช่น ส์-โยโโค เป็น សณูโโยโโค
ในสัททนีปกรณ์ว่า ถ้า ล อญ্যเบื้อง
ปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ล เช่น

- บุ-ลิจค์ เป็น บุลลิจค์
- ส์-ลกุขณา เป็น សลุลกุขณา

ถ้าสระอญ্যเบื้องปลาย แปลงนิคคหิต
เป็น ນ และ ท เช่น

- ต์-อห์ เป็น ตมห์
- เอต์-อโวจ เป็น เอตทโวจ

อัคມນិគគិតសនិ

เมื่อสร้างก็ดี พยัญชนะก็ดี อุบัติเบื้องหลัง
ลงนิคคหิตได้บ้าง เช่น

- ຈກຸ່າ-ອຸທປາທີ ເປັນ ຈກຸ່າໆ ອຸທປາທີ
 - ອວ-ສີໂຣ ເປັນ ອວໍສີໂຣ

ปกตินิคมหิตสนธิ

ไม่มีพิเศษอันใดควรจะลบหรือเปลี่ยน
หรือลงนิคคหิตอาคมได้ ก็ไม่ทำอย่างนั้น
คงไว้ตามรูปเดิม เช่น ธรรม-จาร ก็ไม่เปลี่ยน
เป็น ธรรมัญจาร

นามศัพท์

นามศัพทนั้นแบ่งเป็น ๓ คือ นามนาม
คุณนาม สัพพนาม

นามที่เป็นชื่อของคน, สัตว์, ที่, สิ่งของ,
และสภาพทั้งมวลทั้งที่มีวิญญาณ และไม่มี
วิญญาณ เป็น นามนาม

นามนาม

นามนาม นี้ แบ่งออกเป็น ๒ คือ

- สาระนาม นามที่ทั่วไป
- อสาระนาม นามที่ไม่ทั่วไป

นามที่ทั่วไปแก่คน, สัตว์, ที่, อื่นได้ เช่น คำว่า มนุสส์ มนุษย์, ตราชานา ลัตว์ ดิรัจนา, นคร เมือง เป็นต้น เป็น สาระนาม

นามที่ไม่ทั่วไปแก่สิ่งอื่น เช่น คำว่า
ทีฆาตุ ภูมารชื่อทีฆาตุ, เอราวัณ ช้างชื่อ
เอราวัณ, สาวตุถี เมืองชื่อสาวตุถี เป็นต้น
เป็น อสานารณนาม

คุณนาม

นามที่แสดงลักษณะของนามนาม
สำหรับหมายให้รู้ว่านามนามนั้น ดีหรือชั่ว
เป็นต้น ซึ่งว่า คุณนาม เช่นคำว่า ปัญญา
บุรีโล บุรุษมีปัญญา บุรีโล เป็นนามนาม
ปัญญา เป็นคุณนาม.

คุณนาม นี้ แบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ

- ปกติ
- วิเศษ
- อติวิเศษ

คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วเป็นปกติ
หรือแสดงลักษณะสามัญธรรมดा เช่นคำว่า
ปณุธิโต เป็นบันทิต ปาโน เป็นนาป ซึ่งคำว่า
ปกติ

คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วมาก
หรือน้อยกว่าปกติ เช่นคำว่า ปณุธิตโรม
เป็นบันทิตกว่า ปาปตโรม เป็นนาปกว่า ซึ่งคำว่า
วิเสส

คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วมากที่สุด
หรือ น้อยที่สุด เช่นคำว่า ปณุธิตโม เป็น
บันทิตที่สุด ปาปตโม เป็นนาปที่สุด ซึ่งคำว่า
อติวิเสส

วิเสส นั้นใช้ ตร อิย อิยสุสก ปัจจัย
ในตัวที่ต้องการปกติบ้าง เช่นคำว่า ปณุธิตโรม

เป็นบัณฑิตกว่า พาลิโย เป็นพากกว่า
ป้าปิยสุสโก เป็นบากกว่า และใช้อุปสัค คือ^๑
อติ [ยิ่ง] นำหน้าบ้าง เช่นคำว่า อติปนุทิโต
เป็นบัณฑิตยิ่ง

อติวิเสส ใช้ ตาม อิภูจ ปัจจัยในตัวที่ดี
ต่อปกติบ้าง เช่นคำว่า ปนุทิตโน เป็น^๒
บัณฑิตที่สุด พาลิภูจ เป็นพาลที่สุด ใช้อุปสัค^๓
และนิบາต คือ อติวิย [เกินเปรียบ] นำหน้า^๔
บ้าง เช่นคำว่า อติวิยปนุทิโต เป็นบัณฑิต^๕
เกินเปรียบ

ลักษณะ

ลักษณะ เป็นชื่อสำหรับใช้แทน
นามนาม ที่ออกซื่อมาแล้ว เพื่อจะไม่ให้

ช้ำชาກ ซึ่งไม่ เพราะหุ นามทั้ง ๓ นั้นต้อง
ประกอบด้วย ลิงค์ วจนะ วิภาคตติ จึงจะใช้ได้

ลิงค์

นามศัพท์ในบาลีภาษาหนึ่น ท่านแบ่ง
เป็นลิงค์ ๓ คือ

- ปุลิงค์ เพศชาย
- อิตถีลิงค์ เพศหญิง
- นปุลิกลิงค์ มิใช่เพศชาย
มิใช่เพศหญิง

นามนาม เป็นได้ลิงค์เดียว คือ จะเป็น^๑
ปุลิงค์ อิตถีลิงค์ หรือ นปุลิกลิงค์ อย่างใด^๒
อย่างหนึ่ง

เป็นได้ ๒ ลิงค์ คือศัพท์อันเดียว มีรูป^๓
อย่างเดียว เป็นได้ทั้ง ๒ ลิงค์ หรือมูลศัพท์

เป็นอันเดียว เปลี่ยนแต่สระที่สุดให้เปลกกัน

พอเป็นเครื่องหมาย ให้ต่างลิงค์กันบ้าง

คุณนามและลัพพนามเป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์
ลิงค์นั้น จัดเป็น ๒ คือ

- เป็นลิงค์โดยสมมติ
- เป็นลิงค์โดยกำเนิด

ต่อไปนี้จะแสดงอุทาหรณ์ ศัพท์ที่เป็น
ลิงค์เดียว ๒ ลิงค์ ๓ ลิงค์ พอเป็นตัวอย่าง

นามนามเป็นลิงค์เดียว : บุลังค์

อมโร	เทวดา	โอมิ	หัวหน้า
อาทิตย์	พระอาทิตย์	กันโนน	หู
อินโท	พระอินทร์	จนโท	พระจันทร์
อีส	คนเป็นใหญ่	ตรุ	ตันไม้
อุทธิ	ทะเล	ปพุพโต	ภูเขา
เอรุณโท	ตันละหุ่ง	ยโม	พระยม

นามนามเป็นลิงค์เดียว : อิตถีลิงค์

อจฉรา	นางอัปสร	โอชา	โอชา
อาภา	รัศมี	ภวี	สะเอว
อิทธิ	ฤทธิ์	詹姆	เสนา
อีสา	งอนໄစ	ตรา	ดาว
อุพุ	ดาว	ปภา	รัศมี
ເອລີກາ	ເສາຮະນີຍດ	ยาคุ	ข້າວຕົ້ມ

นามนามเป็นลิงค์เดียว : นปຸສກລິງค์

องค์	องค์	ໂອກຳ	ນໍ້າ
อารามນັ້ນ	อารามນັ້ນ	ກມຸນົມ	กรรม
ອືນ	หนึ້	ຈກຸ່ງ	ນັຍົ່ງຕາ
ອີຣິນ	ທຸ່ງນາ	ເຕັລິ	ນໍ້າມັນ
ອຸທກົມ	ນໍ້າ	ປັນນັ້ນ	ໃບໄມ້
ເອພາລຸກົມ	ຝັກເຫຼືອງ	ຍານິ	ຍານ

นามนามศัพท์เดียว มีรูปอย่างเดียว
เป็น ๒ ลิงค์

ปัลลิ�กค์	นปุสกลิงค์	คำแปล
อกุขาวโร	อกุขาว	อักชรว
อคากโว	อคาร	เรือน
อุตุ	อุต	ฤดู
ทิวโล	ทิวล	วัน
มนิ	มน	ใจ
สำจุณโว	สำจุณ	ปี

นามนามมีมูลศัพท์เป็นอย่างเดียว
เปลี่ยนแต่สระที่สุด เป็น ๒ ลิงค์

บุลิงค์ อิตถีลิงค์ คำแปล

อรหา, อรหำ	อรหนติ	พระอรหันต์
อาชีวโภ	อาชีวิกา	นักบวช (ชาย-หญิง)
อุปालโภ	อุปालิกา	อุบาลก, อุบาลิกา
กุมาโร	กุมารี,	เด็ก (ชาย-หญิง)
	กุมาริกา	
ขตติโย	ขตติยานี, ขตติยา	กาชตติริย์
โโคโน	คาวี	โโค
โจรโว	โจรี	โจร
ณາຕໂກ	ณາຕิกา	ณາຕີ

ปุลิ�ค์ อิตถีลิ�ค์ คำแปล

ตรุโนน	ตรุณี	ชายหนุ่ม, หลงสาว
ເຄຣວ	ເຄຣី	พระເຄຣະ, พระເຄຣី
ທារໂក	ທារិកា	เด็กชาย, เด็กหญิง
ເຫົວ	ເຫົວី	พระเจ้าແພ່ນດິນ, พระราชาເຫົວី
ນໂຣ	ນារី	คน (ชาย-หญิง)
ປ្រិពុພាចໂក	ປ្រិពុພាចិកា	นักบวช (ชาย-หญิง)
ភិកុុំ	ភិកុុំនី	ភិកុុំ, ភិកុុំនី
រោវ	រោតី	ผู้เจริญ
មនុស្សលេ	មនុស្សតី	มนุษย់
យកុុំ	យកុុំនី	ยักษ់, ยักษិនី
យុវា	យុវតិ	ชายหนุ่ม, หลงสาว

ปุลิ�ค์ อิตถีลิ�ค์ คำแปล

ราชา	ราชินี	พระเจ้าแผ่นดิน, พระราชนี
สха	สخي	เพื่อน (ชาย-หญิง)
หตุถี	หตุถินี	ซ้างพลาย, ซ้างพัง

คุณนามเป็น ๓ ลิ้งค์ :

ปุลิ�ค์ อิตถีลิ�ค์ นปุลิ้สกุลิ�ค์ คำแปล

กมุมากิร	กมุมาการินี	กมุการ	ทำการงาน
คุณวา	คุณวตี	คุณว	มีคุณ
จะนุโห	จะนุษา	จะนุห	ดุร้าย
เชภูโจ	เชภูชา	เชภูจ	เจริญที่สุด
ตาโนน	ตาณา	ตาณ	ต้านทาน
ถิโระ	ถิรา	ถิร	มั่น

บุลลิ�ค์ อิตถีลิ�ค์ นปุสกลิ�ค์ คำแปล

ทกໂข	ทกขา	ทกข*	ขยัน
ຮມມືໂກ	ຮມມືກາ	ຮມມືກ	ตั้งในธรรม
นาໂຄ	นาຄາ	นาຄ	ที่พึง
ປາໂປ	ປາປາ	ປາປ	บាប
ໂຄສີ	ໂຄສິນີ	ໂຄສີ	ມີໂຄະ
ມຕິມາ	ມຕິມຕີ	ມຕິມ	ມີความคิด
ລາກີ	ລາກິນີ	ລາກີ	ມີລາກ
ສທ້ໂຮ	ສທ້ຮາ	ສທ້ຮ	ມີສຽ້ຫຮາ

ວຈນະ

ວຈນະ ຄືອ ຄຳພູດສໍາຫຼັບອອກຈຳນວນ
ຂອງນາມນາມ ວ່າມີຈຳນວນມາກຫີ້ອນ້ອຍ ໃນ
ບາລືກາໝານນັ້ນທ່ານແປ່ງເປັນ ແ ຄືອ

- ເອກວຈນໍ ຄຳພູດສໍາຫຼັບອອກຊື່ອ
ຂອງລຶ່ງເດືອຍ
- ພຫຼວຈນໍ ຄຳພູດສໍາຫຼັບອອກຊື່ອຂອງ
ມາກກວ່າລຶ່ງເດືອຍ ຄືອ ຕັ້ງແຕ່ ແ ລຶ່ງຂຶ້ນໄປ
ວຈນະ ທັ້ງ ແ ນີ້ ມີເຄື່ອງໝາຍໃຫ້ຮູ້ວ່າ
ເປັນວຈນະອະໄໄດ້ທີ່ທ້າຍສັພທ໌ ທີ່ວິວກັດຕິ
ນັ້ນເອງ ເຊັ່ນ ປຸຣີໂສ ຜ້າຍຄົນເດືອຍ ເປັນເອກ
ວຈນະ ປຸຣີສາ ຜ້າຍຫລາຍຄົນ ເປັນພຫຼວຈນະ

วิภัตติ

วิภัตติ คือ การแจกหรือจำแนก ศัพท์ให้มีรูปต่างกัน สำหรับประกอบ นามศัพท์เพื่ออุปการะแก่การลังเกตลิงค์ และจะจะให้ง่ายขึ้น ดังนั้น นามศัพท์ทุกศัพท์ จะต้องประกอบด้วยวิภัตติก่อน จึงจะสามารถ นำไปใช้ในการพูดหรือแต่งหนังสือได้

วิภัตตินั่นมี ๑๔ ตัว แบ่งเป็นเอกวจนะ
๓ พหุจนะ ๓ ดังนี้

ເອກວຈນະ	ພຫວຈນະ
ປົມາທີ່ ១	ລື
ທຸດິຍາທີ່ ២	ອົ້ມ
ຕົດິຍາທີ່ ៣	ນາ
ຈຸດຸຕຸດິທີ່ ៤	ສ
ປົນຈມີທີ່ ៥	ສຸມາ
ຈູ້ງຈີທີ່ ៦	ສ
ສັດຸຕົມີທີ່ ៧	ສຸມື

ປົມາວິກັດຕິນັ້ນແບ່ງເປັນ ២ ຄືວ່າ ເປັນ
ປະຮານໃນປະໂຍຄທີ່ໄມ່ມີກິຣິຍາຄຸນພາກຍໍ
ເຮັຍກວ່າ ລົງຄຕຸຖ ເຊັ່ນປະໂຍຄວ່າ ອມຸເມ
ປສາໄທ ອ.ຄວາມເລື່ອມໄສ ໃນພະຮຽມ ອຢ່າງ ១
ເປັນຄຳສໍາຫວັບຮ້ອງເຮັຍກ ຂໍ້ວ່າ ອາລປນະ
ອຢ່າງ ១.

อายตันبات

คำเชื่อมเนื้อความ ๒ เนื้อความให้เป็น
เนื้อความอันเดียวกัน เรียกว่า อายตันبات
ใช้เป็นคำแปลประจัมวิภัตติทั้ง ๓ ดังนี้

เอกสาระ พหุเอกสาระ

ปัญญา ที่ ๑	อันว่า	อันว่า ท.
ทุติยา ที่ ๒	ซึ่ง สู่	ซึ่ง-ท. สู่-ท.
	ยัง สิ้น	ยัง-ท. สิ้น-ท.
	ตลอด	ตลอด-ท.
	กะ	กะ-ท.
	เฉพาะ	เฉพาะ - ท.

เอกสารนະ พหุวจนະ

ตติยา ที่ ๓	ด้วย	ด้วย-ท.
	โดย อัน	โดย-ท. อัน-ท.
	ตาม	ตาม-ท.
	ด้วยทั้ง	ด้วยทั้ง-ท.
	เพราะ มี	เพราะ-ท. มี-ท.
จตุตถี ที่ ๔	แก่ เพื่อ	แก่-ท. เพื่อ-ท.
	ต่อ	ต่อ-ท.
ปณุจบี ที่ ๕	แต่	แต่-ท.
	จาก	จาก-ท.
	กว่า	กว่า-ท.
	เหตุ	เหตุ-ท.

เอกสารนี้ พหุจนะ

ณูริ ที่ ๖	แห่ง	แห่ง-ท.
	ของ	ของ-ท.
	เมื่อ	เมื่อ-ท.
สตุตมี ที่ ๗	ใน ใกล้	ใน-ท. ใกล้-ท.
	ที่	ที่-ท.
	ครั้นเมื่อ	ครั้นเมื่อ-ท.
	ในเพราะ	ในเพราะ-ท.
	เห็นอ	เห็นอ-ท.
	บัน	บัน-ท.
อาลปนะ	ແນະ	ແນະ-ท.
	ดูก่อน	ดูก่อน-ท.
	ข้าแต่	ข้าแต่-ท.

อายตนิباتต์เชื่อมความ

กล่าว-กะ	ถาม-ชี้ง
ทำ-ชี้ง	ถึง-ชี้ง
ไป-ลู่	มา-ลู่
อยู่-ใน	ให้-แก่
บอก-แก่	เพียงพอ-แก่
ต้องการ-แก่	สมควร-แก่
ส่งไป-ชี้ง	ไม่อาจ-เพื่อ
ประโยชน์อะไร-ด้วย	ประทุษร้าย-ต่อ
เฉพาะ-ต่อ	ออก-จาก
เพียงไร-แต่	จำเดิม-แต่

วิธีแจกน้ำมานาม

สระที่สุดแห่งศัพท์ เรียกว่า การันต์
ศัพท์ที่เป็นลิงค์เดียวกันมีการันต์เหมือนกัน
แล้วก็แจกเป็นแบบเดียวกัน ยกเว้นแต่ศัพท์
บางเหล่า ที่มีวิธีแจกอย่างหนึ่งต่างหาก

บุลิงค์ มีการันต์ ๕ ตัว คือ

อ อิ อี อุ อู

อิตถีลิงค์ มีการันต์ ๕ ตัว คือ

อา อิ อี อุ อู

นบุลสกอลิงค์ มีการันต์ ๓ ตัว คือ

อ อิ อุ

นามที่ยังไม่ได้ประกอบวิภาคติ เรียกว่า
ศัพท์ นามที่ประกอบวิภาคติแล้ว เรียกว่า บท

อ การันต์ ในปุลิค์ แจก อย่าง บุรีส
[บุรุษ] ดังนี้

เอกสาร.	พหุ.
บ.	บุรีส
ท.	บุรีล
ต.	บุรีเสน
ฯ.	บุรีลลุล บุรีสาย บุรีลตุล
ปญ.	บุรีลลุมา บุรีลมหา บุรีสา
ฉ.	บุรีลลุล
ล.	บุรีลลุมี บุรีลมหิ บุรีเล
อา.	บุรีล

ศัพท์ที่เป็น อ การันต์ เช่นนี้ แจก เหมือน ปุริส

อาจารย์	อาจารย์	ปาก	ไฟ
กุมาร	เด็ก	ผลิก	แก้วผลึก
ขตุติย	กษัตริย์	พก	นายาง
คณ	หมู่	ภา	ภพ
โจร	โจร	มนุสส	มนุษย์
ฉณ	มหารสพ	ยกุข	ยกษ
ชน	ชน	รุกุข	ตันไม้
ตุรุค	ม้า	โลก	โลก
ເගນ	ขโมย	วนร	ลิง
ทุต	ทุต	สหาย	เพื่อน
ธง	ธง	หตุต	มือ
弩	คน		

วิธีเปลี่ยนวิภัตติและการันต์

- บ. บุรีโล แปลง อ แห่งบุรีล กับ ส
เป็น โว,
- บุรีสา แปลง อ แห่ง บุรีล กับ โย
เป็น อา
- ท. บุรีล คง อ ไว
บุรีเล แปลง อ แห่ง บุรีล กับ โย
เป็น เอ
- ต. บุรีเสน แปลง อ แห่ง บุรีล กับ นา
เป็น เอน
- บุรีเสธ, บุรีเสก แปลง อ แห่ง
บุรีล เป็น เอ คง หิ ไว และแปลง
หิ เป็น กิ ได้ม้ำง

- ទ. ប្រិសត្វ ແປលង ត ពើន តុល
ប្រិសាយ ແປលង ខ ដោយប្រិស កំប ត
ពើន ឈាយ
- ប្រិសតុតា ແປលង ត ពើន តុតា
ប្រិសានា ខ ដោយ ប្រិស ពើន
ខ គ នា វិវេ
- ប្រិសសុមា គ សុមា វិវេ
ប្រិសមុហា ແປលង សុមា ពើន មុហា
ប្រិសា ແປលង សុមា កំប ខ ដោយប្រិស
ពើន ខ
- ប្រិសិ, ប្រិសិ (អំពីនកំប ចិញ្ជា
ធម្ម.)
- ទ. ប្រិសត្វ ແປលង ត ពើន តុល
ប្រិសានា (អំពីនកំប ចិញ្ជា. ធម្ម.)

- ส. บุริสสุมี คง สุมี ไว้
 บุริสมุหิ แปลง สุมี เป็น มุหิ
 บุริเส แปลง สุมี กับ อ แห่งบุริส
 เป็น เอ
 บุริเสสุ แปลง สุมี กับ อ แห่งบุริส
 เป็น เอ คง สุ ไว้
- อา. บุริส ลง ลิ ลบ ลิ เลีย
 บุริสา แปลง อ แห่งบุริส กับ โย^ะ
 เป็น อา

๓๒ • គុម៌បាតិវិយាករណ៍

និងការនំពីលិក ផ្សាយតាមការណ៍
[ផ្លូវ] ដោយខ្លួន

	ខ្លួន	ខ្លួន
ប.	មុនី	មុនិយ មុនី
ទ.	មុនី	មុនិយ មុនី
ច.	មុនិនា	មុនិធន មុនិភិ
ទ.	មុនិស់, មុនិនៃ	មុនិនំ
បល.	មុនិស្មា, មុនិមុហា	មុនិធន មុនិភិ
ជ.	មុនិស់, មុនិនៃ,	មុនិនំ
ស.	មុនិស្មី, មុនិមុហិ	មុនិស្មី
ខ.	មុនិ	មុនិយ មុនី

ศัพท์ที่เป็น อิ การันต์ แจกเหมือน มุนิ

อคุคิ	ไฟ	ปติ	เจ้า, ผัว
อริ	ข้าศึก	มนิ	แก้วมณี
อหิ	งุ	วิธิ	วิธี
ถปฏิ	ช่างไม้	วีธิ	ข่าวเปลือก
นิธิ	ขุ่มทรัพย์	สามาธิ	สามาธิ

วิธีเปลี่ยนวิภัตติและการันต์

บ. มุนิ ลง สิ ลบ สิ เสีย,
 มุนโย แปลง อิ แห่ง มุนิ
 เป็น อ คง โย ไว
 มุนี ลบ โย เสีย แล้ว ทีฆะ อิ
 แห่งมุนิ เป็น อี.

๗๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- ทุ. มุนี คง อ่ ไว
มุนโย, มุนี (เหมือนกับ ปัญญา พห.)
- ต. มุนินา คง นา ไว
มุนิ希, มุนิกิ ทีฆะ อิ แห่ง มุนิ เป็นอี
คง หิ ไว แปลง หิ เป็น กิ ได้บ้าง
- ฯ. มุนิสุส แปลง ส เป็น สุส
มุนิโน แปลง ส เป็น โน
มุนีน ทีฆะ อิ แห่ง มุนิ เป็น อี คง
น ไว
- ปญ. มุนิสุมา คง สุมา ไว
มุนิมุหา แปลง สุมา เป็น มุหา
มุนิ希, มุนิกิ (เหมือนกับ ตติยา พห.)

អី ការនំពេលិក ផែកយោង សេវាឌី
[គេរម្ជី] ដំនើ

ផែក.	ພហ.
ប. សេវាឌី	សេវាឌីនៃ សេវាឌី
ទ. សេវាឌី, សេវាឌីនា	សេវាឌីនៃ សេវាឌី
ច. សេវាឌីនា	សេវាឌីនិង សេវាឌីវិភាគ
ប. សេវាឌីស៊ិត, សេវាឌីនៃ	សេវាឌីនា
បល. សេវាឌីសុមា, សេវាឌីមុខ	សេវាឌីនិង សេវាឌីវិភាគ
ជ. សេវាឌីស៊ិត, សេវាឌីនៃ	សេវាឌីនា
ស. សេវាឌីសុមី, សេវាឌីមុខ	សេវាឌីស៊ិត
វា. សេវាឌី	សេវាឌីនៃ សេវាឌី

ศัพท์ที่เป็น อี การันต์ เช่นนี้ แจก เหมือน เสภูจิ

กรี ช้าง	ภานี คนช่างพูด
ตปลี คนมีตบะ	โภค คนมีโภคะ
ทลุธี คนมีไม้เท้า	มนุตี คนมีความคิด
เมราวี คนมีปัญญา	สุขี คนมีสุข
ลิขี นกยูง	หตุถี ช้าง

วิธีเปลี่ยนวิภัตติและการันต์

- ป. เสภูจิ ลง สิ ลบ สิ เลีย
 เสภูจิโน แบลง โย เป็น โน แล้ว
 รัลสะ อี แห่ง เสภูจิ เป็น อิ
 เสภูจิ ลง โย ลบ โย เลีย
- ทุ. เสภูจิ รัลสะ อี แห่ง เสภูจิ เป็น อิ
 คง อ่ ໄວ

- ស្រីជិនំ រ៉លសែ អី ແហែង ស្រីជិ បើន
អី ឡ៉ាវ ផេលង អំ បើន នំ
ស្រីជិនោ, ស្រីជិ (មេដឹងកំបុង ប្រុមា ធម្ព.)
- ទ. ស្រីជិនា រ៉លសែ អី ແហែង ស្រីជិ បើន
អី គេ នា វិ
ស្រីជិធមិ, ស្រីជិភិ គេ ឬ វិ ផេលង
ឬ បើន ភិ តិចប៉ាង
- ទ. ស្រីជិសុល រ៉លសែ អី ແហែង ស្រីជិ បើន
អី ផេលង សុល បើន សុល
ស្រីជិនោ រ៉លសែ អី ແហែង ស្រីជិ បើន
អី ផេលង សុល បើន នោ
- ស្រីជិនំ គេ នំ វិ
ស្រីជិសុមា រ៉លសែ អី ແហែង ស្រីជិ
បើន អី គេ សុមា វិ
ស្រីជិមុខា រ៉លសែ អី ແហែង ស្រីជិ

เป็น อิ แปลง สุมา เป็น มุหา
ເສງົງຈື້ທີ, ເສງົງຈື້ກີ (ເໜີອນກັບ ຕຕິຍາ.
 พທ.)

- ນ. **ເສງົງຈື້ສຸລ, ເສງົງຈື້ໂນ** (ເໜີອນກັບ ຈຕຸ.
 ເອກ.)
- ລ. **ເສງົງຈື້ນຳ ຄະ ນຳ ໄວ້**
ເສງົງຈື້ສຸມີ ລັບສະ ອີ ແທ່ງ ເສງົງຈື້
 เป็น อີ ຄະ ສຸມີ ໄວ້
ເສງົງຈື້ມຸທີ ລັບສະ ອີ ແທ່ງ, ເສງົງຈື້ ເປັນ
 อີ ແປລັງ ສຸມີ ເປັນ ມຸທີ
ເສງົງຈື້ສຸ ຄະ ສຸ ໄວ້
- ອາ. **ເສງົງຈື້ ລົງ ລີ ລົບ ລີ ແລ້ວລັບສະ ອີ**
 ແທ່ງ **ເສງົງຈື້ ເປັນ ອີ**
ເສງົງຈື້ໂນ, ເສງົງຈື້ (ເໜີອນກັບ ປຸ້ມາ
 พທ.)

อุ การันต์ ในปัลลิค์ แจกอย่าง ครุ [ครู]

ดังนี้

เอก.	พหุ.
ป. ครุ	ครโว, ครู
ทุ. ครรช	ครโว, ครู
ต. ครุนา	ครรหิ, ครรภิ
ฉ. ครุสุส, ครุโน	ครรน
ปบ. ครุสุมา, ครรุมหा	ครรหิ, ครรภิ
ฉ. ครุสุส, ครุโน	ครรน
ล. ครุสุมี, ครรุมหิ	ครรสุ
อา. ครุ	ครเ, ครโว

ศัพท์ที่เป็น อุ การันต์ เช่นนี้ แจก
เหมือน ครุ

เกตุ	ธง	ภิกขุ	ภิกษุ
ชนตุ	สัตว์เกิด	ริป	ข้าศึก
ปลุ	สัตว์ของเลี้ยง	สตตุ	คัตวุ
พนธุ	พากพ้อง	เลตุ	สะพาน
พพุพุ	เสือปลา, แมว	เหตุ	เหตุ

วิธีเปลี่ยนวิภาคติและการันต์

บ. ครุ ลง ลิ ลบ ลิ เลีย

ครโว แปลง อุ แห่ง ครุ เป็น อ
แปลง โย เป็น โว

ครุ ลง โย ลบ โย เลีย ทีฆะ อุ
แห่ง ครุ เป็น อุ

ทุ. ครุ คง อ ไว

ครโว, ครุ (เหมือนกับ ปจนา พหุ.)

๔๙ • គុម្ភីធម៌វិយារណ៍

៣. គ្រុនា គង នា វី
គ្រុហិ, គ្រុវិ ទីនេះ អុ ແង់ គ្រ
បើន អូ គង ទិ វី ផលែង ទិ បើន វិ
តីប៉ាង
៤. គ្រុស៊ិ ផលែង ស បើន ស៊ិ
គ្រុនី ផលែង ស បើន នី
គ្រុនំ ទីនេះ អុ ແង់ គ្រ បើន អូ
គង នំ វី
៥. គ្រុសុមា គង សុមា វី
គ្រុមុហា ផលែង សុមា បើន មុហា
គ្រុហិ, គ្រុវិ (ឡើងកំពុង ពុជា, ភុ.)
៦. គ្រុស៊ិ, គ្រុនី (ឡើងកំពុង ចតុ. កោក.)
គ្រុនំ (ឡើងកំពុង ចតុ. ភុ.)

- ស. គ្រូសុមី គង សុមី វ៉ា
 គ្រូមុទិ ແបែង សុមី បៀន មុទិ
 គ្រូសុ ពីធម៌ អុ ແហ់ំ គ្រូ បៀន អុ
 គង សុ វ៉ា
១០. គ្រូ លង តិ លប តិ តើយ
 គ្រោះ ແបែង អុ ແហ់ំ គ្រូ បៀន ១
 ແបែង ឲ្យ បៀន ោះ
 គ្រួវ ແបែង អុ ແហ់ំ គ្រូ បៀន ១
 ແបែង ឲ្យ បៀន ុះ

ឧ ការណ៍ នៃបំពេលធន់ ផែនក្លោម ឯុទ្ធម្ម
[ដ្ឋានិភ័យ] តាំងនេះ

ខេក.

ធម្ម.

ប.	ឯុទ្ធម្ម	ឯុទ្ធម្មនៃ, ឯុទ្ធម្ម
ទ.	ឯុទ្ធម្ម	ឯុទ្ធម្មនៃ, ឯុទ្ធម្ម
ច.	ឯុទ្ធម្មនា	ឯុទ្ធម្មិ, ឯុទ្ធម្មវិ
ថ.	ឯុទ្ធម្មសុស, ឯុទ្ធម្មនៃ	ឯុទ្ធម្មនំ
បញ.	ឯុទ្ធម្មសុមា, ឯុទ្ធម្មមេហា	ឯុទ្ធម្មិ, ឯុទ្ធម្មវិ
ជ.	ឯុទ្ធម្មសុស, ឯុទ្ធម្មនៃ	ឯុទ្ធម្មនំ
ស.	ឯុទ្ធម្មសុមី, ឯុទ្ធម្មមុខិ	ឯុទ្ធម្មសុ
ខ.	ឯុទ្ធម្ម	ឯុទ្ធម្មនៃ, ឯុទ្ធម្ម

គោរពទាំង ឧ ការណ៍ ខាងក្រោម នឹង ឯុទ្ធម្ម
អេកិវិ ឬ ឯុទ្ធម្ម

អភិវឌ្ឍ	ព្រមដូចជាយិង	វេទគុ	ដ្ឋានិភ័យ
បារកុ	ដ្ឋានិភ័យ	សិរីមុខ	ព្រមដូចជាយិង
កតណល	ដ្ឋានិភ័យ	សិរីមុខ	ព្រមដូចជាយិង

วิธีเปลี่ยนวิภัตติและการันต์

- ป. วิญญา ลง สิ ลบ สิ เลีย
 วิญญาโน รัลลະ อุ แห่ง วิญญา เป็น¹
 อุ แปลง โย เป็น โน
 วิญญา ลง โย ลบ โย เลีย
- ทุ. วิญญา รัลลະ อุ แห่ง วิญญา เป็น¹
 อุ คง น้ำ ไว
 วิญญาโน, วิญญา (เหมือนกับ ปจุมา
 พหุ.)
- ต. วิญญา รัลลະ อุ แห่ง วิญญา เป็น¹
 อุ คง นา ไว
 วิญญาหิ, วิญญาภิ คง หิ ไว แปลง
 หิ เป็น ภิ ได้บ้าง

๗. วิญญาสุส รัลสะ อุ แห่ง วิญญา
เป็น อุ แปลง ล เป็น สุส
วิญญาโน รัลสะ อุ แห่ง วิญญา
เป็น อุ แปลง ล เป็น โน
วิญญา คง น ไว
ปญ. วิญญาสุมา รัลสะ อุ แห่ง วิญญา
เป็น อุ คง สุมา ไว
วิญญามุหา รัลสะ อุ แห่ง วิญญา
เป็น อุ แปลง สุมา เป็น มุหา
วิญญาหิ วิญญาภิ (เหมือนกับ ตติยา
พห.)

๘. วิญญาสุส, วิญญาโน (เหมือนกับ
จตุ. เอก.)
วิญญา คง น ไว

- ស. วิญญาณ รัลสะ อุ แห่ง วิญญา
 เป็น อุ คง ส้มี ໄວ
 วิญญา มหิ รัลสะ อุ แห่ง วิญญา
 เป็น อุ แปลง ส้มี เป็น มหิ
 วิญญา สุ คง สุ ໄວ
- อา. วิญญา รัลสะ อุ แห่ง วิญญา เป็น อุ
 ลง สี ลบ สี เลีย
 วิญญาโน, วิญญา (เหมือนกับ ปฐมา
 พฤ.)

០១ ការនាំនិងការស្នើសុំ នៃការបង្កើតការងារ និងការប្រើប្រាស់
កម្មសារ [នាយកដ្ឋាន] ដោយ លោក ស៊ុខ សារុជា

កូដ.	ឈ្មោះ
ប. កម្មសារ	កម្មសារ, កម្មសារ
ទ. កម្មសំ	កម្មសារ, កម្មសារ
ព. កម្មសាយ	កម្មសាយ, កម្មសាយ
ម. កម្មសាយ	កម្មសាយ
បន. កម្មសាយ	កម្មសាយ, កម្មសាយ
ល. កម្មសាយ	កម្មសាយ
ស. កម្មសាយ កម្មសាយ	កម្មសាយ
អ. កម្មសេ	កម្មសារ, កម្មសារ

ศัพท์ที่เป็น อา การันต์ เช่นนี้ แจก เหมือน กัญญา

อจุฉรา	นางอปสร	ตรา	ดาว
อาภา	รัศมี	ถวิกา	ฤทธิ์
อิกุขณิกา	หญิงแม่เมด	ทาริกา	เด็กหญิง
อีสา	งอนไก	โทลา	ซิงช้า
อุกุกา	คบเพลิง	ธารา	ธารน้ำ
อุกุกา	เล็บ	นารา	รัศมี
เอลิกา	เสาระเนียด	ปัญญา	ปัญญา
โอชา	โอชา	พาหَا	แขน
กจุฉา	รักแร้	ภาษา	ภาษา
คง	ตะบอง	มาลา	ระเบียง
อมกุกิ	ลิ่ม	ลากา	ครั้ง
เจตนา	เจตนา	สาลา	ศาลา

ฉุริกา	กฤษ		สิลา	ศิลชา
ชป่า	ชะบา		หนุก้า	คง

วิธีเปลี่ยนวิภาคติและการรันต์

- บ. กญ. ลง ลี ลบ ลี เลีย
 กญ. โย คง โย ไว
 กญ. ลง โย ลบ โย เลีย
- ท. กญ. รัลสะ อา แห่ง กญ.
 เป็น อ คง อ ไว
 กญ. โย, กญ. (เหมือนกับ
 ปญ. พห.)
- ต. กญ. แปลง นา กับ อา แห่ง
 กญ. เป็น อาย
 กญ. หิ, กญ. กวี คง หิ ไว
 แปลง หิ เป็น กวี ได้บ้าง

- ຈ. ກມຸນາຍ ແປລງ ສ ກັບ ອາ ແທ່ງ
 ກມຸນາ ເປັນ ອາຍ
 ກມຸນານຳ ຄ ນຳ ໄວ້
- ປນ. ກມຸນາຍ ແປລງ ສຸມາ ກັບ ອາ
 ແທ່ງ ກມຸນາ ເປັນ ອາຍ
 ກມຸນາທີ, ກມຸນາກີ (ເໜືອນກັບ
 ຕຕິຍາ ພຫຼ.)
- ນ. ກມຸນາຍ ແປລງ ສ ກັບ ອາ ແທ່ງ
 ກມຸນາ ເປັນ ອາຍ
 ກມຸນານຳ ຄ ນຳ ໄວ້
- ສ. ກມຸນາຍ ແປລງ ສົມື ກັບ ອາ ແທ່ງ
 ກມຸນາ ເປັນ ອາຍ
 ກມຸນາສຸ ຄ ສຸ ໄວ້

๘๒ • គុម្ភីរាជការន៍

ខាងក្រោម ត្រូវបាន ផ្តល់ ជាបន្ទីរ
ដើម្បី ស្វែងរក ពិភាក្សាថ្មី និង ការអនុវត្ត
ក្នុងបណ្តុះបណ្តាល និង ការបង្កើតរឹងចាំ
សាខាអាស៊ាន នៃក្រសួង ការបរិបទ និង ក្រសួង ការពាណិជ្ជកម្ម។

อิ การันต์ ในอิตถีลิงค์ จาก อาย่าง
รตุติ [ราตรี] ดังนี้

เอก.	พห.
ป. รตุติ	รตุติโย, รตุติ
ทุ. รตุตี	รตุติโย, รตุตี
ต. รตุติยา	รตุติ嗨, รตุติภิ
ว. รตุติยา	รตุตีนິ້ນ
ปญ. รตุติยา, รตุยา	รตุติ嗨, รตุติภิ
ฉ. รตุติยา	รตุตีນິ້ນ
ศ. รตุติยา, รตุติย়, รตুয়	รตุติສু
อา. รตุติ	รตุติโย, รตุตি

ศัพท์ที่เป็น อิ การันต์ เช่นนี้ แจก เหมือน รดuti

อานิ	ลิม	กปฏิ	สะเอว
อิทธิ	ฤทธิ	ขนุติ	ความอดทน
อิตि	จัญໄຣ	คณุทิ	ระฆัง
อุกุขลิ	หม้อข้าว	ฉวิ	ผิว
อุมิ	คลื่น	ชลุลิ	สะเก็ດไม้
ตนุติ	เลี้นด้าย	รติ	ความยินดี
นนุทิ	ความเพลิดเพลิน	ลท.ธิ	ลัทธิ
ปณุธิ	สันเท้า	ວติ	ร็ัว
มติ	ความรู้	สตุติ	หอก
ยภูมิ	ไม้เท้า	สนธิ	ความต่อ

วิธีเปลี่ยนวิภาคติและการันต์

- ก. รตุติ ลง สิ ลบ สิ เลีย
 รตุติโย ลง โย คง โย ไว
 รตุติ ทีฆะ อิ แห่ง รตุติ เป็น อิ
 เล้า ลบ โย เลีย
- ท. รตุตี คง อั่ว
 รตุติโย, รตุตี (เหมือนกับ ปฐมา
 พหุ.)
- ต. รตุติยา แปลง นา กับ อิ แห่ง
 รตุติ เป็น ยา
 รตุติหิ, รตุติภิ ทีฆะ อิ แห่ง รตุติ
 เป็น อี คง หิ ไว แปลง หิ เป็น ภิ
 ได้บ้าง
- ฉ. รตุติยา แปลง ส กับ อิ แห่ง รตุติ
 เป็น ยา

រតុពិនាំ ទីធម៌ ឬ ផែង រតុពិ បើន ឬ
គង នាំ វិវេ

បញ្ហ. រតុពិយា ແបល់ សុមាត កំប ឬ ផែង
រតុពិ បើន យា

រតុយា ແបល់ ឬ ផែង រតុពិ បើន
យ មើល ឃូចននេមើនកំ ២ ព័
លបលើ ព័ណីង នៅលេខបល់ សុមាត
បើន វា

រតុពិធម, រតុពិភិ (មើនកំប ពិយា
ធម.)

ជ. រតុពិយា (មើនកំប ធម. កែក.)

រតុពិនាំ (មើនកំប ធម. ធម.)

อี การันต์ ในอิตถีลิ�ค์ แจก อย่าง
นารี [นาง] ดังนี้

เอก.	พหุ.
ป.	นารี
ทุ.	นารី, นารិយំ
ต.	นารិយា
ទ.	នានិយា
ปល.	នានិយា
ជ.	នានិយា
ស.	នានិយា, នានិយំ
อา.	នានិ
	នានិយោ, នានិ

ศัพท์ที่เป็น อี การันต์ เช่นนี้ แจก เหมือน นารี

กุมารี	เด็กหญิง	ปจวี	แผ่นดิน
พรรณี	หญิงแม่เรือน	มาตุลานี	ป้า, น้า
ถี	หญิง	วิชนี	พัด
ธานี	เมือง	ลิมพลี	ไม้จัง

วิธีเปลี่ยน วิภัตติและการันต์

- ป. นารี ลง ลิ ลบ ลิ เลีย
 นาริโย รัลสะ อี แห่ง นารี เป็น
 อิ คง โย ໄວ
 นารี ลง โย ลบ โย เลีย
- ทุ. นารี รัลสะ อี แห่ง นารี เป็น อิ
 คง อຳ ໄວ
 นาริຍ รัลสะ อี แห่ง นารี เป็น อิ
 แปลง อຳ เป็น ຍ

นาริโย, นารี (เหมือนกับ ปุณมา
พหุ.)

๑. นาริยา รัลสะ อី ແහែង นารី បើន
អិ ແປលុយ នារី បើន យា
នាវិទ្ធិ, នាវិភិ គង ីវិ ໄວ ແປលុយ ី
បើន ភិ ឲ្យបាច់
២. នាវិយា រัលសេ អី ແහែង នាវី បើន
អិ ແປលុយ ស បើន យា
នាវិនាំ គង នាំ ីវិ
៣. នាវិយា រัលសេ អី ແහែង នាវី បើន
អិ ແປលុយ សុមា បើន យា
នាវិទ្ធិ, នាវិភិ (មែនក្នុង ពតិយា ធបុ.)

- ฉ. นาริยา รัลลະ อี แห่ง นารี เป็น
อิ แปลง ส เป็น ยา
นารีน์ คง น์ ไว
ล. นาริยา รัลลະ อี แห่ง นารี เป็น
อิ แปลง สุมี เป็น ยา
นาริย์ รัลลະ อี แห่ง นารี เป็น อิ
แปลง สุมี เป็น ย
นารีสุ คง สุ ไว
อา. นารี รัลลະ อี แห่ง นารี เป็น อิ
ลง ลิ ลบ ลิ เลีย
นาริโย, นารี (เหมือนกับ ปฐม
พหุ.)

អុ ការនំនៃ និង សិលិក ផែន ឬ យោង
រច្ឆូង [មើក] ដំឡើ

ខ្លួន.	ភុទ.
ប.	រច្ឆូង
ទ.	រច្ឆូង
ព.	រច្ឆូងឃា
ម.	រច្ឆូងឃា
ត.	រច្ឆូងឃិ រច្ឆូងិវិ
ជ.	រច្ឆូងិនំ
បល.	រច្ឆូងឃិ រច្ឆូងិវិ
ជ.	រច្ឆូងិនំ
ស.	រច្ឆូងឃា រច្ឆូងិ
វា.	រច្ឆូងិ រច្ឆូង

៧. រច្ឆូយា ផលុ ត បើន យា
រច្ឆូនា ពីអារ អុ ដោះ រច្ឆូ បើន អុ
គ ង ន ា វ ី
៨. រច្ឆូយា ផលុ សុមា បើន យា
រច្ឆូទិ, រច្ឆូភិ (មែនក្នុង ពតិយា
ធម៌.)
៩. រច្ឆូយា ផលុ ត បើន យា
រច្ឆូនា (មែនក្នុង ឈុ. ធម៌.)
១០. រច្ឆូយា ផលុ សុមី បើន យា
រច្ឆូយ ផលុ សុមី បើន យ
រច្ឆូស ពីអារ អុ ដោះ រច្ឆូ បើន អុ
គ ស វ ី
១១. រច្ឆូ ល ង ត ិ ល ប ត ិ ត ិ ឱ យ
រច្ឆូយ, រច្ឆូ (មែនក្នុង ប្រជាពលរដ្ឋ)

ศัพท์ที่เป็น อุ การันต์ เช่นนี้ แจก
เหมือน วธ

ຈຸນ	ເສນາ	ວິງ	ເກາວລົ່ງ
ໜຸມພູ	ໄມ້ຫວ້າ	ສຽງ	ຕູກແກ
ກີ	ແຜ່ນດິນ, ຄົວ	ສືນຫຼຸງ	ແມ່ນ້ຳສືນຫຼຸງ

วิธีเปลี่ยน วิภัตติและการันต์

ປ. ວິຊາ ລົງ ສີ ລບ ສີ ເລື່ຍ

ວັນຍີ ຮັສສະ ອຸ ແທ່ງ ວັນ ເປັນ ອຸ
ຄອງ ໂຍ ໄກສະ

ວັນ ລ່າ ໂຍ ລບ ໂຍ ເລີຍ

ຖ. វឌ្ឍ វត្សសេ ឬ ខេះ វឌ្ឍ បើន ឬ គង
កំពី

ວັນໂຍ, ວັນ (ເໜີອນກັບ ປັຈມາ ພທ.)

๓. ឧធ្លាឯ វីសនេ អុ ង់ វីរុ បើន អុ
ផលុ នា បើន យា

ວຫຼືທີ, ວຫຼົກີ ຄະ ຫີ ໄວ້ ແປລງ ຫີ
ເປັນ ກີ ໄດ້ບ້າງ

ຈ. ວຫຼຍາ ຮັສສະ ອຸ ແທ່ງ ວຫຼູ ເປັນ ອຸ
ແປລງ ສ ເປັນ ຍາ

ວຫຼຸນໍ ຄະ ນຳ ໄວ້

ປລຸ. ວຫຼຍາ ຮັສສະ ອຸ ແທ່ງ ວຫຼູ ເປັນ ອຸ
ແປລງ ສຸມາ ເປັນ ຍາ

ວຫຼືທີ, ວຫຼົກີ (ເໜືອນກັບ ຕຕິຍາ. ພທຸ.)

ນ. ວຫຼຍາ (ເໜືອນກັບ ຈຕຸ. ເອກ.)

ວຫຼຸນໍ ຄະ ນຳ ໄວ້

ສ. ວຫຼຍາ ຮັສສະ ອຸ ແທ່ງ ວຫຼູ ເປັນ ອຸ
ແປລງ ສຸມື ເປັນ ຍາ

ວຫຼຸຍໍ ຮັສສະ ອຸ ແທ່ງ ວຫຼູ ເປັນ ອຸ

ແປລງ ສຸມື ເປັນ ຍໍ

ວຫຼຸສຸ ຄະ ສຸ ໄວ້

อ. วชิร รัลลະ อุ แห่ง วชิร เป็น อุ ลง
ลิ ลบ ลิ เสีย
วชิโย, วชิ (เหมือนกับ ปัจมา พห.)

อ การันต์ ในนปุสกลิงค์ แจก อายาง
กุล [ตระกุล] ดังนี้

เอก.

พห.

ป.	กุล	กุลานิ
ท.	กุล	กุลานิ
ต.	กุเลน	กุเลหิ กุเลภิ
ฉ.	กุลสุล กุลาย กุลตุถิ	กุลานິ
ปญ.	กุลสุมา กุลมุหา กุลา	กุเลหิ กุเลภิ
ฉ.	กุลสุล	กุลานິ
ศ.	กุลสุมี กุลมุหิ กุเล	กุเลສຸ
อ.	กุล	กุลานิ

ศัพท์ที่เป็น อ การันต์ เช่นนี้ แจก เหมือน กุล

องค์	องค์	ฉตุต	ฉัตร, ร่ม
อิน	หนึ่ง	ชล	น้ำ
อุธร	ท้อง	ตล	พื้น
โอลูจิ	ริมฝีปาก	ธน	ทรัพย์
กกฎจิ	ไม้	ปณุณ	ใบไม้, หนังสือ
กมล	ดอกบัว	ผล	ผลไม้
ชร	เรือน	พล	กำลัง, พล
จกุก	จักร, ล้อ	ภตุต	ข้าวสา业
มซุช	น้ำเม่า	รตน	แก้ว
ยนุต	ยนต์	วตุต	ผ้า
รภูจิ	แวนแครวน	สกู	เกวียน

วิธีเปลี่ยนวิภัตติและการันต์ ของ กุล

- บ. กุล์ แปลง อ แห่ง กุล กับ ลิ เป็น อ
กุลันิ ทีจะ อ แห่ง กุล เป็น อ
แล้ว แปลง โย เป็น นิ

ทุ. กุล์ คง อ ไว
กุลันิ (เหมือนกับ ปัญญา พหุ.)

ต. กุเลน แปลง อ แห่ง กุล กับ นา
เป็น เอน

กุเลหิ, กุlégi แปลง อ แห่ง กุล
เป็น เอ คง หิ ไว แปลง หิ เป็น
กิ ได้บ้าง

จ. กุลสุส แปลง ส เป็น สุส
กุลาย แปลง ส กับ อ แห่ง กุล
เป็น อาย

កូលទុកំ ផេលង ស កំប ឯ ន ឃេង កូល
បើន ទុកំ

កូលានាំ ពីធរ ឯ ន ឃេង កូល បើន អា
គ ឯ ន ិវី

បណ្ត. កូលសុមា គ សុមា ិវី
កូលមុហា ផេលង សុមា បើន មុហា
កូលា ផេលង សុមា កំប ឯ ន ឃេង កូល
បើន អា

កូលឱិ, កូលឱិ (មីនកំប ិតិយា. ធម្ម.)

ជ. កូលសុស (មីនកំប ិច្ច. ឈុក.)
កូលានាំ (មីនកំប ិច្ច. ធម្ម.)

ស. កូលសុមី គ សុមី ិវី
កូលមុទិ ផេលង សុមី បើន មុទិ
កូល ផេលង សុមី កំប ឯ ន ឃេង កូល
បើន ឝ

กุเลสุ แปลง อ แห่ง กุล เป็น เอ
คง สุ ໄວ

อาท. กุล ลง ลิ ลบ ลิ เลีย
กุลานิ (เหมือนกับ ปุจมา พหุ.)

อิ การันต์ ใน นปุสกลิงค์ แจก
อย่าง อกุชิ [นัยน์ตา] ดังนี้

เอก.	พหุ.
ป.	อกุชิ
ทุ.	อกุชี
ต.	อกุชินา
ฯ.	อกุชิສล อกุชิโน
ปญ.	อกุชิสุมา อกุชิมุหา
ฉ.	อกุชิสล อกุชิโน
ล.	อกุชิสุมี อกุชิมุหิ
อาท.	อกุชิ
	อกุชินิ อกุชี

ศัพท์ที่เป็น อิ การันต์ เช่นนี้ แจก เหมือน อกุชิ

อจุจิ	เปลวไฟ	ทธิ	นมล้ม
อภูจิ	กระดูก	สบปี	เนยไลส์

วิธีเปลี่ยน วิภาคติดและการันต์

- ป. อกุชิ ลง สิ ลบ สิ เลีย
 อกุชินิ ทีฆะ อิ แห่ง อกุชิ เป็น อิ
 แล้วแปลง โย เป็น นิ
 อกุชิ ทีฆะ อิ แห่ง อกุชิ เป็น อิ
 ลบ โย เลีย
- ทุ. อกุชิ คง อิ ไว
 อกุชินิ, อกุชิ (เหมือนกับ ปัญญา พหุ.)

๑๑๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

๓. อกุช이나 คง นา ไว
อ กุชี หิ, อ กุชี กิ ที ฉะ อิ แห่ง อ กุช
เป็น อี คง หิ ไว แปลง หิ เป็น กิ
ได้บ้าง
๔. อ กุชิ สุ ส แปลง ส เป็น สุ ส
อ กุชิ โน แปลง ส เป็น โน
อ กุชี นั่ ที ฉะ อิ แห่ง อ กุชิ เป็น อี
คง นั่ ไว
- ปญ. อ กุชิ สุ มา คง สุ มา ไว
อ กุชิ มุ หา แปลง สุ มา เป็น มุ หา
อ กุชี หิ, อ กุชี กิ (เหมือนกับ ตติยา พหุ.)

- ฉ. อกุชิสุส, อกุชิโน (เหมือนกับ จตุ. เอก.)
อกุชิน (เหมือนกับ จตุ. พหุ.)
- ล. อกุชิสุมิ คง สุมิ ไว
อกุชิมุหิ แบลง สุมิ เป็น มุหิ
อกุชีสุ ทีมะ อิ แห่ง อกุชิ เป็น อี
คง สุ ไว
- อา. อกุชิ ลง ลิ ลบ ลิ เลีย
อกุชินิ, อกุชี (เหมือนกับ ปัจมา พหุ.)

ឧ ការណ៍ នៃព្រំសកលិក ផ្សេង ឬ យោង
វត្ថុ [ផែតុ] គឺដំឡើង

	ខ្លួន.	ធម្ម.
ប.	វត្ថុ	វត្ថុនិ វត្ថុ
ទ.	វត្ថុា	វត្ថុនិ វត្ថុ
ច.	វត្ថុាា	វត្ថុី វត្ថុវិ
ទ.	វត្ថុស៊ល វត្ថុនិ	វត្ថុនំ
បណ.	វត្ថុសុមា វត្ថុមុហា	វត្ថុី វត្ថុវិ
ឯ.	វត្ថុស៊ល វត្ថុនិ	វត្ថុនំ
ត.	វត្ថុសុមី វត្ថុមុហិ	វត្ថុសុ
ខ.	វត្ថុ	វត្ថុនិ វត្ថុ

ศัพท์ที่เป็น อุ การันต์ เช่นนี้ แจก
เหมือน วัตถุ

อมพุ	นำ	ชตุ	ยาง
อสสุ	นำตา	ธนุ	ธนู
อายุ	อายุ	มธุ	นำผึ้ง
จกขุ	นัยน์ตา	มลสุ	หนวด
วปุ	กาย	ลซุ	เงิน

วิธีเปลี่ยน วิภาคติและการันต์

บ. วัตถุ ลง ลิ ลบ ลิ เลีย

วัตถุนิ ทีฆะ อุ แห่ง วัตถุ เป็น อุ
แปลง โย เป็น นิ

วัตถุ ทีฆะ อุ แห่ง วัตถุ เป็น อุ
ลบ โย เลีย

๑๙๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- ทุ. วตุถุ คง อ่ ไว
วตุถุนิ, วตุถุ (เมื่อونกับ ปัจมา พห.)
- ต. วตุถุนา คง นา ไว
วตุถุหิ, วตุถุภิ ทีฆะ อุ แห่ง วตุถุ
เป็น อุ คง หิ ไว แปลง หิ เป็น ภิ
ได้บ้าง
- ฯ. วตุถุสุส แปลง ส เป็น สุส
วตุถุโน แปลง ส เป็น โน
วตุถุนัม ทีฆะ อุ แห่ง วตุถุ เป็น อุ
คง นัม ไว
- ปญ. วตุถุสุมา คง สุมา ไว
วตุถุมุหา แปลง สุมา เป็น มุหา
วตุถุหิ, วตุถุภิ (เมื่อونกับ ตติยา. พห.)

៨. វត្ថុសែល, វត្ថុណី (មេដឹងក្នុង ឧទុ. ខេក.)
 វត្ថុនាំ (មេដឹងក្នុង ឧទុ. ធម្ម.)
៩. វត្ថុសុមិ គង សុមិ វិវ៉ា
 វត្ថុមុហិ ແបែង សុមិ បើន មុហិ
 វត្ថុសុ ទិន្នន័យ អុ ແង់ វត្ថុ បើន អុ
 គង សុ វិវ៉ា
១០. វត្ថុ (មេដឹងក្នុង ប្រជុមាត្រ ខេក.)
 វត្ថុនិ, វត្ថុ (មេដឹងក្នុង ប្រជុមាត្រ ធម្ម.)

กติปยศพท

กติปยศพท แปลว่า ศัพท์เล็กน้อย
หรือ ศัพท์เรี่ยราด ที่จะแจกตามวิภัตติไม่ได้
แต่มีวิธีแจกเฉพาะตนต่างหาก กติปยศพท
มี ๑๙ ศัพท์ คือ อตุต พุธุ ราช ภควนุต
อรหนุต ภวนุต สตุตุ ปิตุ มาตุ มน กมุน โโค.
อตุต [ตน] เป็น บุลิงค์

เอก.	อตุต	วิธีเปลี่ยนวิภัตติ และการันต์
บ.	อตุตตา	แปลง อ แห่ง อตุต
ท.	อตุตาน	กับ สิ เป็น อาก แปลง อ แห่ง อตุต

ຕ.	ອຕຸຕນາ	ຄງ ນາ ໄວ້
ຈ.	ອຕຸຕໂນ	ແປລັງ ສ ເປັນ ໂນ
ປະ.	ອຕຸຕນາ	ແປລັງ ສຸມາ ເປັນ ນາ
ນ.	ອຕຸຕໂນ	ແປລັງ ສ ເປັນ ໂນ
ສ.	ອຕຸຕນີ	ແປລັງ ສຸມື້ ເປັນ ນີ
ວາ.	ອຕຸຕ	ລັງ ສີ ລບ ສີ ເລີຍ

ອຕຸຕ ຄັພທນີ້ເປັນເອກວຈນະ ອຍ່າງເດືອນ
ໄມ້ມີພຫຼວຈນະ

ຄໍາຕ້ອງກາຣໃຊ້ເປັນພຫຼວຈນະ ຕ້ອງໃຊ້ຄູ່
ກັນ ແລະ ຄັພທ ເຊັ່ນ ອຕຸຕໂນ ອຕຸຕໂນ.

พุธม [พรหม] เป็น ปุลิงค์

	เอก.	พหุ.
บ.	พรหมา	พรหมานៃ
ท.	พรหมานំ	พรหมานៃ
ต.	พรหម្មนา	พรหមេហិ ពรหមេភិ
ទ.	พรหម្មនៃ	พรหមានំ
ปល.	พรหម្មนา	พรหមេហិ ពรหមេភិ
ဓ.	พรหម្មនៃ	พรหមានំ
ស.	พรหមនិ	พรหមេតុ
ឧ.	พรหមេ	พรหមានៃ

วิธีเปลี่ยนวิภัตติและการันต์

- ป. พุรหuma แปลง อ แห่ง พุรหum กับ
ลิ เป็น oa
พุรหumaโน แปลง โย เป็น oaโน
(แปลง อ แห่ง พุรหum กับ โย เป็น
oaโน)
- ทุ. พุรหumาน แปลง อ แห่ง พุรหum
กับ อ เป็น oan
พุรหumaโน (เหมือนกับ ปุสma พห.)
- ด. พุรหumuna แปลง อ แห่ง พุรหum
เป็น อุ คง นา ໄວ
พุรหumethi, พุรหumekii แปลง อ แห่ง
พุรหum เป็น เอ คง ทิ ໄວ แปลง ทิ
เป็น กิ ได้บ้าง

១៤៤ • គុម្ភីបាតិវិយាយករណ៍

៧. ព្រមុន ແປល ឬ ង់ ព្រម
បើន ឬ ឡ៉ា ແປល ស បើន នូ
ព្រមានា ແປល ឬ ង់ ព្រម
កំ នា បើន វានា (ទីមេ ឬ ង់
ព្រម បើន វាគំ នា វី)
៨. ព្រមុនា ແປល ឬ ង់ ព្រម
បើន ឬ ແປល សុមា បើន នា
ព្រមេហិ, ព្រមេភិ (អំឈឺនកំ
តិយា ឬ.)
៩. ព្រមុន (អំឈឺនកំ ធម្ម. ខោក.)
ព្រមានា (អំឈឺនកំ ធម្ម. ឬ.)
១០. ព្រមុនិ ແປល សុមី បើន និ
ព្រមេសុ ແປល ឬ ង់ ព្រម
បើន វាគំ សុ វី

อาที่ พุธุเม ແປلغ ສີ ເປັນ ໂອ
ພຸຣຫມາໂນ (ເໜືອນກັບ ປຸຈູມາ ພຸດ.)

ราช [พระราชา] ເປັນ ທຸລິລິງຄໍ ໃນ
ປຸລິລິງຄໍ (ອີຕົລິລິງຄໍ ເປັນ ຮາຊີນີ ແຈກຕາມແບບ
ນາວີ)

ເອກ.	ພຸດ.
ປ.	ຮາ່ຈາ
ທຸ.	ຮາ່ຈານໍ
ຕ.	ຮຸນ່າ
ຈ.	ຮຸນ່ໄມ ຮາຊີໃນ
ປະ.	ຮຸນ່າ
ຈ.	ຮຸນ່ໄມ ຮາຊີໃນ
ສ.	ຮຸນ່ເມ
ອາ.	ຮາ່ຈ

วิธีเปลี่ยน วิภาคติและการันต์

- ป. ราชा แปลง อ แห่ง ราช กับ สิ เป็น อา
ราชานो แปลง อ แห่ง ราช กับ โย เป็น อาโน
- ทุ. ราชานัม แปลง อ แห่ง ราช กับ นัม
เป็น อาນ
ราชานो แปลง อ แห่ง ราช กับ โย เป็น อาโน
- ต. รบุญา แปลง ราช กับ นา เป็น^๑
รบุญา
ราชชูทิ, ราชชูภิ แปลง อ แห่ง ราช
เป็น อุ แล้ว ทีฆะ อุ เป็น อุ คง
ทิ ไว แปลง หิ เป็น ภิ ได้บ้าง

- ຈ. រលូវ, រាជិន ແປល់ រាជ កំបែ ស
បៀន រលូវ, រាជិន
រលូវ ແປល់ រាជ កំបែ នំបៀន រលូវ
រាជ្យនំ ແປល់ អ ង់ រាជ បៀន អុ
ឡ៉ា ទីមេ អុ បៀន អុ គ នំ វិ
បុណ្ឌ. រលូវា ແປល់ រាជ កំបែ សុមា បៀន
រលូវា
រាជ្យិ, រាជ្យវិ ແປល់ អ ង់
រាជ បៀន អុ ឡ៉ា ទីមេ អុ បៀន អុ
គ និ វិ ແປល់ ទិ បៀន វិ ដីប៉ាង
ឧ. រលូវ, រាជិន ແປល់ រាជ កំបែ
ស បៀន រលូវ, រាជិន
រលូវ ແປល់ រាជ កំបែ នំបៀន រលូវ

๑๙๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- ราชูน์ แปลง อ แห่ง ราช เป็น อ
แล้วทีฆะ อ เป็น อุ คง น ไว
ล. รบุเณ, ราชินิ แปลง ราช กับ^ก
สุมิ เป็น รบุเณ, ราชินิ
ราชูสุ แปลง อ แห่ง ราช เป็น อ
แล้วทีฆะ อ เป็น อุ คง สุ ไว
อา. ราช ลง ลิ ลบ ลิ เลีย
ราชานิ แปลง อ แห่ง ราช กับ^ก
โย เป็น อาโน

ศพท์สามาส มี ราช ศพท์ เป็นที่สุด
เหมือน มหาราช

เอกสาร.	พหุ.
ป. มหาราชา	มหาราชานំ
ทุ. มหาราชាំ	มหาราเช
ต. มหาราเซន	มหาราเซហិ, มหาราเซវិ
ទ. มหาราชาសែល	មหาราชาណាំ
	មหาราชาយ
	មหาราชาទុតាំ
ปញ. มหาราชาសុមា	មหาราเซហិ, มหาราเซវិ
	មหาราชาមុហា
	មหาราชา
ជ. มหาราชาសែល	មหาราชาណាំ
ស. มหาราชาសុមី	មหาราเซសុ
	មหาราชาមុហិ
	មหาราเช
อา. มหาราชา	មหาราชានំ

วิธีเปลี่ยน วิภาคติและการันต์

- ป. มหาราชา แปลง อ แห่ง มหาราช
กับ ลิ เป็น อา
มหาราชานो แปลง อ แห่ง
มหาราช กับ โย เป็น อาโน
ทุ. มหาราช คง นั่น ไว้
มหาราชานो แปลง อ แห่ง
มหาราช กับ โย เป็น อาโน
ต. มหาราชน แปลง อ แห่ง มหาราช
กับ นา เป็น เօນ
มหาราเชหิ, มหาราเชภิ แปลง
อ แห่ง มหาราช เป็น เօ คง หิ
ไว้ แปลง หิ เป็น ภิ ได้ม้าง

- จ. มหาราชสุส แปลง ส เป็น สุส
 มหาราชาย แปลง ส เป็น อาย
 มหาราชตุถ แปลง ส เป็น ตุถ
 มหาราชานິ ทີມະ อ ແກ່ງ ມหารາຊ
 เป็น ອາ ຄອນ ນຳ ໄວ
 ປລ. ມหาราชສຸມາ ຄອນ ສຸມາ ໄວ
 ມหาราชມຸ້າ แปลง ສຸມາ ເປັນ ມາ
 ມหาราชา แปลง ສຸມາ ເປັນ ອາ
 ມหาราເທີ, ມหารາເຈີ ແລ້ງ
 ອ ແກ່ງ ມหารາຊ ເປັນ ເວ ຄອນ ຫີ
 ໄວ ແລ້ງ ທີ ເປັນ ກີ ໄດ້ບ້າງ
 ບ. ມหาราชสุส แปลง ส เป็น สุส
 ມหาราชานິ ทີມະ อ ແກ່ງ ມหารາຊ
 เป็น ອາ ຄອນ ນຳ ໄວ

๓๓๙ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- ส. มหาราชสุมี คง สุมี ไว
มหาราชมุทิ แปลง สุมี เป็น มุทิ
มหาราเช แปลง สุมี เป็น เอ
มหาราเชสุ แปลง อ แห่งมหาราช
เป็น เอ คง สุ ไว
- อา. มหาราช ลง สี ลบ สี เลีย
มหาราชาโน แปลง อ แห่ง
มหาราช กับ โย เป็น อาโน

ศัพท์เหล่านี้แจกเหมือนมหาราช

อนุราช	พระราชน้อย
อภิราช	พระราชาจิ่ง
อุปราช	พระอุปราช
จกุกวตุติราช	พระราชาจักรพรรดิ
เทวราช	เทวดาผู้พระราชา
นาคราช	นาคผู้พระราชา
มิคราช	เนื้อผู้พระราชา
สุปณุณราช	ครุฑผู้พระราชา
หลราช	หงลผู้พระราชา

๑๓๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

ภาคนุต្ត [พระผู้มีพระภาคเจ้า] เป็น^{บุลิก}

เอก.

พห.

ป. ภาควา	ภาคนุตา ภาคนุโต
ท. ภาคนุต	ภาคนุเต ภาคนุโต
ต. ภาควตา	ภาคนุเตหิ ภาคนุเตภิ
ฉ. ภาควโต	ภาควต ภาคนุตาน
ปญ. ภาควตา	ภาคนุเตหิ ภาคนุเตภิ
ฉ. ภาควโต	ภาควต ภาคนุตาน
ส. ภาควติ ภาคนุเต	ภาคนุเตลุ
อา. ภาคว ภาควา	ภาคนุตา ภาคนุโต

គំពុកទៅលាស្រី ដោយអាមេរិក ភាគនូច

อายุสูงน่าดู	คนมีอายุ
วิตามินน่าดู	คนมีปัญญา
คุณวนน่าดู	คนมีคุณ
ปัญญวนน่าดู	คนมีปัญญา
เจกุขุมนน่าดู	คนมีเจ้าชู้
ปุณญวนน่าดู	คนมีบุญ
ชุติมนน่าดู	คนมีความโเพลง
พนธุรัมยนน่าดู	คนมีพากพ้อง
ธนวนน่าดู	คนมีทรัพย์
สติมนน่าดู	คนมีสติ
ข้อควรจำ วนน่าดู ปัจจัย ใช้ประกอบกับคัพท์ที่เป็น อ การันต์ ส่วน มนน่าดู ปัจจัย ใช้ประกอบกับคัพท์ที่เป็น อิ หรือ อุ การันต์	

๑๓๖ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

วิธีเปลี่ยน วิภาคติและการันต์

- บ. ภาคว่า แปลง น.ตุ แห่ง ภาคน.ตุ
กับ สี เป็น อາ
ภาคน.ตุ แปลง น.ตุ แห่ง ภาคน.ตุ
เป็น น.ต แปลง โย เป็น อາ
ภาคน.โต แปลง น.ตุ แห่ง ภาคน.ตุ
เป็น น.ต แปลง โย เป็น ໂອ
- ท. ภาคน.ต แปลง น.ตุ แห่ง ภาคน.ตุ
เป็น น.ต คง อ ไว
ภาคน.ตุ แปลง น.ตุ แห่ง ภาคน.ตุ
เป็น น.ต แปลง โย เป็น อາ
ภาคน.โต แปลง น.ตุ แห่ง ภาคน.ตุ
เป็น น.ต แปลง โย เป็น ໂອ

๗. ภาควตา แปลง นุตุ แห่ง ภาวนุตุ
กับ นา เป็น ตา
ภาวนุเตหิ, ภาวนุเตภิ แปลง นุตุ
แห่ง ภาวนุตุ เป็น นุต แปลง อ
แห่ง นุต เป็น เอ คง หิ ไว แปลง
หิ เป็น กิ ได้บ้าง
๘. ภาควโตร แปลง นุตุ แห่ง ภาวนุตุ
กับ ส เป็น โตร
ภาควต์ แปลง นุตุ แห่ง ภาวนุตุ
กับ น์ เป็น ต์
ภาวนุตาน์ แปลง นุตุ แห่ง^๑
ภาวนุตุ เป็น นุต ทีฆะ อ แห่ง^๒
นุต เป็น อາ คง น์ ไว

- បន្ទ. ភគវតា ផែល នូច្ច ង់ ភគវនូច្ច
កំប សុមា បើន តា
ភគវនុពី, ភគវនុពី ផែល នូច្ច
ង់ ភគវនូច្ច បើន នូត បើន ខ
ង់ នូត បើន ខ គ ិ វី ផែល
ិ បើន ភិ ឬ ប៉ាង
៩. ភគវទិ ផែល នូច្ច ង់ ភគវនូច្ច
កំប ស បើន ទិ
ភគវទំ ផែល នូច្ច ង់ ភគវនូច្ច
កំប នំ បើន ទំ
ភគវនូតានំ ផែល នូច្ច ង់ ភគវនូច្ច
បើន នូត ិធម ខ ិ នូត បើន ខ
គ នំ វី

- ស. ភគវតិ ផែលង នុព្យ ແហែង ភគវនុព្យ
 กំប សុមី បើន ពិ
 ភគវនុពេស្ស ផែលង នុព្យ ແហែង ភគវនុព្យ
 បើន នុព្យ ផែលង ខ ពី នុព្យ បើន ខេ
 គ សុ វិ
- ខ. ភគវ ផែលង នុព្យ ແហែង ភគវនុព្យ កំប
 តិ បើន ខ
 ភគវា ផែលង នុព្យ ແហែង ភគវនុព្យ
 កំប តិ បើន ខា
 ភគវនុចា ផែលង នុព្យ ແហែង ភគវនុព្យ
 បើន នុព្យ ផែលង ឬ បើន ខា
 ភគវនុទិ ផែលង នុព្យ ແហែង ភគវនុព្យ
 បើន នុព្យ ផែលង ឬ បើន ខោ

คำว่า ภควนุตตา ภควนุเต ภควนุโต
นั้น มีวิธีใช้ไม่เหมือนกัน

ภควนุตตา ภควนุเต ใช้เป็น พหุจนะ
สำหรับกล่าวถึงคน ๒ คน

ภควนุโต ใช้เป็น พหุจนะ สำหรับ
กล่าวถึง คนมาก ตั้งแต่ ๓ คนขึ้นไป

ภควนุตุ ศัพท์ ท่านใช้เฉพาะแต่ ปุลิ�ค์
อย่างเดียว ไม่มีใช้ในอิตถีลิ�ค์ และนปุลิ้ก-
ลิ้งค์ จึงลงเคราะห์เข้าเป็นนามนามเลี้ย แล้ว
ใช้เป็นบทคุณของศัพท์อื่นไม่ได้.

ศัพท์อื่นนอกจากนี้มี คุณวนุตุ เป็นต้น
เป็น คุณนามแท้ จากได้ทั้ง ๓ ลิงค์, ปุลิ้งค์
จากเหมือน ภควนุตุ, อิตถีลิ้งค์ เป็น คุณวนุติ
จากอย่าง อี การันต์ ใน อิตถีลิ้งค์,

นปุ่ลกิลิํค ปჟุมา เอก. เป็น คุณว່ คุณวนຸຕໍ. າລປນະ เอก. เป็น คุณວ, ปჟุมา ຖຸຕິຍາ. າລປນະ. พຫຸ. เป็น คุณวนຸຕານີ ໜ້ລືອນ້ນໍ ແມ່ອນ ກາວນຸຕຸ.

ອຣහນຸຕ [ພຣະອຣහນຕ] เป็น ທຸວິລິງຄໍ, ໃນປຸ່ລິງຄໍ ແຈກເໜືອນ ກາວນຸຕຸ ແປລກແຕ່ ປჟுມາ. เอก. เป็น ອຣຫາ ອຣໍ ເທຳນັ້ນ. ໃນ ອິຕົລິງຄໍ ເປັນ ອຣහນຸຕີ ແຈກອຍ່າງ ນາຮີ

ຂ້ອຄວຈຳ ອຣໍ ໃຊ້ກັບພຣະພຸທຣເຈົ້າ ພຣະອອງຄໍ ເດີຍວເທຳນັ້ນ ສ່ວນ ອຣຫາ ໃຊ້ກັບພຣະສາວກ ທົ່ວໄປທີ່ບຣລຸພຣະອຣ້ຕຕົລ

กวนุต [ผู้เจริญ] เป็น ทุวิลิ�ค์ ใน ปุลิ�ค์

เอกสาร.	พหุ.
ป.	กວ
ทุ.	กวนุต
ต.	กวนตา โภตา
ฉ.	กวนโต โภโต
ปญ.	กวนตา โภตา
ฉ.	กวนโต โภโต
ล.	กวนเต
อา.	โภ
	กวนุต้า กวนุโต
	กวนุเต กวนุโต
	กวนุเตหิ กวนุเตภิ
	กวนตํ กวนุตาน
	กวนุเตหิ กวนุเตภิ
	กวนตํ กวนุตาน
	กวนุเตสุ
	กวนุต้า กวนุโต
	โภนุต้า โภนุโต

วิธีเปลี่ยน วิภัตติและการันต์

- ป. กວໍ ແປລງ ນຸຕ ກັບ ສີ ເປັນ ອໍ
 ກວນຸຕາ ແປລງ ໂຍ ເປັນ ອາ
 ກວນຸໂຕ ແປລງ ໂຍ ເປັນ ໂອ
 ກວນຸຕໍ ຄົງ ອໍ ໄວ້
 ກວນຸເຕ ແປລງ ອ ແຮ່ງ ກວນຸຕ ກັບ
 ໂຍ ເປັນ ເອ
 ກວນຸໂຕ ແປລງ ອ ແຮ່ງ ກວນຸຕ ກັບ
 ໂຍ ເປັນ ໂອ
- ທຸ. ກວຕາ ແປລງ ນຸຕ ແຮ່ງ ກວນຸຕ ກັບ
 ນາ ເປັນ ຕາ
 ກວນຸເຕທີ, ກວນຸເຕກີ ແປລງ ອ
 ແຮ່ງ ກວນຸຕ ເປັນ ເອ ຄົງ ຫີ ໄວ້
 ແປລງ ຫີ ເປັນ ກີ ໄດ້ບ້າງ
- ຕ.

๗. ภาโต แปลง นุต แห่ง ภานุต กับ ส เป็น โต
โภโต แปลง นุต แห่ง ภานุต กับ ส เป็น โต แปลง ภา เป็น โภ
ภาต แปลง นุต แห่ง ภานุต กับ น นำ เป็น ต
ภานุตาน ทีฆะ อ แห่ง ภานุต
เป็น อว คง นำ ไว
ปัญ ภาตา แปลง นุต แห่ง ภานุต กับ สุมา เป็น ตา
โภตา แปลง นุต แห่ง ภานุต กับ สุมา เป็น ตา แปลง ภา เป็น โภ
ภานุเตหิ, ภานุเตกิ แปลง อ

- ແທ່ງ ກວນຸຕ ເປັນ ໂອ ຄົງ ຫີ ໄວ້
ແປລັງ ຫີ ເປັນ ກີ ໄດ້ບ້າງ
 ឧ. ກວໂຕ ແປລັງ ນຸຕ ແທ່ງ ກວນຸຕ ກັບ
ສ ເປັນ ໂຕ
 ໂກໂຕ ແປລັງ ນຸຕ ແທ່ງ ກວນຸຕ ກັບ
ສ ເປັນ ຕ ແປລັງ ກວ ເປັນ ໂກ
 ກວຕົ້ມ ແປລັງ ນຸຕ ແທ່ງ ກວນຸຕ ກັບ
ນຳ ເປັນ ຕໍ່
 ກວນຸຕານຳ ທີ່ຂະ ອ ແທ່ງ ກວນຸຕ
ເປັນ ອາ ຄົງ ນຳ ໄວ້
 ສ. ກວນຸເຕ ແປລັງ ອ ແທ່ງ ກວນຸຕ ກັບ
ສຸມື ເປັນ ໂອ
 ກວນຸເຕສູ ແປລັງ ອ ແທ່ງ ກວນຸຕ
ເປັນ ໂອ ຄົງ ສຸ ໄວ້

อา. โภ แปลง ภาณุต เป็น โภ แล้วลบ
ลิ เลีย
ภาณุเตสු แปลง อ แห่ง ภาณุต
เป็น เอ คง สු ไว
ภาณุตา แปลง โย เป็น อา
ภาณุโต แปลง โย เป็น โอ
โภณุตา แปลง โย เป็น อา แล้ว
แปลง ภา เป็น โภ
โภณุโต แปลง โย เป็น โอ แล้ว
แปลง ภา เป็น โภ

សត្វ [ព្រះគាសុទា/ដូសុន] បើក បំលិងគ់

ខេក.	ພណ្ឌ.
ប. សត្វា	សត្វាហ្មុ
ទ. សត្វារំ	សត្វាហ្មុ
ទ. សត្វារា, សត្វុនា	សត្វាហេហិ
	សត្វាហេវិ
ទ. សត្វ សត្វុនី	សត្វាហានំ
បល. សត្វារា	សត្វាហេហិ
	សត្វាហេវិ
ទ. សត្វ សត្វុនី	សត្វាហានំ
ស. សត្វិ	សត្វាហេស្តុ
វា. សត្វា	សត្វាហ្មុ

ศัพท์เหล่านี้แจกเหมือน สตุถุ

กตุตุ	ผู้ทำ	เนตุ	ผู้นำไป
ขตุตุ	ผู้ชุด	ภตุตุ	ผู้เลี้ยง, ผัว
บตุตุ	ผู้รื้ว	ວตุตุ	ผู้กล่าว
ทาตุ	ผู้ให้	ໂສຕุ	ผู้ฟัง
නຕுตุ	หлан	හන්තุ	ผู้ฆ่า

ข้อควรจำ สตุถุ ศัพท์ ถ้าเป็นเอกสารจะ
เป็นพระนามของพระพุทธเจ้า เท่านั้น ถ้า
เป็นพหุจนะ เป็นชื่อของ พาริคณาจารย์
เช่น ครูทั้ง ๆ มีปุราณกัลสปะ เป็นต้น

วิธีเปลี่ยน วิภัตติและการันต์

- บ. สตุถा แปลง อุ แห่ง สตุถุ กับ สี
เป็น อา
สตุถាល แปลง อุ แห่ง สตุถุ
เป็น อาร แล้วแปลง สี เป็น โอ
ทุ. สตุถาร แปลง อุ แห่ง สตุถุ เป็น^๑
อาร คง อิ ไว
สตุถាល แปลง อุ แห่ง สตุถุ
เป็น อาร แล้วแปลง สี เป็น โอ
ต. สตุถารา แปลง อุ แห่ง สตุถุ
เป็น อาร แปลง นา เป็น อา
สตุถาระ, สตุถาระ แปลง อุ
แห่ง สตุถุ เป็น อาร แปลง อ

แห่ง สตุถาร เป็น เอ คง หิ ไว
แปลง หิ เป็น กิ ได้บ้าง

๗. สตุถุ ลบ ส เลี้ย
สตุถุโน แปลง ส เป็น โน
สตุถาราน แปลง อุ แห่ง สตุถุ
เป็น อาร ทีฆะ อ ที อาร เป็น อາ
คง นำ ไว

ปัญ. สตุถารา แปลง อุ แห่ง สตุถุ
เป็น อาร แปลง สุมา เป็น อາ
สตุถารเอหิ, สตุถารเอกิ แปลง อุ
แห่ง สตุถุ เป็น อาร แปลง อ
แห่ง อาร เป็น เอ คง หิ ไว
แปลง หิ เป็น กิ ได้บ้าง

๘. สตุถุ ลบ ส เลี้ย

ສຕຸຖຸໂນ ແປລງ ສ ເປັນ ໂນ
 ສຕຸຖາຮານໍ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ສຕຸຖຸ
 ເປັນ ອາຣ ທີ່ມະ ອ ທີ່ ອາຣ ເປັນ
 ອາ ຄອງ ນຳ ໄວ້

ລ. ສຕຸຖີ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ສຕຸຖຸ ເປັນ
 ອາຣ ຮັສສະ ອາ ທີ່ ອາຣ ເປັນ ອຣ
 ແປລງ ສຸມື ເປັນ ອີ

ສຕຸຖາເຮສູ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ສຕຸຖຸ
 ເປັນ ອາຣ ແປລງ ອ ແທ່ງ ອາຣ
 ເປັນ ເວ ຄອງ ສຸ ໄວ້

ອາ. ສຕຸຖາ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ສຕຸຖຸ ກັບ ລີ
 ເປັນ ອາ

ສຕຸຖາໂຣ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ສຕຸຖຸ
 ເປັນ ອາຣ ແລ້ວແປລງ ລີ ເປັນ ໂອ

ปิตุ [พ่อ] เป็น ปุลิ�ค์

เอกสาร.

พหุ.

ป.	ปิตา	ปิตโร
ทุ.	ปิตร์	ปิตโร
ต.	ปิตรา ปิตุนา	ปิตเรหิ ปิตเรกิ
		ปิต్తి పిత్తవి
ฯ.	ปิตุ ปิตุโน	ปิตรานំ పిత్తున్
ปญ.	ปิตรา	ปิตเรหิ పిత్తెకి
		పిత్తి పిత్తవి
ន.	ปิตุ ปิตุโน	ปిత్రాన్ పిత్తున్
ລ.	ปิตรិ	ปิตเรស్ పిత్తుస్
ခা.	ปิตา	ปิต్తో
	ภาตุ พិជាយ នំងជាយ ចាមាតុ	
លូកខ្លួយ	សងគមពហ័ណីផ្សេងៗ	បិតុ

ວິທີເປັ່ນ ວົກຕົກແລະກາຮັນຕໍ່

- ປ. ປິຕາ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ປິຕຸ ກັບ ລື
ເປັ່ນ ອາ
ປິຕໂຮ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ປິຕຸ ເປັ່ນ
ອາຣ ອາເທສ ອາຣ ເປັ່ນ ອຣ ແປລງ
ໄຍ ເປັ່ນ ໂອ
- ຖ. ປິຕົ່ງ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ປິຕຸ ເປັ່ນ
ອາຣ ອາເທສ ອາຣ ເປັ່ນ ອຣ ຄົງ ນຳໄວ້
ປິຕໂຮ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ປິຕຸ ເປັ່ນ
ອາຣ ວັສສະ ອາ ທີ່ ອາຣ ເປັ່ນ ອຣ
ແປລງ ໄຍ ເປັ່ນ ໂອ
- ຕ. ປິຕາ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ປິຕຸ ເປັ່ນ
ອາຣ ອາເທສ ອາຣ ເປັ່ນ ອຣ ແປລງ
ນາ ເປັ່ນ ອາ
ປິຕຸນາ ຄົງ ນາ ໄວ້

- ปิตเรหิ, ปิตเรกิ แปลง อุ แห่ง
ปิตุ เป็น อาร อาเทล อาร เป็น
อร แล้วแปลง อ ที่ อร เป็น เอ
คง หิ ໄว แปลง หิ เป็น กิ ได้บ้าง
- จ. ปิตุ ลบ ส เลีย
ปิตุโน แปลง ส เป็น โน
ปิตราณ แปลง อุ แห่ง ปิตุ เป็น
อาร อาเทล อาร เป็น อร ทีฆะ
อ ที่ อร เป็น อາ คง น ໄว
ปิตุน ทีฆะ อุ แห่ง ปิตุ เป็น อุ คง
น ໄว
- ปัญ. ปิตรา แปลง อุ แห่ง ปิตุ เป็น
อาร อาเทล อาร เป็น อร แปลง
สุมา เป็น อາ

ปิตเรหิ, ปิตเรกิ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ
ປີຕຸ ເປັນ ອາຮ ອາເທລ ອາຮ ເປັນ
ອຮ ແລ້ວເອາ ອ ທີ່ ອຮ ເປັນ ເອ ຄົງ
ທີ ໄວ້ ແປລງ ທີ ເປັນ ກີ ໄດ້ບ້າງ

- ນ. ປີຕຸ ລບ ສ ເລືຍ
ປີຕຸໂນ ແປລງ ສ ເປັນ ໂນ
ປິຕຣານໍ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ປີຕຸ ເປັນ
ອາຮ ອາເທລ ອາຮ ເປັນ ອຮ ທີ່ມະ
ອ ທີ່ ອຮ ເປັນ ອາ ຄົງ ນໍ ໄວ້
ປີຕຸນໍ ທີ່ມະ ອຸ ແທ່ງ ປີຕຸ ເປັນ ອຸ ຄົງ ນໍ ໄວ້
ສ. ປິຕຣີ ແປລງ ອຸ ແທ່ງ ປີຕຸ ເປັນ
ອາຮ ອາເທລ ອາຮ ເປັນ ອຮ ແປລງ
ສົມື ເປັນ ອີ

ពិតទេស ផែល អុ ແង់ ពិតុ បើន
អារ អាពេស អារ បើន វា ផែល
វ ី វា បើន ខ ោ គ ស វ ី
ពិច្ចស ទិមេ អុ ແង់ ពិតុ បើន អុ
គ ស វ ី

០១. ពិចាត ផែល អុ ແង់ ពិតុ កំប តិ
បើន វា
ពិចទេ ផែល អុ ແង់ ពិតុ បើន
អារ អាពេស អារ បើន វា ផែល
ឯ បើន វោ

มาตุ [มารดา] เป็นอิตถีลิงค์ แจก

เอก.	พห. _ุ
ป. มาตา	มาตโร
ทุ. มาตร	มาตโร
ต. มาตรา มาตุญา	มาตราหิ มาตราภิ มาตุหิ มาตุภิ
ฯ. มาตุ มาตุญา	มาตราなん มาตุน
ปณ. มาตรา	มาตราหิ มาตราภิ มาตุหิ มาตุภิ
ฉ. มาตุ มาตุญา	มาตราなん มาตุน
ล. มาตริ	มาตราลุ มาตุลุ
อา. มาตา	มาตโร

ธิตุ [ธิดา] แจกเหมือน มาตุ

วิธีเปลี่ยน วิภาคติและการันต์

- ป. มาตรา แปลง อุ แห่ง มาตุ กับ สิ เป็น อา มาตรโ แปลง อุ แห่ง มาตุ เป็น อา อาเหล อา ร เป็น อร แปลง โย เป็น ໂອ
- ทุ. มาตร แปลง อุ แห่ง มาตุ เป็น อา อาเหล อา ร เป็น อร คง น ำ ໄວ มาตรโ แปลง อุ แห่ง มาตุ เป็น อา อาเหล อา ร เป็น อร แปลง โย เป็น ໂອ
- ต. มาตรา แปลง อุ แห่ง มาตุ เป็น อา อาเหล อา ร เป็น อร แปลง นา เป็น อา

มาตุยา แปลง นา เป็น ยา
มาตราหิ, มาตราภิ แปลง อุ
แห่ง มาตุ เป็น อาร อาเทล อาร
เป็น อร ทีizoph อ ที อร เป็น อາ
คง หิ ໄວ แปลง หิ เป็น กิ ได้บ้าง
มาตุ ลบ ส เลีย
มาตุยา แปลง ส เป็น ยา
มาตราなん แปลง อุ แห่ง มาตุ
เป็น อาร อาเทล อาร เป็น อร
ทีizoph อ ที อร เป็น อາ คง น ໄວ
มาตุน ทีizoph อุ แห่ง มาตุ เป็น อุ
คง น ໄວ

- បល. មាតរា ແປលង អុ ແង់ មាតុ បើន
 វារ អាពេស វារ បើន វវ ແປលង
 សុមា បើន វា
 មាតរាធិ, មាតរាកិ ແປលង អុ
 ແង់ មាតុ បើន វារ អាពេស វារ
 បើន វវ ទីធម៌ វ ទី វវ បើន វា
 គុង ទិ វី ແປលង ទិ បើន កិ ទីប៉ាង
- ជ. មាតុ លប ស លើយ
 មាតុយា ແປលង ស បើន យា
 មាតរានំ ແປលង អុ ແង់ មាតុ
 បើន វារ អាពេស វារ បើន វវ
 ទីធម៌ វ ទី វវ បើន វា គុង នំ វី
 មាតុនំ ទីធម៌ អុ ແង់ មាតុ បើន អុ
 គុង នំ វី

- ស. មាត្រិ ແປលេ អុ ແង់ មាត្រុ បើន
 វារ អាមេត វារ បើន វរ ແປលេ
 សុវិ បើន ី
- មាត្រាសុ ແປលេ អុ ແង់ មាត្រុ
 បើន វារ អាមេត វារ បើន វរ
 ទីធម៌ វ ទី វរ បើន វា គង ឥុ វី
 មាត្រូឥុ ទីធម៌ អុ ແង់ មាត្រុ បើន អុ
 គង ឥុ វី
- វា. មាតា ແປលេ អុ ແង់ មាត្រុ កំបុ តិ
 បើន វា
 មាត្រូ ແປលេ អុ ແង់ មាត្រុ បើន
 វារ អាមេត វារ បើន វរ ແປលេ
 ໂយ បើន វូ

มโนคณศัพท์

ศัพท์ ๑๒ ศัพท์ มี มน ศัพท์เป็นต้น
ที่จะว่าต่อไปนี้เรียกว่า มโนคณะ เพราะ
เป็นหมู่แห่ง มน ศัพท์ มีวิธีแยกเหมือน
มน ศัพท์ แต่วิธีแยกนั้น ก็ไม่ผิดกับแบบ
อ การันต์ ในปุลิคงค์และนปุลิกังค์

ศัพท์ชื่อมโนคณะ

มน	ໃ	เตช	เดช
อย	เหล็ก	ปย	นำ้ม
อุร	อก	ຍສ	ຍศ
ເຈຕ	ໃ	ວຈ	ວຈາ
ຕປ	ความร้อน	ວຍ	ວຍ
ຕມ	ມືດ	ສີວ	ຫ້ວ

แจກ มន គັບໜ້າ ໝົມອນ ປຸຣີສ ເປັນ
ຕົວອຍ່າງດັ່ງນີ້

	ເອກ.	ພທ.
ປ.	ມໂນ	ມນາ
ທ.	ມນຶ	ມເນ
ຕ.	<u>ມນສາ</u>	ມເນທີ, ມເນກີ
ຈ.	<u>ມນໂສ</u>	ມນານຳ
ປຢ.	<u>ມນສາ</u>	ມເນທີ, ມເນກີ
ຊ.	<u>ມນໂສ</u>	ມນານຳ
ສ.	<u>ມນລື</u>	ມເນລຸ
ອາ.	<u>ມນ</u>	ມນາ

หมายเหตູ ຕັພທີ່ຂຶດເລັ້ນໃຕ້ ຄືວ ຕັພທີ່
ທີ່ແປລກອຍູ່ ៥ ວິກັດຕີ

กมุມ [กรรม] เป็น นปุสกลิงค์

เอกสาร.	พหุ.
ป.	กมุມ
ทุ.	กมุມ
ต.	กมุມุนา
ฉ.	กมุມุโน
ปบ.	กมุมุนา
ฉ.	กมุมุโน
ศ.	กมุมนิ
อา.	กมุม
	กมุมานิ
	กมุมานิ
	กมุเมหิ กมุเมภิ
	กมุมาน
	กมุเมหิ กมุเมภิ
	กมุมาน
	กมุเมสุ
	กมุมานิ

วิธีเปลี่ยน วิภัตติและการันต์

- ป. กมมំ แปลง օ ແທែង កម្ម កំបូ
តិ៍ ពីៗ ជាបន្ថែម និង កម្ម កំបូ
- កម្មមានិ แปลง օ ແທែង កម្ម កំបូ
យូ ពើនឹង អានិ
- ទុ. កម្មំ គង នាំ វិះ
កម្មមានិ แปลง օ ແທែង កម្ម កំបូ
យូ ពើនឹង អានិ
- ព. កម្មមុនា แปลง օ ແທែង កម្ម ពើនឹង
ឬ គង នាំ វិះ
កម្មមេហិ, កម្មមេភិ แปลง օ ແທែង
កម្ម ពើនឹង ខោ គង ឬ វិះ แปลង ឬ
ពើនឹង ភិ ត្រួលបាយ

๗. กมุโน แปลง อ แห่ง กมุ เป็น
อุ แปลง ส เป็น โน
กมุนาน ทีฆะ อ แห่ง กมุ เป็น
อา คง น ไว
ปญ. กมุนา แปลง อ แห่ง กมุ เป็น
อุ แปลง สุมา เป็น นา
กมุเมธ, กมุเมกิ แปลง อ แห่ง
กมุ เป็น เอ คง ห ไว แปลง ห
เป็น กิ ได้บ้าง

๘. กมุโน แปลง อ แห่ง กมุ เป็น
อุ แปลง ส เป็น โน
กมุนาน ทีฆะ อ แห่ง กมุ เป็น
อา คง น ไว

- ស. កម្មុណិ ផែល សុវិ បើន និ
កម្មុមេស្ស ផែល ខ ង់ កម្មុ បើន
ខ េ គ ស្ស វ ី
- ា. កម្មុ លប តិ តី
កម្មុមានិ ផែល ខ ង់ កម្មុ កំប
ូ យ បើន អានិ

โค [โค] สามัญ ไม่นิยมว่า ผู้ เมีย

เอก.	พหุ.
ป. โค	คาว
ท. คำว์ คำวُ่	คาว
ต. คำ Wen	โคหิ โคกิ
	คawehi คawege
ฉ. คำวสส	คุนนំ คawanំ
ปญ. คำวสма คำมุหา คำวา	โคหิ โคกิ คawehi, คawege
ฉ. คำวสส	คุนนំ คawanំ
ស. คำวสเม คำมุหิ คำเว	โคสุ คawesu
อา. คำ	คาว

ข้อควรจำ : ศัพท์ว่า ໂຄ นີ້ เป็นศัพท์
 เรียกรวมทั้งໂຄຕົວຜູ້และໂຄຕົວເມືຍ ແຕ່ຄໍາ
 ຕ້ອງການແຍກຕົວຜູ້ແລະຕົວເມືຍໃຫ້ເຫັນຊັດເຈນ
 ໃນ ບຸລິງຄໍ ຕ້ອງເອາ ໂຄ ເປັນ ໂຄນ ແລ້ວນຳໄປ
 ແຈກ ໝ່າຍອນ ອ ກາຣັນຕໍ (ປຸຣີສ) ໃນອິຕສີລິງຄໍ
 ຕ້ອງເອາ ໂຄ ເປັນ ດາວີ ແລ້ວນຳໄປແຈກໝ່າຍອນ
 ອີ ກາຣັນຕໍ (ນາຮີ).

ວິທີເປັ້ນ ວິກັດຕີແລກກາຣັນຕໍ

ປ. ໂຄ ລບ ສີ ເລີຍ

ຄາໂວ ແປລງ ໂຄ ເປັນ ຄວ ແປລງ
 ໂຍ ເປັນ ໂອ

ຖ. ດາວີ ແປລງ ໂອ ແຫ່ງ ໂຄ ເປັນ ອາວ
 ຄ ນຳ ໄວ

คำวุ่น แปลง โอ แห่ง โโค เป็น

อาวุ คง นั่น ไว้

คำโว แปลง โอ แห่ง โโค เป็น

อาว แปลง โอย เป็น โอ

๓. คำเวน แปลง โโค เป็น คำ
แปลง นา เป็น เอน

โโคหิ, โโคภิ คง หิ ไว้ แปลง หิ
เป็น กิ ได้บ้าง

คำเวหิ, คำเวภิ แปลง โโค เป็น
คำ แปลง อ ที่ คำ เป็น เอ คง
หิ ไว้ แปลง หิ เป็น กิ ได้บ้าง

๔. คำวสส แปลง โอ แห่ง โโค เป็น
อาว แปลง ส เป็น สุส

คุณนั่น แปลง โอ แห่ง โโค เป็น อุ
ช้อน น คง นั่น ไว้

ความนั้น แปลง ໂອ แห่ง ໂຄ ເປັນ
ອາວ ທີ່ຂະ ອ ທີ່ ອາວ ເປັນ ອາ ຄນ
ນໍ ໄວ້

ປຸລຸ. ความສຸມາ แปลง ໂອ แห่ง ໂຄ ເປັນ
ອາວ ຄນ ສຸມາ ໄວ້

ความມຸຫາ แปลง ໂອ แห่ง ໂຄ ເປັນ
ອາວ ແປລັງ ສຸມາ ເປັນ ມຸຫາ

ความາ ແປລັງ ໂອ แห่ง ໂຄ ເປັນ
ອາວ ແປລັງ ສຸມາ ເປັນ ອາ
ໂຄທີ, ໂຄກີ ຄນ ຫີ ໄວ້ ແປລັງ ຫີ
ເປັນ ກີ ໄດ້ບ້າງ

ความເທີ, ความເກີ ແປລັງ ໂຄ ເປັນ
ອາວ ແປລັງ ອ ທີ່ ອາວ ເປັນ ເອ ຄນ
ຫີ ໄວ້ ແປລັງ ຫີ ເປັນ ກີ ໄດ້ບ້າງ

๓๙๙ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- ฉ. ความสุส แปลง โว แห่ง โโค เป็น^๑
อาว แปลง ส เป็น สุส
คุณนัม แปลง โว แห่ง โโค เป็น อุ
ช้อน น คง นัม ไว้
ความนัม แปลง โว แห่ง โโค เป็น^๒
อาว ทีมะ อ ที่ อาว เป็น อา คง
นัม ไว้
- ล. ความสุมี แปลง โว แห่ง โโค เป็น^๓
อาว คง สุมี ไว้
ความมุหิ แปลง โว แห่ง โโค เป็น^๔
คาว แปลง สุมี เป็น มุหิ
คาวะ แปลง โว แห่ง โโค เป็น^๕
อาว แปลง สุมี เป็น เอ
โโคสุ คง สุ ไว้

គាហេស្ស ແປលែង វូ ແអែង គុ បើន
អាត ແປលែង វ ទី អាត បើន ខែ គង
ស្តុ វិវេ

ខាត គាហ ແປលែង វូ ແអែង គុ កំបុ តិ
បើន អាត

គាហូ ແປលែង គុ បើន គាហ ແປលែង
វូ បើន វូ

គំពួកទំនុយ ៦ គីឡូ បុរុម ចាយ, សាមា
[មិនឱ្យមិន ដូ-មិឃ], ឧទុនា កាល ឲធន
យាត, មុខ ខីូពរាងឯនទី, ឃុំ ចាយណុំ,
សុខ ពើឈឺ, ហេតានី មិនិត្រមិគារ តិច ឲធន
ប៉ាង កិបើនបានវិភាគពី មិនិត្រ ព័ត៌មាន

បុរុម បើន បុរុលិក មិនិត្រប៉ាង ពេត ប. កែក.
បុរុមា ពេតានី

สา เป็นคำกลาง ๆ ไม่นิยมว่าตัวผู้หรือตัวเมีย เหมือนกับศัพท์ គோ ໂຄ มີທີ່ໃຊ້ແຕ່ ປ. ເອກ. สา, ໃນບຸລິງຄໍ ໃຊ້ເປັນ ສູນ ໃນອິຕິສິລິງຄໍ ເປັນ ສູນຍື ທີ່ຮູ້ໃຊ້ສັພທອື່ນໆ ນອກຈາກນີ້ແກ່ຕາມກາຮັນຕີໃນລິງຄໍນີ້ນໆ

ອທຮາ ເປັນ ບຸລິງຄໍ ມີທີ່ໃຊ້ບ້າງແຕ່ ເອກ. ປ. ອທຮາ, ຖ. ອທຮານ, ຕ. ອທຮູນາ, ຈ. ແລະ ອ. ອທຮູໂນ, ສ. ອທຮານ ເທົ່ານັ້ນ

ມໝວ ເປັນ ບຸລິງຄໍ ມີທີ່ໃຊ້ແຕ່ ປ. ມໝວາ ເທົ່ານັ້ນ

ຍຸວ ເປັນ ທວິລິງຄໍ ໃນ ບຸລິງຄໍ ໃຊ້ມາກແຕ່ ປ. ເອກ. ຍຸວາ, ໃນ ອິຕິສິລິງຄໍ ເປັນ ຍຸວຕີ ແກ່ຕາມ ອີ ກາຮັນຕີ ໃນລິງຄໍນີ້ນໆ

สข เป็น ทวิลิงค์ ในปุลิลิงค์ ใช้มากแต่ ป. เอก. สข. ใน อิตาลีลิงค์ เป็น สข. แรก ตาม อี การันต์ ในลิงค์นั้น

สังขยา

ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม คือ เป็นคำที่บ่งถึงจำนวนของนามนาม ชื่อ สังขยา. สังขยา แบ่งเป็น ๒ คือ

- ปกติสังขยาอย่าง ๑
- ปูรณสังขยาอย่าง ๑

ปกติสังขยา สำหรับนับนามนาม โดย ปกติ เช่น ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ เป็นต้น

ปูรணสังขยา สำหรับนับนามนามที่เต็ม ในที่นั้นๆ เช่น ที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ เป็นต้น

ปกติสังขยา จัดเป็นนาม ดังนี้
ตั้งแต่ เอก [๑] ถึง षตุ [๔] จัดเป็น
สัพพนาม

ตั้งแต่ ปัญจ [๕] ถึง อภูจนวุติ [๘]
เป็นคุณนามอย่างเดียว
ตั้งแต่ เอกุนสต [๙] ขึ้นไป เป็นนามนาม
ปูรณะสังขยา เป็นคุณนามแท้
ปกติสังขยาจัดเป็นลิงค์ ดังนี้
ตั้งแต่ เอก [๑] ถึง อภูสารส [๑๙]
เป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์

ตั้งแต่ เอกุนวีสติ [๒๙] ถึง อภูจนวุติ
[๙๙] เป็น อิตถีลิงค์อย่างเดียว

ตั้งแต่ เอกุนสต์ [๙๙] ขึ้นไป เป็น
นปุสกลิงค์ อวย่างเดียว

เฉพาะ โกรกี [โกรกี] เป็นอิตถีลิงค์
อวย่างเดียว

ปกติสังขยานี้ ในคัมภีร์คัพทศาสร์
ท่านแบ่งเป็น ๒ พาก ตั้งแต่ เอก ถึง จตุ
จัดเป็น สัพพนาม ตั้งแต่ ปัญจ ไปเป็น
คุณนาม

ส่วนปูรณสังขยา เป็นคุณนามแท้

វិធីនប្បកពិសេស

លេក	៣
ទុវិ	៤
ពិ	៥
ជច្ចូ	៦
បញ្ជី	៧
ជ	៨
សច្ចុប្បន្ន	៩
អភិវឌ្ឍ	៩
នវ	១០
ទល់	១១
លេកទល់	១២
ទុវាទល់, ពារល	១៣

เตรล	๓๓
จตุทุล, จุทุล	๓๔
ปัญจล, ปัณณรล	๓๕
โลเพล	๓๖
สตุตรล	๓๗
อภูจารล	๓๘
ເອກຸນວິສຕີ, ອຸນວິສ	๓๙
ວິສ, ວິສຕີ	ໜ່ອ
ເອກວິສຕີ	ໜ້າ
ທຸວາວິສຕີ, ພາວິສຕີ	ໜ້າ
ເຕວິສຕີ	ໜ້າ
ຈຕຸວິສຕີ	ໜ້າ
ປັງຈວິສຕີ	ໜ້າ

១៨០ • គុណីវាលីវិយាយការណ៍

ឧបុរិតិ	២៦
សព្វទិន្នន័យ	២៧
អ្នកទិន្នន័យ	២៨
ខ្សោយកុនទុតិ៍ស, ខ្សោយកុនទុតិ៍ស	២៩
ទិ៍ស, ទិ៍ស	៣០
ខ្សោយកុនទុតិ៍ស	៣១
ទុកទុកទិ៍ស, ធម្មទិ៍ស	៣២
ទិ៍ស	៣៣
ធម្មទិ៍ស	៣៤
ធម្មធម្មទិ៍ស	៣៥
ធម្មទិ៍ស	៣៦
សព្វទិន្នន័យ	៣៧
អ្នកទិន្នន័យ	៣៨

ເອກູນຈຕຸຕາພື້ສ,	}	๓๙
ອູນຈຕຸຕາພື້ສ		
ຈຕຸຕາພື້ສ, ຕາພື້ສ		๔๐
ເອກຈຕຸຕາພື້ສ		๔๑
ເທວຈຕຸຕາພື້ສ		๔ໆ
ເຕັງຈຕຸຕາພື້ສ		๔๓
ຈຕຸງຈຕຸຕາພື້ສ		๔່
ປລຸງຈຕຸຕາພື້ສ		๔້
ຈຈຕຸຕາພື້ສ		๔໖
ສຕຸງຈຕຸຕາພື້ສ		๔໗
ອກູນຈຕຸຕາພື້ສ		๔່
ເອກູນປລຸງນາລ,	}	๔້
ອູນປລຸງນາລ		

១៨៤ • គុម្ភីធម៌បាតិវិយាយករណ៍

ស្រុក	៩០
សតុតតិ	៣០
អតិ	២០
នវុតិ	១០
សំ	រ៉ូយ
សហសំ	ព័ណ
ទសសហសំ	អមីន
សតសហសំ, លកុំ	ផែន
ទសតសហសំ	ត៉ាន
កិត្តិ	កិត្តិ

วิธีการแจกปกติสั้นขยาย

ปกติสั้นขยาย ตั้งแต่ เอก [๑] ถึง อภูรณ์ [๙๙] แจกตามวิภาคติดไม่ได้ทุกวรรณะ ตั้งแต่ เอกุนสต [๙๙] แจกตามวิภาคติด ได้ทั้ง ๒ วรรณะ ดังนี้

๑. เอก [๑] ศัพท์ มีวิธีแจกเฉพาะตน เนพาะฝ่าย เอกวรรณะ ทั้ง ๓ ลิ甬ค

๒. ตั้งแต่ ทุว [๒] ถึง ปณุจ [๕] มีวิธี แจกเฉพาะตน เนพาะฝ่าย พหุวรรณะ ทั้ง ๓ ลิ甬ค

๓. ตั้งแต่ เอกุนวีสต [๑๙] ถึง อภูรณ์ [๙๙] วิธีแจกดังนี้

๑๔๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- ถ้ามี ส เป็นที่สุด ให้แยกตามแบบ เอกกุนวีส [๓๙] เนพะฝ่ายเอกวจนะ อิตถีลิงค์ อย่างเดียว
- ถ้ามี ติ เป็นที่สุด ให้แยกตามแบบ รตุติ เนพะฝ่ายเอกวจนะ อิตถีลิงค์ อย่างเดียว
- ถ้ามี อី เป็นที่สุด ให้แยกตามแบบ นาวี เนพะฝ่ายเอกวจนะ อิตถีลิงค์ อย่างเดียว

๔. ตั้งแต่ เอกกุนสต์ [๔๙] ขึ้นไป ถึงลกุข [แล่น] ใช้แยกตามแบบกุล ทั้ง ๒ วจนะ
๕. เนพะ โภปฏิ ใช้แยกตามแบบ รตุติ ทั้ง ๒ วจนะ

ເອກສັ່ງຂໍາຢາ ເປັນເອກວຈນະອຍ່າງເດືອຍາ.
 ເອກສັ່ພພນາມ ເປັນ ທຸວິຈນະ
 ຕັ້ງແຕ່ ທຸວີ [໢] ຈນຄື່ງ ອກ്ഖູຈາຮສ [ໜ]
 ເປັນພຫຼວຈນະອຍ່າງເດືອຍາ ເປັນ ๓ ລົງຄໍ
 ຕັ້ງແຕ່ ເຄຸນວິສຕີ [ໜ] ຈນຄື່ງ
 ອກ്ഖູຈນວຸຕີ [ໝ] ເປັນເອກວຈນະ ອິຕຄືລົງຄໍ
 ອຍ່າງເດືອຍາ ຕັ້ງແຕ່ ເຄຸນສຕົ້ມ [ໝ] ຂຶ້ນໄປ ເປັນ
 ນປຸ່ສກລົງຄໍອຍ່າງເດືອຍາ

เอก ศัพท์ ใน ๓ ลิงค์

ปุ.	อิต.	นปุ.
เอก.	เอก.	เอก.
ป.	เอก	เอก
ทุ.	เอก	เอก
ต.	เอกเณ	เอกาย
ๆ.	เอกสุส	เอกาย
ปญ.	เอกสุมา	เอกาย
	เอกมุหा	เอกมุหा
ฉ.	เอกสุส	เอกาย
ស.	เอกสุเม	เอกาย
	เอกมุหิ	เอกมุหิ

ເອກ ຄັ້ງທີ່ນີ້ ຄໍາເປັນລັ້ງຂໍາຍ ແຈກອຍ່າງນີ້
 ຄໍາເປັນລັ້ງພນາມ ແຈກໄດ້ທັ້ງ ແລະ ວຸນະ
 ໂໜືອນ ຍ ຄັ້ງທີ່ ແປລກຈາກ ຍ ຄັ້ງທີ່ ບ້າງ
 ເລື້ອນ້ອຍ. ໃນ ອິຕຸ. ເອກ. ຈ. ອ. ເປັນ ເອກິສຸສາ
 ລ. ເປັນ ເອກິສຸສຳ.

ทุวิ ศัพท์ ใน ๓ ลิงค์ อุภา ศัพท์ [๒] ใน ๓ ลิงค์

พหু.	พหু.
ป.	เทว
ทุ.	เทว
ต.	ทุเวหิ
ฉ.	ทุวินนং
ปณ.	ทุเวহি
ฉ.	ทุวินনং
ສ.	ทุวีสু
	อুৰো
	অুৰো
	অুৰোহি
	অুৱিনন্দ
	অুৰোহি
	অুৱিনন্দ
	অুৰোসু

ข้อความจำ: ทุวิ ออยู่หน้า ทล วีสติ
และ ตีล แปลง ทุวิ เป็น ทุวা และ พา เช่น
ทุวอาทล ทุวิ เมื่อเข้ากับลังขยาจำนวนมากกว่า

ពិ សំពឺ

ប្រ.	អិត.	នប្រ.
ភុ.	ភុ.	ភុ.
ប.	ពួយ	ពិសុល
ទុ.	ពួយ	ពិសុល
ច.	ពិហិ	ពិហិ
ទ.	ពិណុណា	ពិសុសនា
	ពិណុណនុនា	ពិណុណនុនា
បណ្ត.	ពិហិ	ពិហិ
ន.	ពិណុណា	ពិសុសនា
	ពិណុណនុនា	ពិណុណនុនា
ស.	ពិសុ	ពិសុ

ឧច្ច គំពុំ

ប៊ូ.

អិច.

នប៊ូ.

ພហុ.

ພហុ.

ພហុ.

១.	ឧច្ចតារ ឧច្ចទូរ	ឧច្ចសុំលេ	ឧច្ចតារិ
២.	ឧច្ចតារ ឧច្ចទូរ	ឧច្ចសុំលេ	ឧច្ចតារិ
.	ឧច្ចុហិ	ឧច្ចុហិ	ឧច្ចុហិ
.	ឧច្ចុនុំ	ឧច្ចសុំសុំនុំ	ឧច្ចុនុំ
លូ.	ឧច្ចុហិ	ឧច្ចុហិ	ឧច្ចុនុំ
.	ឧច្ចុនុំ	ឧច្ចសុំសុំនុំ	ឧច្ចុនុំ
	ឧច្ចុវុ	ឧច្ចុវុ	ឧច្ចុវុ

បណ្តុះ និង ពិសេស

ធម្ម.

ប. បណ្តុះ

ទុ. បណ្តុះ

ច. បណ្តុះទិ

វ. បណ្តុះនុំ

បណ្ត. បណ្តុះទិ

ន. បណ្តុះនុំ

ត. បណ្តុះតុ

ព័ត៌មាន នៃ [៦] ភើង អាស្រាវត្ស [៣៨] នៅក្នុង

ឈ្មោះនេះ

ເອກຸນວິສ ໃນ ອິຕົລິລິງຄໍ

ເອກ.

- ປ. ເອກຸນວິສໍ
- ທ. ເອກຸນວິສໍ
- ດ. ເອກຸນວິສາຍ
- ຈ. ເອກຸນວິສາຍ
- ປມ. ເອກຸນວິສາຍ
- ຈ. ເອກຸນວິສາຍ
- ສ. ເອກຸນວິສາຍ

ព៉ាងពេទ្ធ វិស [២០] នឹង បញ្ជាស [៥០]
ផែកខ្សោយចាប់នើ.

ព៉ាងពេទ្ធ ខេក្តុនវិសតិ [១៧] នឹង អភ្ន័យតុតិសតិ
[៣៨] និង ព៉ាងពេទ្ធ ខេក្តុនសតុតិ [៦៨] នឹង
អភ្ន័យនុតិ [៤៨] ផែកទាមបេប ឬ ការណ៍តែ
នៅ អិតិតិលិងគំ [វតុតិ]

ព៉ាងពេទ្ធ ខេក្តុនស្វែគិ [៥៨] នឹង អភ្ន័យស្វែគិ
[៦៨] ផែកទាមបេប ឬ ការណ៍តែ នៅ អិតិតិលិងគំ
[នារី]

ปูรณลังขยา นับในลิงค์ทั้ง ๓ ออย่างนี้

บุ.	อิต.	นบุ.	คำแปล
ปจโม	ปจมา	ปจม	ที่ ๑
ทุติโย	ทุติยา	ทุติย	ที่ ๒
ตติโย	ตติยา	ตติย	ที่ ๓
จตุตโน	จตุตถี-ชา	จตุตถ	ที่ ๔
ปณจโน	ปณจมี-มา	ปณจม	ที่ ๕
ฉภูโจ	ฉภูจี-ชา	ฉภูจ	ที่ ๖
สตตโน	สตตมี-มา	สตตม	ที่ ๗
อภูจโน	อภูจมี-มา	อภูจม	ที่ ๘
นวโน	นวมี-มา	นวม	ที่ ๙
ทลโน	ทลมี-มา	ทล�	ที่ ๑๐

๑๙๖ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

เอกสารสมโภ	เอกสารลี-สี	เอกสารสม	ที่ ๑๓
ทุวاثสมโภ,	ทุวاثลี,	ทุวاثสม,	ที่ ๑๔
พารลี-โม	พารลี	พารสม	
เตรลี-โม	เตรลี	เตรสม	ที่ ๑๓
จตุทุลลี-โม	จตุทุลี-สี	จตุทุลสม	ที่ ๑๕
ปณุณรลลี-โม	ปณุณรลี-สี	ปณุณรสม	ที่ ๑๕
โลเพลลี-โม	โลเพลี	โลเพสม	ที่ ๑๖
สตุตรลลี-โม	สตุตรลี	สตุตรสม	ที่ ๑๗
อภูจารลลี-โม	อภูจารลี	อภูจารสม	ที่ ๑๘
เอกุนวีลติ-โม	เอกุนวีลติมา	เอกุนวีลติม	ที่ ๑๙
วีลติ-โม	วีลติมา	วีลติม	ที่ ๒๐

บุรฉัลลังขยา เป็นคุณนาม เอกวจนะ
 อาย่างเดียว แยกตามแบบการันต์ได้ทั้ง ๓
 ลิงค์

ສັບພນາມ

ສັບພນາມນີ້ແປ່ງເປັນ ແ ຄືອ

- ປຸຣີສສັບພນາມ
- ວິເສນສັບພນາມ

ປຸຣີສສັບພນາມ

ປຸຣີສສັບພນາມນີ້ເປັນຄັ້ງທີ່ສໍາຫຼັບ
ໃຊ້ແທນ ຂໍອຄນແລະສິ່ງຂອງທີ່ອກຂໍອມາແລ້ວ
ຂ້າງຕົ້ນ ເພື່ອຈະໄມ້ໃຫ້ເປັນການ ຜ້າມາ ຈັດເປັນ
ຕ ຄືອ ຕ ຄັ້ງ ຕ ອຸນຸກ ຄັ້ງ ອຸນຸກ ຄັ້ງ
ຕ ຄັ້ງ ເປັນ ປຸຣີສສັບພນາມ ແປລວ່າ
ທ່ານ ເຮືອ ເຂາ ມັນ ເປັນຕົ້ນ ນິຍມເຮັງໄວ້ໂດດໆ

ไม่มีนามนำอยู่ข้างหลัง ซึ่งต่างกันกับ ตัวพ่อ เป็น วิเสสนลัพพนา แปลว่า นั้น
ออกเสียงตามอายุคนนิบัตไม่ได้ และจะ
ต้องมีนามนำเรียงอยู่ข้างหลังเสมอ

ตุมห และ อมห ศัพท์ทั้ง ๒ นี้ แจก เป็นแบบเดียวกันทั้งปุลิ่งค์ และอิตถีลิ่งค์.

วิเลสนลัพพนา

วิเลสันลัพพนา姆 นั่น คล้ายๆ กับคุณนาม
แต่มีวิธีแจกไม่เหมือนคุณนาม แบ่งเป็น ๗
คือ อนิยม นิยม คัพท์เหล่านี้ คือ
ย, อัญญ, อัญญตร, อัญญตม, ปร,
อปร, กตร, กตม, เอก, เอกจุจ, สพพ, กี,
เป็น อนิยม

ต, เอต, อิม, อມ, จัดเป็น นิยม
 ย ศัพท์นั้นพิจารณาเห็นว่า ไม่เป็น
 อนิยม แท้ที่เดียว เพราะเข้ากับ ตุมห อມห
 ศัพท์ก็ได แต่เมื่อประสงค์แปล ย ศัพท์ว่า
 “ได” แล้ว ก็ดูเหมือนเป็นอนิยมแท้.

วิเสสนลัพพนา ๒ อย่าง ที่กล่าวมา
 แล้วนี้ เป็น ๓ ลิงค์ แจกได้ทั้ง ๓ ลิงค์
 ในลัพพนาทั้งปวงไม่มีอลาปนະ.

วิธีแยกปุริสสัพพนาม

๓ ศัพท์ ใน ปุลิงค์

เอก.	พหุ.
บ. โล	เต
ทุ. ตั่ น	เต เน
ต. เตน	เตหิ
ษ. ตสุส อสุส	เตลْ เตสาນ เนลْ เนสาນ
ปญ. ตสุมา อสุมา	ตมุหา เเตหิ
ฉ. ตสุส อสุส	เตลْ เตสาນ เนลْ เนสาນ
ล. ตสุมี อสุมี ตมุหิ	เตสุ

ຕ ศັບທີ່ ໃນ ອິຕຣີລິງຄ່

ເອກ.	ພຫຼ.
ປ. ສາ	ຕາ
ຖ. ຕຳ ນຳ	ຕາ
ຕ. ຕາຍ	ຕາທີ
ຈ. ຕສຸສາ ອສຸສາ ຕີສຸສາ ຕີສຸສາຍ	ຕາລົ່ມ ຕາສານໍ
ປມ. ຕາຍ	ຕາທີ
ຈ. ຕສຸສາ ອສຸສາ ຕີສຸສາ ຕີສຸສາຍ	ຕາລົ່ມ ຕາສານໍ
ສ. ຕາຍໆ ຕສຸລົ່ມ ອສຸລົ່ມ ຕີສຸລົ່ມ	ຕາລູ

ຕ ສັພທີໃນ ນປຸສກລິງຄໍ ແຈກເໜັດ
ໃນ ປຸລິງຄໍ ແປລກແຕ່ ປ. ເອກ. ເປັນ ຕຳ, ພທ.
ເປັນ ຕານີ, ທຸ, ພທ. ຕານີ ເຫັນໜັນ

ຕຸມໜ້າ [ທ່ານ] ທັ້ງສອງລິງຄໍ

ເອກ.

ພທ.

ປ.	ຕຸວໍ ຕຸວໍ	ຕຸມເຫ ໂວ
ທຸ.	ຕຳ ຕຸວໍ ຕຸວໍ	ຕຸມເຫ ໂວ
ຕ.	ຕຍາ ຕຸຍາ ເຕ	ຕຸມເຫທີ ໂວ
ຈ.	ຕຸຍຸ້ທຳ ຕຸມໜ້າ ຕວ ເຕ	ຕຸມໜ້າກຳ ໂວ
ປລ.	ຕຍາ	ຕຸມເຫທີ
ນ.	ຕຸຍຸ້ທຳ ຕຸມໜ້າ ຕວ ເຕ	ຕຸມໜ້າກຳ ໂວ
ສ.	ຕຍີ ຕຸວຍີ	ຕຸມເຫສຸ

ອມຸຫ [ຂ້າ] ທັ້ງສອງລົງຄໍ

ເອກ.	ພທ.
ປ.	ມຍໍ ໂນ
ຖ.	ອມຸເຫ ໂນ
ຕ.	ອມຸເຫທີ ໂນ
ຈ.	ອມຸຫກຳ
	ອສຸມາກຳ ໂນ
ປລ.	ອມຸເຫທີ
ຈ.	ອມຸຫກຳ
	ອສຸມາກຳ ໂນ
ສ.	ອມຸເຫລຸ

វិធីផែន និងវិសេសនតំបនៗ

យ គំពួក [ឬ] និងបំលើក

ខ្លួន.	ភូត.
ប.	ឃឹង
ទ.	ឃុំ
ច.	ឃេន
រ.	ឃុំតុំ
ប្រ.	ឃុំមា ឃុំមុំ
ជ.	ឃុំតុំ
ស.	ឃុំមិ ឃុំមិ

ຍ គັດທີ່ ໃນອິຕົລິງຄໍ

ເອກ.	ພຫຼ.
ປ.	ຢາ
ຖ.	ຢຳ
ຕ.	ຢາຍ
ຈ.	ຢສຸສາ
ປມ.	ຢາຍ
ຈ.	ຢສຸສາ
ສ.	ຢສຸສຳ

ຍ គັດທີ່ ໃນປຸໍລິກິດ ແຈກເໜືອນ
ປຸໍລິກິດ ແປລກແຕ່ ປ. ເອກ. ເປັນ ຢຳ, ພຫຼ. ເປັນ
ຢານີ, ຖໍ. ພຫຼ. ເປັນ ຢານີ ເທົ່ານັ້ນ

ศัพท์เหล่านี้ แจกเมื่อตอน ย ศัพท์

อัญญา	อื่น
อัญญาตร	คนใดคนหนึ่ง
อัญญาตม	คนใดคนหนึ่ง
ปร	อื่น
อปร	อื่นอีก
กตร	คนไหน
กตม	คนไหน
เอก	คนหนึ่ง, พากหนึ่ง
เอกจุจ	บางคน, บางพาก
อุภาย	ทึ้งสอง
สพพ	ทึ้งปวง
กี	คร, อะไร

กี ศัพท์นี้ ใช้เป็นคำราม ซึ่งมีวิธีแจก
ได้หลายอย่าง ดังนี้

๙. การแจก กี ศัพท์ ใน บุลังค์
แปลง กี เป็น ก และ แจกตามแบบ ย ศัพท์

๒. การแจก ใน นปุสกัลิ�ค์ คง รูป กี
ไว้เฉพาะใน ปฐม, ทุติยา เอกวจนะ. แต่ใน
ที่บางแห่ง แปลง ก เป็น กิ ได้ เช่น ต กิสุส
เหตุ. นอกนั้น ให้แปลงเป็น ก แจกตามแบบ
ย ศพท

๔. กី គំពុទ្ធដាមី ិ តែវាយ កេក
វឌន៍ ផែលវា បានគន វីរូបានសាង ត្រាំបើន

พหุวจนะ แปลว่า บางพาก บางเหล่า หรือ
เหล่าไหน

๕. กើ គំពុំ តាំង យ នាំ ហ្មា មី ិ ពោ
ថាយ แปลว่า คนใดคนหนึ่ง, ลิំដើលើងអ្នក

ផែត គំពុំ [ន័ំ] ឯន្តិចិន្ទិក

ខ្លួន	មិន
ប.	ខ្លួន
ទុ.	ខ្លួន
ព.	ខ្លួន
ជ.	ខ្លួន
បន្ទ.	ខ្លួន
ធម.	ខ្លួន
ស.	ខ្លួន
ល.	ខ្លួន

ເວຕ ສັພໍ ໃນອິຕຸລີລິງຄ່

ເອກ.	ພທ.
ປ. ເອສາ	ເອຕາ
ຖ. ເວຕໍ ເອນໍ	ເອຕາ
ຕ. ເວຕາຍ	ເອຕາທີ
ຈ. ເວຕສຸສາ ເວຕີສຸສາ ເວຕີສຸສາຍ	ເອຕາລົ່ມ ເອຕາສານໍ
ປນ. ເວຕາຍ	ເອຕາທີ
ຈ. ເວຕສຸສາ ເວຕີສຸສາ ເວຕີສຸສາຍ	ເອຕາລົ່ມ ເອຕາສານໍ
ສ. ເວຕສຸລົ່ມ ເວຕີສຸລົ່ມ	ເອຕາສຸ

เอต ศัพท์ ในนปุสгалิงค์ จากเหมือน
ใน บุลิงค์ แปลกแต่ เอก. ป. เป็น เอต,
พหุ. ป. ทุ. เป็น เอตานิ เท่านั้น
อิม ศัพท์ [นี้] ในบุลิงค์

เอก.	พหุ.
ป. อຍ	ອີເມ
ທຸ. ອິນໍາ	ອີເມ
ຕ. ອິມິນາ ອະນັນ	ອີເມເທີ
ຈ. ອິມສຸລ ອສຸລ	ອີເມສຳ ອີເມສຳນຳ
ປົນ. ອິມສຸມາ ອິມມຸຫາ ອສຸມາ	ອີເມເທີ
ຈ. ອິມສຸລ ອສຸລ	ອີເມສຳ ອີເມສຳນຳ
ສ. ອິມສຸມື ອສຸມື ອິມມຸທີ	ອີເມສຸ

ອົມ ຄັພ໌ ໃນອິຕສີລິງຄໍ

ເອກ.	ພຫຼ.
ປ. ອຍ	ອົມາ
ທຸ. ອົມ	ອົມາ
ດ. ອົມາຍ	ອົມາທີ
ຈ. ອົມືສຸສາ ອົມືສຸສາຍ ອສຸສາ	ອົມາສຳ ອົມາສຳນຳ
ປ່ຽນ. ອົມາຍ	ອົມາທີ
ຈ. ອົມືສຸສາ ອົມືສຸສາຍ ອສຸສາ	ອົມາສຳ ອົມາສຳນຳ
ສ. ອົມືສຸສຳ ອສຸສຳ	ອົມາສຸ

ອົມ ຄັພ໌ ໃນ ນບູ້. ແຈກເໜືອນໃນ ປູ້.
 ແປລກແຕ່ ເອກ. ປ. ເປັນ ອີທຳ, ທຸ. ເປັນ ອີທຳ
 ອົມ, ພຫຼ. ປ. ທຸ. ເປັນ ອົມານີ ເທິ່ນ້ຳ. ທີ່ເປັນ
 ອີທຳ ນັ້ນ ໃນ ນບູ້. ແປລງ ອົມ ກັບ ສີ ຮົວໂອ ອຳ
 ເປັນ ອີທຳ

ອມຸ ສັພທ໌ [ໂນ້ນ] ໃນປຸລິງຄໍ

ເອກ.

ພຫຼ.

ປ.	ອມຸ	ອມຸ
ຖ.	ອມຸໍ	ອມຸ
ຕ.	ອມຸນາ	ອມຸທີ
ຈ.	ອມຸສຸລ ອມຸໂນ	ອມຸລີ່ ອມຸສານໍ
ປະ.	ອມຸສຸມາ ອມຸມຸຫາ	ອມຸທີ
ຈ.	ອມຸສຸລ ອມຸໂນ	ອມຸລີ່ ອມຸສານໍ
ລ.	ອມຸສຸມີ່ ອມຸມຸທີ	ອມຸລີ

ອມຸ ສັພທ໌ນີ້ອາເທສເປັນ ອສຸ ບ້າງກີໄດ້
 ອມຸ ແລະ ອສຸ ທັ້ງ ແລ້ວ ນີ້ ຄໍາມີ ກ ເປັນທີ່ສຸດ ເປັນ
 ອມຸກ ອສຸກ ດັ່ງນີ້ ແຈກຕາມແບບ ຍ ສັພທ໌ ທັ້ງ
 ຕ ລິງຄໍ. ອມຸ ແລະ ອສຸ ທີ່ມີ ກ ເປັນທີ່ສຸດ ທ່ານ
 ໃຊ້ມາກກວ່າທີ່ໄມ່ມີ ກ

ອມຸ ສັພ໌ ໃນອິຕສີລິງຄ່

ເອກ.	ພຫຼ
ປ.	ອມຸ
ທໍ.	ອມຸໍ
ຕ.	ອມຸຍາ
ຈ.	ອມຸສຸສາ
ປລ.	ອມຸຍາ
ຈ.	ອມຸສຸສາ
ລ.	ອມຸສຸລື

ອມຸ ສັພ໌ ໃນ ນປຸ້ສກລິງຄ່ ແຈກ
ເໜືອນໃນ ປຸ້ລິງຄ່ ແປລກແຕ່ ປ. ທໍ. ເອກ.
ເປັນ ອທຸ, ພຫຼ. ເປັນ ອມູນີ ເທຳນັ້ນ ທີ່ເປັນ
ອທຸ ນັ້ນ ໃນ ນປຸ້. ແປລງ ອມຸ ກັບ ລີ ຮ້ວຍ ອໍ
ເປັນ ອທຸ

อัพพยศัพท์

ศัพท์ที่ไม่ชิบหาย หรือไม่เลื่อมลึ้นไปเรียกว่า อัพพยศัพท์ฯ นี้จะแยกด้วยวิภาคติเหมือนนามทั้ง ๓ ไม่ได้ รูปเดิมเป็นมาอย่างไรคงรูปไว้อย่างนั้น ไม่เปลี่ยนไปตาม อัพพยศัพท์นี้ เป็น

- อุปสัค บาง
- นิبات บาง
- ปัจจัย บาง

อุปสัค สำหรับใช้นำหน้านามและกิริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม มีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากิริยา มีอาการคล้ายกิริยาไวเลสนะ.

ອຸປັສັກ ແລ້ວ ຕັວ

ອຕີ	ຍິ່ງ ເກີນ ລ່ວງ
ອສີ	ຍິ່ງ ໃຫຍຸ່ງ ທັບ
ອນຸ	ນ້ອຍ ກາຍຫລັງ ຕາມ
ອປ	ປຣາສ ພລິກ
ອປີ ຜຣີ ອີ	ໄກລ້ ບນ
ອກີ	ຍິ່ງ ໃຫຍຸ່ງ ຈຳເພະ ຂ້າງໜ້າ
ອວ ຜຣີ ໂອ	ลง
ອາ	ທ່ວ ຍິ່ງ ກລັບຄວາມ
ອຸ	ຂຶ້ນ ນອກ
ອຸປ	ເຂົ້າໄປ ໄກລ້ ມັນ
ທຸ	ຊ້ວ ຍາກ
ນີ	ເຂົ້າ ລົງ
ນີ	ໄມ່ມື ອອກ

ป	ทัว ข้างหน้า ก่อน ออก
ปฏิ	เฉพาะ ตอบ ทวน กลับ
ปรา	กลับความ
ปริ	รอบ
วิ	วิเศษ แจ้ง ต่าง
ล	พร้อม กับ ดี
สุ	ดี งาม ง่าย.

นิบทา

นิบทานี้ สำหรับลงในระหว่าง นามคัพท์ บ้าง กิริยาคัพท์บ้าง บอก อาลปนະ กาล ที่ ปริเขต อุปเมย ปฏิเสธ ความได้ยิน เล่าเลือ ความปริกป ความถ้า ความรับ ความเตือน เป็นต้น

นิบทบอกรากปนะ

ยคุเม	ขอเดชะ
กนุเต, กทน.เต	ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
แกเน	แนะนำ
อมโก	แนะนำท่านผู้เจริญ
อาวูโลส	แนะนำท่านผู้มีอายุ
เร, อเร	เวี้ย, โวี้ย
เห	ເສີຍ
เช	แนะนำแม่, แนะนำสาวใช้

นิบทบอกราก

อถ	ครั้งนั้น	หิยูโย	วันวาน
ปาโต	เช้า	ເສ්ව	วันพรุ่ง
ทิวา	วัน	สมบติ	บัดเดียนี้
สาย	เย็น	อายตี	ต่อไป
สุเเว	ในวัน		

นิบทบทอกที่

อุทัย	เบื้องบน	อโธ	เบื้องตា
อุปราช	เบื้องบน	เหန្វាត	ภายใน
อนุตรา	ระหว่าง	ໂອរំ	ฝั่งใน
อนุโต	ภายใน	ប្រាំ	ฝั่งนอก
ติโร	ภายนอก	ុទ្ធស័យ	โลกอื่น
พหិ	ภายนอก	សម្រួល	ต่อหน้า
พិធី	ภายนอก	ប្រមូល	ลับหลัง
พាធិរាជ	ภายนอก	វិទ្ទិ	ที่ลับ

นิบทบอกรูปปัจจุบัน

กิว	เพียงไร
ยา	เพียงได
ตา	เพียงนั่น
ยาเว	เพียงใดนั่นเที่ยว
ตาเว	เพียงนั่นนั่นเที่ยว
ยาตา	มีประมาณเพียงได
ตาตา	มีประมาณเพียงนั่น
กิตตุตา	มีประมาณเท่าได
เอตตุตา	มีประมาณเท่านั่น
สมนุตา	รอบครอบ, โดยรอบ

นิบทบอกรูปปัจจุบันอุปมาอุปปัจจัย

วิย	ราวกะ	เสยุยถา	ฉันได
อิว	เพียงดัง	ตรา	ฉันนั่น
ญา	ฉันได	เอว	ฉันนั่น

นิบทบอกระการ

เอว ด้วยประการนั้น กถ ด้วยประการໄร
ตรา ด้วยประการนั้น

นิบทบอกรปฏิเสธ

น	ไม่, หามิได้	เอว	นั่นเที่ยว
โน	ไม่, หามิได้	วินา	เว้น
มา	อย่า	อล	พอ, อย่าเลย
ว	เที่ยว		

นิบทบอกรความได้ยินคำเล่าลือ

กิร	ได้ยินว่า	สุท	ได้ยินว่า
ชล	ได้ยินว่า		

นิบทบอกรักษา

เจ	หากว่า	อถ	ถ้าว่า
ยทิ	ผิว่า	อปุเปว	ชื่อแม้ใน
สเจ	ถ้าว่า	ยนนูน	กระเรหنو

นิบทบอกรความถูกต้อง

กี	หรือ, อะไร	นนุ	มิใช่หรือ
กถ	อย่างไร	อุทาหุ	หรือว่า
กจุจิ	แลหรือ	อาทุ	หรือว่า
นุ	หนอ	เสยุยถีท	อย่างไรนี่

นิบทบอกรความรับ

อาม	เออ	อามนุตรา	เออ
-----	-----	----------	-----

นิบทabolความเตือน

อิงก	เชิญເດີດ	หนุທ	ເອາເດີດ
ຕຄຸມ	ເອາເດີດ		

นิบทabolผູກສັບ ແລະປະໂຍຄ ມືອັຕຄະເປັນອນເນກ

ຈ ด້ວຍ, ອິນຶ່ງ, ກີ, ຈຣິງອຢູ່

ປນ ສ່ວນວ່າ, ກີ

ວາ ທຣີອ, ບ້າງ

ອປີ ແມ້, ບ້າງ

ທີ ກີ, ຈຣິງອຢູ່, ເພຣະວ່າ

ອປິຈ ເອກົກ

ຕຸ ສ່ວນວ່າ, ກີ

ອຄວາ ອີກອຍ່າງໜຶ່ງ

นิบทลักษ่าว่าเป็นเครื่อง ทำบทให้เต็ม

นุ	หนอ	โข	แล
สุ	ลิ	วต	หนอ
เว	เวี้ย	หเว	เวี้ย
โว	โว้ย		

นิบทมีเนื้อความต่างๆ

อัญญาติ	โดยแท้	นูน	แน่
อโถ	อนึ่ง	นานา	ต่าง ๆ
อทุรา	แน่แท้	ปจฉา	ภายหลัง
อวสุล	แน่แท้	ปภ�性	จำเดิม
อโห	โว	อาวี	แจ้ง

Ara	ໄກລ	ອຸຈົຈໍ	ສູງ
ນີຈຳ	ຕໍ່າ		
ອົດີ ເພຣະເຫດຸນັ້ນ, ວ່າດັງນີ້, ດ້ວຍປະການນີ້, ຂໍອ		ປກຸຕີ	ຈຳເດີມ
ກິລຸຈາປີ ແມ່ນອຍໜຶ່ງ		ບຸນ	ອີກ
ກຸຈີ	ບ້າງ	ບຸນບຸນຸໍາ	ບ່ອຍໆ
ມີຈຸຈາ	ພິດ	ກີຍຸໂຍ	ຍິ່ງ
ມຸ້າ	ເປົ່າ	ກີຍຸໂຍໂສ	ໂດຍຍິ່ງ
ມຸ້ສາ	ເທົ່າ	ສທິທີ	ພວ້ອມ, ກັບ
ສົກີ	ຄຣາວເດືອຍວ	ສົນິກຳ	ຄ່ອຍ ໆ
ສົຕກຸຂຕຸຕຸໍ່	ຮ້ອຍຄຣາວ	ສຍໍ	ເອງ
		ສທ	ກັບ
		ສາມົໍ	ເອງ

ปัจจัยในอักษรยศัพท์

ปัจจัย นั้น ลงท้ายนามศัพท์เป็นเครื่องหมายวิภาคติดบ้าง ลงท้ายราตุ เป็นเครื่องหมายกิริยาบ้าง อย่างนี้

โดย ปัจจัย เป็นเครื่องหมายติดบ้าง แปลว่า “ข้าง” เป็นเครื่องหมายปัจจุจมิวิภาคติด แปลว่า “แต่” เป็นตัน ดังนี้ :-

สพุพโトイ	แต่-ทั้งปวง
ปรุโトイ	ข้างหน้า
อณุโトイ	แต่-อื่น
ปจฉโトイ	ข้างหลัง
อณุณตรโトイ	แต่-อันได้อันหนึ่ง
อิตรโトイ	แต่-นอกนี้
ทกุขณโトイ	ข้างขวา

เอกໂຕ	ข້າງເດີຍວ
ວາມໂຕ	ข້າງຊ້າຍ
ອຸກໂຕ	ສອງຂ້າງ
ອຸທຸຕຣໂຕ	ຂ້າງເໜືອ
ປຣໂຕ	ຂ້າງອື່ນ
ອຮຣໂຕ	ຂ້າງລ່າງ
ຕໂຕ	ແຕ່-ນັ້ນ
ຍໂຕ	ແຕ່-ໄດ
ເອໂຕ ອໂຕ	ແຕ່-ນັ້ນ
ອມຸໂຕ	ແຕ່-ໂນ້ນ
ອົໂຕ	ແຕ່-ນື້
ກຕຣໂຕ	ແຕ່-ອະໄວ
ອປຣໂຕ	ຂ້າງອື່ນອຶກ
ກຸໂຕ	ແຕ່-ໄໝ

ປ່ຈຈັຍທັງໝາຍ ຂີວ ຕຸຮ ຕຸດ ອ ນ ພ
 ທີ່ ທຳ ທິນຸຈນໍ ວ ເປັນເຄື່ອງໝາຍ ສັຕະມືວິກັດຕີ
 ແປລດາມ ສັຕະມື ດັ່ງນີ້

ສພຸພຕຣ	ໃນ-ທັງປວງ
ອຕຸດ	ໃນ-ນີ້
ສພຸພຕຸດ	ໃນ-ທັງປວງ
ເອກຕຸຮ	ໃນ-ເດີຍວ
ສພຸພນີ	ໃນ-ທັງປວງ
ເອກຕຸດ	ໃນ-ເດີຍວ
ອລຸມຕຸຮ	ໃນ-ອື່ນ
ອຸກຍຕຸຮ	ໃນ-ສອງ
ອລຸມຕຸດ	ໃນ-ອື່ນ
ອຸກຍຕຸດ	ໃນ-ສອງ
ຍຕຸຮ	ໃນ-ໄດ
ເອຕຸດ	ໃນ-ນີ້

ยตุณ	ใน-ได
อิธ	ใน-นี
ยที	ใน-ได
อิห	ใน-นี
ยห	ใน-ได
กุตุร	ใน-ใหน
ตตุร	ใน-นั้น
กตุณ	ใน-ใหน
ตตุณ	ใน-นั้น
กุหี	ใน-ใหน
ตหี	ใน-นั้น
กุห	ใน-ใหน
ตห	ใน-นั้น
กุหิゑุจน	ใน-ใหน
อตุร	ใน-นี
กوا	ใน-ใหน

ปัจจัยทั้งหลายคือ ทา ทานิ รหิ อธนา
ทางน์ ชุช ชุช เป็นเครื่องหมายลัตตามีวิภาคติด
ลงในกาล ดังนี้

สพุพทา	ในการทั้งปวง
สทา	ในการทุกเมื่อ
เอกทา	ในการหนึ่ง, บางที
ขทา	ในการใด, เมื่อใด
ตทา	ในการนั้น, เมื่อนั้น
กทา	ในการไร, เมื่อไร
กทาจิ	ในการไหน, บางคราว
อิธานิ	ในการนี้, เดียวนี้
เอตรหิ	ในการนี้, เดียวนี้
กรหิ	ในการไหน ๆ, บางครั้ง
อธนา	ในการนี้, เมื่อกี้
กุทางน์	ในการไหน

อชุช	ในวันนี้
ลชุช	ในวันมีอยู่, วันนี้
ประชุช	ในวันนีน
อประชุช	ในวันอื่นอิก.

ปัจจัยที่เป็นกิริยา กิตก์ ๕ ตัว คือ ตาม
ตุ๊ ตูน ตุวา ตุวน กับทั้งปัจจัยที่อาเทส
ออกจาก ตุวา เป็น อัพพยะ แยกด้วย วิภาคติ
ไม่ได้ อุ. ดังนี้

กาตาม	เพื่ออันทำ
กาตุ๊	ความทำ, เพื่ออันทำ
กาตูน	ทำแล้ว
กตุวา	ทำแล้ว
กตุวน	ทำแล้ว

อาชยาต

ศัพท์ก່າວກົມພາ ຂືອ ຄວາມທຳ ເປັນຕົ້ນວ່າ
ຢືນ ເດີນ ນັ້ງ ນອນ ກິນ ດື່ມ ທຳ ພູດ ຄິດ
ຊື່ວ່າ ອາຂຍາຕ. ໃນອາຂຍາຕນັ້ນ ທ່ານປະກອບ
ວິກັດຕີ ກາລ ບທ ວຈນະ ບຸຮູ້ ຢາຕຸ ວາຈກ
ປັຈຊຍ ເພື່ອເປັນເຄື່ອງໝາຍເນື້ອຄວາມໃຫ້
ໜັດເຈັນ.

ວິກັດຕີ

ວິກັດຕີນັ້ນ ທ່ານຈໍາແນກໄວ້ເພື່ອເປັນ
ເຄື່ອງໝາຍ ໃຫ້ໆ ກາລ ບທ ວຈນະ ບຸຮູ້
ຈັດເປັນ ຕ ມວດ. ໃນມວດໜຶ່ງໆ ມີ ອ່າງ
ວິກັດຕີ ອີ່າງນີ້

ເກມຊ • ຄູ່ມືອບາລີໄວຍາກຣົນ

๑. ວັດທະນາວິກັດຕີ [ແປລວ່າ ອູ້, ຍ່ອມ ຈະ]

ປຣັລສບທ ອັດຕໂນບທ

ເອກ. ພຖ. ເອກ. ພຖ.

ປ. ຕີ. ອນດີ. | ເຕ. ອນເຕ.

ມ. ສີ. ຖ. | ເສ. ວເທ.

ອຸ. ມີ. ມ. | ເອ. ມຸເທ.

໨. ປັນຈົມວິກັດຕີ [ແປລວ່າ ຈງ, ເຄີດ, ຂອ...ຈງ]

ປ. ຕຸ. ອນຕຸ. | ຕຳ. ອනຕຳ.

ມ. ທີ. ຖ. | ສຸລຸ. ວໂທ.

ອຸ. ມີ. ມ. | ເອ. ອາມຸຫເລ.

๓. ສັຕິມືວິກັດຕີ [ແປລວ່າ ຄວຣ, ພຶງ, ພຶງ]

ປ. ເອຍໍຍ.	ເອຍຸຢູ່.	ເອຄ.	ເອຮົ່.
ນ. ເອຍໍຍາລີ.	ເອຍໍຍາຄ.	ເອໂຄ.	ເອຍຸຢູ່ວຸໂທ.
ອຸ. ເອຍໍຍາມີ.	ເອຍໍຍາມ.	ເອຍຸຢູ່.	ເອຍໍຍາມຸເຫ.

๔. ປໂຮກຂາວິກັດຕີ [ແປລວ່າ ແລ້ວ]

ປ. ອ.	ອຸ.	ຕຸຄ.	ເຣ.
ນ. ເອ.	ຕຸຄ.	ຕຸໂຄ.	ວຸໂທ.
ອຸ. ອົ່.	ມຸທ.	ອື.	ມຸເຫ.

៥. ທີຍັດຕິນືວິກັດຕີ [ແປລວ່າ ແລ້ວ ຄໍາມື ອ ອາຄມ
ອຢູ່ໜ້າ ແປລວ່າ ໄດ້...ແລ້ວ]

ປ. ອາ.	ອຸ.	ຕຸຄ.	ຕຸຄົ່.
ນ. ໂອ.	ຕຸຄ.	ເສ.	ວຸທິ.
ອຸ. ອົ່.	ມຸທ.	ອື.	ມຸເລ.

ເໜັນ • ຄູ່ມືອບາລີໄວຍາກຣນ

໬. ອັ້ນຫຼັດຕະຫຼາດ [ແປລວ່າ ແລ້ວ ຄໍາມື ອ
ອາຄມ ອູ່ຢ່າງ] ແປລວ່າ ໄດ້...ແລ້ວ]

ປ. ອື. ອຸ.	ອາ. ອຸ.
ມ. ໂອ. ຕຸທ.	ເລ. ວຸທິ.
ອຸ. ອື. ມຸກາ.	ອົ. ມຸເກ.

໧. ກວິສສັນຕິວັດ [ແປລວ່າ ຈັກ]

ປ. ສຸສຕິ. ສຸສນຸຕິ.	ສຸສເຕ. ສຸສນຸເຕ.
ມ. ສຸສສີ. ສຸສຄ.	ສຸສເລ. ສຸສວເທ.
ອຸ. ສຸສາມີ. ສຸສາມ.	ສຸສົ. ສຸສາມເທ.

๔. กາລາຕີປັດຕິວິກັດຕີ [ແປລວ່າ ຈັກ...ແລ້ວ
ກໍານີ້ ອ ອາຄມ ອຢູ່ໜ້າ ແປລວ່າ ຈັກໄດ້...ແລ້ວ]

ປ. ສຸສາ. ສຸລົ່ສຸ. ສຸສົດ. ສຸສື່ສຸ.

ມ. ສຸເລີ. ສຸສົດ. ສຸສົເລີ. ສຸສົວເໜ.

ອຸ. ສຸລົ່. ສຸສາມຫາ. ສຸລົ່. ສຸສາມຫເລ.

ອາຄມໃນອາຂຍາຕ

ໃນອາຂຍາຕ ມີອາຄມ ៥ ຕັ້ງ ດັ່ງນີ້

១. ອ ອາຄມ ໃຊ້ລົງຂ້າງໜ້າຮັດຕຸ ໃນເມື່ອ¹
ກິりຍາສັພທ່ປະກອບດ້ວຍວິກັດຕີໃນໝາວດ
ທີ່ຢັດຕັນ ອັບອັບຕັນ ແລະກາລາຕີປັດຕີ

២. ອີ ອາຄມ ໃຊ້ລົງຂ້າງໜ້າຮັດຕຸ ໃນ
ເມື່ອກິりຍາສັພທ່ປະກອບດ້ວຍວິກັດຕີໃນໝາວດ
ອັບອັບຕັນ ກວິສລັນຕີ ແລະກາລາຕີປັດຕີ

ເໜັດ • ຄູມືອນບາລີໄວຍາກຣົ່ງ

๓. ສ ອາຄມ ໃຊ້ລົງຫລັງຮາຕຸ ໃນເມື່ອ
ກິりຍາສັພທີປະກອບດ້ວຍວິກັດຕີໃນໝາວດ
ວັ້ນຈັດຕົວ

໔. ທ ອາຄມ ໃຊ້ລົງກັບຮາຕຸບາງຕົວ
ເຊັ່ນ ຮາ ຮາຕຸ ເປັນຕົ້ນ

໕. ອ ອາຄມ ໃຊ້ລົງກັບໝາວດ ຮຸຮູ ຮາຕຸ
ອຍ່າງເດືອນ

ກາລ

ໃນອາຂຍາຕົນນີ້ ແປ່ງກາລທີ່ເປັນປະການ
ໄດ້ ๓ ຄືວ

- ກາລທີ່ເກີດຂຶ້ນຈຳເພາະໜ້າ ເຮີຍກວ່າ
ປັຈຈຸບັນກາລ
- ກາລລ່ວງແລ້ວ ເຮີຍກວ່າ ອົດືຕກາລ

- กาลยังไม่มาถึง เรียกว่า อนาคตกาล
กาลทั้ง ๓ นั้น แบ่งให้ละเอียด ออกอีก

ปัจจุบันกาลจัดเป็น ๓ คือ

- ปัจจุบันแท้
- ปัจจุบันใกล้อดีต
- ปัจจุบันใกล้อนาคต

อดีตกาลจัดเป็น ๓ คือ

- ล่วงแล้วไม่มีกำหนด
- ล่วงแล้ววานนี้
- ล่วงแล้ววันนี้

อนาคตการจัดเป็น ๒ คือ

- อนาคตของปัจจุบัน
- อนาคตของอดีต

กาลทั้ง ๓ นี้ ต้องหมายรู้ด้วยวิภาคติ
๙ หมู่ ที่กล่าวแล้ว อย่างนี้

๑. วัตตമانا บอกปัจจุบันกาล.

๑. ปัจจุบันแท้ แปลว่า อญ্ত

อุ. ภิกขุ ธรรมม์ เทสติ

อ.ภิกขุ แสดงอญ্ত ชึ่งธรรม.

๒. ใกล้อดีต แปลว่า ย่อม

อุ. กูโต นุ ตุ่ว อาคารฉลิ ?

อ.ท่าน ย่อมมา แต่ที่ไหนหนอ ?

๓. ໄກລ້ອນາຄຕ ແປລວ່າ ຈະ
ອຸ. ກີ ກໂຮມີ ?

ອ.ເຮາ ຈະທຳ ຜຶ່ງອະໄຮ ?

໤. ປັບປຸງ ບອກຄວາມບັງຄັບ, ຄວາມຫວັງ,
ແລະ ຄວາມອ້ອນວອນ ເປັນຕົ້ນ.

ໆ. ບອກຄວາມບັງຄັບ ແປລວ່າ ຈະ
ອຸ. ເຂົ້າ ວເທີ.

ອ.ເຮືອ ຈົກລ່າງ ອຍ່າງນີ້.

໦. ບອກຄວາມຫວັງ ແປລວ່າ ເສີດ
ອຸ. ສພຸເພ ສຕຸຕາ ອເວຣາ ໂໂນຫຼຸ
ອ.ລັ້ຕວໍ່ ທ. ທັ້ງປວງ ເປັນຜູ້ມືເວຣ
ໜາມີໄດ້ ຈະເປັນເສີດ.

๓. ບອກຄວາມອ້ອນວອນ

ແປລວ່າ ຂອ...ຈະ

ອຸ. ປັພຸພາເສດຖ ນຳ ການເຕ.

ຂ້າແຕ່ທ່ານຜູ້ເຈີ້ງ ອ.ທ່ານ ທ.

ຂອຍັງຂ້າພເຈົ້າ ຈະໃຫ້ບວຊ

๓. ສັດຕະນີ ບອກຄວາມຍອມຕາມ, ຄວາມກຳໜັດ,
ແລະ ຄວາມຮຳພຶດ, ເປັນຕົ້ນ.

๑. ບອກຄວາມຍອມຕາມ

ແປລວ່າ ຄວຮ

ອຸ. ກາເສດຖ ປຸຣິສຸດຸຕຸເມ.

ອ.ບຸຄົມລ ຄວຣຄບ ທີ່ປຸຽນສູງສຸດ ທ.

២. បອກគម្រោង

ແປລວា ពើង

អុ. បុលុសលុខ បុរីនិក កាយរា.

តាកវា អ.បុរុជ ពើងទាចីបុណ្ណិថ្នូរ.

៣. បອກគម្រោង ແປລວា ពើង

អុ. យនុញ្ញនាហំ បុរុជុំជេយុយ

ឈានអនុវត្ត អ.រោង ពើងបាទ.

៤. ប្រកាស បកចុនិតកាល ដើម្បីការងារ ແປລວា ឡ៉ាវ

អុ. ពេនាហ ភាគា.

ដើម្បីការងារ និង អ.ព្រះជុំជេយុយ

ពាណិជ្ជកម្ម និង ការងារ និង ការងារ និង

เตนาหุ ปราณ.

ด้วยเหตุนั้น อาจารย์มีในปากก่อน ท.
กล่าวแล้ว.

๕. หิยัตตนี บอกอดีตกาล ตั้งแต่วานนี้
เปลี่ว่า แล้ว ถ้ามี อ าคอม อยู่หน้า เปลี่ว่า
ได้...แล้ว

อ. ขโน โว มา อุปจุจقا.^๙

อ. ขณะ อย่า ได้เข้าไปล่วงแล้ว
ซึ่งท่าน ท.

^๙ อุปจุจقا [อุป+อติ+อิ+คມิ-อิ+อา.]

៦. អ៊ិចចាត់ពី បរកដីពកាល ព៉ោងពេញព័ណ្ឌន៍
ແបលវា ឡៅ តាំងឬ ឬ ភាគម ឬ យុទ្ធម៌ ແបលវា
ឲ្យ...ឡៅ

អុ. តេវូ ការាំ ពិនុទាយ បារិសិ.

អ. ពរោះ ពេជ្ជ ឡៅ សុប៉ាន
ដើរកំណុងខាង.

៧. ភាន់ស៊ិនិ បរកឯណាគពកាល ផែង ប៉ែតុប៉ាន
ແបលវា ជែក

អុ. ធមុនំ សុណិសុសាម.

អ. គោរ ធន. ជែកដៃង ឱះមររម.

๙. กາລາຕີປ້ຕິ ບອກອນາຄຕກາລແຫ່ງອດືດ
ແປລວ່າ ຈັກ...ແລ້ວ ຄໍາມື ອ ອາຄມ ອຢູ່ໜ້າ
ແປລວ່າ ຈັກໄດ້...ແລ້ວ

ຊ. ໂສ ເຊ ຍານຳ ລກິສຸສາ ອຄຈຸຈິສຸສາ
ຄໍາວ່າ ອ.ບຸຮຸ່ນນັ້ນ ຈັກໄດ້ແລ້ວ ທຶ່ງຍານໃຫ້ຮ້
ອ.ບຸຮຸ່ນນັ້ນ ຈັກໄດ້ໄປແລ້ວ.

ບທ

ວິກັດຕິນັ້ນ ແປ່ງເປັນ ແ ບທ ຄືອ

- ປັບສະບັບທ ບທເພື່ອຜູ້ອື່ນ
- ອັດຕໂນບທ ບທເພື່ອຕນ

ປັບສະບັບທເປັນເຄື່ອງໝາຍໃຫ້ຮູ້ກິຣິຍາ
ທີ່ເປັນກັດຕຸວາຈກ

อัตโนมัติ เป็นเครื่องหมายให้รู้วิธีฯ
ที่เป็นก้มมวากและภารวาก แต่จะนิยมลง
เป็นแนวที่เดียว ก็ไม่ได้ บางคราว ปรับเปลี่ยน
เป็นก้มมวากและภารวากก็มี เหมือนคำ
บาลีว่า

ສທິໂລ ເມ ນ ວິຊ້ອະນຸຍາກ.

คนเช่นกับ ด้วยเรา [อันไครๆ]
ย่อมหาไม่ได้.

ນ ຂ ລພຸກຕີ ຮູເປີ.

อนึ่ง [อันครๆ] ย่อมไม่ได้ ในรูปเป็นต้น.

บางคราว อัตตโนบทเป็นกัตตุวاجก็มี
เหมือน คำบาลีว่า

ปิยโต ชาyatte ලිංග

ความโศก ย่อมเกิด แต่ของที่รัก.
เป็นต้น.

วจนะ

วิภัตตินั้น จัดเป็นวจนะ ๔ คือ

- เอกวจนะ
- พหุวจนะ

เหมือนวิภัตตินาม ถ้าคัพท์นามที่เป็น
ประชาน เป็นเอกวจนะ ต้องประกอบกริยา-
คัพท์ เป็นเอกวจนะตาม

ถ้านามคัพท์เป็นพหุวจนะ ก็ต้องประกอบ
กริยาคัพท์เป็นพหุวจนะตาม ให้มีวจนะเป็น
อันเดียวกัน อย่างนี้

តើ គុណភាព និង ពេលវេលា
 មករាល់ដោយចំណាំ ដែលបានបង្ហាញ
 ឬត្រូវបានបង្ហាញ ដើម្បី
 ស្ថិតិយាយ និង ស្ថាបន្ត និង ស្ថាបន្ត

ប្រុង

វិភាគពីន័ៃ ត្រូវបានបង្ហាញ និង ស្ថិតិយាយ

- ប្រព័ន្ធប្រុង
- ម៉ោងប្រុង
- អ៊ុតិមប្រុង

ហើយ ប្រុង និង ស្ថិតិយាយ ត្រូវបានបង្ហាញ និង ស្ថិតិយាយ ដើម្បី
 ត្រូវបានបង្ហាញ និង ស្ថិតិយាយ ដើម្បី ត្រូវបានបង្ហាញ និង ស្ថិតិយាយ ដើម្បី
 ត្រូវបានបង្ហាញ និង ស្ថិតិយាយ ដើម្បី ត្រូវបានបង្ហាញ និង ស្ថិតិយាយ ដើម្បី

ໂສ ຍາຕີ	ວ.ໜນ ຍ່ອມໄປ
ຕຸວໍ ຍາລື	ວ.ທ່ານ ຍ່ອມໄປ
ອທໍ ຍາມີ	ວ.ເຮາ ຍ່ອມໄປ
ຕຸວໍ ເຂົ້າ	ວ.ເຮືອ ຈົງມາ
ມຍໍ ຄຈຸລາມ	ວ.ເຮາ ທ. ຍ່ອມໄປ

ມາຕູ

วิภัตติที่บอก กาล บท วจนะ บุรุษ
เหล่านี้ สำหรับประกอบกับธาตุ ธาตุคือ^๑
กิริยา ศัพท์ที่เป็นมูลราก. ธาตุนั้นท่าน
รวบรวม จัดได้เป็น ๘ หมวด. ตามพวกที่
ประกอบ ด้วยปัจจัยเป็นอันเดียวกัน แสดง
แต่พอ เป็นตัวอย่าง ดังนี้

១. អមວត ភុ រាតុ [ល វ, នៅ ប៉ាតិច]

* ភុ រាតុ បើនបិនិគុម្ភី, និគុម្ភបើន
[ភុ + វ = វ + ពិ] សំរើរូប
បើន វតិ យំអុមី, យំអុមបើន.

* ទុ រាតុ បើនបិនិគុម្ភី, និគុម្ភបើន
[ទុ + វ = ទិ + ពិ] សំរើរូបបើន
ទិតិ យំអុមី, យំអុមបើន.

* សិ រាតុ បើនបិនិគុមនន

[សិ + វ = សិ = សិ + ពិ]

សំរើរូបបើន សេតិ, សិតិ យំអុមនន.

* អកំមនរាតុ រាតុមិនៃតែងរើកហាករុម

* មរុ រាតុ បើនបិនិគុមតាយ

[មរុ + វ + ពិ] សំរើរូបបើន

មរពិ យំអុមតាយ.

* អកំមនរាតុ រាតុមិនៃរើកហាករុម

ปจ ชาตุ เป็นไปในความหุง, ในความต้ม

[ปจ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น

ปจติ ย่อมหุง, ย่อมต้ม.

อิกุข ชาตุ เป็นไปในความเห็น,

[อิกุข + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น

อิกุختิ ย่อมเห็น.

ลภ ชาตุ เป็นไปในความได้

[ลภ + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น

ลภติ ย่อมได้.

คਮ ชาตุ เป็นไปในความไป

[ค姆 + อ = คบุณ + ติ] สำเร็จรูป

เป็น คบุณติ ย่อมไป.

ໜ. ໝວດ ຮູ້ໜ້າ ອາດຖ [ລງ ອ, ເອ ປັຈຈິນ ແລະ
ນີຄຄທີອາຄມ]

ຮູ້ໜ້າ ອາດຖ ເປັນໄປໃນຄວາມກັ້ນ, ໃນຄວາມປິດ
[ຮູ້ໜ້າ + ອ - ເອ + ຕີ] ສຳເຮົ້າຈຽບ
ເປັນ ຮູນທີ, ຮູນເຫີ ຍ່ອມປິດ.

ມຸຈ ອາດຖ ເປັນໄປໃນຄວາມປລ່ອຍ
[ມຸຈ + ອ + ຕີ] ສຳເຮົ້າຈຽບເປັນ
ມຸນຸຈຕີ ຍ່ອມປລ່ອຍ.

ກຸ່ງ ອາດຖ ເປັນໄປໃນຄວາມກິນ
[ກຸ່ງ + ອ + ຕີ] ສຳເຮົ້າຈຽບເປັນ
ກຸນຸ່ງຕີ ຍ່ອມກິນ.

ກີຖ ອາດຖ ເປັນໄປໃນຄວາມຕ່ອຍ
[ກີຖ + ອ + ຕີ] ສຳເຮົ້າຈຽບເປັນ
ກິນຸທຕີ ຍ່ອມຕ່ອຍ.

ลิปุ ราตุ เป็นไปในความฉบับ

[ลิป + อ + ติ] สำเร็จรูปเป็น^{ลิมบติ} ย่ออมฉบับ.

๓. หมวด ทิว ราตุ [ลง ย ปัจจัย]

* ทิว ราตุ เป็นไปในความเล่น

[ทิว + ย = พุพ + ติ] สำเร็จรูป^{เป็น ทิพุพติ} ย่ออมเล่น.

สิว ราตุ เป็นไปในความเย็บ

[สิว + ย = พุพ + ติ]

สำเร็จรูปเป็น สิพุพติ ย่ออมเย็บ.

พุธ ราตุ เป็นไปในความตรัสรู้

[พุธ + ย = ชุณ + ติ] สำเร็จรูป^{เป็น พุชุณติ} ย่ออมตรัสรู้.

* ຂີ ອາດຖ ເປັນໄປໃນຄວາມລື້ນ

[ຂີ + ຍ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບເປັນ
ຂີຍຕີ ຍ່ອມລື້ນ.

* ມຸທຸ ອາດຖ ເປັນໄປໃນຄວາມຫລງ

[ມຸທຸ + ຍ = ຍຸທ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບ
ເປັນ ມຸຍຸທີ ຍ່ອມຫລງ.

ມຸສຸ ອາດຖ ເປັນໄປໃນຄວາມລື່ມ

[ມຸສຸ + ຍ = ສຸສ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບ
ເປັນ ມຸສຸສີ ຍ່ອມລື່ມ.

ຮັຊ ອາດຖ ເປັນໄປໃນຄວາມຍ້ອມ

[ຮັຊ + ຍ = ຊຸຊ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບ
ເປັນ ຮັຊຊີ ຍ່ອມຍ້ອມ.

៤៩ • គុម្ភីបាតិវិយាយរណ៍

៤. អមវត សុ នាទុ [លង នុ, នា ប៉ែង]

សុ នាទុ មើលឱ្យការពិភាក្សា

[សុ + នា + ពិ] សំរើរួចរាល់

សុនាទិ យំរោង.

វុ នាទុ មើលឱ្យការរៀល

[វុ + នា + ពិ] សំរើរួចរាល់

វុនាទិ យំរោល.

តិ នាទុ មើលឱ្យការដូរ

[តិ + នុ = តិន + ពិ] សំរើរួចរាល់

តិនាទិ យំរោល.

៥. អមវត កិ នាទុ [លង នា ប៉ែង]

កិ នាទុ មើលឱ្យការជូន

[កិ + នា + ពិ] សំរើរួចរាល់

កិនាទិ យំរោល.

ຊີ ຮາຕຸ ເປັນໄປໃນຄວາມໝໍານະ (ເປັນໝະນະກີໄດ້)

[ຊີ + ນາ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບເປັນ
ຊີນາຕີ ຍ່ອມໝໍານະ. (ຍ່ອມໝະນະ)

ຮຸ ຮາຕຸ ເປັນໄປໃນຄວາມກຳຈັດ

[ຮຸ + ນາ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບເປັນ
ຮຸນາຕີ ຍ່ອມກຳຈັດ.

ຈີ ຮາຕຸ ເປັນໄປໃນຄວາມກ່ອ, ໃນຄວາມລັ້ງສມ

[ຈີ + ນາ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບເປັນ
ຈີນາຕີ ຍ່ອມກ່ອ, ຍ່ອມລັ້ງສມ.

ລຸ ຮາຕຸ ເປັນໄປໃນຄວາມເກື່ຍວ, ໃນຄວາມຕັດ

[ລຸ + ນາ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບເປັນ
ລຸນາຕີ ຍ່ອມເກື່ຍວ, ຍ່ອມຕັດ.

凡 ราตุ เป็นไปในความรู้

[凡 = ชา + นา + ติ] สำเร็จรูป
เป็น ชานาติ ย่อมรู้.

ผุ ราตุ เป็นไปในความผิด, ในความประย
[ผุ + นา + ติ] สำเร็จรูปเป็น¹
ผุนาติ ย่อมผิด, ย่อมประย.

๖. หมวด คห ราตุ [ลง ณุหา ปัจจัย]

คห ราตุ เป็นไปในความถือเอา

[คห + ณุหา + ติ] สำเร็จรูปเป็น¹
คณุหาติ ย่อมถือเอา.

หมวด คห ราตุ ที่ใช้ในอาชญากรรมแต่เท่านี้.

๗. หมวด ตน ราตุ [ลง โว ปัจจัย]

ตน ราตุ เป็นไปในความแผ่ไป

[ຕນ + ໂອ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບປັບ
ຕໂນຕີ ຍ່ອມແຜ່ໄປ.

ກຮູ ອາດຸ ເປັນໄປໃນຄວາມທຳ

[ກຮູ + ໂອ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບປັບ
ກໂຮຕີ ຍ່ອມທຳ.

* ສກຸກ ອາດຸ ເປັນໄປໃນຄວາມອາຈ

[ສກຸກ + ໂອ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບປັບ
ສກຸໂກຕີ ຍ່ອມອາຈ.

* ທ່ານຮູ ອາດຸ ເປັນໄປໃນຄວາມຕື່ນ

[ທ່ານຮູ + ໂອ + ຕີ] ສໍາເຮົ້ຈຽບ
ປັບ ທ່ານໂຮຕີ ຍ່ອມຕື່ນ.

៤. ພມວດ ຈຸຮ ອາດຸ [ລງ ແນ, ປຍ ປ່ຈຈິຍ]

ຈຸຮ ອາດຸ ເປັນໄປໃນຄວາມລັກ

[ຈຸຮ + ແນ - ປຍ + ຕີ]

สำเร็จรูปเป็น ใจเรติ, ใจรายติ
ย่อมลักษ.

ตกกุ ราตุ เป็นไปในความตรีก

[ตกกุ + เน - ณย + ติ]

สำเร็จรูปเป็น ตกุเกติ, ตกุยกิติ
ย่อมตรีก.

ลงกุ ราตุ เป็นไปในความกำหนด

[ลงกุ + เน - ณย + ติ]

สำเร็จรูปเป็น ลงกุเขติ, ลงกุยกิติ
ย่อมกำหนด.

* มนตุ ราตุ เป็นไปในความปรึกษา

[มนตุ + เน - ณย + ติ]

สำเร็จรูปเป็น มนตเตติ, มนตยกิติ
ย่อมปรึกษา.

ຈິນຸຕຸ ຮາຕຸ ເປັນໄປໃນຄວາມຄິດ

[ຈິນຸຕຸ + ແນ - ຄະຍ + ຕີ]

ສໍາເລົງຈຸບັນເປັນ ຈິນຸເຕີ, ຈິນຸຍິຕີ
ຍ່ອມຄິດ.

ສກົມມຮາຕຸ - ອກົມມຮາຕຸ

ໃນຮາຕຸທັງ ດ ມູນື້ນີ້ ຮາຕຸບາງເຫັນ
ເປັນຮາຕຸໄມ່ມີກຣມ ຮາຕຸບາງເຫັນມີກຣມ.

ຮາຕຸເຫັນໄດ້ມີຕ້ອງເຮັດກາກຣມ ຄືອ
ສຶ່ງອັນບຸຄຄລົງທຳ, ຮາຕຸເຫັນນັ້ນເຮັດກວ່າ
ອກົມມຮາຕຸ ຮາຕຸໄມ່ມີກຣມ.

ຮາຕຸເຫັນໄດ້ເຮັດກາກຣມ ຮາຕຸເຫັນນັ້ນ
ເຮັດກວ່າ ສກົມມຮາຕຸ ຮາຕຸມີກຣມ.

ว่าจก

กิริยาศัพท์ที่ประกอบด้วย วิภาคติ
กาล บท วจนะ บุรุษ ราศุ ดังนี้ จัดเป็น
ว่าจก คือ กล่าวบทที่เป็นประธาน ของ
กิริยา ๕ อย่าง คือ

- กัตตุว่าจก
- กัมว่าจก
- ภาวว่าจก
- เหตุกัตตุว่าจก
- เหตุกัมว่าจก

กัตตุว่าจก

กิริยาศัพท์ไดกล่าวผู้ทำ คือ แสดงว่า
เป็นกิริยา ของผู้ท่านนั้นเอง. กิริยาศัพท์นั้น

ซึ่อ กัตตุวاجก มีอุทาหรณ์ว่า

สูโภ โอทน ปจติ

พ่อครัว หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก.

หลักสังเกตในกัตตุวاجก

๑. กัตตา ผู้ทำ ซึ่งเป็นตัวประธาน

ต้องประกอบด้วยปฐมาวิภัตติ

๒. กรรม ผู้หรือลิงที่ถูกกระทำ ต้องประกอบด้วยทุติยาภิภัตติ

๓. กิริยา อาการที่ทำ ต้องประกอบด้วยปัจจัย ๑๐ ตัว ตัวใดตัวหนึ่ง แต่สำหรับมาตุที่ไม่มีกรรม มีอยู่ ๒ บท คือ กัตตากับกิริยา

กัมมavaจก

กิริยาคัพท์ไดกล่าวกรรม สิ่งที่บุคคลพึงทำ คือแสดงว่าเป็นกิริยาของกรรมนั้นเอง.

กิริยาศัพท์นั้น ชื่อก้มมวاجก มีอุทาหรณ์ว่า
สูเหน ໂອທໂນ ปຈิຍเต^๑
ข้าวสูก อันพ่อครัว หุงอยู่.

หลักสังเกตในก้มมวاجก

๑. กัตตา กล่าวถึงผู้ทำ ต้องประกอบ
ด้วยตติยาวิภัตติ

๒. กรรม กล่าวถึงผู้หรือสิ่งที่ถูกทำ
ยกขึ้นเป็นประธาน ต้องประกอบด้วย
ปฐมวิภัตติ

๓. กิริยา อาการที่ทำ ต้องประกอบ
ด้วย ย ปัจจัย และ อิ อาคม หน้าย

การวاجก

กิริยาศัพท์ไดกล่าวแต่ลึกกว่า ความมี

គម្រោន ទៅន័ង មិកលាតា កត្តតាលេរំរុម,
កិរិយាគិត្យណ៍នឹងថា ភាពវាជក មិអូທាហរណ៍វា

ពេន ភូយពេ

អ៊ានខ្សោ បើនួយ.

លក្ខស់សំណែនឲភាពវាជក

១. កត្តតា កលាតានឹងដូចតាំ តួងប្រកប
ដីរួមតិយាណិវិត្ត

២. កិរិយា អាការទីទាំ តួងប្រកប
ដីរួម ប៉ែតិយ និង ពេ វិវិត្ត

ហេតុកត្តតុវាជក

កិរិយាគិត្យណ៍ដូកលាតាដូចជាធិការអីនាំ
គឺនឹងថា បើនិរិយាទុងដូចជាធិការអីនាំ
កិរិយាគិត្យណ៍នឹងថា ហេតុកត្តតុវាជក មិអូທាហរណ៍វា

สามิโก สุท โองน ป่าเจติ

นาย ยัง [หรือใช้] พ่อครัว ให้หุงอยู่
ซึ่งข้าวสุก.

หลักสังเกตในเหตุกัตตุวاجก

๑. เหตุกัตตา กล่าวถึงผู้ใช้ ต้อง
ประกอบด้วยปฐมawiภัตติ

๒. กรรม กิริยา ที่กล่าวถึงผู้ถูกใช้ ต้อง
ประกอบทุติยาภัตติบ้าง ตติยาภัตติบ้าง

๓. กรรม กิริยา ที่กล่าวถึงลิ่งที่ถูกผู้ถูกใช้ทำ
ต้องประกอบด้วยทุติยาภัตติ

๔. กิริยา อาการที่ทำ ต้องประกอบ
ด้วยปัจจัย ๔ ตัว ตัวใดตัวหนึ่ง.

ເຫດກົມມວຈກ

ກີຣີຍາສັພທິດ ກລ່າວສຶ່ງທີ່ເຂົາໃຊ້ໃໝ່
ບຸຄຄລທຳ ຄືອແສດງວ່າເປັນກີຣີຍາຂອງສຶ່ງນີ້,
ກີຣີຍາສັພທິນີ້ ຂຶ້ອ ເຫດກົມມວຈກ ມີ
ອຸທາຮຣນົວ່າ

ສາມີເກນ ສູເຫນ ໂອທໂນ ປາຈາປີຍເຕ
ຂ້າວສຸກ ອັນນາຍ ໃຊ້ພ່ອຄວ້ວ ໃຫ້ຮຸ່ງອຸ່ງ.

ໜັກສັງເກຕໃນເຫດກົມມວຈກ

១. **ເຫດກັດຕາ** ກລ່າວສຶ່ງຜູ້ໃຊ້ ຕ້ອງ
ປະກອບດ້ວຍຕະຫຼາວວິກັດຕິ ແປລວ່າ ອັນ
២. **ກາຣິຕກຣົມ** ກລ່າວສຶ່ງຜູ້ຄູກໃຊ້ ຕ້ອງ
ປະກອບຕະຫຼາວວິກັດຕິ ແປລວ່າ ຍັງ ທີ່
ປະກອບດ້ວຍທຸຕະຫຼາວວິກັດຕິບ້າງ

๓. เหตุกรรม กล่าวถึงลิ่งที่ผู้ถูกใช้ทำเป็นประธานในประโยชน์ ต้องประกอบด้วยปฐมาวิภัตติ

๔. กิริยา อาการที่ทำ ต้องประกอบด้วยปัจจัยตัวใดตัวหนึ่งในกัตตุวาก แล้วประกอบด้วย นาม เปป ปัจจัย กับทั้ง ย ปัจจัย อิ อาคม หน้า ย

ปัจจัย

จากทั้ง ๔ นี้ นักศึกษาจะกำหนดได้แม่นยำ ก็ เพราะอาศัยปัจจัยที่ประกอบ. ปัจจัยนั้นก็จัดเป็น ๕ หมวดตามวาก.

ปัจจัยในกัตตุวาก ๑๐ ตัว คือ อ, เอ, ย, ณ, ณา, นา, ณุหา, โอ, เน, และ ณย.

ປ່ຈຈັຍທັງ ๑๐ ຕົວນີ້ ແບ່ງລົງໃນ ຮາຕຸ ດ ມາວັດ
ນັ້ນ ອຍ່າງນີ້

ອ, ເວ ປ່ຈຈັຍ ລົງໃນມາວັດ ຖູ ຮາຕຸ ແລະ
ໃນມາວັດ ຮູ້ອຸ ຮາຕຸ ແຕ່ໃນມາວັດ ຮູ້ອຸ ຮາຕຸ ລົງ
ນິຄົກທິຕອາຄມ ພັນພັຍບູ້ໜະທີສຸດຮາຕຸດ້ວຍ.

ຍ ປ່ຈຈັຍ ລົງໃນມາວັດ ທິວ ຮາຕຸ.

ໝູ, ໝາ ປ່ຈຈັຍ ລົງໃນມາວັດ ສູ ຮາຕຸ.

ນາ ປ່ຈຈັຍ ລົງໃນມາວັດ ກື ຮາຕຸ.

ໝູໜາ ປ່ຈຈັຍ ລົງໃນມາວັດ ຄຫຸ ຮາຕຸ.

ໂອ ປ່ຈຈັຍ ລົງໃນມາວັດ ຕນຸ ຮາຕຸ.

ເນ, ໝຍ ປ່ຈຈັຍ ລົງໃນມາວັດ ຈຸຣ ຮາຕຸ.

ໃນກົມມວາຈກ ລົງ ຍ ປ່ຈຈັຍ ກັບທັງ ອີ
ອາຄມ ພັນ ຍ ດ້ວຍ ອຸ. ດັ່ງນີ້

ປົງເຕ ສົວິຍເຕ ເປັນຕົ້ນ.

ໃນກາວວາຈກ ລງ ຍ ປັຈຈີຍ ອຸ. ຖູຍເຕ
ເປັນຕົ້ນ

ໃນເຫດຖືກຕຸວາຈກ ລົງປັຈຈີຍ ۴ ຕັ້ງ
ກືອ ເນ. ຄະຍ, ຄາເປ, ແລະ ຄາປຍ. ຕັ້ງໄດ
ຕັ້ງໜຶ່ງ. ອຸ. ດັ່ງນີ້

ເນ = ປາເຈຕີ, ສີພຸເພຕີ.

ຄະຍ = ປາຈຍຕີ, ສີພຸພຍຕີ.

ຄາເປ = ປາຈາເປຕີ, ສີພຸພາເປຕີ.

ຄາປຍ = ປາຈາປຍຕີ, ສີພຸພາປຍຕີ.

ເປັນຕົ້ນ.

ໃນເຫດຖືກມວາຈກ ລົງປັຈຈີຍ ۱۰ ຕັ້ງ
ນັ້ນດ້ວຍ, ລົງເຫດປັຈຈີຍ ກືອ ຄາເປ ດ້ວຍ,
ລົງ ຍ ປັຈຈີຍກັບທັ້ງ ອີ ອາຄມ ມຳ ຍ ດ້ວຍ

ອຸ. ດັ່ງນີ້

ປາຈາປີຍເຕ, ສີພຸພາປີຍເຕ. ເປັນຕົ້ນ.

ຍັງມີປັຈຈີຍທີ່ສໍາຫຼັບປະກອບກັບຮາຕຸ
ອີກ ၃ ຕົວ ຄືອ ຂ, ຂ, ສ, ເປັນໄປໃນຄວາມ
ປරາຄານາ ອຸ. ດັ່ງນີ້

ກຸ່ຊ ຮາຕຸ ເປັນໄປໃນຄວາມກິນ ຂ ປັຈຈີຍ

[ກຸ່ຊ + ຂ = ພຸກຸກຸຂ + ຕີ]

ສໍາເວົ້າຈຽບເປັນ ພຸກຸກຸຂຕີ

ປරາຄາຈະກິນ.

ຂສຸ ຮາຕຸ ເປັນໄປໃນຄວາມກິນ ຂ ປັຈຈີຍ

[ຂສຸ + ຂ = ທີ່ຂສຸຂ + ຕີ]

ສໍາເວົ້າຈຽບເປັນ ທີ່ຂສຸຂຕີ

ປරາຄາຈະກິນ.

ທຮ. ຮາຕຸ ເປັນໄປໃນຄວາມນຳໄປ ສ ປັຈຍ

[ທຮ. + ສ = ທີ່ຫົກສ + ຕີ]

ສໍາເວົງຈະນຳໄປ ທີ່ຫົກສຕີ

ປຣາຖາຈະນຳໄປ.

ປັຈຍທີ່ສໍາຫຼັບປະກອບດ້ວຍນາມສັພທໍ
ໃຫ້ເປັນ ກິりຍາສັພທໍ ແ ຕ້ວ ຄືອ ອາຍ, ອີຍ.

ເປັນໄປໃນຄວາມ ປະພຸດຕິ. ອຸ. ດັ່ງນີ້

ຈິරາຍຕີ ປະພຸດຕິ້ຫ້ອູ່. ບຸດຸຕິຍຕີ ຢ່ອມ
ປະພຸດຕິໃຫ້ເປັນເພີຍງດັ່ງນຸ່ມ ເປັນຕົ້ນ.

អស់ រាត្យ

អស់ រាត្យ ជីងបើនិគមិ, គម
បើន, ឯុំណា លប់វិភ័តិ ពី លាយ និង
លបិយ្យុជន ពី នានរាត្យបាន ទី សុទិន
ឯការដី

- ពី បើន ទុនិ. លបិយ្យុជន ឯការដី
ត្រូវបើន ឯការដី.
- ឧនុតិ គងរូប លបិយ្យុជន ឯការដី
ត្រូវបើន សនុតិ.
- តិ គងរូប លបិយ្យុជន ឯការដី
ត្រូវបើន តិ.
- និ បើន ទុនិ លបិយ្យុជន ឯការដី
ត្រូវបើន ឯការដី.
- មិ បើន មុនិ លបិយ្យុជន ឯការដី
ត្រូវបើន មុនិ.

២៧ • គុមិខូបាលីវិយាករណ៍

- ម មើន មុខ លបទីសុទ្ធមាត្រ
តាមរឹងរួមមើន អមុខ.
- ពុ មើន ពុទុ លបទីសុទ្ធមាត្រ
តាមរឹងរួមមើន អពុទុ.
- ខេយុយ មើន ឯិយា លបត័នមាត្រ
តាមរឹងរួមមើន តិយា.
- ខេយុយ កំបងទំនាក់ទំនាក់ តាមរឹងរួមមើន អស៊ស.
- ខេយុយ កំបងទំនាក់ទំនាក់ តាមរឹងរួមមើន អស៊ស្ស.
- ខេយុយ មើន ឯុយ លបត័នមាត្រ
តាមរឹងរួមមើន តិយុយ.
- ខេយុយាសិ កំបងទំនាក់ទំនាក់ តាមរឹងរួមមើន
អស៊ស.
- ខេយុយាត កំបងទំនាក់ទំនាក់ តាមរឹងរួមមើន
អស៊សត.
- ខេយុយាមិ កំបងទំនាក់ទំនាក់ តាមរឹងរួមមើន
អស៊សមិ.

ອສຸສຳ.

- ເອຍືຍາມ ກັບທັງຮາຕຸ ສໍາເວົ້ຈຽບປັບເປັນ
ອສຸສາມ.
- ອີ ຄງຽບ ທີ່ນະຕັນຮາຕຸ ສໍາເວົ້ຈຽບປັບເປັນ
ອາສີ.
- ອຸ່ນ ຄງຽບ ທີ່ນະຕັນຮາຕຸ ສໍາເວົ້ຈຽບປັບເປັນ
ອາສິ.
- ຕຸດ ຄງຽບ ທີ່ນະຕັນຮາຕຸ ສໍາເວົ້ຈຽບປັບເປັນ
ອາສີຕຸດ.
- ອີ ຄງຽບ ທີ່ນະຕັນຮາຕຸ ສໍາເວົ້ຈຽບປັບເປັນ
ອາສີ.
- ມູຫາ ຄງຽບ ທີ່ນະຕັນຮາຕຸ ສໍາເວົ້ຈຽບປັບ
ເປັນ ອາສີມູຫາ.

กิตก

กิตกนั้นเป็นชื่อของศัพท์ที่ท่านประกอบปัจจัยหมู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนดหมายเนื้อความของนามศัพท์ และกิริยาศัพท์ที่ต่างๆ กัน กิตกแบ่งออกเป็น ๒ คือ

- เป็นนามศัพท์อย่าง ๑
- เป็นกิริยาศัพท์อย่าง ๑.

กิตกทั้ง ๒ อย่างนี้ ล้วนมีมาตรฐานเป็นที่ตั้งทั้งสิ้น.

นามกิตก

กิตกที่เป็นนามก็ได เป็นคุณนามก็ได เรียกว่า นามกิตกๆ นี้จัดเป็น สาขะ มีปัจจัยเป็นเครื่องหมายว่า ศัพทนี้เป็น สาขะนั้น ๆ เพื่อจะให้มีเนื้อความแปลกัน

ສາມະນະ

គັດທີ່ທ່ານໃຫ້ສໍາເຮົ້າຈາແຕ່ຮູປິເຄຣະໜ້າ
ຊື່ ‘ສາມະນະ’ ສາມະນະນັ້ນແປ່ງເປັນ ຫ ຄືອ

- ກັດຕຸສາມະນະ
- ກຳມສາມະນະ
- ກາວສາມະນະ
- ກຣນສາມະນະ
- ສັນປານສາມະນະ
- ອປາຖານສາມະນະ
- ອົງກຣນສາມະນະ

รูปวิเคราะห์แห่งสานะจัดเป็น ๓ คือ

- กัตตุรูป
- กัมมรูป
- ภาวรูป

กัตตุสานะ

ศัพท์ได้เป็นชื่อของผู้ทำ คือ ผู้ประกอบ
กิริยานั้น เป็นต้นว่า กุมภการ ผู้ทำซึ่งหม้อ,
ทายโภ ผู้ให้, โ ovariko ผู้กล่าวสอน, สาวiko
ผู้ฟัง. ศัพทนั้นชื่อ กัตตุสานะฯ แปลว่า
ผู้ ถაลง ในอรรถ แห่ง ตัลสีลະ แปลว่า
ผู้.....โดยปกติ.

วิธีตั้งรูปวิเคราะห์ในกัตตุสานะ

๑. กัตตุรูป วิ.....ตีติ....แปลว่า ผู้
๒. กัตตุรูป สีลสารนะ วิ.....ติ
สีเลนาติ...แปลว่า ผู้...โดยปกติ
๓. sama-sruip ตั้ลสีลະสารนะ วิ....ตຸ
สีลมสุสາติ... แปลว่า ผู้มีอัน...เป็นปกติ

กัมมสารนะ

ผู้ทำๆ ซึ่งลิ่งได ศัพท์ที่เป็นชื่อของ
ลิ่งนั้น เป็นต้นว่า บิโย เป็นที่รัก, โรส วิลัย
เป็นที่ยินดี, ศัพท์ที่เป็นชื่อของลิ่งของที่
เขาทำ เป็นต้นว่า กิจจุล กรรมอันเข้าพิงทำ,
ทาน ลิ่งของอันเข้าพิงให [มีข้าวน้ำเป็นต้น].
ชื่อว่ากัมมสารนะๆ ที่เป็น กัตตุรูป แปลว่า
เป็นที่ ที่เป็นกัมมรูป แปลว่า เป็นที่อันเข้า

วิธีตั้งรูปวิเคราะห์ในก้มมลathanะ

๑. กั๊ตตุรูป วิ...ติ ตนุติ...แปลว่า

เป็นที่

๒. ก้มมรูป วิ...อิยเตติ...แปลว่า

เป็นที่อันเข้า

๓. ก้มมรูป วิ...ตพุโพติ, ตพุพาติ,

ตพุพนุติ...แปลว่า อันเข้าพึ่ง

ภาวะลathanะ

ศัพท์บอกกิริยา คือความทำของผู้ทำ
เป็นต้นว่า คمن ความไป, จาน ความยืน,
นิสชุชา ความนั่ง, สยน ความนอน. ซึ่งว่า
ภาวะลathanะ เป็นภาวะรูป อย่างเดียว แปลว่า
ความ ก็ได้, การ ก็ได้.

วิธีตั้งรูปวิเคราะห์ในกรณสาสนะ

๑. ภาครูป วิ อกัมมมาตุ...ยเตติ...

แปลว่า ความ, อัน, การ

๒. สกัมมมาตุ ลง ยุ ปัลจัย...น, ณ แปล
ว่า ความ, อัน, การ (ไม่มีอัญญบท)

กรณสาสนะ

ผู้ทำฯ ด้วยสิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของ
สิ่งนั้น เป็นต้นว่า พนธน วัตถุเป็นเครื่องผูก
[มีเชือกและโซ่เป็นต้น] ปหรณ วัตถุเป็น^{เครื่องประหาร [มีดาบและข้าวเป็นต้น]}

วิชัณน วัตถุเป็นเครื่องใช [มีเหล็กหมาด
และสว่านเป็นต้น] ชื่อว่า กรณสาสนะฯ ที่
เป็นกัตตุรูป แปลว่า เป็นเครื่อง ก็ได้, แปลว่า

เป็นเหตุ ก็ได้, ที่เป็นก้มมรูป แปลว่า เป็นเครื่องอันเข้า ก็ได้, เป็นเหตุอันเข้า ก็ได้.

วิธีตั้งรูปวิเคราะห์ในกรณีนี้

๑. กัตตุรูป วิ...ติ เตนาติ...แปลว่า

เป็นเครื่อง, เป็นเหตุ

๒. ก้มมรูป วิ...อิยเต เตนาติ...แปลว่า

เป็นเครื่องอันเข้า, เป็นเหตุอันเข้า

สัมปทานสาหณะ

ผู้ทำให้แก่ผู้ใดหรือแก่ลิ่งใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของ ผู้นั้น ของลิ่งนั้นเป็นต้นว่า สมปทาน วัตถุเป็นที่มอบให้, ซึ่งว่าสัมปทานสาหณะฯ ที่เป็นกัตตุรูป แปลว่า เป็นที่ ที่เป็นก้มมรูป แปลว่า เป็นที่อันเข้า.

วิธีตั้งรูปวิเคราะห์ในสัมปทานสาสนะ

๑. กัตตุรูป วิ...ติ ตสุสาติ...แปลว่า
เป็นที่

๒. กัมมรูป วิ...อิยเต ตสุสาติ...
แปลว่า เป็นที่อันเชา

อปทานสาสนะ

ผู้ทำไปปราศจากลิ่งได ศัพท์ที่เป็นชื่อของลิ่งนั้น เป็นต้นว่า **ปกาสุสโร** แด่นสร้าน ออกแห่งรัศมี [กายเทวดาจำพวกหนึ่ง] **ปกโว** แด่นเกิดก่อน [มีน้ำตกซึ่งเป็นแด่น เกิดของแม่น้ำเป็นต้น] **ภีโม** แดenkกลัว [ยักษ์] ชื่อว่า อปทานสาสนะฯ แปลว่า เป็นแด่น.

วิธีตั้งรูปวิเคราะห์ในอปทานสาสนะ

๑. กัตตุรูป วิ. อภัมมราตุ ...ติ ตลอด
...แปลว่า เป็นเดน

อธิกรณลักษณะ

ผู้ทำๆ ในที่ใด ศัพท์ที่เป็นชื่อของที่นั้น
เป็นต้นว่า จาน ทีตัง, ทียืน, อาสน ทีนั่ง,
สยน ทีนอน, ชื่อว่าอธิกรณลักษณะ ๆ ที่
เป็นกัตตุรูป แปลว่า เป็นที่ ที่เป็นกัมมรูป
แปลว่า เป็นที่อันเข้า.

วิธีตั้งรูปวิเคราะห์ในอธิกรณลักษณะ

๑. กัตตุรูป วิ...ติ เอตุถາติ...แปลว่า
เป็นที่

๒. กัมมรูป วิ...อิยเต เอตุถາติ...
แปลว่า เป็นที่อันเข้า

รูปวิเคราะห์แห่งสารนະ

รูปวิเคราะห์แห่งสารนະ จัดเป็น ๓ ตาม
ว่าจาก ทั้ง ๓ ที่กล่าวแล้วในอาชญาต

รูปวิเคราะห์แห่งสารนະได เป็นกัตตุ
วาจก็ดี, เป็นเหตุกัตตุวาจก็ดี, สารนະ
นั้นเป็นกัตตุรูป.

รูปวิเคราะห์แห่งสารนະไดเป็นกัมมawaจก
หรือเหตุกัมมawaจก สารนະนั้นเป็นกัมมรูป.

รูปวิเคราะห์แห่งสารนະไดเป็นภาวะวาจก,
สารนະนั้นเป็นภาวะรูป.

ปัจจัยแห่งนามกิตก์

ปัจจัยที่สำหรับประกอบนามกิตก์นั้น
จัดเป็น ๓ พาก คือ

ກິຕປ່ຈຈັຍ ສໍາຮັບປະກອບກັບຄັພ໌
ທີ່ເປັນ ກັດຕຽບ ອຍ່າງເດືອວ

ກິຈຈປ່ຈຈັຍ ສໍາຮັບປະກອບກັບຄັພ໌
ທີ່ເປັນ ກົມມຽບ ແລະ ກາວຽບ

ກິຕກິຈຈປ່ຈຈັຍ ສໍາຮັບປະກອບກັບຄັພ໌
ແມ່ທັງ ๓ ໂໜ່ານັ້ນ

๑) ກິຕປ່ຈຈັຍ ກຸວີ ໄນ ນຸ່ວຸ ຕຸ ຮູ.

໨) ກິຈຈປ່ຈຈັຍ ພ ນຸ່ຍ.

๓) ກິຕກິຈຈປ່ຈຈັຍ ອ ອີ ໄນ ຕເວ ຕີ ຕຸໆ ຢຸ.

ວິເຄຣະຫົ່ວແໜ່ງນາມກິຕກົ
ໃນກິຕປ່ຈຈັຍ

ກຸວີ ປ່ຈຈັຍ

ສຍ ກວຕີຕີ ສຍມຸງ.

[ผู้ใด] ย่อมเป็นของ เหตุนั้น [ผู้นั้น]

ซึ่อว่า ผู้เป็นของ เป็น กัตตุรูป กัตตุลักษณะ.

อุเรน คจุฉติติ อุรโค.

[สัตว์ใด] ย่อมไป ด้วยอก เหตุนั้น

[สัตว์นั้น] ซึ่อว่าผู้ไปด้วยอก.

ส សุภรุ ขนตติ สงโข.

[สัตว์ใด] ย่อมชุด [ซึ่งแผ่นดิน] ดี คือ
ว่า ด้วยดี เหตุนั้น [สัตว์นั้น] ซึ่อว่าผู้ชุดดี.

ข้อควรจำของ กวิ ปัจจัย

๑. กวิ ปัจจัย ลงหลังฐานที่มีบทหน้า
เล่มอ

๒. กวิ ปัจจัย ลงหลังฐานส่องตัวแล้ว
ให้ลบที่สุดฐาน

๓. กวิ ปัจจัย ลงหลังฐานตัวเดียวไม่
ลบที่สุดฐาน

๔. ກວິ ປ່ຈັຍ ລົງແລ້ວນິຍມລົບທີ່

៥. ກວິ ປ່ຈັຍ ເມື່ອລົງກັບ ວິທ ຮາດຸ ໄມຕ້ອງ
ລົບທີ່ສຸດຮາດຸ ແຕ່ຕ້ອງລົງ ອູ ອາຄມ ເຊັ່ນ ໂລກວິຖຸ

ົນ ປ່ຈັຍ

ຮມໝໍ ວທຕີ ສີເລນາຕີ ອມໝວາທີ

ຮມໝໍ ວຕຸຕຸໍ ສີລົມສຸສາຕີ ວາ ອມໝວາທີ.

[ຜູ້ໃດ] ກລ່າວຊື່ງຮຽມໂດຍປກຕີ. ແຫດຸນັ້ນ
[ຜູ້ນັ້ນ] ຜູ້ວ່າຜູ້ກລ່າວຊື່ງຮຽມໂດຍປກຕີ

ອີກອຍຢ່າງໜຶ່ງ ຄວາມກລ່າວຊື່ງຮຽມເປັນ
ປກຕີ ຂອງເຂາ ແຫດຸນັ້ນ [ເຂາ] ຜູ້ວ່າຜູ້ມີຄວາມ
ກລ່າວ ຊື່ງຮຽມເປັນປກຕີ.

ຄໍາເປັນອີຕົລິງຄໍ ເປັນ ອມໝວາທີນີ ຄໍາ
ເປັນ ນປຸ່ສກລິງຄໍ ເປັນ ອມໝວາທີ ວິເຄຣະໜໍ
ກ່ອນເປັນ ກັຕຕຸຮູບ ກັຕຕຸສານະ ລົງໃນອຮຣດ

แห่งตัวสีลະ วิเคราะห์หลัง เป็นสมารถรับ
ตัวสีลสารนะ.

ป้าปี กโตริ สีเลนาติ ป้าปการี.

[ผู้ใด] ย่อมทำ ซึ่งบ้าป โดยปกติ เหตุนั้น
[ผู้นั้น] ซื่อว่าผู้ทำ ซึ่งบ้าปโดยปกติ.

ธมม์ จารติ สีเลนาติ ธมุมจาเร.

[ผู้ใด] ย่อมประพฤติซึ่งธรรม โดยปกติ
เหตุนั้น [ผู้นั้น] ซื่อว่าผู้ประพฤติซึ่งธรรมโดย
ปกติ

ข้อควรจำของ ณี ปัจจัย

๑. ลงหลังธาตุที่มีบทหน้าเสมอ
๒. ลง ณี ปัจจัยแล้ว ลบ ณ เหลือ อี
๓. ลงหลังธาตุตัวเดียว มี อิ อุ อู เป็นที่สุด
ให้แปลง อิ อี เป็น เอ แปลง เอ เป็น
อย, อุ อู เป็น โอ แปลง โอ เป็น owa

๔. ลงหลังราชตุตัวเดียว มี อา เป็นที่สุด ลง
ย ปัจจัย
๕. ลงหลังราชตุ ๒ ตัว ถ้าตันราชตุเป็นที่จะ
หรือมีพยัญชนะลั่งໂຍຄ ไม่ต้องพฤษธី
๖. ลงหลังราชตุ ๒ ตัว ต้องพฤษธីສระตัน
ราชตุบ้าง ต้องแปลงพยัญชนะที่สุดราชตุ
เป็นอย่างอื่นบ้าง

នូវ ปัจจัย

ເຫດຕີ ທາຍໂກ.

[ຜູ້ໃ] ຍ່ອມໃໝ່ ແທຸນັ້ນ [ຜູ້ນັ້ນ] ຜື້ອວ່າ
ຜູ້ໃໝ່. ເປັນກັດຕຸຮູປ ກັດຕຸສານະ, ຄ້າອິຕິລິງຄ
ເປັນ ທາຍິກາ.

ເນຕີຕີ ນາຍໂກ.

[ຜູ້ໃດ] ຍ່ອມນຳໄປ, ເຫດຸນັ້ນ [ຜູ້ນັ້ນ]
ຊື່ວ່າຜູ້ນຳໄປ

ອນຸສາສຕິຕີ ອນຸສາສໂກ.

[ຜູ້ໃດ] ຍ່ອມຕາມສອນ ເຫດຸນັ້ນ [ຜູ້ນັ້ນ]
ຊື່ວ່າ ຜູ້ຕາມສອນ.

ສຸນາຕີຕີ ສາວໂກ.

[ຜູ້ໃດ] ຍ່ອມພັ້ງ. ເຫດຸນັ້ນ [ຜູ້ນັ້ນ] ຊື່ວ່າ
ຜູ້ພັ້ງ.

ຂ້ອຄວຮຈຳຂອງ ນຸ່ວຸ ປັຈຈັຍ

១. ນຸ່ວຸ ປັຈຈັຍ ລົງແລ້ວໃຫ້ແປລັງເປັນ ອກ ໃນທຸກ
ຮາຕຸ

២. ລົງໜັງຮາຕຸ ມີ ອາ ເປັນທີ່ສຸດ ໃຫ້ລົງ ຍ ປັຈຈັຍ
៣. ລົງໜັງຮາຕຸຕົວເດືອກ ມີ ອີ ອຸ ອູ ເປັນທີ່ສຸດ

ແປລັງ ອີ ອີ ເປັນ ໂອ ແປລັງ ໂອ ເປັນ ອຍ
 ແປລັງ ອຸ ອຸ ເປັນ ໂອ ແປລັງ ໂອ ເປັນ ອວ
 ៥. ລົງໜັງຮາຕຸສອງຕົວ ຕັນຮາຕຸ ໄມເປັນທີ່ນະ
 ພຣີອ ມີຕົວສະກັດໃຫ້ພຸຖທີ່

ຕຸ ປັຈັຍ

ກໂຣຕີຕີ ກາຕຸຕາ ກໂຣຕີ ສີເລນາຕີ ວາ
 ກາຕຸຕາ. [ຜູ້ໃດ] ຍ່ອມທຳ. ແຫດຸນັ້ນ [ຜູ້ນັ້ນ]
 ຂໍ້ວ່າຜູ້ທຳ ອີກອຍຢ່າງໜຶ່ງ [ຜູ້ໃດ] ຍ່ອມທຳໂດຍ
 ປກຕີ ແຫດຸນັ້ນ [ຜູ້ນັ້ນ] ຂໍ້ວ່າຜູ້ທຳໂດຍປກຕີ.
 ເປັນກັດຕຸຽບ ກັດຕຸສາຫະ ວິເຄຣະໜໍ້ໜັງ
 ລົງໃນຕໍສລືລະ.

ວທຕີຕີ ວຕຸຕາ.

[ຜູ້ໃດ] ຍ່ອມກລ່າວ, ແຫດຸນັ້ນ [ຜູ້ນັ້ນ]
 ຂໍ້ວ່າຜູ້ກລ່າວ.

ชานาตีติ ราตา.

[ผู้ใด] ย่อມร្ស, เหตุนั้น [ผู้นั้น] ซึ่อว่าผู้รู้.

ราเรตีติ ราตา.

[ผู้ใด] ย่อມทรงไว, เหตุนั้น [ผู้นั้น]
ซึ่อว่า ผู้ทรงไว

ข้อควรจำของ ตุ ปัจจัย

๑. ตุ ปัจจัย เมื่อลงหลังธาตุแล้วนำไปแจก
เหมือนกับสตุติ

๒. ตุ ปัจจัย ลงหลังธาตุที่มี อา เป็นที่สุด
คงธาตุไว

๓. ลงหลังธาตุที่มี อิ อี อุ อู เป็นที่สุด
แปลง อิ อี เป็น เอ แปลง อุ อู เป็น โอ

๔. ลงหลังธาตุ ๒ ตัว ให้ลบที่สุดธาตุแล้ว
ซ้อน ๑

៥. เมื่อลงលំង ហនុ ធន រាត្យ ให้ផែល ន
ទីសុទ្ធរាត្យបើន ន

វីរ ប័ត្រឈម

បារាំ គុម្ភុតិ សីលោនាតិ បារកូ.

[ដូច] យំអុំតឹងចិំងដៃនៅក្នុងព្រៃក, ហេតុន៉ែន
[ដូច] ឱ្យឈានក្នុងចិំងដៃនៅក្នុងព្រៃក. បើនកំពុង-
សាមនេះ លើនូវតាមសីលោនាតិ.

វិចាមាតិ សីលោនាតិ វិុលុយ.

[ដូច] យំអុំវីរ វិគេជ៍ នៅក្នុងព្រៃក, ហេតុន៉ែន
[ដូច] ឱ្យឈានក្នុងវិគេជ៍ នៅក្នុងព្រៃក.

វិភុទិ សីលោនាតិ វិភុទិ.

[ដូច] យំអុំខែ នៅក្នុងព្រៃក [ដូច] ឱ្យឈានក្នុងខែ នៅក្នុងព្រៃក.
ឱ្យឈានក្នុងខែ នៅក្នុងព្រៃក.

ຂໍ້ຄວາຈຳຂອງ ຮູ໌ ປັຈຈິຍ

๑. ຮູ໌ ປັຈຈິຍລົງແລ້ວ ລບ ວ ເຫຼືອແຕ່ ອຸ
- ໨. ລົງໝັ້ນຮາຕຸຕົວເດີຍວ ຂອງຮາຕຸໄວ້
๓. ລົງໝັ້ນຮາຕຸສອງຕົວໃຫ້ລບທີ່ສຸດຮາຕຸ
໔. ລົງໝັ້ນເຂົພາະກິກຸນ ຮາຕຸ ໃຫ້ຮັສສະ ອຸ ແ່າ່ງ ຮູ໌
ປັຈຈິຍ ເປັນ ອຸ
໕. ລົງໝັ້ນ ມາ ຮາຕຸ ໃຫ້ແປລັງ ມາ ເປັນ ວຣີ

ວິເຄຣະທີ່ໃນກິຈຈປັຈຈິຍ

ໆ ປັຈຈິຍ

ທຸກເຂົນ ກຣີຍຕີຕີ ທຸກກຣຳ.

[ກຣມໃດ] ອັນເຂາທຳໄດ້ໂດຍຍາກ ແຫດນັ້ນ

[ກຣມນັ້ນ] ຂໍອວ່າອັນເຂາທຳໄດ້ໂດຍຍາກ. ເປັນ
ກົມມຽຸປ ກົມມສາຫນະ.

สุขน ภริยตติ สุภโร.

[ผู้ใด] อันเขาเลี้ยงได้โดยง่าย เหตุนั้น
[ผู้นั้น] ซึ่อว่าผู้อันเขาเลี้ยงได้ โดยง่าย.

ทุกเขน รกรุยตติ ทุรกช.

[จิตใด] อันเขารักษาได้โดยยาก เหตุนั้น
[จิตนั้น] ซึ่อว่าอันเขารักษาได้โดยยาก.

ข้อควรจำของ ๑ ปัจจัย

๑. ๑ ปัจจัยต้องลงหลังฐานที่มี อีส, ทุ, สุ
เป็นบทหน้า

๒. เมื่อลงแล้วลบ ๑ ปัจจัยทิ้งเลีย

ณุย ปัจจัย

กาตพุพนติ ภาริย.

[กรรมใด] อันเขาพึงทำ เหตุนั้น [กรรมนั้น]
ซึ่อว่าอันเขาพึงทำ. เป็นก้มมรูป ก้มมสาหะ.

នេតពុពនុតិ នេយុយំ.

[តិចិត្ត] អ៊ានខ្សោយដំរាប់ ហេតុន័ំ [តិចិត្ត] ជីវា អ៊ានខ្សោយដំរាប់.

វត្ថុពុពនុតិ វចុចាំ.

[តិចិត្ត] អ៊ានខ្សោយកាលារ ហេតុន័ំ [តិចិត្ត] ជីវា អ៊ានខ្សោយកាលារ.

ទមិតពុពេតិ ទមូមើ.

[ជុំតិចិត្ត] អ៊ានខ្សោយទរមានໄដ៉ ហេតុន័ំ
[ជុំតិចិត្ត] ជីវា អ៊ានខ្សោយទរមានໄដ៉.

ឲ្យុលុចិតពុពនុតិ ឲ្យគុគាំ.

[តិចិត្ត] អ៊ានខ្សោយប្រកុប ហេតុន័ំ
[តិចិត្ត] ជីវា អ៊ានខ្សោយប្រកុប.

គ្រិតពុពនុតិ គារយុហំ.

[ករណិតិចិត្ត] អ៊ានខ្សោយពិពិះឃុំ, ហេតុន័ំ
[ករណិតិចិត្ត] ជីវា អ៊ានខ្សោយពិពិះឃុំ.

ทาตพุพนุติ เทยย.

[ลี'งได] อันเข้าพิงให้, เหตุนั้น [ลี'งนั้น]
ซึ่อว่า อันเข้าพิงให้.

ศัพท์ที่ประกอบด้วยปัจจัยนี้ บางศัพท์
ก็ใช้เป็นกริยา กิตก์บ้าง อุ. เต ฯ ภิกขุ ควรหยา
อนึง ภิกชุ ท. เหล่านั้น อันท่านพึงติเตียน.

ข้อควรจำของ ณุย ปัจจัย

๑. ณุย ปัจจัยเมื่อลงแล้วลบ ณ เหลือ ย แล้ว
ให้ลง อิ อาคมหน้า ย
๒. เมื่อลบ ณ เหลือ ย แล้ว ให้แปลง ย กับ
ที่สุดธาตุเป็นต่างๆ ได้บ้าง
๓. เมื่อลงหลัง นี ธาตุ ให้ลบ ณ เหลือ ย
แล้วซ้อน ย
๔. ลงหลังธาตุที่มี อา เป็นที่สุด แปลง ณุย
กับ อา เป็น เอยย

៥. លងអំពី វត្ថុ នាទុ ให้ផែល ទាំង ១ បាន ក នៅ
លប ន លើ

វិគ្រាមហើនិកិតកិចចប់ជាមួយ

ន ជាមួយ

ប្រវិ ស ភិចិត្តិ ប្រវិសមុភិតា.

[ប្រុណ្ណាតិ] យំរោនពេកជាន ឬ ធូយតាំង,
ហេតុនៃ [ប្រុណ្ណានៃ] ឱ្យរាយពេកជានឬធូយ
តាំង. បើនកំពុទ្ធផ្សព កំពុទ្ធសារនະ.

ហិតំ ក្រុតិ ហិតកុក្រុ.

[ដ្ឋីតិ] យំរោនទាំងប្រយុទ្ធនៅក្នុង ហេតុ
នៃ [ដ្ឋីនៃ] ឱ្យរាយទាំងប្រយុទ្ធនៅក្នុង.
និស្សាយ នំ វតិតិ និស្សិយ.

[គិមិយ៍] អាគីយចិន្ទេយ្យនៃឯុទ្ធផ្សព ហេតុនៃ

[อาจารย์นั้น] ชื่อว่าเป็นที่อาศัยอยู่ [ของศิษย์]
เป็นกัตตุรูป กัมมสาหณะ.

ลิกขิยติติ ลิกขา, ลิกขัน วา ลิกขา.

[ธรรมชาติได] อันเข้าศึกษา เหตุนั้น
[ธรรมชาตินั้น] ชื่อว่าอันเข้าศึกษา อิกรอย่างหนึ่ง
ความศึกษา ชื่อว่าลิกขา. วิเคราะห์หน้า
เป็นกัมมรูป กัมมสาหณะ วิเคราะห์หลังเป็น
ภาครูป ภาวสาหณะ.

วินเต เตนาติ วินโย.

[บันทิต] ยอมแนะนำ ด้วยอุบายนนั้น
เหตุนั้น [อุบายนนั้น] ชื่อว่าเป็นเครื่องแนะนำ
[ของบันทิต]. เป็นกัตตุรูป กรณสาหณะ.

ปจม ภาติ เอตสุมาติ ปกโว.

[แม่น้ำ] ยอมเกิดก่อน แต่ประเทคโนโลยนั้น

เหตุนั้น [ประทศนั้น] ซึ่ว่าเป็นเดนเกิดก่อน [แห่งแม่น้ำ]. เป็นกัตตุรูป อปานานสาระ.

ข้อควรจำของ อ ปัจจัย

๑. เมื่อลง อ ปัจจัยแล้วให้ลบทิ้ง
๒. เมื่อลงหลังธาตุได ถ้าธาตุนั้นมีกรรมเป็นบทหน้าให้ลง นุ อาคมที่บบทหน้าแล้วแปลง นุ เป็น อ แปลง อ เป็นพยัญชนะที่สุด วรรณคทิ้ง ๕ คือ ง ญ ณ ນ ม
๓. ลงหลัง ทา ธาตุให้เทวภาวะเป็น ทาทา
๔. ลงหลัง กร ธาตุ แปลง กร เป็น ขอ
๕. ลงหลังธาตุที่มี อี อ อุ อู เป็นที่สุด แปลง อี อี เป็น เอก แปลง เอก เป็น อย แปลง อุ อุ เป็น โอะ แปลง โอะ เป็น owa

ອີ ປ່ຈຈໍຍ

ອຸທກໍ ທມາຕືຕິ ອຸທນີ.

[ປະເທດໄດ] ຍ່ອມທຽງໄວ້ ຜຶ່ງນໍ້າ ເຫດ
ນັ້ນ [ປະເທດນັ້ນ] ຂໍ້ອວ່າຜູ້ທຽງໄວ້ຜຶ່ງນໍ້າ [ທະເລ].
ເປັນກັດຕຸຽບ ກັດຕຸສາຫະະ.

ສນຸມີຍຕືຕິ ສນຸມີ.

[ວາຈາໄດ] ອັນເຂາຕ່ອ ເຫດນັ້ນ [ວາຈານັ້ນ]
ຂໍ້ອວ່າ ອັນເຂາຕ່ອ. ເປັນກົມມຽບ ກົມສາຫະະ.

ນິມີຍຕືຕິ ນິມີ.

[ສມບັດໄດ] ອັນເຂາຜັງໄວ້ ເຫດນັ້ນ [ສມບັດ
ນັ້ນ] ຂໍ້ອວ່າອັນເຂາຜັງໄວ້.

ຂໍ້ອຄວາຈໍາຂອງ ອີ ປ່ຈຈໍຍ

๑. ເມື່ອລົງໜັງຮາຕຸຕ້ວໃດແລ້ວຈະປຣາກງູ ອີ ໃຫ້ເຫັນ
ແລະ ໄມມີກາຣພຖທນີຕັ້ນຮາຕຸແຕ່ອຢ່າງໄດ

ณ ปัจจัย

กਮม កໂຮຕີຕີ ກມມກາໂຣ.

[ผู้ใด] ຍ່ອມທຳຊື່ງກຽມ. ເຫດຸນັ້ນ [ຜູ້ນັ້ນ]
ຊື່ວ່າ ຜູ້ທຳຊື່ງກຽມ. ເປັນກັດຕຸຮູບ ກັດຕຸສາຫະະ.

ຮູ້ຮູ້ຕີຕີ ໂຣໂຄ.

[ອາພາບໃດ] ຍ່ອມເລີຍດແທງ ເຫດຸນັ້ນ
[ອາພາບ ນັ້ນ] ຊື່ວ່າຜູ້ເລີຍດແທງ.

ວທິຕພົພຕີ ວາໂໂ.

[ກະරະໄດ] ອັນເຂາພຶງນຳໄປ ເຫດຸນັ້ນ
[ກະຮະນັ້ນ] ຊື່ວ່າອັນເຂາພຶງນຳໄປ.

ເປັນກົມມຮູບ ກົມມສາຫະະ.

ປຈນ ປາໂກ. ຄວາມຫຸແງຊື່ວ່າປາກະ.

ເປັນກວາຮູບ ກວາສາຫະະ.

ทุสุสติ เตนาติ ໂໂລ.

[ชนได] ย่อມປະທຸ່ງຮ້າຍ ດ້ວຍກີເລສນັ້ນ
ເຫດຸນັ້ນ ກີເລສນັ້ນຊື່ວ່າເປັນເຫດຸປະທຸ່ງຮ້າຍ
[ແທ່ງชน.] ເປັນກັຕຕຽບ ກຣນສາຫະະ.

ອາວສນຸຕິ ເອຕຸກາຕິ ອາວໂລ.

[ກີກິຊູ ທ.] ຍ່ອມອາຄີຍອຍ່ໃນປະເທດນັ້ນ,
ເຫດຸນັ້ນ [ປະເທດນັ້ນ] ຊື່ວ່າເປັນທີ່ອາຄີຍອຍ່
[ແທ່ງກີກິຊູ ທ.] ເປັນກັຕຕຽບ ອົງກຣນສາຫະະ.

ຂ້ອຄວຈຳຂອງ ຄົນ ປັຈຈີຍ

๑. ເມື່ອລົງແລ້ວລົບ ຄົນ ເໜີ້ອ ອະ
๒. ລົງໜັງຮາຕຸທີ່ມີ ທ ເປັນທີ່ສຸດແປລັງ ທ ເປັນ ດ
๓. ລົງໜັງຮາຕຸນີ້ມີ ຈ ເປັນທີ່ສຸດແປລັງ ຈ ເປັນ ກ
๔. ລົງໜັງ ທ່ານ ຮາຕຸ ແປລັງ ທ່ານ ເປັນ ພ່າ
๕. ລົງໜັງ ມັນ ຮາຕຸ ແປລັງ ມັນ ເປັນ ມາຕ

๖. ลงหลังร้าตุที่มี อา เป็นที่สุดให้ลง ย ปัจจัย

ประจำเดือน ทิว ราตรุก่อน

๓. ลงหลัง ก្រ. នាតុ ទីមិ សំបូរ សៀវភៅ

แปลง กรุ เป็น ขร แล้วทีจะตั้นราตร

๔. ลงหลังร้าตุที่มี อิ อี อุ อู เป็นที่สุด แปลง

ອີ ອີ ເປັນ ອຍ ແປລງ ອຸ ອຸ ເປັນ ອວ

ຕເວ ປ່ຈັຍ

การตัว เพื่อจะทำ

คนดูแล เพื่อจะไป

ปัจจัยนี้ลงในจตุรปฏิวัตตินาม.

ข้อควรจำของ ตุ๊ก ปัจจัย

๑. ลงหลังรากตุ้นแล้วมีวิธีลบที่สุดรากตุ้นและแปลง

ที่สุดราชตุเหมือน ตุ๊ ปัจจัย

ติ ปัจจัย

มณุสตีติ มติ.

[ปัญญาได] ย่อมรู้ เหตุนั้น [ปัญญา
นั้น] ซึ่อว่าผู้รู้ เป็นกัตตุรูป กัตตุสานะ
มณุสติ เอตายาติ วา มติ.

อิกอย่างหนึ่ง [ชน] ย่อมรู้ด้วยปัญญา
นั้น. เหตุนั้น [ปัญญานั้น] ซึ่อว่าเป็นเหตุรู้
[แห่งชน] เป็นกัตตุรูป กรณสานะ
มนน วา มติ.

อิกอย่างหนึ่ง ความรู้ ซึ่อว่ามติ เป็น^๑
ภาครูป ภาقسานะ.

สรตีติ สตि.

[ธรรมชาติได] ย่อมระลึก เหตุนั้น
[ธรรมชาติ นั้น] ซึ่อว่าผู้ระลึก เป็นกัตตุรูป
กัตตุสานะ

สรติ เอตَاയაติ วา สตि

อิกอย่างหนึ่ง [ชน] ย่อมระลึกด้วย
ธรรมชาตินั้น เหตุนั้น [ธรรมชาตินั้น] ซึ่อว่าเป็น
เหตุระลึก [แห่งชน] เป็นกัตตุรูป กัตตุสานะ
สรณ์ วา สตि

อิกอย่างหนึ่ง ความระลึก ซึ่อว่าสตि.
เป็นภารูป ภารสานะ.

สมปชุชิตพุพาติ สมปตุติ.

[ธรรมชาติได] อันเข้าพึงถึงพร้อม
เหตุนั้น [ธรรมชาตินั้น] ซึ่อว่าอันเข้าพึงถึง
พร้อม. เป็นกัมมรูป กัมมสานะ.

คุจฉนุติ เอตุถາติ คติ.

[ชน ท.] ย่อมไป ในภูมินั้น เหตุนั้น
[ภูมินั้น] ซึ่อว่าเป็นที่ไป [แห่งชน ท.] เป็น
กัตตุรูป อธิกรณสานะ.

ข้อควรจำของ ติ ปัจจัย

๑. ลงหลังรากตุตัวเดียวให้คงรากตุไว้
๒. ลงหลังรากตุที่มี ม, น, ร เป็นที่สุด ให้ลบ
ที่สุดรากตุ
๓. ลงหลังรากตุที่มี ຈ, ຊ, ປ, ທ เป็นที่สุด
ให้ลบที่สุดรากตุแล้วซ้อน ຕ
๔. ลงหลังรากตุที่มี ນ, ກ เป็นที่สุด ให้ลบ
ที่สุดรากตุ แปลง ຕิ เป็น ທຸທີ
๕. ลงหลังรากตุที่มี ລ เป็นที่สุดให้แปลง ຕิ
เป็น ຖູຈີ
๖. ลงหลังรากตุที่มี ມ เป็นที่สุด แปลง ຕิ
เป็น ນຸຕີ
๗. ลงหลังรากตุที่มี ອ เป็นที่สุด แปลง ຕิ
เป็น ພຸທີ

๗. ปัจจัย

กาตุํ เพื่อจะทำ

คนตุํ เพื่อจะไป

ปัจจัยนี้ลงในปฐมาและจตุตถิวัตตินาม

ข้อควรจำของ ๗ ปัจจัย

๑. ลงหลังธาตุตัวเดียวให้คงธาตุและตุํ ไว้
๒. ลงหลังธาตุ ๒ ตัว ถ้ามี ท, น, ร, ล เป็นที่สุด ลบที่สุดธาตุแล้วซ่อน ๑
๓. ลงหลังธาตุที่มี ม, น เป็นที่สุดให้เปล่ง ม และ น เป็น น
๔. ลงหลังธาตุที่มี ນ, ก เป็นที่สุด เปล่ง ๗ เป็น ทุธ
๕. ลงหลังธาตุที่มี ส เป็นที่สุด เปล่ง ๗ เป็น ภูธ

๖. เมื่อลงแล้วถ้าคงธາตุและ ตุ๊ ไว้จะต้องลง อิ อาคมด้วย

ຢູ່ ປັຈຈີຍ

ເຈຕຍຕືຕື ເຈຕນາ.

[ຮຽມชาຕິໄດ] ຍ່ອມຄິດ ແຫດນັ້ນ
[ຮຽມชาຕິນັ້ນ] ຜູ້ວ່າຜູ້ຄິດ. ເປັນກັດຕຸງປົບ
ກັດຕຸສາມນະ.

ກຸ່ພົມຕີ ສີເລນາຕີ ໂກຮໂນ.

[ຜູ້ໄດ] ຍ່ອມໂກຮ ໂດຍປກຕີ ແຫດນັ້ນ
[ຜູ້ນັ້ນ] ຜູ້ວ່າຜູ້ໂກຮໂດຍປກຕີ. ເປັນກັດຕຸງປົບ
ກັດຕຸສາມນະ ລົງໃນຕັສສີລະ.

ກຸ່ພົມຊີຕພູນຸຕີ ໂກ່ຈນຳ.

[ສິ່ງໄດ] ອັນເຂາພຶກິນ ແຫດນັ້ນ [ສິ່ງນັ້ນ]

ซึ่อว่า อันเข้าพิงกิน. เป็นก้มมรูป ก้มลាមนะ.

គຈុជិយពេទ្ធ កម្នា.

[อันเข้า] ย่อມໄປ ហេតុន័ំ ซីវា គមໄປ.

បើនភាពរូប ភាពលាមนะ.

កវូទិ ពេនាតិ ករណា.

[ชน] យោមាំដោយលើងន័ំ ហេតុន័ំ [លើងន័ំ]

ឱីវាំបើនគីរីំងាំ [ແង់ชน]. បើនក៉តុរូប

ករណលាមន័ំ.

សំណុលិយតិ ខេតាយាតិ សំណុលិនា.

[នឹោគម] อំនាវាន យោមពរណនា
ពរូម ដោយ វាគាន័ំ ហេតុន័ំ [វាគាន័ំ]
ឱីវាំបើនគីរីំងាំ [ແង់នឹោគម] បើនក៉តុរូប ករណលាមន័ំ.

ສຍນຸຕີ ເອຕຸຄາຕີ ສຍນໍ.

[ชน ທ.] ຍ່ອມນອນໃນທີ່ນັ້ນ ໜ່າງ
[ທີ່ນັ້ນ] ຂຶ້ວວ່າເປັນທີ່ນອນ [ແກ່ງชน ທ.] ເປັນ
ກັດຕຸຮູບ ອົງກຣະສານະ.

ຂ້ອຄວາຈຳຂອງ ຍຸ ປັຈັຍ

๑. ເມື່ອລົງແລ້ວຕ້ອງແປລັງ ຍຸ ເປັນ ອນ ທີ່
ນ ໃນຮາຕຸທົ່ວໄປ

๒. ລົງහັ້ງຮາຕຸທີ່ມີ ຮ, ມ, ອ ເປັນທີ່ສຸດ ແປລັງ
ຍຸ ເປັນ ອັນ

๓. ລົງහັ້ງ ພາ ຮາຕຸ ແປລັງ ຍຸ ເປັນ ອານນ

๔. ລົງහັ້ງຮາຕຸຕ້ວເດີຍວທີ່ມີສະ ອີ ອີ ອຸ ອູ
ເປັນທີ່ສຸດ ແປລັງ ອີ ອີ ເປັນ ອຍ ແປລັງ ອຸ
ອູ ເປັນ ອວ

กิริยา กิตร์

กิตร์ที่เป็นกิริยา เรียกว่า กิริยา กิตร์
กิริยา กิตร์นี้ประกอบด้วย วิภาคติ กาล วจนะ
ชาตุ วาจา ปัจจัย เหมือนอาชญาต ต่าง^๑
แต่ไม่มีบท และบุรุษเท่านั้น.

วิภาคติ และ วจนะ

วิภาคติ แห่งกิริยา กิตร์นั้น ไม่มีแผนก
หนึ่ง เหมือนวิภาคติอาชญาต ใช้วิภาคตินาม
ถ้านามศัพท์เป็นวิภาคติ และวจนะอันได
กิริยา กิตร์ ก็เป็นวิภาคติ และวจนะอันนั้นตาม
อย่างนี้

ภิกขุ คำมีปณิธาน ปฏิญาโจ

ภิกขุ เข้าไปแล้ว สุบ้าน เพื่อก้อนข้าว.

เยเกจิ พุทธ์ สรณ์ คตา เล

[ชน ท.] เหล่าไดเหล่านึง ถึงแล้ว
ซึ่งพระพุทธเจ้า ว่าเป็นที่ระลึก ซึ.

เอก ปริส ฉตุต คเหตุวา คจฉนต
ปสุสามิ

[เรา] เห็น ซึ่งบุรุษ คนหนึ่ง ถือ ซึ่ง
ร่ม ไปอยู่.

กาล

ในกิตกนิ้แบ่งกาลที่เป็นประchanได้
๒ คือ

ปัจจุบันกาล

อดีตกาล

กาลทั้ง ๒ นั้น แบ่งให้ละเอียดออกอีก

ปัจจุบันกาล จัดเป็น ๒ คือ

- ปัจจุบันแท้
- ปัจจุบันใกล้อนาคต

อดีตกาล จัดเป็น ๒ เหมือนกัน คือ

- ล่วงแล้ว
- ล่วงแล้วเสร็จ

ປ່ອງຈຸບັນກາລ

๑) ປ່ອງຈຸບັນແທ້ ແປລວ່າ ອູ້
ອຸ. ອທໍາ ອມນົມ ສຸພນໂຕ ປີຕີ ລກາມ
ເຮົາ ພົງອູ້ ທຶນສະຫະ ຍ່ອມໄດ້ ທຶນປີຕີ

๒) ປ່ອງຈຸບັນໄກລ້ອນາຄົຕ ແປລວ່າ ເມື່ອ¹
ອຸ. ອນຸສົນທີ ຂແງຕຸວາ ອມນົມ ເທເສັນໂຕ
ອື່ນ ດາວກາຫ.

[ພຣະຄາສດາ] ເມື່ອທຽງລືບຕ່ອງ ທຶນອຸ.ອົນຸສົນທີ
ແລດງອູ້ທຶນສະຫະ ຕຣັສແລ້ວ ທຶນຄາຖາ ນີ້.

อดีตがら

(๑) ล่วงแล้ว แปลว่า แล้ว

อุ. トイ มาสา อติกุนตา

เดือน ท. ๓ ก้าวล่วงแล้ว

(๒) ล่วงแล้วเสร็จ แปลว่า ครั้น...แล้ว

อุ. เยน ภาควา, เตนุปสกุมิ,

อุปสกุมิตุวา

ภาวนุต อกิวะเทตุวา, เอกมนุต นิสิต.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่โดย

ทิสากาคได ภิกษุเข้าไปเฝ้าแล้วโดยทิสากาค

นั้น ครั้นเข้าไปเฝ้าแล้ว ถวายบังคมแล้ว

ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า นั่งแล้ว ณ ที่ควร

ส่วนข้างหนึ่ง

วาจก

แม้ถึงว่าจกนี้ ก็จัดเป็น ๕ วาจก อย่างเดียว กัน กับ ว่าจก ใน อักษร ตาม ต่าง กัน ลักษณะ รูป แห่ง กิริยา คัพท์ เท่านั้น.

- ๑) กัตตุว่าจก. ภิกขุ คำม์ ปัณฑาย ปริภูโจ. ภิกขุ เข้าไปแล้ว สู่บ้าน เพื่อก้อนข้าว.
- ๒) กัมมว่าจก. อธิคโต โยว มายำ ဓมโม. ธรรมนี้ อันเรา ถึงทับแล้ว และ.
- ๓) ภาวว่าจก. การเณเนตุต ภาวิตพุพ. อันเหตุ ในสิงนี้ พึงมี.
- ๔) เหตุกัตตุว่าจก. สเทวกำ ตรายนุโต [ท่าน] ยังโลกนี้ กับทั้งเทวโลก ให้ ข้ามอยู่.

(๕) เหตุกัมมawaจก. อยঁ ถুপে পতিগুজাপিโต.
‘พระสกุปนী’ [อันเขา] ให้ตั้ง^๒
จำเพาะแล้ว.

ปัจจัยแห่งกิริยา กิตก์

ปัจจัยที่สำหรับประกอบกับกิริยา กิตก์
นั้น จัดเป็น ๓ พาก เหมือนปัจจัยแห่ง^๓
นาม กิตก์.

กิตปัจจัย อนุต ตวนุตุ ตาวี [เป็น^๔
กัตตุวاجก เหตุกัตตุวاجก]

กิจจปัจจัย อนីย ตพุพ [เป็นกัมม-^๕
วاجก ภាពวاجก เหตุกัมมawaจก]

กิตกิจปัจจัย มาน ຕ ตูน ตุวา
ตุวน [เป็นได้ทั้ง ๕ วาก]

ในปัจจัยทั้ง ๓ พากนั้น
อนุต มาน บอกปัจจุบันกาล แปลว่า
อยู่, เมื่อ

ตนนัตุ ดาวี ຕ ตูน ตุวา ตุวน บอก
อดีตกาล แปลว่า แล้ว, ครั้น...แล้ว
อนីย ตพุพ บอกความจำเป็น แปลว่า
ควร, พึง

กิตปัจจัย

อนุต ปัจจัย

สุณโนโตร พงอยู่. สุ รากุ ในการพิง,
ณา ปัจจัย

กโรณโน ทำอยู่. กรุ ราตุ ในการ
ทำ, ໂອ ปัจจัย

กເແນໂຕ ກລ່າວອງ. ກຖຸ ຮາຕຸ ໃນຄວາມ
ກລ່າວ, ເຂົ້າ ປະຈຸບັນ
ດ້າເປັນອີຕິລິງຄໍ ລົງ ອື ເປັນ ສຸມນຸຕີ
ກໂຮນຸຕີ ກເແນຸຕີ.

ຕວນຫຼຸດ ປະຈຸບັນ

ສຸຕວາ ພັງແລ້ວ. ສຸ ຮາຕຸ ໃນຄວາມພັງ
ກຸດຸຕວາ ກິນແລ້ວ. ກຸ່ຊຸ ຮາຕຸ ໃນຄວາມກິນ
ວຸສີຕວາ ອູ່ຍູ່ແລ້ວ. ວຸສຸ ຮາຕຸ ໃນຄວາມ ອູ່ຍູ່
ດ້າເປັນອີຕິລິງຄໍ ເປັນ ສຸຕວາຕີ, ກຸດຸຕວາຕີ,
ວຸສີຕວາຕີ

ตราี ปัจจัย

ปุ. อิต. นปุ.

สุตราี สุตาวินี สุตราี ฟังแล้ว.

ภูตตราี ภูตตาวินี ภูตตราี กินแล้ว.

วุสิตราี วุสิตาวินี วุสิตราี อยู่แล้ว.

กิริยาศพท์ที่ประกอบด้วยกิตปัจจัย
อย่างนี้ อยู่หน้ากิริยาอาชญาตโดยมาก พึง
เห็นว่าเป็นเหมือนบทวิเสสนะ.

กิจปัจจัย

อนីย ปัจจัย

กรณีย อันเข้าพึ่งทำ กร ราช ใน
ความทำ

๓๙๔ • គុម្ភីបាតិវិយាករណ៍

វឌ្ឍនីយំ អ៊ែនខាទឹងកលោរ. វត្ថុ នាតុ
ឲ្យឱ្យការការកលោរ.

ក្រុម្ភីយំ អ៊ែនខាទឹងកិន. ភូមិ នាតុ
ឲ្យឱ្យការការកិន

គំពួកទាំងមីនាមី ដែលបានគំពួក
ឲ្យឱ្យការការកិន ឬ ឲ្យឱ្យការកិន

អុ. បនិច្ឆេទ ខាងនីយេន ក្រុម្ភីយេន
ប្រិវិតិ. ខាងលើយេន និង ក្រុម្ភីយេន
ឲ្យឱ្យការការកិន ឬ ឲ្យឱ្យការកិន

ពុធ ថ្ងៃទី

កតុពុធ អ៊ែនខាទឹងការ វត្ថុពុធ
អ៊ែនខាទឹងកលោរ ភូមិចិត្តពុធ អ៊ែនខាទឹងកិន

ກິຕກິຈຈປ່ຈຈັຍ

ມານ ປ່ຈຈັຍ

ມານ ປ່ຈຈັຍນີ້ ແມ່ນອນ ອນຸຕ ກີແຕ່ວ່າ
ຄໍາໄມ້ມີ ຍ ປ່ຈຈັຍ ທີ່ສຶ່ງລົງໃນກຣມ ເປັນກັດຕຸວາຈກ
ຄໍາມີ ຍ ປ່ຈຈັຍນັ້ນ ເປັນກົມມວາຈກ ອຢ່າງນີ້

ກັດຕຸວາຈກ. ກົມມວາຈກ.

ກຽມາໂນ ທໍາອູ່. ກຣຍມາໂນ ອັນເຂາ
ທໍາອູ່.

ກຸລຸ່ມາໂນ ກິນອູ່. ກຸລຸ່ມີມາໂນ
ອັນເຂາກິນອູ່.

ວທມາໂນ ກລ່າວອູ່. ວຸຈົມາໂນ
ອັນເຂາກລ່າວອູ່.

๕ ปัจจัย

๑. ราตุเม ม และ น เป็นที่สุด
ลบที่สุดราตุ.

โคโต ไปแล้ว. คਮ ราตุ ในความไป ความถึง.

รโต ยินดีแล้ว رم ราตุ ในความยินดี.

ขโต อันเขาชุดแล้ว ขน ราตุ ในความชุด.

หโต อันเขาม่าแล้ว หน ราตุ ในความม่า.

๒. ราตุ จ ช และ บ เป็นที่สุด เอ้า
ที่สุดราตุ เป็น ต.

สิตุโต อันเขารดแล้ว สิจ ราตุ ในความรด.

วิวิตุโต สงดแล้ว วิ+วิจ ราตุ ในความสงด.

ภุตุโต อันเขากินแล้ว ภุช ราตุ ในความกิน.

จะตุโต อันเขาลละแล้ว จะช ราตุ ในความลละ.

គុព្យូទ័រ អំណែកគុម្រងលេខា គុប្បី នាទុ និ
គាមគុម្រង.

ពត្តុទ័រ វួនលេខា. ពប្បី នាទុ និគាមវួន.

៣. នាទុមី ឬ បើនីសុទកិដី ឬ បើន
កំម្មវាងក កិដី ឯង ឬ អាគម.

ឱ្យូទ័រ ឃើញលេខា. ឈាន នាទុ និគាម ព៉ោងឯង.

ឱ្យូទ័រ អំណែកដីមលេខា. ប្រាក នាទុ និគាម
ដីម.

អភិធមិទ័រ អំណែកដែងជាអោយលេខា. អភិ+ធមា
នាទុ និគាមដែង.

ភាគិសិទ័រ អំណែកលាងលេខា. ភាគិសិ នាទុ និ
គាមកលាង.

๔. ราตุเม ทุ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง
ต เป็น นุน แล้วลบที่สุดราตุ.

ฉนูโน อันเขามุงแล้ว. ฉทุ ราตุ ในความปิด.

สนูโน จมแล้ว. สทุ หรือ สิทุ ราตุ ใน
ความจม.

รุนูโน ร้องให้แล้ว. รุทุ ราตุ ในความ
ร้องให้.

ฉินูโน อันเขาตัดแล้ว. ฉิทุ ราตุ ในความตัด.

กินูโน แตกแล้ว. กิทุ ราตุ ในความแตก.

พินูโน อันเขาให้แล้ว ทา ราตุ ในความให้

๕. ราตุเม รุ เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง
ต เป็น ณุณ แล้วลบที่สุดราตุ.

ชินูโน แก่แล้ว. ชิรุ ราตุ ในความคร่าครร่า.

ติณูโน ข้ามแล้ว. ตรุ ราตุ ในความข้าม.

ปุณูโน เต็มแล้ว. ปูรุ ราตุ ในความเต็ม.

๖. ราชตุมี สු เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง
ต เป็น ภูจ แล้วลับที่สุดราชตุ.

ตุภูโจร ยินดีแล้ว. ตุสุ ราชตุ ในความยินดี.

หภูโจร ร่าเริงแล้ว. หสุ ราชตุ ในความ
หัวเราะ.

ปริภูโจร เข้าไปแล้ว. ป+วิสุ ราชตุ ในความ
เข้าไป.

๗. ราชตุมี ธ และ ภ เป็นที่สุดอยู่
หน้า แปลง ต เป็น ทุธ แล้วลับที่สุดราชตุ.

พุทุโธ รู้แล้ว. พุธ ราชตุ ในความรู้.

กุทุโธ โกรธแล้ว. กุธ ราชตุ ในความโกรธ.

รุทุโธ ปิดแล้ว. รุธ ราชตุ ในความกั้น., ปิด

ลทุโธ อันเข้าได้แล้ว. ลภ ราชตุ ในความได้.

อารทุโธ อันเข้าปราภแล้ว. อາ+รภ ราชตุ
ในความเริ่ม, ปราภ

๔. ราตุเม ม เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง
ต เป็น น ต แล้วลบที่สุดราตุ.

ปกุกนูโต หลีกไปแล้ว. ป+กม ราตุ ในความ
ก้าวไป.

ทนูโต ธรรมานแล้ว. ทม ราตุ ในความ
ธรรมาน.

สนูโต ระงับแล้ว. สม ราตุ ในความสงบ,
ระงับ.

๕. ราตุเม ห เป็นที่สุดอยู่หน้า แปลง
ต เป็น พห แล้วลบที่สุดราตุ.

รุพุโห งอกแล้ว. รุห ในความงอก.

มุพุโห หลงแล้ว. มุห ราตุ ในความหลง.

วุพุโห อันน้ำพัดไปแล้ว. วุห ราตุ ในความ
ล oxy.

ศัพท์ที่ประกอบด้วยปัจจัยนี้ บางศัพท์
ก็ใช้เป็น นามกิตก์บ้าง เหมือนบทว่า พุทธ
เป็นต้น.

ตุนاثิ ปัจจัย

ตุน	ตุวา	ตุวน	คำแปล
กาตุน	กตุวา	กตุวน	ทำแล้ว
คนตุน	คนตุวา	คนตุวน	ไปแล้ว
หนตุน	หนตุวา	หนตุวน	ม่าแล้ว

๑. อุปสัคคอญญา แปลงปัจจัยทั้ง ๓
เป็น ย

อาทาย ถือเอาแล้ว อาทฯ รำตุ ในการ
ถือเอา.

๓๓๒ • គុម្ភីបាតិវិយាយរណ៍

បង្ហាយ លະແລ៉ວ ប+ហា នាទុ និគាមល. និស្សាយ អាគចិយ លោក និ+តី នាទុ និគាម អាគចិយ.

២. នាទុមី មុ បើនិត្តដូយ្យោះ ផែល យ កំបុត្រិត្តនាទុ បើន មុម.

អាគមុម មាន លោក អាគមុ នាទុ និគាម ពិ. និកុមុម កំបុត្រិ និ+ខមុ នាទុ និគាម កំបុត្រិ. អភិរមុម ិន ិយិង លោក អភិ+រមុ នាទុ និ គាម ិន ិ.

៣. នាទុមី ទុ បើនិត្តដូយ្យោះ ផែល យ កំបុត្រិត្តនាទុ បើន ចុ. ចុ.

ឧបុប្រជុ កិចិចិន លោក. ឧ+បុ នាទុ និគាម កិចិ.

ปมชช ประมาณทั้งแล้ว ป+มทุ ราตุ ใน
ความประมาณ.

อจฉิชชช ซิงເອາแล้ว อາ+ฉิทุ ราตุ ในความ
ซิงເອາ.

๔. ราตุมี นີ ແລະ ກຸ ເປັນທີສຸດອຍໜ້າໜ້າ
ແປລງຍ ກັບທີສຸດຮາຕຸເປັນ ທຸຮາ, ພົກ.

ວິທຸຮາ ແທງແລ້ວ ວິນີ ราຕຸ ในความແທງ.

ລທຸຮາ ໄດ້ແລ້ວ ລກຸ ຮາຕຸ ในความໄດ້.

ອາຣົກ ປຽກແລ້ວ ອາ+ຮກຸ ຮາຕຸ ในความເຮີມ.

๕. ຮາຕຸມື ຫຸ ເປັນທີສຸດອຍໜ້າໜ້າ ແປລງຍ
ກັບທີສຸດຮາຕຸເປັນ ຍຸຫ.

ປຄຸຍໜ່າ ປະໂຄງແລ້ວ ປ+ຄຫຸ ຮາຕຸ ในความ
ປະໂຄງ.

สนุนยุห ผูกแล้ว ส์+นหุ ราตุ ในความผูก.
อาڑยุห ขึ้นแล้ว อَا+รุหุ ราตุ ในความขึ้น.

๖. แปลง ตุวा เป็น สุวा ตุวน เป็น^๖
สุวน จำเพาะแต่ ทิสุ ราตุ อย่างเดียว.

อุ. ทิสุว่า ทิสุวน เห็นแล้ว

ปัจจัยทั้ง ๓ ตัวนี้ บอกอดีตกาลโดย
มากกว่ากาลอื่น และศัพท์ที่ประกอบด้วย
ปัจจัยทั้ง ๓ ตัวนี้ คือ ตูน ตุว่า ตุวน
นำหน้ากิริยาอาชญาตเป็นนิตย์.

ສມາສ

นามศัพท์ดังแต่ ๒ ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อສມາສฯ นี้ เทียบในภาษาของเรา เหมือนคำว่า อย่าทำซึ่งบาป ย่อเข้าສມາສเป็นอย่าทำบาป สิ่งนี้ก้าวหล่อตัวของ เป็นสิ่งนี้ ก้าวหล่อตัวของ นายให้รางวัล แก่บ่าว เป็นนายให้รางวัลบ่าว สมุดของคริสต์ เป็นสมุดคริสต์ ลัตว์ในน้ำ หรือลัตว์ เกิดในน้ำ เป็นลัตวน้ำ เป็นต้น.

ສມາສในบาลีภาษา ว่าโดยกิจมี ๒ อย่าง คือ สມາສที่ lob vi gat ti leiyแล้ว เรียกว่า ลุตตසມາສ สມາສที่ยังมิได้ lob vi gat ti เรียกว่า อลุตตසມາສ

๓๓๖ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- ลุตตismaś มีอุทาหรณ์ว่า ก진ทุส් ผ้าเพื่อกฐิน ราชธน ทรัพย์ของพระราชา เป็นต้น
- อลุตตismaś มีอุทาหรณ์ว่า ทูเรนิทาน วัตถุมนิทานในที่ไกล อรลิโลโม พุราหมโน พระมหาณ มีขันทีอก เป็นต้น.

สามารถว่าโดยชื่อ มี ๖ อวย่าง คือ

- กัมมานารยะ
- ทิคุ
- ตับปูริสะ
- ทวนทะ
- อัพยีภาวะ
- พหุพพิธ

ກົມມາຮຍສມາລ

ນາມຄັພທ໌ ແລະ ບທ ມີວິກັດຕີແລະ ວຈນະ ເປັນອຍ່າງເດືອກກັນ ບທນີ້ເປັນປະຫານ ຄື່ອ ເປັນນາມນາມ ບທນີ້ເປັນວິເສັນະ ຄື່ອ ເປັນ ອຸນນາມ ທີ່ເປັນອຸນນາມທີ່ ແລະ ບທ ມີບທ ອື່ນເປັນປະຫານ ທີ່ທ່ານຍ່ອເຂົ້າເປັນບທ ເດືອກກັນ ຂຶ້ວ ກົມມາຮຍສມາລ່າ ນັ້ນມີ ລ ອຍ່າງ ຄື່ອ

- ວິເສັນບຸພບບທ,
- ວິເສັນນຸຕຕຽບບທ,
- ວິເສັນໂນກຍບທ,
- ວິເສັນໂນປມບທ,
- ສັນກວານບຸພບບທ,
- ອວຫາຮັນບຸພບບທ.

วิเสสนบุพบท

วิเสสนบุพบท มีบทวิเสสนะ อญ
หน้า, บทประธานอญชั้นหลัง อย่างนี้
มหนุโต ปูริโล = มหาปูริโล^{บุรุษให้ปฏิบัติ}.

ขตุติยา กมุณा = ขตุติยกมุณा
นางกษัตริย์.

นีล อุปุปล = นีลุปุปล
ดอกอุบลเขียว.

ในสมานี้ อาเทสมหันตศพท เป็นมหา
อย่างนี้

มหาราชา พระราชาผู้ให้ปฏิบัติ
มหาธานี เมืองให้ปฏิบัติ
มหาวน ป่าให้ปฏิบัติ เป็นต้น

ບາງສມາສທ່ານກົບອັກຊຣຕັວຫລັງຂອງ
ບທວີເສສະ ເໜືອໄວ້ແຕ່ອັກຊຣຕັວໜ້າອຍ່າງນີ້
ກຸຈຸນິຕາ ທີ່ງວິຈີ = ກຸທິງວິຈີ

ທີ່ງວິຈີ ອັນບັນທຶກເກລີຍດ.

ປຣານໍ ວຈນໍ = ປາວຈນໍ

ຄຳເປັນປະຮານ

ສນຸໂຕ ປຸ່ຣິໂສ = ສປຸປຸ່ຣິໂສ

ບຸ່ຽ່ງຈະງັບແລ້ວ.

ວິເສສນຸຕຕຽບທ

ວິເສສນຸຕຕຽບທ ມີບທວີເສສະ ອູ່ຫລັງ
ບທປະຮານອູ່ໜ້າ ອຍ່າງນີ້

ສຕຸໂຕ ວິເສໂສ = ສຕຸວິເສໂສ

ສັຕິວິເສໂສ

๓๔๐ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

นโร วโร = นราโร

นราประเสริฐ

มนุสโล ทลิทุโท = มนุสสทลิทุโท

มนุชยขัดสน.

วิเสสโนภยบท

วิเสสโนภยบท มีบททั้ง ๒ เป็น

วิเสสนะ มีบทอื่นเป็นประธาน อย่างนี้

ลีตัญจ สมภูจัญจ = ลีตสมภูจ

[ที่] ทั้งเย็นทั้งเกลี้ยง.

อนุໂธ ຈ ວນໂຣ ຈ = อนุនວນໂຣ

[บุรุษ] ทั้งบอดทั้งหนวก

ຂມුໂಚ ຈ ຂූභුໂච ຈ = ຂມුຂූභුໂচ

[บุรุษ] ทั้งกระจากทั้งค่อม.

ວິເສລໂນປົມບທ

ວິເສລໂນປົມບທ ມີບທວິເສລນະ ເປັນ
ອຸປະຈັດເປັນ ແ ຕາມວິເສລນະ ອູ່ຫຼັກ ແລະ
ອູ່ຫຼັງ.

ສມາລີ້ມີອຸປະາອູ່ຫຼັກ ເຮັດວຽກ ອຸປະ-
ນຸພບທ ມີ ອຸ. ອຍ່າງນີ້

ສົງຂໍ ອົວ ປຸນທຳ=ສົງຂປຸນທຳ

[ນ້ຳນມ] ຂາວເພີຍງດັ່ງລັ້ງໆ.

ກາໂກ ອົວ ສູໂຣ = ກາກສູໂຣ

ຄນກລ້າ ເພີຍງດັ່ງກາ.

ທີພົມ ອົວ ຈກໜຸ = ທີພົມຈກໜຸ

ຈັກໜຸ ເພີຍງດັ່ງ ທີພົມ

ສມາລີ້ມີອຸປະາອູ່ຫຼັງ ເຮັດວຽກ ອຸປະ-
ນຸຕຕຽບທ ມີ ອຸ. ອຍ່າງນີ້

๓๔๙ • คุณมือбаลีไวยากรณ์

นโร สีโล อิว = นรสีโล

นระ เพียงดัง สีหะ.

ณานั่ จกุชุ อิว = ณานจกุชุ

ญาณ เพียงดัง จักชุ.

ปณุญา ปานาໂທ อิว = ปณุญาปานาໂທ

ปญญา เพียงดัง ปราสาท.

ສັນກວານບຸພພບທ

ສັນກວານບຸພພບທ ມີບທහນ້າ ອັນທ່ານ
ປະກອບດ້ວຍອິຕີສັພທ໌ ບທໍລັງເປັນປະຫານ
ດັ່ງນີ້

ຂຕຸຕືໂຍ [ອໜີ] ອິຕີ ມາໂນ = ຂຕຸຕືມາໂນ

ມານະວ່າ [ເຮັດເປັນ] ກຫ້ຕຣີຢ່າງ

ສຕຸໂຕ ອິຕີ ສລຸງາ = ສຕຸຕສລຸງາ

គ្មានតាមការណូវា បើនត័រ.

សមន [ឧា] ឯតិ ប្រុធភាព = សមន-
ប្រុធភាព

ប្រុធភាព [យើង] សមនេ.

ឧវាទនបុពបុ

ឧវាទនបុពបុ មិនទាំង អំពី អំពី ការ
ប្រកបដោយ ខ្លួន គឺ ជាប្រើប្រាស់ [ដើរការ
ដែលមិនអាចចូលរួមបាន] បានបាន
តាមនឹង

ប្រុធភាព ខ្លួន ប្រើប្រាស់ = ប្រុធភាពប្រើប្រាស់

[ប្រើប្រាស់] អំពី ការប្រាកដ គឺ ជាប្រើប្រាស់.

ពុទិន្យ ខ្លួន រតនំ = ពុទិន្យរតនំ
រតនំ គឺ ជាប្រើប្រាស់.

សទ្ធមា ខោ នាំ = សទ្ធមានា

ទរួមឯ គីអូ សរុបមា.

ແບបិគ្រោះហ៊ុទៀតនៃការបង្ហាញ
សាស្ត្រពីការបង្ហាញ តែងនឹង

វិសេសនបុរិប្បញ្ញត្រ

មហនុចែត និង បុរិលិខិត មានបុរិលិខិត
បុរុជា នៅ ដោយ បើនធ្វើឡើ ដោយ
ហេតុនៅ ឱ្យឈានបុរុជាបុរុជា.

វិសេសនបុរិប្បញ្ញត្រ

សតុចែត និង វិសេស មានសតុវិសេស
សតុវិសេស នៅ ដោយ វិសេស ដោយ ហេតុនៅ
ឱ្យឈានសតុវិសេស.

ວິເສລະໂນກຍບທ

ສີຕະບູຈ ຕໍ່ ສມກູຈະບູຈາຕີ ສີຕະສມກູຈ

[ທີ່] ນັ້ນ ເຢັນ ດ້ວຍ ແກລື້ຍງ ດ້ວຍ
ເຫດຸນັ້ນ ຂຶ້ວວ່າທັງເຢັນທັງແກລື້ຍງ.

ທີ່ຄຸສມາສ

ກົມມຮຣາຍສມາສ ທີ່ມີສັງຂຍາອູ່ຂ້າງໜ້າ
ຊື່ອ ທີ່ຄຸສມາສ່າ ນັ້ນ ມີ ແ ອຍ່າງ ຄືອ

- ສມາຫາຣທີ່ຄຸ
- ອສມາຫາຣທີ່ຄຸ

ທີ່ຄຸສມາສ ທີ່ທ່ານຮມນາມສັພທ ມີເນື້ອຄວາມ
ເປັນພහຸຈນະທຳໃຫ້ເປັນເອກວຈນະ ນປຸ່ສກລິງຄໍ
ຊື່ອ ສມາຫາຣທີ່ຄຸ ອຸ. ອຍ່າງນີ້

๓๔๖ • គុម្ភីបាតិវិយាយរន្ត

- ពួយ លោកា = ពិលោក ៣
- ចតសូតិសា = ចតុទុទិតិស ៤
- បណ្តុះ អិនុទុរិយានិ =
បណ្តុិនុទុរិយំ អិនុទុរិយ់ ៥.

ទិគុសមាស ទីទាំងណែនដែលត្រូវបានការពារ
នប្បុសការិក ឬ អសាមាហារទិគុ ឬ. ឧបាយន័ំ

ខេក បុគុគោល = ខេកបុគុគោល

បុគុគោលដ្ឋីទី៦.

ចតសូតិសា = ចតុទុទិសា

ទិស ៥ ទ.

បណ្តុះ ផលានិ = បណ្តុិផលានិ

កំល៉ែង ៥ ទ.

ຂໍ້ຄວາງຈຳຂອງທຶນສມາລ

ທຶນສມາລຕ້ອງໃຊ້ປັກຕິສັງຂຍາຄຸນນາມ

(១ ຖື່ງ ៥៥) ນໍາຫຼັນນາມ ຈຶ່ງຈະເປັນທຶນສມາລ

១. ຄໍາປັກຕິສັງຂຍານາມນາມ (៥៥ ຂຶ້ນໄປ)

ນໍາຫຼັນນາມ ໄມເປັນທຶນສມາລ ແຕ່ເປັນວິເສັນ-
ບຸພພບທ ກັມມຮາຍສມາລ

២. ຄໍາປັກຕິສັງຂຍານາມນາມ (៥៥ ຂຶ້ນ
ໄປ) ຕາມໜັງ ມີນາມນາມອູ່ໜ້າ ເປັນຈັກສີ-
ຕັປປຸລສມາລ

៣. ຄໍາປຸລສັງຂຍານໍາຫຼັນນາມນາມ
ເປັນ ວິເສັນບຸພພບທ ກັມມຮາຍສມາລ ຄໍາມີ
ບທອີ່ນເປັນປະຮານ ເປັນ ຈັກສີຕຸລຍາຮີກຮັນ-
ພຫຼພພທສມາລ

ตัปปุริสมASA

นามศัพท์มี อ่ วิภัตติเป็นตัน ในที่สุด
ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลายชื่อ ตัปปุริสม-
ASA นี้ มี ๖ อย่าง คือ

- ทุติยาตัปปุริสม
- ตติยาตัปปุริสม,
- จตุตถีตัปปุริสม
- ปัญจมีตัปปุริสม
- ฉัภจิตัปปุริสม,
- สัตตามีตัปปุริสม.

ทุติยาตัปปุริสมะ

สุข ปตุโトイ = สุขบุปตุโトイ

[บุรุษ] 瀛แล้วซึ่งสุข.

ຄາມໍ ຄໂຕ = ຄາມຄໂຕ

[ບຸຮູຈ] ໄປແລ້ວສູ່ບ້ານ.

ສພຸພຣຕຸຕີ ໄສກໂນ = ສພຸພຣຕຸຕີໄສກໂນ

[ພຣະຈັນທົງ] ຂາມຕລອດຮາຕຣີ
ທັ້ງລື້ນ.

ຕຕິຍາຕັບປຸງປະ

ອສຸເສັນ [ຍຸຕຸໂຕ] ຮໂຄ = ອສຸສຣໂຄ

ຮຣັກ [ເທີຍມແລ້ວ] ດ້ວຍນ້າ.

ສລຸເລັນ ວິທຸໂໂຮ = ສລຸວິທຸໂໂຮ

[ເສັ້ນ] ອັນລູກສຽແທງແລ້ວ.

ອລິນາ ກລໂໂທ = ອລິກລໂໂທ

ຄວາມທະເລາະ ເພຣະດາບ.

เจตุตรีตปัปปุริสา

กจินสุส ทุสุส = กจินทุสุส

ผ้าเพื่อกจิน.

อาคนตุกสุส ภตุต = อาคนตุกภตุต

ภัตเพื่อผู้มา.

คิลานสุส เกสชุช = คิลางเเกสชุช

ยาเพื่อคนไข้.

ปัญจมีตปัปปุริสา

โจรมหา ภย = โจรภย

ภัยแต่โจร.

มรณสูมา ภย = มรณภย

ความกลัวแต่ความตาย.

พนธนา มุตโต = พนธนมุตโต

[ลัตว] พันแล้วจากเครื่องผูก.

ជ្រើនិត្តប្រិសេ

រលូវ បុព្ទទោ = រាជបុព្ទទោ

បុព្ទរាជការ.

មនុស្សនាំ រាសី = មនុស្សរាលិ

កង់ដៃខ័របែលីក.

វុរីស្តុស សាខា = វុរីសាខា

កិច្ចការបែងចាន់.

តំណាកិត្តប្រិសេ

រួម សមុទ្រ = រួមសមុទ្រ

ការពារធម្មុនរួម.

សំសារ ទុកុំ = សំសារទុកុំ

ទុកុំនៃសំសារ.

វនេ បុបុដំ = វនបុបុដំ

ទុកុំនៃប៊ា.

สมาชิกมี น อยู่หน้า

น พุราหมโน = อพุราหมโน

[ชนนี้] มิใช่พระมหาณ.

น วสโล = อวสโล

[ชนนี้] มิใช่คนถ้อย.

น อสุโล = อนสุโล

[ลัตวนี้] มิใช่น้ำ.

น อริโย = อนริโย

[ชนนี้] มิใช่พระอริยะเจ้า. เป็นต้น
สมาชันนี้ เรียกว่า น อุภยตปปุริสะ สมาช บ้าง
น บุพพบท กัมมารยสมาช บ้าง

ในสมาชันนี้ ถ้าพยัญชนะอยู่หลัง น เอ
น เป็น อ เหมือน อพุราหมโน เป็นต้น.
ถ้าสระอยู่หลัง น เอ น เป็น อน เหมือน
อนสุโล เป็นต้น.

ຕັບປຸງສະນາລ ຕ່າງຈາກ ກົມມຮຣຍະ
ອຍ່າງນີ້ ກົມມຮຣຍະມີວິກັດຕີແລະວຈນະເສມອກັນ
ບທທີ່ເປັນປະຮານ ບທທີ່ເປັນ ວິເລສນະ
ຫີ້ອເປັນວິເລສນະທັ້ງ ໂ ບທ. ລ່ວນ ຕັບປຸງສ
ສະນາລ ມີວິກັດຕີແລະວຈນະໄໝເສມອກັນ.

ທວັນທວສະນາລ

ນາມນາມຕັ້ງແຕ່ ໂ ຄັພທີ່ຂຶ້ນໄປ ທ່ານຍ່ອ¹
ເຂົ້າເປັນບທເດີຍວກັນ ຂື່ອ ທວັນທວສະນາລ²
ນີ້ມີ ໂ ອຍ່າງ ຄືອ

- ສມາຫາຣທວັນທວະ
- ອສມາຫາຣທວັນທວະ

สมารทวันธรรมะ

គឺ ស្មាលទីរុបរាមនាមគ័ព្យទាំង
ធម្មតានេដល់លើកចិនាំងាំង ហើយ មិន
ជាប៉ុណ្ណោះ នៅក្នុងក្រុង នៅក្នុង នៅក្នុង

សម្រេច ឬ វិបត្តស្រី ឬ សមភិបត្តស្រី

សមតារ ឬ វិបត្តស្រី ឬ សមភិបត្តស្រី

ឬ សមតារ ឬ វិបត្តស្រី

សង្គម ឬ បណ្តុ ឬ សង្គបណ្តុ

សង្គម ឬ បណ្តុ ឬ សង្គបណ្តុ

និង ឬ បណ្តុ ឬ សង្គម

បញ្ហាទី ឬ ជីវរុបបញ្ហាទី ឬ ជីវរុបបញ្ហាទី

បាតរ ឬ ជីវរ ឬ បាតរ ឬ ជីវរ

និង ឬ ជីវរ.

හຕුඩී ස චස්ලි ස රෝ ස ප්‍රතිගි ස
හතුඩීව්‍යුරුපත්‍රිග්

ශාං ද්‍රව්‍ය මා ද්‍රව්‍ය රණ ද්‍රව්‍ය
කනැදින ද්‍රව්‍ය සෑළ්‍යාං මා
පෙරණ කනැදින

අස්මාහරත්වන්තවස්මාස

គි සමාස්ථිතාන මි දී තානාම ස්ච්ප්ති හි
පීනොග්‍රැන්ඩ පෙර න්‍යුල්ගලිංක් පෙර්ප එම්රේ
හි පීන්පහුජන පෙර ක්‍රිංක් දීම වැ
ජන්තිමා ස පූරියා ස ගන්තිම්පූරියා
පර්‍යාංකර් ද්‍රව්‍ය පර්‍යාංකත්‍රි ද්‍රව්‍ය
සෑළ්‍යාංපර්‍යාංකර් පර්‍යාංකත්‍රි ත.

สมโน จ พุราหมโน สมณพุราหมโน^๑
สมณะ ด้วย พราหมณ์ ด้วย
ชื่อสมณะและพราหมณ์ ท.
สารีบุตร จ โมคคลานา จ สารีบุตร-
ตโมคคลานา
พระสารีบุตร ด้วย พระโมคคลานะ
ด้วย ชื่อพระสารีบุตรและ-
พระโมคคลานะ ท.
ปณูณัญจ บุปผัญจ ผลญจ ปณูณบุป-
ผผลานิ

ใบไม้ด้วย ดอกไม้ด้วย ผลไม้ด้วย
ชื่อใบไม้และดอกไม้และผลไม้ ท.

ทวนทวสามานี ต่างกันกับ วิเสสโน-
ภยบท กัมมารายะ อย่างนี้ วิเสสโนภยบท

ເປັນບທວເສນະທັງ ແ ບທ ທວັນທວສມາລ
ເປັນບທປະຮານທັງລື້ນ

ອັພຍຍິກາວສມາລ

ສມາລທີ່ມີອຸປ້ນສົດຫຼືອນິບາຕອຢູ່ຂ້າງໜ້າ
ຊື່ອ ອັພຍຍິກາວສມາລໆ ມີ ແ ອຍ່າງ ຄືວ

- ອຸປ້ນສົດປຸ່ພພກະ
- ນິບາຕປຸ່ພພກະ

ອຸປ້ນສົດປຸ່ພພກະ

ມີອຸປ້ນສົດອຢູ່ຂ້າງໜ້າ ນາມນາມອຢູ່ໜັງ
ນຄຣສຸສ ສມືປໍ ອຸປນຄໍ
ອ.ທີ່ໄກລ້ແໜ່ງເມືອງ ຊື່ວ່າໄກລ້ເມືອງ.

تراثสุส อภาร్โว นิทุทรঠং

อ.ความไม่มีแห่งความกระวน

กระways ซึ่อว่า

ความไม่มีความกระวนกระways

วาต อนุวัตตติ ติ อนุวაต

อ.วัตถุได ย่อมเป็นไปตามชีงลม

เหตุนั้น อ.วัตถุนั้น ซึ่อว่าตามลม

วาตสุส ปฏิวัตตติ ติ ปฏิวิวาৎ

อ.วัตถุได ย่อมเป็นไปทวนตอบ

แก่ลม เหตุนั้น อ.วัตถุนั้น ซึ่อว่า

ทวนตอบแก่ลม

อตุตาน อดิวัตตติ ติ อชุณตุต

อ.วัตถุได ย่อมเป็นไปทับชีงตน

เหตุนั้น อ.วัตถุนั้น ซึ่อว่าทับตน

ນີປາຕປຸພພກ

ມີນິບາດອຍໍ້ຂ້າງໜ້າ ນາມນາມອຍໍ້ໜັງ

ວຸທຸ່ານໍ ປົກືປາກີ ຍຄາວຸທຸ່ານໍ

ອ.ລຳດັບແຫ່ງຄນເຈຣີຢູ່ທ

ຊື່ວ່າ ຕາມຄນເຈຣີຢູ່ແລ້ວ

ຊີວສຸລ ຍຕຸຕໂກ ປຣີຈຸເໜໂທ ຍາວຊື່ວ່າ

ອ.ກຳທັດເພີຍໄຣ ແຫ່ງຊີວິຕ

ຊື່ວ່າ ເພີຍໄຣແຫ່ງຊີວິຕ

ປພຸພຕສຸລ ຕີໂຣ ຕີໂຣປພຸພຕໍ

ອ. ກາຍນອກ ແຫ່ງກູເຂາ ຊື່ວ່າ

ກາຍນອກແຫ່ງກູເຂາ

ນຄຮສຸລ ພທີ ພທິນຄຮ

ອ. ກາຍນອກ ແຫ່ງເມືອງ ຊື່ວ່າ

ກາຍນອກແຫ່ງເມືອງ

ป้าสาทสุส อนุโต อนุโตป้าสาห
อ. ภายใน แห่งปราสาท ซึ่อว่า
ภายในแห่งปราสาท

ภตุตสุส ปจฉา ปจฉาภตุต
อ. ภายหลัง แห่งภัตต ซึ่อว่า
ภายหลังแห่งภัตต

อพยยีการสมากับตปปุริสมາล
ต่างกันดังนี้

ตปปุริสมາล มีบทหลังเป็นประธาน
“ไม่ได้นิยม” ลิงค์และวจนะ

อพยยีการสมາล นี้ มีบทหน้าเป็น
ประธานและเป็นอุปลัศค และนิบัต บทหลัง
เป็นปุลิกลิงค์ เอกวจนะ บางสมາลมีอาการ
คล้ายกับก้มมารยะ เหมือนวิเคราะห์ว่า

เย เ yeast ยถวัททูน
ชนเจริญแล้ว ท. ได ได ซึ่อเจริญแล้ว
อย่างไร

ພហុពិនិស្មាស

សមាសយោងអនឹងមើបទីនេះបានរំលែក
ជីវិត ពហុពិនិទ្ទេ មី ៦ នៃយោងតាមវិវាទតិ គឺ

- ទូទិន្យាបង្ហាញពិនិទ្ទេ,
- ចតិន្យាបង្ហាញពិនិទ្ទេ,
- ចតុតភិន្យាបង្ហាញពិនិទ្ទេ,
- ប័ណ្ណធមីបង្ហាញពិនិទ្ទេ,
- ជ័យធមីបង្ហាញពិនិទ្ទេ,
- ស័តិមីបង្ហាញពិនិទ្ទេ.

ទូទិន្យាបង្ហាញពិនិស្មាស

ខ្លួនខ្លួន ទូទិន្យាបង្ហាញពិនិទ្ទេ និងវិគារាគ់
បានរំលែកដោយបានរំលែក យោងនីំ

๓๖๒ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

อาทิตา สมณาย์ โล อาทสมโน^๑
(อารามो)

สมณะ ท. มาแล้ว สู่อารามได
อาราม นั้น ซึ่ว่ามีสมณะมาแล้ว.
รุพุหा ลตตา ย์ โล รุพุหลโตรุกุโข^๒
เครื่องวัลย์ ขึ้นแล้ว สู่ตันไม่ได ตันไม่
นั้น ซึ่ว่ามีเครื่องวัลย์ขึ้นแล้ว.

สมปตุตตา กิกขุ ย์ โล สมปตุตกิกขุ^๓
(อาวาโล)

กิกขุ ท. ถึงพร้อมแล้ว ชิงอาวาสได
อา瓦สนั้น ซึ่ว่ามีกิกขุถึงพร้อมแล้ว

ตติยาพหุพิธิสมາล

ເຂັບທີ່ເປັນ ຕຕິຍາວິກັດຕິ ໃນວິເຄຣະໜໍ
ເປັນປະຮານແຫ່ງ ບທສມາລ ອຍ່າງນີ້

ຊີຕານີ ອິນທຸຣີຍານີ ເຢນ ໂສ ຂີຕິນທຸຣີໂຍ (ສມໂຄນ)

ອິນທີຣີ່ ທ. ອັນສມຜະໄດ ຜະນະແລ້ວ
ສມຜະນັ້ນ ຂຶ້ວ່າມີອິນທີຣີ່ອັນຜະນະແລ້ວ
ກຳຕົ້ມ ປຸລຸໝໍ ເຢນ ໂສ ກາຕປຸລຸໂລມ (ບຸຮື່ໂສ)
ບຸລຸໝໍ ອັນບຸຮູ່ໃດ ທຳແລ້ວ ບຸຮູ່ ນັ້ນ
ຂຶ້ວ່າມີບຸລຸໝໍອັນທຳແລ້ວ.

ອາທິໂຕ ອຄຸກີ ເຢນ ໂສ ອາທິຕຄຸກີ (ພຸຣາຫຸມໂຄນ)

ໄຟອັນພຣາມຄົ່ງໄດ ບຸ້ຈາແລ້ວພຣາມຄົ່ງ
ນັ້ນ ຂຶ້ວ່າມີໄຟອັນບຸ້ຈາແລ້ວ
ອີກອຍຢ່າງໜຶ່ງ ບທວເສນະອຍູ່່ໜັງ
ອຄຸກີ ອາທິໂຕ ເຢນ ໂສ ອຄຸຍາທິໂຕ
(ພຸຣາຫຸມໂຄນ) [ແປລ່ເໜີອນແບບກ່ອນ].

วิสั ปต เยน โล วิสปีโต (ஸ்ரோ)

ยาพิช อันลูกศรได ดีมแล้ว ลูกศร
นั้น ซื่อว่ามายาพิชอันดีมแล้ว.

จตุตถีพหุพิธิสมາล

ເອັບທີ່ເປັນ ຈຕຸຕົກິວັດຕິ ໃນວິເຄຣະໜ້າ
ເປັນປະຮານ ແຫ່ງບທສມາລ ອຍ່າງນີ້
ທຶນໂນ ສຸງໂກ ຍສු ໂສ ທຶນນຸ່າສຸງໂກ
ຮາຈາ

ສ່ວຍ [อันชาวดเมือง ท.]

ถวายแล้ว ແດ່พระราชได พระราช
นັ້ນ ซื่อว่า ມີສ່ວຍອັນชาวดเมือง ท.
ถวายแล้ว.

ກຕໍ ທນຸທກມຸມ ຍສු ໂສ ກຕທນຸທກມຸມ
(ສිසුໂສ)

ທັນທກຣມ [ອັນອາຈາරຍ໌] ທຳແລ້ວ
ແກ່ຄື່ງຍິດ ຄື່ງຍິນ້ນ ຜູ້ວ່າ
ມີທັນທກຣມ ອັນອາຈາරຍ໌ທຳແລ້ວ.

ສນຸ່າໂຕ ສໍເວໂໂຄ ຍສු ໂສ ສນຸ່າຕ-
ສໍເວໂໂຄ (ຊໂນ)

ຄວາມສັງເວັບ ເກີດພວ້ອມແລ້ວ
ແກ່ໜີໃດ ຊນນັ້ນ ຜູ້ວ່າມີຄວາມສັງເວັບ
ເກີດພວ້ອມແລ້ວ.

ປັງຈຸມີພຫຼຸພິທີສມາສ

ເອັບທ ທີ່ເປັນປັງຈຸມີວັກັດຕີ ໃນວິເຄຣະໜໍ
ເປັນປະຫານ ແກ່ນບຖສມາສ

นิคุคตา ชนา ยสุมา โล นิคุคตซโน^(คำโน้ม)

ชน ท. ออกไปแล้ว จากบ้านได
บ้านนั้น ซึ่งว่า มีชนออกไปแล้ว.

ปติตานิ ผلانิ ยสุมา โล ปติตผล^(รุกโข)

ผล ท. หล่นแล้ว จากตันไม่ได ตันไม่
นั้น ซึ่งว่า มีผลหล่นแล้ว.

วีโต ราโค ยสุมา โล วีตราโค ภิกขุ ราคะ ไปปราศแล้ว จากภิกขุได ภิกขุ นั้น ซึ่งว่า มีราคะไปปราศแล้ว.

ฉันจีพหุพพิหิສมาล

อาบทที่เป็น ฉันจีวิภาคติ ในวิเคราะห์
เป็นประธานแห่งบทมาล

ຂຶ້ນາ ອາສວາ ຍສුල ໂສ ຂຶ້ນາສໄວ (ກີກຸ່ງ)

ອາສວະ ທ. ຂອງກີກຸ່ງໄດ ສິນແລ້ວ

ກີກຸ່ງ ນັ້ນ ຜູ້ວ່າ ມີອາສວະສິນແລ້ວ.

ສນຸຕ ຈິຕຸຕ ຍສුල ໂສ ສນຸຕຈິຕໂຕ (ກີກຸ່ງ)

ຈິຕ ຂອງກີກຸ່ງໄດ ຮະຈັບແລ້ວ

ກີກຸ່ງ ນັ້ນ ຜູ້ວ່າມີຈິຕຮະຈັບແລ້ວ.

ຈິນຸນາ ທັດຖາ ຍສුල ໂສ ຈິນຸນທັໂຕ

(ປຸ່ງໂສ)

ມືອ ທ. ຂອງບຸຮ່າໄດ ຂາດແລ້ວ ບຸຮ່າ

ນັ້ນ ຜູ້ວ່າມີມືອຂາດແລ້ວ.

ອີກອຍຢ່າງໜຶ່ງ ບທວີເສລະນະອູ່ຫຼັງ

ທັດຖາ ຈິນຸນາ ຍສුල ໂສ ທັດຖາຈຸຈິນໃນ

(ປຸ່ງໂສ) [ແປລເໜີອນບທກອນ].

ជ័ត្នីអូប្រាស់វិយាយករណ៍

សុវណ្ណនសុល វណ្ណន ឬ វណ្ណន យសុល
តួល សុវណ្ណនវណ្ណន (ភគវា)

វរណៈនៃព្រះដ្ឋីមិព្រះភាគី

ធើយ៉ងដ៉ាង វរណៈនៃហេងទោង

ព្រះដ្ឋីមិព្រះភាគីន័ំ ឱ្យឈាន

មីវរណៈធើយ៉ងដ៉ាងវរណៈនៃហេងទោង.

ពុរុមុនី សទ្វ ឬ សទ្វ យសុល តួល
ពុរុមុនីសទ្វ (ភគវា)

លើយ៉ង នៃព្រះដ្ឋីមិព្រះភាគី

ឱ្យឈាន ធើយ៉ងលើយ៉ងនៃហេងព្រហម

ព្រះដ្ឋីមិព្រះភាគីន័ំ ឱ្យឈាន

មីលើយ៉ងធើយ៉ងលើយ៉ងនៃហេងព្រហម.

ລັດຕມືພຫຼຸພິທີສມາສ

ເອົາບທີ່ເປັນ ລັດຕມືວັກຕິ ໃນວິເຄຣະໜໍ
ເປັນປະຮານແໜ່ງ ບທສມາສ
ສມູປນຸນານີ ສສຸສານີ ຍສຸມື ໂສສມູປນຸນ
ສສຸໂລ (ໜນປໂທ)

ຂ້າວກລ້າ ທ. ໃນໜນບທໄດ
ຖຶງພວ້ມແລ້ວ ຜນບທນັ້ນ ຜູ້ວ່າ
ມີຂ້າວກລ້າຖຶງພວ້ມແລ້ວ.

ພຫຼຸ ນທໂຍ ຍສຸມື ໂລ ພຫຸນທິໂກ (ໜນປໂທ)
ແມ່ນ້ຳ ທ. ໃນໜນບທໄດມາກ
ໜນບທນັ້ນ ຜູ້ວ່າມີແມ່ນ້ຳມາກ.

ຈິຕາ ສີຣີ ຍສຸມື ໂລ ຈິຕສີຣີ (ໜໂນ)
ຄຣີ ຕັ້ງອຢູ່ ໃນໜນໄດ ຜນນັ້ນ ຜູ້ວ່າ
ມີຄຣີຕັ້ງອຢູ່.

និរូបិគ្រារេទេដៃងបតសមាសពេកលាយនី
បតរោកបើនគុណនាម បតទីសែងបើននាមនាម
ពេរាបតពេកលាយនី មិលុងគំរួច វិភាគិ វឌន់ សេមអ
កំណែ ឱ្យរាជ្យ តុលាយាធិករណិយុទ្ធផិតិសមាស

ន បុរិបាបិបុរិបិតិសមាស

ແបលវា មិ...ហាមិតី វិវិ ឬ ឯកំងនី
នតុតិ តសុស សមិតិ អសុមិ

ផ្តុលេមអ យំអិមិ កៅពរោផ្តុមិពរោភាគ
នីន ហេតុនីន ពរោផ្តុមិពរោភាគនីន ឱ្យរាជ្យ
មិផ្តុលេមអ ហាមិតី វិវិ ឬ ឯកំងអេមអ.

នតុតិ តសុស ប្រិបុរិបិតិ ឧបប្រិបុរិបិតិ
បុរិបិតិបុរិបិតិ យំអិមិ កៅពរោផ្តុមិ
ពរោភាគនីន ហេតុនីន ពរោផ្តុមិពរោ-
ភាគនីន ឱ្យរាជ្យមិបុរិបិតិបុរិបិតិហាមិតី
វិវិ ឬ ឯកំងអេមអបុរិបិតិបុរិបិតិ.

ນຕຸຖີ ຕສຸສ ປຸດຸຕາຕີ ອປຸດຸຕໂກ

ບຸຕຣ ທ. ຂອງບຸຮູ່ນັ້ນ ຍ່ອມໄມ່ມີ
ເຫດຸນັ້ນ ບຸຮູ່ນັ້ນ ຜົ່ອວ່າ ມີບຸຕຣ
ໝາມໄດ້ຮູ່ອໄມ່ມີບຸຕຣ

ກິນນາມີກຣນພຫຼພິທີ

ຮູປົວເຄຣະໜ້ແໜ່ງບທສມາລນີ້ ບທທັ້ງສອງ
ມີວັດທີຕ່າງກັນ ເຮັດວຽກວ່າ ກິນນາມີກຣນພຫຼພິທີ
ສມາລ ອຢ່າງນີ້

ເອກຣຕຸຕີ ວາໄສ ອສຸສາຕີ ເອກຣຕຸຕິວາໄສ
(ຊໂນ)

ກາຮອຍໆລື້ນຮາຕຣີໜຶ່ງຂອງໜັນນັ້ນ
ເຫດຸນັ້ນ ຜົ່ອວ່າ ມີກາຮອຍໆລື້ນ
ຮາຕຣີໜຶ່ງ

๓๗๒ • គុម្ភូបាតិវិយាណរណ៍

អុរតិ លោមានិ យសុល នូ អុរតិលោម៊
ពុរាមុនែន

ឱន ទ. ពីក ខែងព្រាមន័ណិ [មើយ្យ]
ព្រាមន័ណិ ន៉ែន ចិំវាំមិធមពីក
អិ ឃតុតិ យសុល នូ អិឃតុតិ (ិយ្យេ)
ជាប ិនមើ ខែងពហារិ [មើយ្យ]
ពហាន៉ែន ចិំវាំ មិជាបិនមើ
ធចុតាំ បាលិមុិ យសុល នូ ធចុតបាលិ
រំ ិនមើ ខែងបុរុបិ [មើយ្យ]
បុរុបិ ន៉ែន ចិំវាំ មិរំ ិនមើ.
មនិ កណុតិ យសុល នូ មនិកណុតិ
(នាករាជា)

កៅវ ពីគ ខែងនាករាជិ [មើយ្យ]
នាករាជន៉ែន ចិំវាំមិកៅវពីគ.

ວິເຄຣະທີ່ແສດງມານີ້ ເປັນແຕ່ຮູບເອກວົນນະ
ອຍ່າງເດືອນ ຄໍາປະສົງຄໍຄວາມເປັນ ພຸວົງນະ
ຈະແສດງເປັນຮູບພຸວົງນະກີໄດ້ ອຸ. ອຍ່າງນີ້
ກຕໍ ກຸສລໍ ເຢທີ ເຕ ກຕກຸສລາ (ຊາ)
ກຸສລ ອັນຫນ ທ. ໜ່າງໄດ ທຳແລ້ວ ຫນ ທ.
ໜ່ານ້ຳ ຂຶ້ວ່າມີກຸສລອັນທຳແລ້ວ.
ອາວຸຫາ ທດຖາສຸ ເຢສໍ ເຕ ອາວຸຫທດຖາ
(ໂຍຮາ)

ອາວຸຫ ຍ່ອມມີ ໃນມືອ ພອງທຫර ທ.
ໜ່າງໄດ ທຫර ທ. ໜ່ານ້ຳ ຂຶ້ວ່າ
ມີອາວຸຫໃນມືອ.

ພຸພພິທີ ທີ່ແສດງມານີ້ ເປັນແຕ່ຫັນເດືອນ
ພຸພພິທີ ບາງອຍ່າງ ມີສມາລອື່ນເປັນທົ່ວອງ ອຸ.
ອຍ່າງນີ້

สมาชิก

ปวตติตปกรณ์มุนิกุโกร (ภาคว่า) ผู้มี
จักษุอธิรัมอันประเสริฐอันให้เป็นไปแล้ว
เป็น ตติยาตุลยาธิกรณพหุพิธิสมາล มี
วิเสสนบุพบท กัมมธารยสมາลและอว-
ราณบุพบท กัมมธารยสมາลเป็นท้อง อุ.

ອວ.ບູພ. ຮມໂມ ເວ ຈກກໍ ຮມມຈກກໍ

វិ.បុព. ព្រមុជ ៣ នូមនេករណីជាតិ

ព្រមនូមនេករកំ

ຕ.ຕຸລ. ປວຕຸຕິຕໍ່ ປວຮນມຸມຈກົກ ໍເນ
ໂສ ປວຕຸຕິຕປວຮນມຸມຈກົກໂກ (ກຄວາ)

-ພහຸພິທີສມາລ ແລະ ອສມາຫາຣທວ່ນທວສມາລ
ເປັນທົ່ວໂລກ ອຸ.

ອສ.ທວ່ນ. ຄນໂໂຈ ຈ ມາລາ ຈ ດນຮມາລາ
ຂ.ຕຸລ. ດນຮມາລາ ອາທິໂຍ ເຢລື່ ຕານີ
ດນຮມາລາທີ່ນີ (ວຕຖຸນີ)

ວ.ບຸພ. ດນຮມາລາທີ່ນີ ຈ ຕານີ ວຕຖຸນີ
ຈາຕີ ດນຮມາລາທີວຕຖຸນີ

ຂ.ກິນ. ດນຮມາລາທີວຕຖຸນີ ທດເລສຸ
ເຢລື່ ເຕ ດນຮມາລາທີທດຄາ (ມນຸສຸສາ)

ສທບຸພພບທ ພහຸພິທີສມາລ

ສມາລທີ່ມີ ສທ ເປັນບທໜ້າ ມີຄຳແປລ
ວ່າ ເປັນໄປກັບດ້ວຍ

ສທ ປຸຕຸເຕັນ ໂຍ ວຕຸຕັດຕິ ສປຸຕຸໂຕ (ປິຕາ)

ໜີໄດ ຍ່ອມເປັນໄປ ກັບ ດ້ວຍບຸຕຣ
ເຫດຸນັ້ນ ຜົນັ້ນ ຂຶ້ວ່າ ເປັນໄປກັບ
ດ້ວຍບຸຕຣ [គື້ອ] ບິດາ

สห รวมญา ยา วตุตตีติ สราชิกา (ปริสา)

บริษัทได ย่อมเป็นไปกับ

ด้วยพระราชา เหตุนั้น [บริษัทนั้น]

ซึ่อว่า เป็นไปกับด้วยพระราชา.

สห มจฉเรน ย วตุตตีติ สมจฉเรว

(จิตต์)

จิต ได ย่อมเป็นไปกับ ด้วยความ

ตระหนี่ เหตุนั้น [จิตนั้น]

ซึ่อว่า เป็นไปกับ ด้วยความตระหนี่

๑. ทิคุスマາສ และ ทวนทวスマາສ เป็น
 - นามนามล้วน
๒. พหุพพิธิスマາສ เป็น คุณนามล้วน
๓. กั้มมธารยスマາສ ตัปปุริสスマາສ และ
 - อพยยิภาวスマາສ เป็นได้ทั้งนามทั้งคุณ

ตัวทวิต

ปัจจัยหมู่หนึ่งสำหรับใช้แทนศัพท์ เป็นประโยชน์นี้เกือกุลแก่เนื้อความย่อ เรียกว่า ตัวทวิต ว่าโดยย่อ มี ๓ อย่าง คือ

- สามัญญาติทวิต
- ภาตติทวิต
- อัพယยตติทวิต

สามัญญาติทวิต

สามัญญาติทวิต แบ่งออกไปอีกเป็น ๓ อย่าง คือ

- โคงตตติทวิต
- ตรัตยาธิตติทวิต
- ราคากิตติทวิต

๓๗๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- ชาตتاทิตต์ธมิต
- สมุหตัทธมิต
- ฐานตัทธมิต
- พหลตัทธมิต
- เสภาจตตัทธมิต
- ตทัสสัตถิตตัทธมิต
- ปกติตตัทธมิต
- ปูรณตัทธมิต
- สังขยาตัทธมิต
- วิภาคตัทธมิต

ในคัมภีร์บาลีไวยากรณ์ทั้งหลาย ท่าน
กล่าวว่า สามัญญาตัทธมิต มี ๑๕ โดยเพิ่ม
อุปมาตัทธมิตและนิสสิตตัทธมิตเข้ามา

គុណពត៌មិត

នៃ គុណពត៌មិត មិច្ចជំនួយ នៃ ពាត គីអូ
និង សាយន សាន លេយុយ និង សិក នូវ លេរ
គំរូ ដែល នឹង ចិត្ត នូវ ការបង្កើត និង ការបង្កើត

វត្ថុភូតិស ធម្មតា វត្ថុភូតិ

ឡាកេខ នៅក្នុង ថ្ងៃ និង សប្តាហ៍ ដើម្បី បង្កើត និង ការបង្កើត.

គុណមសុស ធម្មតា គុណមិត

ឡាកេខ នៅក្នុង ថ្ងៃ និង សប្តាហ៍ ដើម្បី បង្កើត និង ការបង្កើត.

វត្ថុពេទ្យស ធម្មតា វត្ថុពេទ្យ

ឡាកេខ នៅក្នុង ថ្ងៃ និង សប្តាហ៍ ដើម្បី បង្កើត និង ការបង្កើត.

គំរូពីរ សាយន ចិត្ត

ការបង្កើត និង ការបង្កើត និង ការបង្កើត

ឡាកេខ នៅក្នុង ថ្ងៃ និង សប្តាហ៍ ដើម្បី បង្កើត និង ការបង្កើត.

វជ្ជសាស អប្បជំ វជ្ជាយន
ហេតាករ ແងវជ្ជ ីមើវវជ្ជាយន.
មិគុគលិយា អប្បជំ មិគុគលាយន
ហេតាករ ແងនាគមិគុគលិ ីមើវ
មិគុគាយន.

គុណីពីលេ នាម ប៉ែវី
កវិជ្ជាន់, វជ្ជាន់, មិគុគលាន់
វិគ្រារ៉ែន និង ការបោះឆ្នែន នាម ប៉ែវី.

គុណីពីលេ នេយូ ប៉ែវី
ភាគិនិយា អប្បជំ ភាគិនេយូ
ហេតាករ ແងពិនំងុង ីមើវ
ីមើវភាគិនេយូ.

วินตา อปจุจ เวนเตย โย

เหล่ากอ แห่งนางวินตา
ชื่อว่าเวนเตยยะ.

โรหิณยา อปจุจ โรหิเนย โย

เหล่ากอ แห่งนางโรหิณี
ชื่อว่าโรหิเนยยะ.

ศัพท์ที่ลง ณ ปัจจัย

ทกุชสุส อปจุจ ทกุชี

เหล่ากอ แห่งทักษะ ชื่อว่าทกุชี.

วสวัสด อปจุจ วาสวิ

เหล่ากอ แห่งวสวัะ ชื่อว่าวาสวิ.

วรุณสุส อปจุจ วรุณ尼

เหล่ากอ แห่งวรุณะ ชื่อว่าวรุณ尼.

ศัพท์ที่ลง ณิก ปัจจัย

สกุยปุตตสุล อปจจ สาภยปุตติโก^๑
เหล่ากอ แห่งบุตรแห่งลักษณะ
ซึ่ว่าสาภยปุตติกะ.

นาภปุตตสุล อปจจ นาภปุตติโก^๒
เหล่ากอ แห่งบุตรแห่งชนรำ
ซึ่ว่านาภปุตติกะ.

ชินทตตสุล อปจจ เชนทตติโก^๓
เหล่ากอ แห่งชินทตตะ^๔
ซึ่ว่าเชนทตติกะ.

ศัพท์ที่ลง ณว ปัจจัย

อุปกุสุล อปจจ โอปกโว^๕
เหล่ากอ แห่งอุปกุ ซึ่ว่าโอปภาวะ.

ມນຸໂນ ອປຈຸຈຳ ມານໂວ

ເຫລັກອ ແທ່ງມນຸ ຂຶ້ອວ່າມານວະ.

ກຄຸຄຸໂນ ອປຈຸຈຳ ກຄຸຄໂວ

ເຫລັກອ ແທ່ງກັກຄຸ ຂຶ້ອວ່າກັກຄວະ.

ສັບພົບທີ່ລົງ ເນຣ ປັຈຈິຍ

ວິຫວາຍ ອປຈຸຈຳ ເວຮເວຣອ

ເຫລັກອ ແທ່ງແມ່ໜ້າຍ

ຂຶ້ອວ່າເວຮເວຣະ.

ສມຜູສຸສ ອປຈຸຈຳ ສາມເນຣອ

ເຫລັກອ ແທ່ງສມຜະ ຂຶ້ອວ່າສາມເນຣະ.

ตรัตยาทิตตหวิต

ตรัตยาทิตตหวิต ลง ณิก ปัจจัย ใช้แทน
ตรติ ศัพท์ ออย่างนี้

น่าวาย ตรตีติ นาวีโก

ชนได ย่อมข้าม ด้วยเรือ เหตุนั้น

ชนนั้น ซื่อว่า นาวิกะ

[ผู้ข้ามด้วยเรือ].

ติเลหิ ส์ส្មោះ โภชนាំ เตลิก

โภชนະ ระคนพร้อมแล้ว

ด้วยเมล็ดงา ท. ซื่อว่าเตลิกะ

[อันระคนแล้วด้วยงา].

สกแก่น จตตีติ สาภวีโก

[ชนได] ย่อมเที่ยวไป ด้วยเกวียน

เหตุนั้น [ชนนั้น] ซึ่อว่าสาภูมิภัย
[ผู้เที่ยวไปด้วยเกวียน].

ราชคเห ชาโต ราชคหิโก

[ชน] เกิดแล้ว ในเมืองราชคฤห์
ซึ่อว่า ราชคหิภัย
[ผู้เกิดในเมืองราชคฤห์]

ราชคเห วสตีติ ราชคหิโก

[ชนได] ย่อมอยู่ ในเมืองราชคฤห์
เหตุนั้น [ชนนั้น] ซึ่อว่าราชคหิภัย
[ผู้อยู่ในเมืองราชคฤห์]

กาเยน กต มั่น กายิก

กรรม อันชนทำแล้ว ด้วยกาย ซึ่อว่า
กายิกะ [อันชนทำแล้วด้วยกาย]

กายะ วตุตติติ กายิกं

[กรรมได] ย่อມเป็นไป

ในกายนั้น เหตุนั้น [กรรมนั้น]

ซึ่อว่ากายิกะ [อันเป็นไปในกาย]

ทวาระ นิยุตโต โทварิโก

[ชน] ประกอบแล้ว ในประตุ

ซึ่อว่า โทварิกะ [ผู้ประกอบในประตุ]

สกุเณ หนตัว ชีวตติ สาภูณิโก

[ชนได] ฆ่า ชีงนก ท. เป็นอยู่

เหตุนั้น [ชนนั้น] ซึ่อว่าสาภูณิกะ

[ผู้ฆ่าชีงนกเป็นอยู่]

สงฆสุส สนตກ สงฆิกं

[วัตถุได] เป็นของมีอยู่ แห่งสงฆ์

[วัตถุนั้น] ซึ่อว่าลังษิกะ

[ของมีอยู่แห่งสงฆ์]

ອກເຂນ ທີພຸພຕີຕິ ອກຊີໂກ

[ໜົນໄດ] ຍ່ອມເລັ່ນ ດ້ວຍສະກາ

ເຫດຸນ້ຳນັ້ນ [ໜົນນັ້ນ] ຜຶ້ອວ່າອັກຊີກະ

[ຜູ້ເລັ່ນດ້ວຍສະກາ]

រាជាណិត្តធមិត

រាជាណិត្តធមិត ឬ និមិត្ត ឬ ចំណែក ឬ ពេលវេលា ឬ ពេលវេលាដែល
រតុត គំរូ ឬ យោងនឹង

ភាសាលេខ រតុតាំ ភាសាហំ [វត្ថុតាំ]

ផោ [អំណុគគល] យ៉ាងឡាតាំង ឬ ឱ្យរស
ដាក់ ឬ ថាការភាសាហំ [អំណុគគល
យ៉ាងឡាតាំងឱ្យរសដាក់]

មហិសសុស ឬ ទាំងអស់ មំសំ មាធិសំ

នើនឹង ឬ នើនឹងក្របីឬ ឬ ថាការមាធិសំ
[ក្របីឬ]

មគមេ មាទិត មាទិត

[ជន] កើតឡាតាំង ឬ និង ឬ និង ឬ និង
ថាការមគមេ ឬ ថាការមគមេ ឬ ថាការមគមេ

มคธ วสติติ มาโค

[ชนได] ย่อmomoy ในแวนแคว้น

มคธนั้น เหตุนั้น [ชนนั้น]

ซึ่อว่ามคธะ [ผู้อยู่ในแคว้นมคธ]

มคธ อิสุสโโร มาโค

[ชน] เป็นอิสระ ในแวนแคว้นมคธ

นั้น ซึ่อว่ามคธะ [ผู้เป็นอิสระใน

แวนแคว้นมคธ]

กตุติกาย นิยุตโต กตุติกो [มาโล]

เดือน ประกอบแล้ว ด้วยฤกษ์กัตติกา

ซึ่อว่ากัตติกา [อันประกอบ

ด้วยฤกษ์กัตติกา].

วุยการณ์ อธิเตติ เวiyการโน

[ชนได] ย่อmomreijn ซึ่งพยากรณ์

เหตุนั้น [ชนนั้น] ซึ่งว่า เวiyayakarn
[ผู้เรียนชื่งพยากรณ์]

ชาตاثิต्तथित

ชาตاثิต्तथิต มีปัจจัย ๓ ตัว คือ^๑
อิม อิย กิย ใช้แทน ชาต ศัพท เป็นต้น

ศัพท์ที่ลง อิม ปัจจัย

บุรี ชาโต บุริโม

[ชน] เกิดแล้วในก่อน ซึ่งว่า บุริมະ

[ผู้เกิดแล้วในก่อน]

มชุเณ ชาโต มชุณิโม

[ชน] เกิดแล้วในท่ามกลาง

ซึ่งว่า มชุณิມະ [ผู้เกิดแล้วในท่ามกลาง]

ปจฉา ชาโต ปจฉิโม

[ชน] เกิดแล้วในภายหลัง

ซึ่อว่า ปัจฉิมะ [ผู้เกิดแล้วในภายหลัง]

บุตตो อสส อตุถิติ บุตติโม

บุตร ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น

[ชนนั้น] ซึ่อว่า บุตติมະ [ผู้มีบุตร]

อนุเต นิยุตตो อนุตติโม

[ชน] ประกอบแล้วในที่สุด ซึ่อว่า

อันติมະ [ผู้ประกอบแล้วในที่สุด]

ศัพท์ที่ลง อิย ปัจจัย

มนุสสชาติยา ชาโต มนุสสชาติโย

[ชน] เกิดแล้ว โดยชาติแห่งมนุษย์

ซึ่อว่า มนุสสชาติยะ

[เกิดแล้วโดยชาติแห่งมนุษย์]

ឧសុសាត្រិយា ចាត់ ឧសុសាត្រិយៈ

[តំបន់] កែងឡើ ដើម្បីជាតិ ហេងម៉ា
ឱ្យថា អ៊ូសុសាត្រិយៈ

[កែងឡើ ដើម្បីជាតិ ហេងម៉ា]

បន្ទុទិតជាតិយា ចាត់ បន្ទុទិតជាតិយៈ

[ចន] កែងឡើ ដើម្បីជាតិ ហេងប៉ោនទិត
ឱ្យថា ប៉ោនទិតជាតិយៈ

[កែងឡើ ដើម្បីជាតិ ហេងប៉ោនទិត]

បន្ទុទិតជាតិ ឧសុល ឧទុកិតិ វា បន្ទុទិត ជាតិយៈ

អីកួយចំណេះ ជាតិ ហេងប៉ោនទិត ខែង
ចនន័ៃ មើលឲ្យ ហេតុន័ៃ ចនន័ៃ ឱ្យថា
ប៉ោនទិតជាតិយៈ [មិជាតិ ហេងប៉ោនទិត]

គំរូទៀត កិយ ប័ត្រី

អនុមេ និយុត្តិត អនុវក្សិយ

[ชน] ประกอบแล้ว ในที่มีด ซึ่อว่า
អ៊ันវក្សិយ [ผู้ประกอบแล้วในที่มีด]

សមុទ្ធពិធី

សមុទ្ធពិធី មិប័ត្រី ៣ ពោ គីវ ភាព,
ន, តា ឲ្យແញ សមុទ្ធគំរូ

គំរូទៀត ភាព ប័ត្រី

មនុស្សសាន់ សមុទ្ធមេ មានុស្សកែ

ប្រជុំមេងមនុម្លួយ ទ. ឱ្យឈរមានុកក
[ប្រជុំមេងមនុម្លួយ ហើយអ្នមេងមនុម្លួយ]

๓๙๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

มยุรานั่ม สมูโห มายุรโก

ประชุมแห่งนกยูง ท. ซึ่อว่ามายุรกะ

[ประชุมแห่งนกยูงหรือฝูงแห่งนกยูง]

กไปตานั่ม สมูโห ก้าไปตโกร

ประชุมแห่งนกพิราบ ท. ซึ่อว่า

ก้าไปตกะ [ประชุมแห่งนกพิราบ

หรือฝูงแห่งนกพิราบ]

ศัพท์ที่ลง ณ ปัจจัย

มนูโส, มายุโร และ ก้าไปตโ.

วิเคราะห์และคำแปลเหมือนใน กัน ปัจจัย.

ศัพท์ที่ลง ตา ปัจจัย

ความานั่ม สมูโห ความตา

ประชุมแห่งชาวบ้าน ท. ซึ่อว่า

ความตา [ประชุมแห่งชาวบ้าน]

ចនានាំ សម្បទី ចនតា

ប្រជុំមេដៃងចន ទ. ឱ្យថា ចនតា

[ប្រជុំមេដៃងចន].

សហយណាំ សម្បទី សហយតា

ប្រជុំមេដៃងសហយ ទ. ឱ្យថា សហយតា

[ប្រជុំមេដៃងសហយ]

គ្រាន់ព័ត៌មិត

គ្រាន់ព័ត៌មិត លង អីយ ប៉ែវីយ ឲ្យបាន
រាជ គំពូ

មណនសត វានាំ មណិយំ

ទីព៉ោង ដៃងគមាមោ ឱ្យថា មណិយំ

[ទីព៉ោងដៃងគមាមោ]

พนธนสุล งาน พนธนียঁ

ที่ตั้ง แห่งความผูก ชื่อว่าพันธนียะ
[ที่ตั้งแห่งความผูก]

โมจนสุล งาน โมจนียঁ

ที่ตั้งแห่งความแก้ ชื่อว่าโมจนียะ
[ที่ตั้งแห่งความแก้]

อีย, เออย, ปัจจัย ແ ນິລັງໃນອຣດ

គືອ ອຣທ [ຄວຣ] ອຍ່າງນີ້

ທສුසන් ອຣහຕිຕි ທසුසනීໂය

[ชนได] ຍ່ອມຄວຣ ທ්‍රේණ ຂේ ຄວາມເහින
ເහඳුන්න [ชนนั้น] ທ්‍රේණ ຂේ ວාත්සනීยะ
[ຜູ້ຄວຣ ທ්‍රේණ ຄວາມເහින ອີວຸນ່າດຸ]

ปูชน์ อรหตีติ ปูชนีย์

[ชนได] ย่อมาควร ซึ่งการบูชา เหตุนั้น

[ชนนั้น] ซึ่ว่าปูชนียะ ซึ่ว่าปูชนียะ

[ผู้ควรซึ่งการบูชา]

ทกุขิน อรหตีติ ทกุขิเนย์

[ชนได] ย่อมาควร ซึ่งทกุขินา

เหตุนั้น [ชนนั้น] ซึ่ว่าทกุขิเนยยะ

[ผู้ควรซึ่งทกุขินา]

ในลักษณะติว่า อីយ ប័ត្រយ ลงในอรรถ
อันอื่นไดបាន อย่างนេះ

อุปทานาน ទิต อุปทานីយ

เกីក្បលកេ อุปทาน ទ. ซึ่วា

อุปทานីយะ [เกីក្បលកេអុពាល់]

อุทเร ກວะ อุทรีຍ

[โภชนະ] มีในท้อง ซึ่ว่า อุทรีຍะ
[โภชนະมีในท้อง]

พหุลตั้ทธิ

ในพหุลตั้ทธิ ลง อาลุ ปัจจัย ใช้แทน
ปกติ หรือ พหุล ศัพท์

อภิช්‍රමາ อສ්‍ල ປກຕ ອඩිච්‍රමාලු

อภิช්‍රමາ เป็นปกติ ของชนนັ້ນ

[ชนนັ້ນ] ซึ่ว่า มีอภิช්‍රමາเป็นปกติ.

อภิช්‍රමາ อສ්‍ල ພහළා ວາ ອඩිච්‍රමාලු

ອີກอย่างหนึ่ง อภิช්‍රමາ ของชนนັ້ນ

มาก [ชนนັ້ນ] ซึ่ว่ามีอภิช්‍රමามาก.

ສීຕ ອස්‍ල ປກຕ ສීຕාලු

หน้า เป็นปกติของประเทคโนโลย
[ประเทคโนโลย] ซึ่อว่า มีหน้า
เป็นปกติ,

สีตํ เอตุต พหุล วา สีตาลু
อิกอย่างหนึ่ง หน้าในประเทคโนโลย
มาก [ประเทคโนโลย] ซึ่อว่ามีหน้ามาก

ทยา อสุส ปกติ ทยาลু

ความเอ็นดู เป็นปกติ ของชนนั้น
[ชนนั้น] ซึ่อว่า มีความเอ็นดู
เป็นปกติ

ทยา อสุส พหุลา วา ทยาลু

อิกอย่างหนึ่ง ความเอ็นดู ของ
ชนนั้นมาก [ชนนั้น] ซึ่อว่า
มีความเอ็นดูมาก.

ເສ්ථාත්ථවිත

ໃນ ເສ්ථාත්ථවිත ມີປ່ຈັຍ ៥ ຕ້າ ຄືອ
ຕຣ ຕມ ອີຍີສຸສກ ອີຍ ອິກුຈ

ສັພທ්ථේລ ຕຣ ປ່ຈັຍ

ປາປຕໂຮ ເປັນບາປກວ່າ,
ປະນຸທິຕຕໂຮ ເປັນບັນທິຕກວ່າ,
ທີນຕໂຮ ເລວກວ່າ,
ປຳນີຕຕໂຮ ປະປຳຕກວ່າ.

ສັພທ්ථේລ ຕມ ປ່ຈັຍ

ປາປຕໂມ ເປັນບາປທීສຸດ,
ປະນຸທິຕຕໂມ ເປັນບັນທິຕທීສຸດ,
ທີນຕໂມ ເລວທීສຸດ,
ປຳນີຕຕໂມ ປະປຳຕທීສຸດ.

ศัพท์ที่ลง อิยิสุสก ปัจจัย
ปาบิยิสุสโก เป็นบาปกว่า.

ศัพท์ที่ลง อิย ปัจจัย
ปาบิโย เป็นบาปกว่า,
กนิโย น้อยกว่า,
เสยุโย ประเสริฐกว่า,
เชยุโย เจริญกว่า.

ศัพท์ที่ลง อิภูจ ปัจจัย
ปาปิภูโจ เป็นบาปที่สุด,
กนิภูโจ น้อยที่สุด,
เสภูโจ ประเสริฐที่สุด,
เชภูโจ เจริญที่สุด.

និងចំណុចទាំង៥ នឹង ពរ និង ឯឈឺ លើនិង
ឯុត្តិវិសាលកុណកំពុំ ឬ និង ឯុត្តិវិសាល
កុណកំពុំ ដោយបានផ្តល់នូវការប្រាក់ប្រាក់
ដែលមិនត្រូវបានក្លាយជាប្រាក់ប្រាក់ឡើង

សុភុទ្ធសាស្ត្រ ឯុត្តិវិសាល ឯុត្តិវិសាល
បាបិត បាបត្រូវ បាបតម.

ចន ទ. ហេតុនី ថែរង បាប
ចននីបាបិត ឬ ឯុត្តិវិសាល នៅក្នុង [ក្រោម]
ចន ទ. ហេតុនី ហេតុនី [ចននី] ឱ្យរាយ
បាបត្រូវ, បាបតម

ตั้พสสัตว์ตั้พธิตร

ตั้พสสัตว์ตั้พธิตร มีปัจจัย ๙ ตัว คือ
วี ส สี อิก อี ร วนุตุ มนุตุ ณ ใช้แทน
อตุถิ ศัพท์

ศัพท์ที่ลง วี ปัจจัย

เมรา อสุส อตุถิ เมราวี

ปัญญา ของชนนั้น มีอยู่
เหตุนั้น [ชนนั้น] ซึ่อว่ามีปัญญา.

มายา อสุส อตุถิ มหาวี

มายา ของชนนั้น มีอยู่
เหตุนั้น [ชนนั้น] ซึ่อว่ามีมายา.

ศัพท์ที่ลง ส ปัจจัย

สุเมรา อสุส อตุถิติ สุเมธโล^๑
ปัญญาดี ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น^๒
[ชนนั้น] ซึ่งว่ามีปัญญาดี.

ศัพท์ที่ลง สี ปัจจัย

ตโภ อสุส อตุถิติ ตปสี

ตปะ [ความเพียรอันเพabaป] ของ
ชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น [ชนนั้น]
ซึ่งว่ามีตปะ.

เตโซ อสุส อตุถิติ เตซลี

เดช ของชนนั้น มีอยู่ เหตุนั้น^๓
[ชนนั้น] ซึ่งว่ามีเดช.

គំពុកទីលេង អិក ប៉ែវយោ

ទណ្ឌូទេ អសុស អតុវិតិ ទណ្ឌុទិកោ

មើលម៉ោង ខាងចន្លែង មើលយុទ្ធម៉ោង
[ចន្លែង] ឱ្យឈរ មើលម៉ោង.

អតុវិតិ អសុស អតុវិតិ អតុវិកោ

ការពិនិត្យ ខាងចន្លែង មើលយុទ្ធម៉ោង
យុទ្ធម៉ោង [ចន្លែង]

ឱ្យឈរ មើការពិនិត្យ

គំពុកទីលេង អិក ប៉ែវយោ

ទណ្ឌុទេ គឺ គុណមើលម៉ោង វិគ្រារាជ៍ហេមើន
ទណ្ឌុទិកោ]

សុខ អសុស អតុវិតិ សុខិ

សុខ ខាងចន្លែង មើលយុទ្ធម៉ោង
[ចន្លែង] ឱ្យឈរមើសុខ.

ក្រុក អស់ អទុតិតិ ក្រុក

ក្រុក [សមប័តិ] ឱងជនន័ៃ មើលយុ
ហេតុន័ៃ [ជនន័ៃ] ឱ្យឈាមក្រុក.

គំពួក ពេជ្ជយ

មុខ អស់ អទុតិតិ មុខទូ

នាំដឹង ឱងខ្លួនម័ៃ មើលយុ ហេតុន័ៃ
[ខ្លួនម័ៃ] ឱ្យឈាមនាំដឹង [មិរលាងវាន]

មុខ អស់ អទុតិតិ មុខទូ

ភាកទឱងជនន័ៃ មើលយុ ហេតុន័ៃ
[ជនន័ៃ] ឱ្យឈាមភាកទ [គ្រឿងភាកទ]

គំពួក ពេជ្ជយ

គុណ អស់ អទុតិតិ គុណវា

គុណ ឱងជនន័ៃ មើលយុ ហេតុន័ៃ
[ជនន័ៃ] ឱ្យឈាមគុណ.

នាំ អស់ អតុវិតិ នាយា

ទរួយៗ ខែងខ្លួន មើលយុះ ហេតុខ្លួន
[ខ្លួន] ឱ្យឈាមីទរួយៗ.

បណ្តុះ អស់ អតុវិតិ បណ្តុះ

បណ្តុះ ខែងខ្លួន មើលយុះ ហេតុខ្លួន
[ខ្លួន] ឱ្យឈាមីបណ្តុះ.

បុណ្យ អស់ អតុវិតិ បុណ្យ

បុណ្យ ខែងខ្លួន មើលយុះ ហេតុខ្លួន
[ខ្លួន] ឱ្យឈាមីបុណ្យ.

គំព្កៀលេ មនុតុ ចំណែក

ឈាយ អស់ អតុវិតិ ឈាយសុមា

ឈាយ ខែងខ្លួន មើលយុះ ហេតុខ្លួន
[ខ្លួន] ឱ្យឈាមីឈាយ.

សតិ អស់ អទុតិតិ សព្វិមាត

សតិ ខែងជនន័ំ មើយូរ ហេតុន័ំ
[ជនន័ំ] ីថវា មើលពិ.

ឧក្រឹម អស់ អទុតិតិ ឧក្រឹមា

ឧក្រឹម ខែងជនន័ំ មើយូរ ហេតុន័ំ
[ជនន័ំ] ីថវា មើលឧក្រឹម [គណតាជី
វីរីគុណមិញ្ចាន]

ចុះ អស់ អទុតិតិ ចុះិមាត

គម្រោង ខែងជនន័ំ មើយូរ
ហេតុន័ំ [ជនន័ំ] ីថវា មើគម្រោង.

បុត្ទិត អស់ អទុតិតិ បុត្ទិមាត

បុត្ទ ខែងជនន័ំ មើយូរ
ហេតុន័ំ ជនន័ំ ីថវា មើបុត្ទ

ปาป օສූ ອත්තීຕි පාපිමා

ບາප ຂອງມາຮນັ້ນ ມືອຢູ່

ເຫດຸນັ້ນ ມາຮນັ້ນ ທີ່ວ່າມີບາປ

ສັພທໍທີ່ລົງ ຄນ ປັຈຈີຍ

ສතුරා ອසූ ອත්තීຕි ສතුໂຮ

ຄຣັກරා ຂອງໜනັ້ນ ມືອຢູ່ ເຫດຸນັ້ນ
[ໜනັ້ນ] ທີ່ວ່າມີຄຣັກරා.

ມຈຸແຂຮ່ ອසූ ອත්තීຕි ມຈຸແຂໂຮ

ຄວາມຕະຮະໜີ ຂອງໜනັ້ນມືອຢູ່
ເຫດຸນັ້ນ [ໜනັ້ນ] ທີ່ວ່າ
ມີຄວາມຕະຮະໜີ.

ปกติธรรมิต

ใน ปกติธรรมิต ลง มาย ปัจจัย ใช้แทน
ปกต, วิการ ศัพท์

ส่วนนุ่น ปกติ โลหะนุ่นம்

[ภาษาชนะ] อันบุคคลทำแล้ว
ด้วยทอง ซึ่อว่าโลหะนุ่นம்
[อันบุคคลทำแล้วด้วยทอง]

ส่วนนุ่นสุส วิการໂ วา โลหะนุ่นம்

อีกอย่างหนึ่ง [ภาษาชนะ] เป็นวิการ
แห่งทอง ซึ่อว่า โลหะนุ่นம்
[อันเป็นวิการแห่งทอง]

มตุติกาย ปกติ มตุติกามம்

[ภาษาชนะ] อันบุคคลทำแล้วด้วยดิน
ซึ่อว่า มตุติกามம்

[อันบุคคลทำแล้วด้วยดิน]

มตุติกาย วิกาโร วา มตุติกามย
อิกอย่างหนึ่ง [ภาชนะ] เป็นวิการ
แห่งดิน ซึ่อว่ามตติกามยะ
[อันเป็นวิการแห่งดิน]

อยสา ปกต อโยมย

[ภาชนะ] อันบุคคล ทำแล้วด้วย
เหล็ก ซึ่อว่าอโยมยะ

[อันบุคคลทำแล้วด้วยเหล็ก]

อยโล วิกาโร วา อโยมย

อิกอย่างหนึ่ง [ภาชนะ] เป็นวิการ
แห่งเหล็ก ซึ่อว่า อโยมยะ
[อันเป็นวิการแห่งเหล็ก]

ប្រនត័បិទ

នៅ ប្រនត័បិទ មីថ្ងៃចុង ៥ ព៉ាវ គីឡូ
ពិយ ត ស ម អី ឲ្យແញ ប្រន គំរូ

គំរូទីលេង ពិយ ចុងចុង

ទុវិនុនំ ប្រនូន ទុក្ខិយ

[ខន] បើនីពីពើម ផែងខន ទ. ២

ីូវាហី ២

ពិនុលំ ប្រនូន ពិយ

[ខន] បើនីពីពើម ផែងខន ទ. ៣

ីូវាហី ៣.

គំរូទីលេង ត ចុងចុង

ទុនុនំ ប្រនូន ទុក្ខិយ

[ชน] เป็นที่เต็ม แห่งชน ท. ๔
ซึ่อว่าที่ ๔.

ศัพท์ที่ลง จ ปัจจัย

ชนน์ ปูรโณ ฉภูโจ

[ชน] เป็นที่เต็มแห่งชน ท. ๖
ซึ่อว่า ที่ ๖

ศัพท์ที่ลง ม ปัจจัย

ปลุจนน์ ปูรโโน ปลุจโม

[ชน] เป็นที่เต็ม แห่งชน ท. ๕
ซึ่อว่าที่ ๕

สตุตนน์ ปูรโโน สตุตโม

[ชน] เป็นที่เต็ม แห่งชน ท. ๗
ซึ่อว่าที่ ๗

ในอิตถีลิงค์ ตั้งแต่ เอกาทส เป็นต้น
ถึง อภูจารส ลง อี ปัจจัย อย่างนี้

เอกสารสนับสนุน ปูรณี เอกาทสี [อิตถี]

หญิงเป็นที่เต็มแห่ง หญิง ท. ๑๑

ซึ่อว่าที่ ๑๑

ทุวอาทสนับสนุน ปูรณี ทุวอาทสี

[หญิง] เป็นที่เต็ม แห่งหญิง ท.

๑๒ ซึ่อว่าที่ ๑๒

อथุ ศัพท แปลว่า กິ່ງ, គົງ ใช້ນໍາ
จำนวนเต็ม (ปูรณสังขยา) ที่มีเศษเป็น
គົງหนึ่งของจำนวนเต็มในที่นั้นๆ อย่างนี้

อथุเณ ทุติโย ทิวทุโณ ทิยทุโณ

ที่ ๒ ด້ວຍທັກິ່ງ ซึ่อว่า ทิวทຸມະ,

ทิยທຸມະ

ອທຸເມນ ຕຕິໂຍ ອທຸຜົດໄອອທຸຜົດເຕຍຸໂຍ

ທີ ๓ ດ້ວຍທັງກິ່ງ ຂຶ່ວ ອັກຜົດຕິຍະ ແລະ
ອັກຜົດເຕຍຍະ [๒ ກັບຄຣິ່ງ]

ອທຸເມນ ຈຕຸຕຸໂຄ ອທຸໝູຫຼໄມ

ທີ ๔ ດ້ວຍທັງກິ່ງ ຂຶ່ວ ອັກຜູ້ອົມະ
[๓ ກັບຄຣິ່ງ]

ສັ່ງຊາຕັກນິດ

ໃນ ສັ່ງຊາຕັກນິດ ລົງ ກ ປັຈຈັຍ ໃຊ້ແນ
ປົມາລັ ຄັພໍ່

ເຫວ ປົມາລັນິ ອສຸສາຕີ ທຸວິກໍ

ປົມາລັ ທ. [ເຄື່ອງກຳນົດນັບ]

ຂອງວັດຖຸນັ້ນ ແລະ ເຫດຖຸນັ້ນ [ວັດຖຸນັ້ນ]

ຊື່ວ່າ ມີປົມາລັ ແລະ

ตีณ ปริมาணานิ อสุสาติ ติก

ปริมาṇ ท. ของวัดถุนัน ๓ เหตุนัน
[วัดถุนัน] ชื่อว่ามีปริมาṇ ๓.

วิภาคตั้ทธิ

ใน วิภาคตั้ทธิ มีปัจจัย ๒ ตัว คือ
รา, โล. ใช้แทน วิภาค ศัพท์

ศัพท์ที่ลง รา ปัจจัย

เอเกน วิภาเคน เอกรา

โดยส่วนเดียว ชื่อว่า เอกรา.

ทวีพิ วิภาเคน ทุวิรา

โดยส่วน ท. ๒ ชื่อว่า ทุวิรา.

ສັພໍທີ່ລົງ ໂສ ປ່ຈັຍ

ປເທນ ວິກາເຄນ ປທໂສ

ໂດຍຄວາມຈໍາແນກ ໂດຍບທຊື່ວ່າ
ປທໂສ.

ສຸຕຸເຕັນ ວິກາເຄນ ສຸຕຸໂສ

ໂດຍຄວາມຈໍາແນກ ໂດຍສຸຕຣ ຜື້ວ່າ
ສຸຕຸໂສ.

ກາວຕັກຫີຕ

ໃນກາວຕັກຫີຕ ມີປ່ຈັຍ ລ ຕ້ວ ຄືອ
ຕຸຕ, ຖຸຍ, ຕຸຕນ, ຕາ, ບ, ກະນ ໃຊ້ ແນ
ກາວ ສັພໍ

[ທີ່ລົງ ຕາ ປ່ຈັຍເປັນອິຕິລິງຄ ນອກນັ້ນ
ທັງໝາດເປັນນຸ່ສກລິງຄ]

ศัพท์ที่ลง ตุต ปัจจัย

จนุทสุส ภาโว จนุทตุต

ความเป็นแห่งพระจันทร์

ซึ่อว่า จันทตตะ

(ความเป็นแห่งพระจันทร์).

มนุสสสสส ภาโว มนุสสตุต

ความเป็นแห่งมนุษย์ ซึ่อว่า

มนุสสตตะ (ความเป็นแห่งมนุษย์)

ทณฑโน ภาโว ทณฑิตุต

ความเป็นแห่งคนมีไม้เท้า

ซึ่อว่า ทณฑิตตะ

(ความเป็นแห่งคนมีไม้เท้า)

ປາຈກສຸສ ກາໂວ ປາຈກຕຸຕົ້ມ

ຄວາມເປັນແຫ່ງຄນຫຸ່ງ ທີ່ວ່າ

ປາຈກຕຸຕະ (ຄວາມເປັນແຫ່ງຄນຫຸ່ງ)

ນື້ລສຸສ ກາໂວ ນື້ລຕຸຕົ້ມ

ຄວາມເປັນແຫ່ງຂອງເຂີຍວາ ທີ່ວ່າ

ນື້ລຕຸຕະ (ຄວາມເປັນແຫ່ງຂອງເຂີຍວາ)

ສັພທີ່ລົງ ນຸຍ ປັຈຈັຍ

ປັນທິຕສຸສ ກາໂວ ປັນທິຈຸຈຳ

ຄວາມເປັນແຫ່ງບັນທິຕ ທີ່ວ່າ

ປັນທິຈະ (ຄວາມເປັນແຫ່ງບັນທິຕ)

ກຸສລສຸສ ກາໂວ ໂກສລຸລົໍ

ຄວາມເປັນແຫ່ງຄນໜລາດ ທີ່ວ່າ

ໄກສ້ລລະ (ຄວາມເປັນແຫ່ງຄນໜລາດ)

สมณสุส ภาษา สามัญ

ความเป็นแห่งสมณะ ชื่อว่า

สามัญญา (ความเป็นแห่งสมณะ)

สุทธสุส ภาษา โลหะชัช

ความเป็นแห่งเพื่อน [คนมีใจดี]

ชื่อว่า โลหะชัช

(ความเป็นแห่งคนมีใจดี)

ปริสสุส ภาษา ปะริสสุส

ความเป็นแห่งบุรุษ ชื่อว่า

ปะริஸະ (ความเป็นแห่งบุรุษ)

นิปกสุส ภาษา เนปกุก

ความเป็นแห่งคนมีปัญญา [เครื่อง

รักษาไว้ซึ่งตน] ชื่อว่า เนปากะ

(ความเป็นแห่งคนมีปัญญา)

อุปนาย ภาโว ໂອປົມມົມ

ความເປັນແທ່ງອຸປາ ຂຶ້ວ່າ

ໂອປົມນະ (ความເປັນແທ່ງອຸປາ)

ຜູ້ຄຶກຂາພິ້ງສັງເກດ ຄຸນຍ ປັຈຈີຍນີ້ ພຖທີ່
 ສະຕັວຫຼາທີ່ເປັນຮັສສະລ້ວນ ແລະຕ້ອງລົບຕາມ
 ພວກປັຈຈີຍທີ່ມີ ຄຸນ ອັກຊຣ ທີ່ກລ່າວແລ້ວໃນ
 ໂຄດຕັດຕັດທີ່ ຂ້າງຕັນ ເມື່ອລົບ ຄຸນ ແລ້ວ ເໜືອ
 ອູ່ຢູ່ແຕ່ ຍ ລົບ ອ ສະທີ່ສຸດສັກພົກທີ່ຂ້າງຫຼາເລີຍ
 ແນີ້ອນສັກພົກ ຄືວ ປັນທີຕະ ລົບ ອ ເລີຍ ຄົງ
 ແຕ່ປັນທີຕ ແລ້ວເອາພຍ້ມູນະທີ່ສຸດສັກພົກ
 ຊຶ່ງມີສະວັນລົບເລີຍແລ້ວນັ້ນ ກັບ ຍ ປັຈຈີຍ
 ອາເທລສຕາມສຖານທີ່ຄວຣ ອຍ່າງນີ້

- ຕຸຍ ເປັນ ຈຸຈ
- ລຸຍ ເປັນ ລຸລ

- ວຸຍ ເປັນ ວຸລູ
 - ທຸຍ ເປັນ ຊູ້

นอกนั้น เอาเป็นเหมือนพยัญชนะหน้า
ย ทั้ง ๒ ตัว หรือคงไว้อย่างเดิม ไม่อาเจล.

ในสัททันนีติว่า ศัพท์ คือ วิธิย ความ
เป็นผู้กล้า [ความเพียร] และอาลสิย ความ
เป็นผู้เกียจคร้าน ลง ณิย ปัจจัย. โสเจยุย
ความเป็นของสะอาด ลง เนยุย ปัจจัย.
ทาสพย ความเป็นทาส ลง พย ปัจจัย

ศัพท์ที่ลง ตา ปัจจัย

มุทุโน ภาโว มุทุตา

ความเป็นแห่งคนอ่อน [คนใจอ่อน]
ซึ่ว่า มุทุตา

นิทุรามสุส ภาโว นิทุรามตา

ความเป็นแห่งคนมีความหลับ
เป็นที่มายินดี ซึ่วานิทุรามตา.

สหายสุส ภาโว สหายตา

ความเป็นแห่งสหาย ซึ่ว่าสหายตา.

ศัพท์ที่ลง ณ ปัจจัย

วิสมสุส ภาโว เวสม

ความเป็นแห่งของเลมอปราศ^{ปราศ}
[ไม่เลมอ] ซึ่ว่า เวสมะ

สุจโน ภาโว โลจ

ความเป็นแห่งของสะอาด

ซึ่อว่า โลจะ

มุทโน ภาโว มทุทว

ความเป็น แห่งคนอ่อน

ซึ่อว่า มัทธะ.

ศัพท์ที่ลง กณ ปัจจัย

รามณียสุส ภาโว รามณียก

ความเป็นแห่งของอันบุคคล

พึงยินดี ซึ่อว่า รามณียก

มนุญญาสุส ภาโว มนุญญาภก

ความเป็นแห่งของที่เป็นที่พูใจ

ซึ่อว่า มนุญญาภก.

อัพยยต์ธิต

ในอัพยยต์ธิต มีปัจจัย ๒ ตัว คือ
ถ้า ถ.

ถ้า ปัจจัย ลงในประการ หลังลัพพนาม
อย่างนี้ ยก ประการได ตรา ประการนั้น
สพพถ้า ประการทั้งปวง.

ถ ปัจจัย ลงในประการ หลัง ก แล้ว
อิม อย่างนี้ กถ ประการไร อย่างไร อิตถ
ประการนี้ อย่างนี้.

และคัพท์ที่ลงอัพยยปัจจัยที่กล่าวแล้ว
ใน อัพยยศพท ท่านก็กล่าวว่า เป็นอัพย-
ต์ธิต เมื่อนกัน.

ศัพท์ตั้พธิที่เป็น ๓ ลิงค์

ณ ปัจจัย

ปุ.

อิต.

นปุ.

วาสิภูโจ

วาสิภูจิ

วาสิภูจ

ณ ปัจจัย

มนโน

มนวิกา

มนวิก

ณิก ปัจจัย

นาวิโก

นาวิก

นาวิก

ตร ปัจจัย

ปาปตโร

ปาปตรา

ปาปตร

รี ปัจจัย

เมราวี

เมราวนี

เมราวี

วนุตุ ปัจจัย

คุณва

คุณວตี

คุณว หรือ

คุณวนุต

หลักสัมพันธ์

ปฐมวิภาคติ

ใช้ในวรรค ๖ อาย่าง

๑. เป็นประธานในประโยคที่ไม่มีกริยา
คุณพากย์ เรียกชื่อว่า **ลิงคตุณ**
๒. เป็นประธานในประโยคอุปมา
เรียกชื่อว่า **อุปมาลิงคตุณ**
๓. เป็นประธานในประโยคกัตตุวาจก
เรียกชื่อว่า **สยกตุตตา**
๔. เป็นประธานในประโยคกัมมavaจก และ
เหตุกัมมavaจก เรียกชื่อว่า **วุตตุกมุม**
๕. เป็นประธานในประโยคเหตุกัตตุวาจก
เรียกชื่อว่า **เหตุกตุตตา**

๔๗๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

๖. เป็นประธานประโยคกิริยาประธานนัย
ซึ่งมี ตัว ปัจจัยคุณพากย์ เรียกชื่อว่า
ปกติกตุตา

ทุติยาภิภัตติ

ใช้ในอรรถ ๖ อ่าย่าง (เข้ากับกิริยา)

๑. แปลว่า ซึ่ง เรียกชื่อว่า อนุตตากมุม
๒. แปลว่า สู่ เรียกชื่อว่า
 ๓. แปลว่า ยัง เรียกชื่อว่า การิตกมุม
 ๔. แปลว่า สิ้น, ตลอด เรียกชื่อว่า
 ๕. แปลว่า กะ, เนพะ เรียกชื่อว่า
 - อกถิตกมุม

๖. แปลไม่ออกสำเนียงอย่างนิบາต และเป็นวิเสสนะของกิริยา เรียกชื่อว่า กิริยาวิเสสน

ตติยาวิภัตติ

ใช้ในอรรถ ๖ อย่าง (เข้ากับนามบ้าง กิริยาบ้าง อพยยศพทบ้าง)

๑. แปลว่า ด้วย เรียกชื่อว่า กรณ

๒. แปลว่า โดย, ตาม, ข้าง เรียกชื่อว่า ตติยาวิเสสน

๓. แปลว่า อัน เรียกชื่อว่า อนภิหิตกตุตา

๔. แปลว่า เพราะ เรียกชื่อว่า เหตุ

๕. แปลว่า มี (แปลหลังนาม) แปลว่า ด้วยทั้ง (แปลหลังกิริยา) เรียกชื่อว่า อิตุณภูต

๖. แปลว่า ด้วย เข้ากับ สทธี, สห, ลំ, สม, สมาน, สทธิส เรียกชื่อว่า
สหตุถตติยา

จตุตถีวิภัตติ

- ใช้ในอรรถ ๓ อย่าง (เข้ากับกิริยา)
๑. แปลว่า แก่ (เป็นที่ให้) เรียกชื่อว่า
สมปทาน
๒. แปลว่า เพื่อ (เป็นที่ส่งไป) เรียกชื่อว่า
สมปทาน
๓. แปลว่า ต่อ (เป็นที่ประทุษร้าย)
เรียกชื่อว่า **สมปทาน**

ปัญจมีวิภาคตี

ใช้ในอrror ๓ อย่าง (เข้ากับนามบ้าง
กิริยาบ้าง นิบัตบ้าง)

๑. แปลว่า แต่, จาก (เป็นเด่นออก)
เรียกชื่อว่า อปาน
๒. แปลว่า กว่า (เป็นที่เปรียบ) เรียกชื่อว่า
อปาน
๓. แปลว่า เหตุ, เพราะ เรียกชื่อว่า เหตุ

ฉันจิวิภาคตี

ใช้ในอrror ๓ อย่าง (เข้ากับนาม)

๑. แปลว่า ของ เรียกชื่อว่า สามีสมพนธ์
๒. แปลว่า แห่ง (เนื่องในคณะ)
เรียกชื่อว่า สมุหลสมพนธ์

๔๓๒ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

๓. แปลว่า แห่ง (เนื่องในกิริยาอาการ และ ภาศพท์) เรียกชื่อว่า **ภาวนิสมุพนธ**
๔. แปลว่า เมื่อ (เป็นประธานในพากย่างค์ ที่แทรกเข้ามา) เรียกชื่อว่า **อนاثร** (มีบท อนاثรกิริยา มารับ)
๕. แปลว่า แห่ง, หนา (เป็นจำนวนที่รวมกัน อยู่ซึ่งจะต้องถอนออก) เรียกชื่อว่า **นิทุราณ** (มีบท นิทุราณីย มารับ)
๖. แปลว่า ซึ่ง (แปลหักวิภาคติ) เรียกชื่อว่า **ฉภุจីกមុន**
๗. แปลว่า ด้วย (แปลหักวิภาคติ) เข้ากับ ปูร ราตุ เรียกชื่อว่า **ฉภุจីกรณ**

สัตตมีวิภาคติ

ใช้ในอրรถ ๕ อย่าง (เข้ากับนามบ้าง
กิริยาบ้าง)

๑. แปลว่า ใน (เป็นที่กำบังไว้โดยปกติ)
เรียกชื่อว่า **ปฏิจุณนาhar**
๒. แปลว่า ใน (เป็นที่ซึมซาบหรือปนอยู่)
เรียกชื่อว่า **พุยาปิกาhar**
๓. แปลว่า ใน (เป็นที่อยู่อาศัย) เรียกชื่อว่า
วิสยาhar
๔. แปลว่า ใกล้, ณ เรียกชื่อว่า **สมีปากa**

๕. แปลว่า เหนือ, บน, ที่ เรียกชื่อว่า
อุปสิเลสิกาธาร
๖. แปลว่า ใน, ณ (เป็นกาล) เรียกชื่อว่า
กาลสตุตมี
๗. แปลว่า ใน, เพราะ เรียกชื่อว่า
นิมิตตสตุตมี
๘. แปลว่า ครั้นเมื่อ (เป็นประธานใน
พากย่างค์ ที่แทรกเข้ามา) เรียกชื่อว่า
ลกุขณ (มีบท ลกุขณกิริยา márabb)
๙. แปลว่า ใน, หนา (เป็นจำนวนที่รวมกัน
อยู่ ซึ่งจะต้องถอนออก) เรียกชื่อว่า
นิทุราณ (มีบท นิทุราณนីย márabb)

บทนามนาม

บทนามนาม แปลว่า ใน ไม่เข้าหลัก สัตตมีวิภัตติ ถ้าเข้ากับกริยา เรียกชื่อว่า อาหาร ถ้าเข้ากับนาม เรียกชื่อว่า กินอาหาร

บทนามนาม ที่ประกอบด้วยสัตตมีวิภัตติ ก็ได้ ที่ประกอบด้วยอักษรคัพท์ที่ใช้อวรรณแห่ง สัตตมีวิภัตติก็ได้ แปลว่า อันว่า เรียกชื่อว่า สตุตมีปจจุตตสยกตุตา

บทอาลปนະ

แปลว่า แนว, ดูก่อน, ข้าแต่ เรียกชื่อว่า อาลปน

บทคุณนาม

๑. แปลว่า ผู้, ตัว, อัน เรียกชื่อว่า วิเสสน
๒. แปลว่า เป็น (อยู่หน้ากริยาที่ลำเร็ว
มาจากการ หุ, ภู, อส, ชน, ราตุ) เรียกชื่อ
ว่า วิกติกตุตา
๓. แปลว่า ให้เป็น (เข้ากับกริยาที่ลำเร็ว
มา จาก กร, จุร, คุป, ราตุ) เรียกชื่อ
ว่า วิกติกมุม
๔. บทคุณนามที่ต่างลิงค์และจะนะกัน
เรียก ชื่อว่า วิเสสนลิงค์ควรนวิปลุลาล

บทลับพนาม

บทลับพนาม ถ้าเป็นปุริสลับพนาม
เรียกชื่อ เมื่อันบทนาม ถ้าเป็นวิเสน-
ลับพนาม เรียกชื่อว่า วิเสน

บทกิริยาอาชญาต

๑. ประโยชน์กัตตุวاجก เรียกชื่อว่า
อาชญาตบท กตตุวاجก
๒. ประโยชน์ก้มมวاجก เรียกชื่อว่า
อาชญาตบท กมมวاجก
๓. ประโยชน์กวางวاجก เรียกชื่อว่า
อาชญาตบท กววางวاجก

๔๓๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

๔. ประโยชน์เหตุกัตตุวاجก เรียกชื่อว่า
อาชญาตบท เหตุกัตตุวاجก
๕. ประโยชน์เหตุกัมม婺าจก เรียกชื่อว่า
อาชญาตบท เหตุกัมม婺าจก

บทกิริยากิตก์ในพากย์

บทกิริยากิตก์ในพากย์ เรียกชื่อตาม
วาจาทั้ง ๕ เมื่อนำอาชญาต เปลี่ยนแต่
อาชญาตบท เป็น กิตบท เท่านั้น บทกิริยา
กิตก์ในพากย์ คือ บทที่ประกอบด้วย ๑,
อนิย, ตพพ ปัจจัย และปัจจัยในนามกิตก์
อีก ๑ ตัว คือ ณุย ปัจจัย

บทกิริยาที่ประกอบด้วย อนุต หรือ
มาน ปัจจัย ถ้าเรียงไว้หน้าประธานเรียกชื่อ^{ว่า} วิเสสน ถ้าเรียงไว้หลังประธาน เรียก
ชื่อว่า อพุกนุตรกิริยา

บทกิริยาที่ประกอบ ด ปัจจัย ใช้เป็น
บท วิเสสน บ้าง วิกติกตุตา บ้าง วิกติกมุม^{บ้าง} (ด ปัจจัย ไม่นิยมเรียก ชื่อว่าอพุกนุตร
กิริยา เพราะใช้เป็นกิริยา คุณพากย์ได้)

ตู้นาที ปัจจัย

๑. แปลว่า แล้ว (เป็นกิริยาที่ทำก่อน)

เรียกชื่อว่า บุพพกากิริยา

๒. แปลว่า ครั้น..แล้ว (เป็นกิริยาที่ทำซ้ำ
กับกิริยาข้างต้น) เรียกชื่อว่า

ปริโยสานกาลกิริยา

๓. แปลไม่ออกสำเนียงปัจจัย เป็นกิริยาที่ทำพร้อมกับกิริยาบทหลัง เรียกชื่อว่า **สมานกาลกิริยา**
๔. แปลว่า แล้ว (เป็นกิริยาที่ทำหลังกิริยาใหญ่) เรียกชื่อว่า **อปรากาลกิริยา**
๕. แปลไม่ออกสำเนียงปัจจัย แปลหลังนาม เรียกชื่อว่า **วิเสสน**
๖. แปลไม่ออกสำเนียงปัจจัย แปลหลังกิริยา เรียกชื่อว่า **กิริยาวิเสสน**
๗. แปลว่า เพราะ (เป็นเหตุซึ่งมีกัตตาต่างจาก กิริยาใหญ่) เรียกชื่อว่า **เหตุ**
๘. แปลว่า แล้ว (ใช้เป็นกิริยาคุมพากย์) เรียกชื่อว่า **กิริยาปธนนัย**

นิบทา

หมวดที่ ๑:

กำหนดด้วยความ ๒ ท่อน ลงในท่อนหลัง

หิ ดังจะกล่าวโดยย่อ สงเขปโซตก

หิ ดังจะกล่าวโดยพิสดาร วิตถารโซตก

หิ, จ, ปน กີ, ກີແລ (เริ่มต้นข้อความ)

ວາກຸຍຮມູກໂສຕກ

หิ เพราະວ່າ ໜ້າໂສຕກ

หิ ດ້ວຍວ່າ ພລໂສຕກ

หิ, ຈ, ປນ ແຕ່, ກີແຕ່ວ່າ, (กล่าวແย้້ง

ประชานຕັ້ງເດືອກັນ) ວິເສລໂສຕກ

ទី, ឈ, បន មេនូយោងវា (ឲ្យលែង ឲ្យតា)

ពប្រភាពក្រណិតក

ទី, ឈ ឯងឲ្យ, ហៅឯង ពួកធនក្រណិតក

ឈ, បន ដោយវា, ស៊ុនវា ក្រុងនុទរជិតក

អមវត្ថិ ២:

លែងនូបុប វីរធម៌នូនឹងតើកំណែ

ឈ ត៉ាវយ (គុបបុប) ពួកសមុទ្ទិយតុត

ឈ ត៉ាវយ (គុបពាក្យ) វាកុយសមុទ្ទិយតុត

ឈ ឧនីំ សមិត្តុនតុត

វា, យិទា, អុទ, ឧទា, ក្រវិ វីរ,

វីរីវា, ប៉ាង, កុំដី

គុបបុប ពួកបុបតុត

គុបពាក្យ វាកុយបុបតុត

ເຈ, ຍທີ, ສເຈ ແກກວ່າ, ພິວ່າ, ຄ້າວ່າ
ຍນຸ້ນ, ອປປເປວນາມ ໄສນහນອ,
ຊື່ອແມ້ໄນ ປຣິກປຸປຕຸກ

ກິລູຈາປີ, ຍທີປີ, ກາມຝຶກ ແມ້ກົງຈົງ,
ແມ້ໂດຍແທ້ ອນຸຄຸຄຫຕຸກ

ຕຖາປີ, ປນ, ອຄໂນ ແຕ່, ອື່ງອຍ່າງນັ້ນ, ແທ້ຈົງ
ອຮູຈີສູຈນຕຸກ

ຍຖາ, ເສຍຸຍຖາປີ, ວິຍ, ອົວ ຜັນໄດ, ແມ້ຈັນໄດ,
ຮາວກະ, ເພີຍງດັ່ງ ອຸປມາໂຊຕກ
ຕຖາ, ເຂວ່າ ຜັນນັ້ນ ອຸປເມຍຸຍໂຊຕກ

หมวดที่ ๓:

ลงในความท่อนเดียว

กิร, ขล, สุท ได้ยินว่า อนุสส่วนตุต

ปน (กิมงค์) กី...เล่า

กី หรือ

กត อย่างไร

กຈុជ แลหรือ

នុ หนอ

ននុ มិใช่หรือ

ឧatha, ឧញ្ញ หรือว่า

លេយុយភើທ อย่างไรนេះ

ប្រុងពុត

អាម, អាមនុតា ខវរំប, ចែ, ខោ សមប្រុងពុត

ອິງໝ, ຕຄນ, ຜນຖ ເຊີມເດີ, ເກາເດີ,
ເກາລີ ອຸຍຸໂຍ່ຈນຕຸຕ

ເຕັນທີ ຄ້າຍ່ອງ່ານນັ້ນ ວິກາຕຸຕິປົງ
ອໂໂ ໂວ (ໃຊ້ໃນຄວາມອັສຈරຍ) ອຈຸລວິຍຕຸຕ
ອໂໂ ໂວ (ໃຊ້ໃນຄວາມສັງເວົ້າຈີ) ສໍເວົາຕຸຕ

หมวดที่ ๔:

ลงในบทປົງເສັບແລະສັກວ່າ ເປັນເຄື່ອງທໍາ
ບທໃຫ້ເຕີມ

- ເກ, ວ, ທີ ນັ້ນເທີຍວ, ເທີຍວ, ແລ ອວມາຮຣນ
- ປີ, ອປີ ແມ້, ຕິຟິ້ງ ອເປົກຂຕຸຕ
- ນຸ, ຜນອ, ສຸ ລີ, ເວ ເວິ່ຍ, ໂວ ໂວ້ຍ

๔๗๖ • คุ้มอบาลีไวยากรณ์

- ໂນ ແລ, ວຕ ມນອ, ອເວ ເວັຍ
ອຢູ່ນອກຄາດາ ວຈນາລຸກາຮ
ອຢູ່ໃນຄາດາ ປທບໍຽນ
- ນ ໄມ, ໂນ ໄມ, ມາ ອຍ່າ ປັບປຸງ
ນ ພາມີໄດ້ (ໄມ່ເຂົ້າສຳພັນຮົ່ວມມືກເວີ້າ
ໄວ້ໜ້າ ປະໂຍຄ) ປັບປຸງນຸ່າ
- ວິນາ, ຈປເປຕົວາ, ອມລຸຕຸຣ ເວັນ
ເຂົ້າກັບນາມ ວິເສສນ
ເຂົ້າກັບກົງຍາ ກົງຍາວິເສສນ
- ສທີ່, ສທ ກັບ
ເຂົ້າກັບນາມ ທພຸພສມວາຍ
ເຂົ້າກັບກົງຍາ ກົງຍາສມວາຍ

หมวดที่ ๕: เป็นบท

นิบາตบօກօଳପନ୍ନ

นิบາตบօກօଳପନ୍ନ ରେଇକିଚ୍ଚିଓରା ଅଳପନ
ମିଦଙ୍ଗନ୍ତି

- ଯକୁମେ ଖୋଡେଚବ,
- ଗନୁଟେ ଗନୁଟେ ଖାତେତେତାନ୍ତିଜେରିବୁ,
- ଗଣେ ନେପନ୍ନାୟ,
- ଓମୁଗୋ ଫୁଜେରିବୁ,
- ଆବୁଲୋ ତାନ୍ତିମୀଥ୍ୟ,
- ରେ ଓରେ ଵେହ୍ୟ ଓହ୍ୟ, ହେ ହେହ୍ୟ, ଚେ
ନେପାଶାବ୍ଦିତ୍ତି

นิบทบอภิการ

นิบทบอภิการ เรียกชื่อว่า กაลสตุตมี
มีดังนี้

- อถ ครั้งนั้น,
- ป่าโต เช้า,
- ทิวา วัน,
- สาย เย็น,
- สุ weg ในวัน,
- หิยูโย วันวาน
- เสือ วันพรุ่ง,
- สมปติ บัดเดียวนี้,
- อายตี ต่อไป

นิบทบอกรที่

นิบทบอกรที่ เรียกชื่อว่า อาหาร ถ้าเข้า
กับนาม เรียกชื่อว่า กินอาหาร
มีดังนี้

- อุทุธ เปื้องบน,
- อุปริ เปื้องบน,
- อนุตรา ระหว่าง,
- อนุโต ภายใน,
- ติโโร ภายนอก,
- พหิ ภายนอก,
- พหิทุรา ภายนอก,
- อโธ เปื้องตា,
- เหวูจَا ภัยใต้,
- ໂອຮີ ຜົ່ງໃນ,

- ปาร์ ฝั่งนอก,
- หุร์ โลกอื่น,
- สมมุขा ต่อหน้า,
- ปรัมมุขा ลับหลัง,
- โรหิ ที่หลบ

นิบทบอกรสชาต

นิบทบอกรสชาต เรียกชื่อว่า **ปริจ-**
เฉทนตุถ ถ้าเป็นคุณของบทกิริยา

เรียกชื่อว่า กิริยาวิเลสน ถ้าเป็นคุณของ
บทนาม เรียกชื่อว่า **วิเลสน** มีดังนี้

- กีว เพียงไร,
- ยะว เพียงใด,
- ตราว เพียงนั้น,
- ยะวเทว เพียงใดนั้นเที่ยว,

- ดาวเทว เพียงนั่นนั่นเที่ยว,
- ยาวยา มีประมาณเพียงได,
- เอตุดาวตา มีประมาณเพียงนั้น,
- กิตุดาวตา มีประมาณเท่าได,
- เอตุดาวตา มีประมาณเท่านั้น

nibatbokprakar

nibatbokprakar เรียกชื่อว่า ปการตุต
ถ้าเป็นคุณของบทกิริยา

เรียกชื่อว่า กิริยาiviessen ถ้าเป็น
คุณของบทนาม เรียกชื่อว่า
iviessen มีดังนี้

- เอว ด้วยประการฉะนี้,
- ตรา ด้วยประการนั้น,
- กำ ด้วยประการไร,

นิบทบอgnie็ความต่างๆ

นิบทบอgnie็ความต่างๆ เหล่านี้

เป็น กิริยาวิเลสน มีดังนี้

- อทุรา, อวสุส์ แண์แท้,
- อารา ไกล,
- อาวี แจ้ง,
- นุน แண்,
- กุจิ บ้าง,
- มิจุฉา ผิด,
- มุธา เปล่า,
- มุสา เท็จ,
- นานา ต่างๆ,
- ปภุจาย, ปภุติ จำเดิม,
- บุน อึก,

- ปุนปุนนำ บอย,
- กิยูโย ยิ่ง,
- กิยูโยโซ โดยยิ่ง,
- สกี คราวเดียว,
- สตกุขตุตุ ร้อยคราว,
- สมิก ค่อย,
- สยำ, สาม เอง

อิติ ศัพท์ เรียกชื่อได้ ๘ อย่าง

๑. แปลว่า ว่า....ดังนี้ (เข้ากับกริยา)
เรียกชื่อว่า อาการ
๒. แปลว่า ว่า....ดังนี้, คือ (เข้ากับนาม)
เรียกชื่อว่า สรุป
๓. แปลว่า ว่า....ดังนี้เป็นต้น (เข้ากับนาม)
เรียกชื่อว่า อथยตุต

๔. แปลว่า เพาะเหตุนี้ (ไม่เข้าสัมพันธ์)
เรียกชื่อว่า **นิทสุสัน**
๕. แปลว่า เพาะเหตุนั้น (ไม่เข้าสัมพันธ์)
เรียกชื่อว่า **เหตุวัตถุ**
๖. แปลว่าด้วยประการจะนี้ (ไม่เข้าสัมพันธ์)
เรียกชื่อว่า **ปการตุต**
๗. แปลว่าดังนี้แล (ไม่เข้าสัมพันธ์)
เรียกชื่อว่า **sama-pnun** หรือ
ปริ sama-pnun
๘. แปลว่า ซึ่ว่า (เข้ากับคำพท'ภายใน อิตि)
เรียกชื่อว่า **สัญญาโโซตก**

ปัจจัย

โต ปัจจัย เป็นเครื่องหมาย ตติยาวิภาคติ แปลว่า ข้าง เรียกชื่อว่า ตติยาวิเสน เป็น เครื่องหมายปัญจมีวิภาคติแปลว่า แต่ เรียก ชื่อว่า อปทาน ถ้าไม่ออกสำเนียงปัจจัย ใช้โยกตัวนาม เรียกชื่อว่า วิเสน

ตุร, ตุต, ห, ນ, ນີ, ໄກ, ໂກ, ຫິນ, ວ ເປັນເຄື່ອງໝາຍ ສັດຕມືວິກັດຕີ ແປລວ່າ ໃນ ເຮັດວຽກ

ທາ,ທານີ, ຮທີ, ອຸນາ, ທາຈນຳ, ຊຸຊ, ຊະໜຸ ເປັນເຄື່ອງໝາຍສັດຕມືວິກັດຕີ ລົງໃນກາລ ເຮັດວຽກ ທີ່ໄດ້ກາລສູດມື

ชื่อสัมพันธ์ภาคพิเศษ

- គីវ (មិវិភាគតិន្នន័យនៃសេរីកណា) វិសេសលាកី
- គីវ (មិវិភាគតិន្នន័យដែលមិនសេរីកណា) ស្មូប
- វាត់បើន សម្រាងន
- យំ ឱ្យ, ឲ្យស្មូប, ឬ ហេតុឱ្យ កិរិយាប្រាមាស
- សក្ខាកា ខាង, នៅ គ្នា កិរិយាប្រាមាពាណាពាណាជាក
- លពុកា ធិន្ទៀ កិរិយាប្រាមាប្រាមាពាណាពាណាជាក
- ខេវំ ន. ឯក្រារន័ំ សម្រាងការិកតុកតុក
- នៅ ន. ឯក្រារលើ ប្រើសេវាកិន្ទុកតុក
- កិម្មុកំ បន្ទី ន. ឯក្រារនៅក្នុងការិកតុកតុក
- កិម្មុកំ តុកតុក
- បន្ទី គំរូ ប្រើសេវាកិន្ទុកតុក

- กิจการณา เพราะเหตุอะไร เหตุ
- ยถา กី រាយកະ อ. อะໄរ
យถา គំពូទំ អុប្លមាថូចក
ខ្ញោះកំបី កីុំ គំពូទំ អុប្លមាលិងគុតុត
- យถา កី វិយ រាយកະ អីនឹង อ. อะໄរ
យถา វិយ គំពូទំ អុប្លមាថូចក
ខ្ញោះកំបី កីុំ គំពូទំ អុប្លមាលិងគុតុត
- បគោ កំនុំនីយា កិរិយារិសេន
- ភវិសុំតិ ហិ នាម ឱះដើម្បីលោវណា
នាម គំពូទំ សុណុលាថូចក
ខ្ញោះកំបី ហិុំ គំពូទំ វឌនាគសក
- យណុំ លោយុយ ធម៌ប្រពេលិតុអូរិលោះ
យណុំ ប្រពិនិត្យ និង លោយុយ
លោយុយ វិកតិកតុតា

๔๕๔ • คู่มือบาลีไวยากรณ์

- គីវា (បឋមានការាយូរ៉ែង)
 វិវិយ (មិបឋ វិវរណ មារ៉ែប)
- ីូវា (បឋមានការាយូល៉ែង)
 សមុទ្ធឌ (មិបឋ សមុទ្ធឌ មារ៉ែប)
- ីូវា (មេន ពិសុំ ីូវា ពិស់)
 សមុទ្ធទិនេសន
- សេយុតិំ, ឃិំ, គី (មិំខោតាំម៉ែង)
- ស្មុបិនុសន
- សុពុល, សុដា ធ្លាប់បញ្ជាក់ពេលវេលា
 កិរិយាទិនេសន
- ពាតា ឧ. អេនីនូយោងន័ំ ពាតា គីវា
 ពាតា លិកុតុត និងវិវិយ នៃ...
- ពុ ឧ.អ៊ែន ពុមពុកពុតា
- ពុ ដើរអ៊ែន ពុមពុតសមុបាតា

- อิติ ญาปนเหตุก์ มีอันให้รู้ว่า ดังนี้เป็นเหตุ อิติ ศัพท์ ส្មูป ใน ญาปน- ญาปนาปนเหตุก์ กิริยาวิเสสน ใน.....
 - อิม, สาธุ ดังข้าพระองค์ขอโอกาส อายาจนตุถ
 - จะ ปน ก์ และ นิปاتสมุห
 - มวล เห็นจะ สำสัยตุถ
 - วา, อปิจ, อกวา อิกอย่างหนึ่ง อปนัย
 - กิลล, กมตุถ, กิมตุถาย เพื่อประโยชน์อะไร สมปทาน
 - ยಥตุถ เพื่อประโยชน์อันได สมปทาน
 - ยอาทตุถ เพียงไรแต่ความต้องการ กิริยาวิเสสน

วิธีแปลไข อठ ศัพท์

อठ ศัพท์ เมื่อยุ่งในเลขในหรือใน
แก้วรถต้องไข อุ. อठ ครั้นเมื่อความเป็น
อย่างนี้ อठ คือว่า เอว สนุเต เอว ภาเว
ครั้นเมื่อความเป็นอย่างนี้ สนุเต มีอยู่

สัมพันธ์ อठ วิวริย ใน เอว สนุเตฯ
วิวรรณ เอว วิเสสน ของ ภาเวฯ ลกุณ
ใน สนุเตฯ ลกุณกิริยา

คำเชื่อม

วิเสสน	ของ
สัมภารวิเสสน	ของ
กิริยาวิเสสน	ใน

สหตุถตติยา	เข้ากับ
สมญาไซตก	เข้ากับ
อวาระณ	เข้ากับ
อเปกุขตุถ	เข้ากับ
อพกนตรกิริยา (เข้ากับประธาน)	ของ
อพกนตรกิริยา (เข้ากับกิริยา)	ใน

รายนามเจ้าภาพ

คู่มือบาลีไวยากรณ์

ฉบับวัดหลวงพ่อสดธรมกายนาราม

พระครูอุดลธรรมลังวรรณ	๕,๐๐๐
พระครูวิสุทธานันทคุณ	๕,๐๐๐
พระอุดม อุดตมปุญโญ	๕,๐๐๐
พระมหาปราโมทย์ ปโมทิต	๓,๐๐๐
พระมหาنانทวัฒน์ เขมธมโม	๓,๐๐๐
พระมหาสมชาติ สุชาโต	๒,๕๐๐
พระมหาชินณสุพนธ์ วชิรวีโถ	๒,๐๐๐
พระมหาชินณสุพนธ์ วชิรวีโถ	๒,๐๐๐
พระมหาพิสุทธิ์ วสุทธิโธ	๒,๐๐๐
พระมหามาณพ กิตติเมธี	๒,๐๐๐
พระมหาพร้อมไพบูลย์ สุเมธโถ	๑,๙๐๐
พระครุวินัยธรรมลันต์ กิตติวนิโณ	๑,๐๐๐
พระมหาพิสิฐ์เอก เสฎฐธรรมโม	๑,๐๐๐
พระมหาสายชล กิตติชุมโญ	๑,๐๐๐

พระมหาชัยนิพจน์ อตุตทโนโต	๑,๐๐๐
พระมหาพิเชษฐ์ กนกตเชฐโธ	๑,๐๐๐
พระมหาฉัตรชัย ชัยมาณเมธี	๑,๐๐๐
พระมหาอุลจิต ภิตติสมปุนโน	๑,๐๐๐
พระณัฐภัคันธ์ คุณงกโโร	๑,๐๐๐
พระมหาราชนินทร์ จิตตบุญโญ	๖๐๐
พระมหาอนุชา จนทปภาโล แฉภูติมิตร	๕๕๐
พระมหาสมัย ทิริมโ哥	๕๐๐
พระครูอาثارปริยัติสุธี	๕๐๐
พระมหาอธิไซค ลุเชโต	๕๐๐
พระอดุลณัฐร์ ยุตตธรรมุม	๕๐๐
พระอภิลักษณ์ อภิลาโภ	๕๐๐
พระครูสมุหปพน กนกตวทุมโน	๕๐๐
พระมหาบุญศรี คุณแม่หนูจัทร์ จันทร์ฟ้าเลื่อม	๕๐๐
พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์	๕๐๐
พระมหาชินภัท ฉินนาโล	๕๐๐
พระมหาพิพัฒพงศ์ จิตธรรมโม	๕๐๐
พระอเนก ถิรวิริโย	๕๐๐
พระสุพจน์ มหาวิโร	๕๐๐

พระมหาเกรสิทธิ์ กิตติสุทัธ	៥૦૦
พระสมใจ ขนดิพโล	៥૦૦
พระณัฐวุฒิ กิตติวนาราม	៥૦૦
พระชวนันท์ ชวนนุโพ	៥૦૦
พระบุญเจริญ สุขกาม	៥૦૦
พระยอดแห่ง อุภาระโน	៥૦૦
พระพงศ์จุกรณ์ ทรงวัฒนรังสี และครอบครัว	៥૦૦
พระพินิคพงศ์ ทรงวัฒนรังสี	៥૦૦
พระเกษม เกสร	៥૦૦
พระจิราเดช จิราตโช และญาติมิตร	៥૦૦
พระมหาทองเก็บ ภูณพโล	៥૦૦
พระมหาภาคภัทร นิลภัโย	៥૦૦
พระมหาเดชาธิร วรธรรมโม	៥૦૦
สามเณรอุเทน สะอุ	៥૦૦
สามเณรธีรยุทธ นาทะทอง	૧,૫૦૦
สามเณรเฉลิมพล ศรีสองห้อง	૧,૦૦૦
สามเณรเฉลิมชัย ศรีสองห้อง	૧,૦૦૦
สามเณร อรรถพล ไกรนาก	૬૦૦
สามเณรนพคุณ นาทะทอง	૫૫૫
สามเณรพิทักษ์ ลิงหนี	៥૦૦

สามเณรฤทธิรงค์ บุญสุริยะนันท์	๕๐๐
สามเณรรัชพล วินสาธร	๕๐๐
สามเณรคุภชัย ช่วยกระจ่าง	๕๐๐
สามเณรคุณานนท์ มาลาภุล ณ อยุธยา	๕๐๐
สามเณรพล拉กร ปักเขมายัง	๕๐๐
สามเณร Wong Aja แก้วไทรหงวน	๕๐๐
สามเณรสุขุม มีบุญ	๕๐๐
สามเณรสุรวัฒน์ เอี่ยมสุวรรณ	๕๐๐
สามเณร นพร เหง้าโอชา	๕๐๐
ครอบครัวยิ่มศรีเจริญกิจ	๕,๐๐๐
คุณสมชาย ศรีอิศราพร	๓,๐๐๐
คุณสุจิตวัฒน์ เลิศอำนวย	๓,๐๐๐
ผู้ไม่ประสงค์อุกหนา	๓,๐๐๐
คุณสุรพงษ์ เอี่ยมจุพា	๒,๕๐๐
บริษัท นอร์ธคลีนเนอร์ จำกัด	๒,๕๐๐
คุณรัชดาภรณ์ ติกขปัญญาภุล และครอบครัว	๒,๗๗๔
คุณอาชราภรณ์ มีระชาติ	๒,๐๐๐
คุณฉัตรชัย เยี่ยมสุทธิโสagan	๑,๖๗๔
คุณปริชา เพิ่มวัฒนชัย	๑,๕๐๐
คุณจรูญศรี วันเกิดผล	๑,๐๐๐

คุณมนูวดี เกิดอุดม	๑,๐๐๐
คุณสุดาพร เพชรดง	๑,๐๐๐
คุณอนันต์ อມรประภาวัฒน์	๑,๐๐๐
คุณสุกันยา เคอาไวยกุล	๑,๐๐๐
คุณกฤษฎีทศน์ เลิศโลภากรณ์	๑,๐๐๐
คุณศักดิ์ลิทธิ์ ประลิทธิ์ชัยชนะ	๑,๐๐๐
คุณประยุทธ ไยกอง	๑,๐๐๐
thyachot thicakovn wovaluk	๑,๐๐๐
masak tsuvuta	๑,๐๐๐
chow vaitun	๑,๐๐๐
คุณพงษ์ลันต์-คุณรัตนา ไตรคุป	๑,๐๐๐
ด.ญ.อรปรียา-ด.ช.ธุวนนท์ ไตรคุป	๑,๐๐๐
คุณส่ง-คุณ คิม ไตรคุป	๑,๐๐๐
คุณปราณี เดชกรรจ์	๑,๐๐๐
คุณญาณกานญจน์ เดชกรรจ์	๑,๐๐๐
คุณเชษฐญาณ์ เดชกรรจ์	๑,๐๐๐
คุณกอบแก้ว คำริ	๕๐๐
คุณนภาพร ลืออำรุณ	๕๐๐
คุณจรัสศรี เข็มทอง	๕๐๐

คุณกิติยา ปอแก้ว	๕๐๐
คุณอนันต์ ไทยตระกูลพาณิช และครอบครัว	๕๐๐
คุณพรรรณจิรา กอไฟศาล และครอบครัว	๕๐๐
คุณภาวนा ว่องอมรนิธิ และครอบครัว	๕๐๐
คุณปียะนุช ว่องอมรนิธิ และครอบครัว	๕๐๐
ร้านฉ่อยกี๊ ลือตเตอร์	๕๐๐
คุณมัณฑนา-ลาวัลย์ ว่องอมรนิธิ	๕๐๐
คุณอัญชลี ณ เชียงใหม่	๕๐๐
คุณธนกร นิลรัตน์	๕๐๐
คุณชูพงศ์ เลี่ยมอยู่ และคุณอังคณา พกເກ່ມ	๕๐๐
คุณจันทนา สัจจาธนาກุล	๕๐๐
คุณอรทัย จิตตั้งสกุล	๕๐๐
คุณชรินทร์ รุ่งเรืองศุภรัตน์	๕๐๐
คุณกนกพร โซติปala	๕๐๐
คุณลิริล คุณชยันติ สุรรณลิงห์	๕๐๐
คุณณิชย์ภัทร จันทรพิพัฒน์	๕๐๐
คุณภัททิวา พงษ์ເກາ	๕๐๐
ครอบครัวแดงอໍາ	๕๐๐
ครอบครัวนาทะทอง	๕๐๐

คติธรรมหลวงพ่อวัดปากน้ำ

การศึกษานั้น สามารถเปลี่ยนชีวิตผู้ศึกษา
ให้สูงกว่าพื้นเดิม คนที่มีการศึกษา^๑
จะได้อะไรก็ดีกว่า ประณีตกว่าผู้อื่น
คนมีวิชาเท่ากับได้สมบัติจกรบรรดิ
กินใช้ไม่หมด

พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทลஸโร)

หลวงพ่อวัดปากน้ำ